

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Omnia Latina Scripta Matthiæ Flacij Illyrici

Flacius, Matthias

Magdeburgæ

VD16 F 1296

urn:nbn:de:hbz:466:1-36647

R. 1213.

C
L
M
f
uis
Ac
tus
ma
cun
stru
fici
b

OMNIA LATINA SCRIPTA

Matthiae Flacij Illyrici, hactenus spar-
sim contra Adiaphoricas fraudes &
errores ædita, & quædam pri-
us non excusa, catalogum
uersa pagina indi-
cabit.

Omnia correcta & aucta,

Theronimus Hannigenius

Regula generalis de Adi-
aphoris.

Omnis cæremoniæ & ritus, quantum-
uis sua natura indifferentes, desinunt esse
Adiaphora, cum accedit coactio, opinio cul-
tus & necessitatis, abnegatio, scandalum,
manifesta occasio impietatis, & cum quo-
cunq; demum modo non ædificant, sed de-
struunt Ecclesiam, ac Deum contumelia af-
ficiunt. Omnia hæc mala insunt præsentि-
bus mutationibus, præterquam, quod
quædam simpliciter sua natu-
ra impia sunt.

Catalogus Opusculo-
rum.

1. Christiana admonitio de uitando
contagio fermenti Adiaphoristarum.
2. Quod nihil sit hoc tempore mutā-
dum.
3. Cōfutatio scripti Philippi de Adi-
aphoris.
4. Epistola ad Georgium Anhaldinū.
5. Epistola de Pseudobasilio Lipsensi.
6. Epistola Apol. ad quendam pasto-
rem & duo somnia Ph.
7. Apologia ad Scholam & Epistola
ad Phil. cum adjunctis scriptis.
8. Responsio ad epistolam Philippi.
9. Epist. D. Ioannis Epini ad Illyr. de
Adiaph.
10. Liber de ueris & falsis Adiaphoris.
11. Adhortatio ad Misnicas Ecclesias,
de constantia in religione præstanta;

ILLVSTRISSIMO
PRINCIPI A C DOMINO,
D. Alberto Marchioni Brandenburgensis,
Prusiae, Stetinæ, Pomeraniæ, Cassuborum ac Sclavorum Duci, Burgrauio
Noribergensi, ac Rugiæ Principi, Do-
mino suo clementissimo, in uera,
agnitacq; Christi pietate, eiusq;
confessione constantiam,
Matthias Flacius
Illyricus,

D OMINVS IESVS, CVM
iam sibi instare extremum illud,
terribilissimumq; certamen pas-
sionis probe sciret, orauit ardenter cœ-
lestem Patrem, ut discipulos suos, quos
in mundo relicturus erat, uelit sic uni-
tos concordesq; seruare, sicut ipse cum
Patre unum erat. Vehementer etiam
ippos de mutua charitate solliciteq;
monuit. Sciebat nimirum tum diffici-
lem esse in hac corrupta natura, milleq;
Sathanæ artibus inter pios concordia-
m, tum Deo longe gratissimam, tum
etiam ad omnem ædificationem ma-
xime necessariam.

Vt autem præclara sane res cōcor-
* z dia est

dia est, difficilis, Deo grata, & cum omnibus rebus, tum uero pietati uel imprimis utilis: ita rursus impij non alio nomine prætextuq; magis, quam concordiæ & unitatis ueram pietatem semper oppugnant. Accusant acerbe Christum & omnes pios doctores, quod turbent totam gentem, immittant cum suo Euâgeliô ignem & gladiu in terrâ.

De Iudæis olim prophetas, Christum, & Apostolos oppugnantibus nihil iam dicam, tantum quoâ nostro rum temporum miserias considerem⁹. Papistæ, qui sine intermissione suis Simonis, Missis, alijsq; infinitis impietatis Christum ipsum uendiderunt, conspuerunt, flagellauerunt, crucifixerunt, & tandem substitutis nouis saluatorib⁹ prorsus perpetua obliuione sepelierunt, nobiscum de inconsutili tunica litigat. Clamat nos scindere inconsutilem tunicam. Ac cum sine intermissione mendacio & homicidio, fraude & uiolentia, sui nimirum patris artibus, miseram Ecclesiam scelerate diuexent, tamen pro eorum uerecundia Euangelio Iesu Christi omnium calamitatum culpam imputare non uerentur.

Sic

Sic Interimistæ quo plausibilius possint ueram religionem & Ecclesiam Christi perdere, usq; ad rauum nobis de cōcordia pace, & unitate Ecclesiæ, uitandisq; scismatibus uociferantur. Sic & Adiaphoristæ cum multipliciter scindant Ecclesiæ concordiam, tamen, ut, cum nullis ueris rationibus se tueri queunt, hoc saltem plausibili commento nos opprimant, non desinunt nobis de concordia & charitate declamitare.

Sed alijs satis prolixæ, & uere a multis iā responsum est. Ego nunc breuiter de Adiaphoristarū concordiæ amore dicā.

Christus non quamuis concordiam suis optat, quæ s̄æpe & inter malos est, & inter ipsos dæmonas omnium maxime, nec minus malis, quam bonis conatibus seruit: Sed eam cupit eos habere concordiam, quæ eos in Deo, eiusq; uera pietate coniungat. Eius porro tres iam partes faciemus: Prima est, eandem uerā sententiā de religione habere.

Hanc & si se Adiaphoristæ prorsus eandem nobiscum habere profiteantur tamen Lypsicum Interim contrarium manifeste testatur, in quo non solum piæ, ac ad ædificationē utiles nostrarū

* 3

Eccle-

Sic

Ecclesiarum cæremoniæ corrumpuntur, sed etiam doctrinæ præcipua capita, de Iustificatione per solam fidem, item de partibus Pœnitentiaæ, ut in sequentibus clarius exponetur. Non servant igitur hic cum Ecclesijs Adiaphoristæ unitatem, quia tota religionem ad Antichristi impietates inflectunt.

Secunda pars sit Dilectio mutua, & studium conseruandi ueram religionem in omnibus Ecclesijs. Contra hanc quoq; uehementer peccare eos notissimum est: Nam collatis omnibus Adiaphoristarum consilijs & actionibus manifeste apparet, eos hoc agere, ut sua auctoritate & scriptis ubiq; clam mutaciones promoueant: Ut C. M. uidens eos iam obedientes filiolos factos, prodesseq; suo conatui eorum operam, placatior eis fiat, atq; ita ipsos ac ipsorum cœtus non perturbet.

Hoc ut probem, non citabo priora illa minime φλογεινα acta & scripta Augustam missa, quibus constat Ecclesiæ passim in Suevia subuersas, posset enim aliquis dicere, illa per humanam imprudentiam acta. Examinentur sequentia gesta post promulgatum primum

Interim

Interim , cum iam semel isti sapere de-
buisserent, inueniētur profecto omnia ad
eum finem directa, ut (sicut ipsimet de-
se profitentur in principio Lypſici In-
terim) uideant cum alijs homines tum
& Cæſarea M. eos esse ad obediendum
etiam in religione paratos.

Atq; ita (ut ipsimet in suis scriptis
confitentur) ob incertam spem suæ pa-
cis ea agunt, quæ quidem confirmant
ita impios, ut triumphent, labefactant
uero, contristant & in dubitationem in-
ducunt pios. Sicq; scilicet ob incerti-
simam spem tranquillitatis unius loci
plū erit tā multas Ecclesias & regiones,
quin & tā multas pias conscientias per-
turbare. An nō idem quæſo Christus est
in alijs Ecclesijs, q & apud eos : Vbi q̄lo
hic ulla mica Adiaphoristarū charitatis
& unitatis cū reliquis pijs cernitur: Cum
in tanta calamitate ueluti paterno sinu
ac charitate totam Ecclesiam omnesq;
afflictos amplecti, fouereq; deberent :

Tertia pars charitatis, & piæ christia-
norum unitatis consistat in coniuncta
ueritatis confessione, & unanimi crucis
Christi gestatione, quandoquidem ea-
dem omnium causa est. Et præsertim

* 4 summi

sup̄imi in Ecclesia, ut sunt donis insig-
nibus præ cæteris omnibus ornati, &
summo loco positi, ita etiam in prima
acie christianorum, cum Satana & im-
pio mundo pugnantium uersari, ali-
osq; protegere & confirmare deberent.

At Adiaphoristæ putat, se ueluti syl-
uā quandā aciei uicinam nactos, ubi tu-
ti ab hostibus latitare possint, eo se con-
ferunt. Nec tantum sunt contenti tanti
Aiates debitam operā propugnationis,
consilij, consolationis & confirmationis
Ecclesiæ, & cōmuni causæ subtrahere,
sed etiā (ut ipsimet confitentur) agunt
ea, per quæ impios confirmant, & pios
contristant ac misere languefaciunt.

Sed quorsum opus est pluribus de
Adiaphoristarum unitatis charitatisq;
studio dicere, cum constet eos istud au-
reum contentionis pomum in Ecclesi-
am proiecisse? Adiaphora sunt uere au-
reum contentionis pomum. Nam pri-
mum ne aurum quidem perinde splen-
det, sicq; gratū est, ut istæ adiaphorista-
rum sententiæ. Tu potes esse Christia-
nus, & pro Christo nihil pati? Qui id
possibile est? Places impios cædēdo eis
in Adiaphoris. Quid sunt Adiaphora?
omnes

g
&
na
m
li
t.
sy
tu
en
ti
is,
ni
re,
nt
ios

omnes rit⁹ sic seruare, ut patres seruarūt,
& illa pars adhuc seruat, ut Interbacēsis
pacificationis diploma continet.

Contentionis autem Adiaphora cau-
sa sic sunt, Nam papistici aut etiam
Epicurei homines in politijs spe com-
modorum & beneficiorum papistico-
rum aut etiam, quia alioqui suam tran-
quillitatem, suasq; opes & uoluptates
pluris faciunt, quam Christum, hoc
Adiaphoristarum telo & authoritate
armati protinus pios Doctores inua-
dunt uociferando, uidete quid illi, quid
uos estis & uos φιλόνεκοι, ferte, ut omnes
abominationes papisticæ restituantur,
sunt enim mera Adiaphora. Respon-
dent aliqui Doctores (multi enim Dei
uentris gratia omnia accipiunt) non
sunt Adiaphora, sunt merae papisticæ
impietates, quia scriptura dicit, Adia-
phora debere seruire piorum ædificati-
oni, &c. Atq; ita exitiale istud potnum
ciet ubiq; contentiones, quæ tamdiu
subinde crescūt, donec tandem pīj pa-
stores expellantur, & Ecclesiæ prorsus
hoc contentionis igne conflagrent.

Huius tristissimi dissidiij nobis Adi-
aphoristaræ projecto in medium suo A-

* 5 diapho-

diaphororū aureo contentionis potio
authores extiterūt, & adhuc audent acer
be accusare eos, qui miseras conscientias
extricare, sanare & in uera pietate cōfir-
mare cupiunt, quod sīnt turbulenti, scis-
matis non necessarij authores, & plane
scelerati homines.

Hæc illustrissime princeps iam ad
tuām celsitudinem scribere uolui, tibi-
q; hunc nostrorum libellorum fascicu-
lum dicare, tum quia me a quodā olim
bono sene istic, & in Dania acerbo scri-
pto accusatum intelligo, ut me excusa-
rem, ostēderem q; quis uerissime charita-
tem & unionem Christianam uiulet.
Tum ut, quoniam intelligo istud bonū
fermentū adiaphoristarū iā etiam in Li-
uonia, alijsq; septētrionalib⁹ regionib⁹
feruere, ac omnia inficere, etiam eo hac
occasione citi⁹ ista nostra, aliorūq; eius-
dem argumenti scripta perferantur.

Impulit me quoq; nō parū, ut hæc
facerem, ea cogitatio, q; cū semper haec te-
nus tuo ueræ pietatis exemplo omnibus
in Ecclesia præluxisses, tum & hoc tépo
re me recte facturū sum opinatus, si tu-
am in uera pietate constantiam, cōfessi-
onem q; Christianissime princeps poti⁹
omni-

omnibus piarum politiarum gubernationibus imitandā proponerem, quam quorundam carnali sapientia temulenterum hominum impiā uacillationē. Qui cum multū Christum osculentur, eumq; Aue Rabi salutent: Tamen omnibus illis osculis & salutationibus hōc tantum sedulo agunt, ut Christū ita do lo capiant, eumq; in manus impiorum Romanorum flagellandum, crucifigē dumq; tradant, ut ne tamen interea oriatur tumultus in populo.

Dominus Iesus regat & seruet tuam clementiam, me & totā suam miseram.

Ecclesiam. Magdeb. 10. ca-

Ien. Aprilis.

CHRISTIANO LECTO-
RISERIVM ZELVM PRO-
agnita Iesu Christi religione

Matth. Flacius

Illyr.

NIMIS STOICA ET DVra uidetur quibusdam lenibus Peripateticis, uel etiam Epicuræis sententia Spiritus Sancti, qui apud Ioannem & Paulum iubet eos pro anathematibus, excommunicatisq; haberi, qui

qui uel per obseruationem cæremoniarum, & inanem Philosophiam, uel etiam per alias fucosas species Euangeliū Iesu Christi corrumpebant. Quæ ipsa quoq; iudicij peruersitas non aliunde oritur, quam ex illa nostri ueteris Adami cœca, corruptaq; sapientia. Qui admiratione quidē potentiae præstantiæ humanarum rerum aut secundarum causarum stupet: Dei uero seu primæ illius causæ præstantiam, omnipotentiamq; utpote θυχικός καὶ δύ πνευματικός, uel prorsus non capit, uel certe leuisime de ea somniat.

Inde enim fit, ut hominum quidem uel naturæ præstantiam multi, uel eruditionis aliarumq; artiū excellentiam, uel opum potentiam, uel etiam familiaritatis, amicitiæq; , quæ sibi cum eis intercessit, coniunctionem maximi faciant, præstantiam uero, paruitatem, ue eorundem, quam exfauore aut odio Dei habent, non magnipendant.

Nec tantum ī hoc peccato grauantur, qui Spiritus S. expertes tantum cœca humanæ mentis ratiocinatione dustantur, sed sæpe etiam uiri spiritu Dei illuminati. Nam, ut alios taceamus, sciēbat

ebat Saul, diuinitus sibi grauissime mā-
datum, ut regē Amalekitarū iugularet,
mouetur tamen eius uel dignitate uel
uirtute, ut eum incolumem seruet.

Samuel Dei propheta sanctissimus
sciebat Saulem a Deo reiectum esse, ut
pote qui ipsem ei eam Dei immotam
sententiam indicauerat, nec tamen tū
animi, tum corporis eius præstantiam
admirari & amare, ægreq; rejectionem
eius ferre desinit. Sic Dauid admiratio-
ne præstantiæ formæ, aliarumq; doti-
um, scelerati Absalonis capitur. Sic Sa-
lomon miratus opes, potentiam, & uir-
tutes impiarum, Deoq; exosarum gen-
tium, cū eis contra mandatū Dei affini-
tates & amicitias iūgit. Sic crebro totus
Dei populus impiarū gētiū potentia, &
opes miratus, cum eis fœdora societatis
iunxit, ac suam in eos spem collocauit.

Sed redarguit sæpe Deus grauissimis
tum increpationibus, tum etiam pœnis
hunc tristē mentis humanæ errorem &
grande ueteris Adami scelus. Quæ exé-
pla ne singula seorsim prolixè comme-
morem, obiurgatio quidem grauissi-
ma est illa, qua propheta Iehu piū regē
Iosaphat obiurgat, inquiens, **Cur tu im-**
pio fers

pio fers opem, & eos diligis, quos Deus
odit: Propterea ira Dei supra te est. Pœ-
na uero tristissima est, qua Salomon af-
fектus est, familiaritate enim, coniuncti-
oneq; impiorū paulatim, ueluti per cō-
tagiū ethnicæ impietatis lepra rā sanct⁹,
rāq; sapiēs homo tandem horribiliter infi-
citur, ac p eū haud dubie multi alij uiri
uirtute ac sapiētia præstantes, & fortassis
tandem in æternum exitium abiçit.

Hac omnino de causa puto antiqui-
tus etiā ante Christum excommunica-
tionem institutā fuisse, & postea a Chri-
sto instauratā, magis quam disciplinæ
singulorum gratia, (quanquam simul
& disciplinæ seruiuit, dū illos peccantes
castigauit, & aliquando ad sanitatem,
pœnitentiamq; reuocauit) ut scilicet,
sicut Paulus inquit, malū de medio tol-
leretur, ne ceu fermentum aliam quoq;
synceram massam inficeret,

Itaq; cum Ecclesia aliquem excom-
municat, hoc uidetur primū & p̄cipue
agere, ut moneat omnes, hūc uel illum
esse alicui grauissimo sceleri obnoxio-
um, cum eo neminem pium conuer-
sari, aut omnino comedere debere, ne
eius scabie, aut malo fermento infici-
atur

atur. Deinde, & Satanæ eum affigendū tradit, ut sic ad pœnitentiam reuocatus in æternū saluetur. Quam excommunicationis formam Paulus i, Corinthijs Corinthis præscribit. De speciebus Excommunicationis nolo hic quicquam prolixius dicere, quas tres opinor numerari posse, Neq; enim hic institui hanc materiam integre explicare.

Vtinam autem uel in papatu olim Excōmunicatio maiori iudicio ac grāuitate, uel in stauroto iam euangelio alia quanto uehementius administraretur, multis certe malis obuiam iretur.

D.M. Lutherus piæ memoriæ Islebium, tanquam hæreticum, subuersum & prorsus insanabilem hominem, pœnitus deuitare solitus est. Audiui ex duobus fide dignissimis uiris, qui ei sermoni interfuerunt, uenisse aliquando Philippum, Pomeranum, Crucigerum & alios supplicatum Luthero, ut uelit redire in gratiam cum Islebio, ac pati, ut eum accedat & alloquatur. Cæterum respondisse Lutherum, uos nescitis, quid petatis: Adiunxisseq; & alia multa, ac tandem conclusisse, cor meum erga Islebiū penitus mortuum est, post

post meam mortem ille adhuc uos pul-
chre concacabit.

Si alij quoq; similiter auersati fuil-
sent Islebium, impios episcopos & eo-
rum fraudes, eosq; cum suis technis pro
excommunicatis habuissent, ut Luthe-
rus fecit, non potuissent ex eorum dia-
bolicis cordibus duæ istæ pestes, Inte-
rim & Adiaphora prorepere, quæ iam
ueluti contagio quodam non tantum
in Marchia, sed & alibi summos uiros,
& porro per eos infinitos alias infici-
unt, & spiritualiter enecant. Ita fuisse
in ipso fonte malum oppressum. Iam
uero Deus bone quantillum fermenti,
quam late, quamq; uehementer nobis
synceram Ecclesiæ massam infecit: Vi-
di profecto & audiui coram ante bien-
nium, eos ridere ac detestari Islebium
cum suis Adiaphoris, tanquam Eccle-
siæ pietatisq; pestem, qui postea Adia-
phoristæ, seu præcipui Adiaphororum
patroni facti sunt.

Vtilissimum igitur fuisse initio, cū
istæ miseriæ oriebantur, graui aliqua au-
thoritate piorum, doctorumq; uirorū
admonitam fuisse Ecclesiam omnesq;
imperitiores, ut sibi ab illo satanico fer-
mento

mēto cāuisset eiusq; autores. Id enim, si factū fuisset, profecto non tā late contagiosa ista lepra serpissiset: Quā iā intelligo etiā in extremis mundi partibus sub septētrione grassari. Verū enim uero, q; præteritū iam damnū impedire nō possum⁹, nobis de præsentib⁹ sequuturisq; deinceps malis phibendis cogitādū est.

Cum igitur ego non ulla cupiditate,
aut proprio cōsilio (quod Deus nouit)
sed diuino quodā fato ad hæc certami-
na cōtra Adiaphoristas pertractus sim:
tū ob piorum periculū, qui subinde plu-
res contagio lepræ Adiaphoristarū infi-
ciuntur, tum etiam ut mandato Christi
obedirē, qui iubet nos eos, qui post pri-
uatas, & publicam coram Ecclesia factā
admonitionē pœnitentiam non agūt,
pro ethnicis & publicanis habere, uolui
monere omnes, ut sibi ab omni famili-
ari conuersatione coniunctione q̄ Adi-
aphoristarū caueāt, eosq; secūdū Christi
regulā p ethnicis publicanisq; habeāt.

Monui Adiaphoristas, tum ego tum
alijs, non tantum priuatim s̄epius, sed &
coram Ecclesia, ego quidem nuper ædi-
ta mea apologia, & coniunctis alijs itidē
suis modis: Indicauit quoq; ni pœnitē-

A tiam

tiam egerint me ostensurū eos pro eth-
nicis & publicanis habendos esse. Sed
tantum absit, ut meas aliorumq; pluri-
morum piorum & doctorum uirorum
Christianas admonitiones, sacrifq; lite-
ris firmatas, fraterne accipiant, ut insu-
per in suo instituto pergentes nos nu-
lius non sceleris insimulent.

Quare, cum uideam eos in sua im-
pœnitentia manere, & præsentes Adia-
phoricas mutationes contra conscien-
tiam promouere, & papatui sequuturo
fenestras fabricare nō desinere, pronun-
cio impœnitentes Adiaphoristas esse pro
ethnicis & publicanis habendos, id est,
neminem pium debere cum ipsis ullam
familiariorem conuersationem amici-
ciāue habere. Et ei, qui (præsertim nulla
iuris necessitate eis adstrictus) aliter fece-
rit, denuncio lærpræ eorum contagium
& ita haud dubie iram diuinam.

Scio exclamabunt multi, qui non
satis Ecclesiæ causa afficiuntur, nec rem
satis recte perpendūt, me nescio qua pri-
uatorum affectuum intemperie agitari,
& parum sanum esse. Verum ego iustis
rationibus & imprimis regula Christi
de admonendo proximo fretus epi-
curea

curæa hominum iudicia non curabo.

Cæterum pīj homines non temere derideant ea, quæ dominus per sua testacea uascula dicit, nec tantum personas respiciant. Nam profecto Deus personarum acceptor non est, sed rerum ipsarū ueritatē in timore Dei perpendat.

OBIICIET aliquis, me præripere Ecclesiæ suam functionē, quæ de communi sentētia publica authoritate Adiaphoricæ fraudis suasores excommunicare deberet. Ego uero & ex animo optarim, Ecclesiā posse aliquem communem conuentum celebrare, in quo de præsentibus certaminibus ac miserijs ex cōmuni sentētia statueret, publicaq; authoritate pronunciaret: Sicut olim semp, cū maior cōiunctio, maiorq; zelus fuit, in magnis difficultatibus factū est.

Nec tamen uel commune Ecclesiæ officium præripiō, uel proprie quemq; excommunico, aut Sathanæ trado: Sed partim præcepto Christi de ratione admonendi proximum, partim etiam studio tuendi ueram religionem, & iuuandi pios tantum fraterne moneo meos in Christo fratres, ut sibi omnes caueant ab Adiaphoristis, ueluti a pessimo

A 2 quodam

quodam fermento, uel leprosis hominibus, ne ipsi quoq; eorum morbo per contagium inficiantur.

Hæc certe admonitio etiam singulos Christianos decet. Nam præceptum Christi de fraterna admonitione ad singulos proprie pertinet. Item singuli quoq; ita iubentur Deum ac proximum diligere, ut summo studio ea agat, quæ ad gloriam Dei & salutem proximi faciunt. Adhæc, & si singulos decet errorem oppugnare, oportet certe etiā omnia ea commonistrare, quæ ad uitandum errorē faciūt. Singuli pie possunt ac debent monere suos fratres, hic pīx est, ne cōtrectes eā, alioqui inquinaberis ab ea. Nihil igitur præter officiū facio, præser tim cū nō sim priuat⁹ sed in functione, ut alibi declarauī, & res ipsa declarat.

Nec tamen nego, imo potius uehementer affirmo, & in ipsa excommunicatione non tam quid homines pronunciant, quam quid Deus, respiciendum esse. Sæpe enim fit, ut uel cum homines, ut Psalmus inquit, maledicunt, Deus benedicat, beatiq; sint pīj etiā ob hoc ipsum, q; ex Synagoga electi sint, omneq; malum uerbum contra eos ob

Christum

Christum dicum sit: Vel etiam cum
homines benedicant impijs, Deus eis
uehementer maledicat.

Quare & in hoc præsenti negotio mo-
neo omnes eos, qui uere timent Deum,
quiq; & ueræ pietati, & suæ saluti cōsu-
tū cupiunt, ut non tā, an Ecclesia Adia-
phoristas excōmunicauerit, uel nō excō
municauerit cōsyderēt, q; diligenter per-
pendat, an a Deo excommunicati sint.

Quanquam si quis recte rem perpē-
det, omnino inueniet, Adiaphoristas
excommunicatos esse ab Ecclesia. Nam
q; omnes pijs, & intelligentes præsentem
controversiam, eos oderunt ac dete-
stantur, profecto satis indicat, se cum
alijs Christianis spiritu saltē iunctos eos
pro excommunicatis habere.

Item quod Spiritus Sanctus in pio-
rū pectoribus, quem ipsi contristarunt,
gemit contra eos apud Deum, & angelii
pusillorū Christi ab ipsis langefacto-
rū, & in dubitationem inductorum, &
scandalizatorum coram cœlesti patre
querūtur. Quæ uel excōmunicatio quæ
dā est, uel quiddā etiā longe peius. Equi-
dē malim a tota Ecclesia excōmuni-
catus esse, quam Spiritum Sanctū in pio-

A 3 rum,

rum , causamq; intelligentium pecto-
ribus contra me ad Deum gemere.

Excommunicati etiam (quod longe
grauissimum est) ideo iam olim a Spi-
ritu S. sunt , q; non obfcure characterē
bestiæ accipiunt , & de uino prostitutio-
nis Meretricis bibūt , ac cū ea , dando ei
supra Ecclesiam primaum , eiusq; cære-
monias accipiendo , item ei fenestras
fabricando in Ecclesiam Christi , spiri-
tualiter scortantur , aliosq; ad eam scor-
tationem , quod constat , peñliciunt .

Ego profecto nō dubito , idq; meis
scriptis hactenus euidenter probauit , eis
Deum iratum esse : quandoquidem cō-
tra propriam conscientiam scientes &
uolentes ea suadent Ecclesiæ Christi , p
quæ pīj languefiunt , & in dubitatio-
nem inducuntur , & Spir. S. in eis con-
tristatur , contra uero impīj confirmā-
tur , ut de Christo & Ecclesia triūphant .
Item , per quæ clare aditus impietati An-
tichristi in Ecclesiam Christi patefit .

Si igitur manifeste cerni potest nō
tantum ex uerbo Dei , & eorū peccato ,
sed etiā ex experimento tristis cuiusdā
ipsorum cæcitatis & stuporis Adiapho-
ristas , non tantum ab Ecclesia , sed im-
primis

primis ab ipso Deo excommunicatos
& nō parū in reprobū sensum traditos;
uideant pijs, ne ipsi aliter iudicēt, seq̄ etiā
tū lepræ Adiaphoristicæ, tū iræ diuinæ
participes faciant: Dū ab eorū familia-
ritate, cōsortioq; nō abhorret, q; scientes
cōtra Deū agunt, qbusq; Deus, tanq; im-
pœnitentibus, uere serioq; iratus est.

Moueor etiam, ut omnes admoneā,
ut sibi caueant, ea quoq; cogitatione, q;
Adiaphoristæ omnes, quos possunt, in
suam sententiam non uerbo Dei, quod
nullum pro se habent, sed meritis blandi-
cijs, ueluti Syrenes quædam suaui cantu
in exitiū pertrahunt. Ut nuper admo-
dum quidam eorum præcipius, cū in-
terrogaretur a duobus pijs pastoribus,
quidnam suaderet sibi faciendum, cum
eis præsentes mutationes obtrudantur:
Respondit, accipite, quare nō faceretis?
facite in gratiam principis. Cū illi con-
tra dicerent, se id non posse pie facere,
proferrentq; testimonia sacrarū litera-
rum, respondit tandem, si nō uultis ac-
cipere, omittite: Nolo uobiscum dis-
putare. Ita illi semper blandicijs, non
ueris rationibus omnes in suum errorē
pelliciunt. Quare coram Deo, & ho-

A 4 minibus

minibus suadeo omnibus p̄js, ut quam
longissime Syrenarum istarum scopu-
los circumnauigent.

Quod si quis quærat, qui sint isti
Adiaphoristæ, & istæ Syrenes, quas ui-
tandas moneā? Respondeo, omnes in
uniuersum, qui cū nostrā doctrinā me-
diocriter cognouerunt, iā mutationes
suadent, siue in Adiaphora, siue in Inte-
rim, nullū excipio, nec doctū, nec indo-
ctū, nec concionatorē nec laicū, nec do-
minū nec subditū, omnes enim pfecto
malō spiritu in hac parte agitātur. Om-
nes tanq̄ Euangelij Iesu Christi corrup-
tores uitandi ac serio fugiendi sunt.

Extenuer præsentes mutationes quā-
tū qs uelit, nō est certe dubiū, qn ut ipsi
met adiaphoristæ de eis sentiūt, lāguefa-
ciāt ubiq̄, & cōtristēt pios, cōfirmēt ue-
ro impios, & deniq̄ toti Antichristianis
mo aditū patefaciāt, ea si cui parua pec-
cata uidētur, n̄e ille paru⁹ Christian⁹ ē.

Grauiter Paulus monet, ut hæreti-
cū hominem post unam & alteram ad-
monitionem deuitemus, nam uere, ut
ille inquit, huiusmodi κενοφωνίαι ad ma-
iorem impietatem festinant, & plane si-
cūt cancer latēter serpūt. Evidēt uix
unquam.

unquam opinor ex tam paruis initijis or-
tum tam late spiritualem istum cancrū
serpsisse, quod clare experientia probare
possemus.

Principio parua nubecula ex infer-
nali Islebij, & quorundam Achitophe-
lorū Abysso oriri apparuit. Deinde in
cælum, id est, quosdam summos in Ec-
clesia uiros ascendit. Inde porro, ueluti
ater nimbus calamitosam grandinem
late ac longe per uaria sata, ac cultissi-
ma loca dispersit, adeo ut uix iam loc⁹
inueniatur, ubi pestis ista non ingens
damnum dederit.

Deus bone, quam multos recensere
possem, q̄ primo optime instituti erant,
uidebanturq; uel centuplicem fructum
allaturi, tandem uero non ullis scriptu-
ris aut firmis rationibus rectius edocti,
sed tantum blanditijs, personarum ad-
miratione, & familiaritate Adiaphori-
starum eosq; peste hac infecti sunt, ut
non tantū ipsi ea ægrotent letaliter, sed
etiam subinde plures inficiant, & can-
crum istum, seu lepram quandam lati⁹
propagent, multisq; etiam ualde synce-
ris affrident. Si quærerem ex ipsis o ciues
ciues, quæ uos sentētia uertit: quibus fir-

A 5 mis ar

mis argumētis īimpulsi animū tātopere
immutastis? Non possint mihi rationē
sui iudicij reddere, sunt enim ueluti fas-
cino prorsus dementati & excæcati.

Vehementer Iudæis olim Deus in
terminatus erat, ne ullā maiorem fami-
iliaritatem coniunctionemq; cum ethnī
cis haberent, cuius rei duæ potissimum
causæ erant, altera, quod, sicut nec ho-
mines libenter ferunt, ut eorum amici
cū summis eorū inimicis amicitias ine-
ant, ita multo minus Deus zelator uult
suos cultores suæ religionis corruptori-
bus amicos esse. Alterā uero causam ip-
se sæpe addit, ne mutuo cōmertio & fa-
miliaritate ad idołatrias p̄y p̄trahātur.

Proinde, cum uideamus uerbo Dei
mādari nobis, ut tales spirituales lepro-
fos uitemus, & etiam experientiā ipsam
edocere Adiaphoristas tū esse tali mala
infectos, tū & alios inficere, summo stu-
dio omnē eorū coniunctionem arctio-
réq; familiaritatē deuitare deberemus.
Paulus inquit, se cupere uenire ad Ro-
manos, ut eis donum aliquod commu-
nicet, uerum est & piorum hominum
familiaritatē alijs dona aliquatenus cō-
municare, & subuersorum cancrū pau-

latini

latim in alios serpere , atq; ita fiunt homines cum sanctis sancti , & cum subuersis peruersi.

Semper cæcitatem, stulticiamq; humanæ rationis accusamus , & deploramus , nec tamen unq; satis accusare possumus. Nemo nostrum est, qui, si uel pater, uel uxor, uel liberi , uel quisuis aliis intimus pessima aliqua scabie laboraret, non uitaret contactū , & ab eo contractādo uehemēter abhorreter. At istā spiritualē leprā istūq; cancrū tā horribiliter, tā late serpētē omniaq; æterno extio corrodentem nihil cohorrescimus.

Vere inquit Paulus, istas inanitates uocū ad maiorem impietatem proficer. Primæ inanitates uocū fuerunt Adiaphora, linea uestis, conformitas, ordo, &c. Sed obsecro ad quā tandem impietas p̄gressa est ista pestis : Usq; ad restitutō Antichristi in templū Christi, corruptionē doctrinæ de pœnitentia , articuli iustificationis, & merum Epicureismum. Probant enim Adiaphoristæ ex sacris literis licere , cū nos maior aliqua necessitas aut difficultas urget, ostendo posteriora decalogi præcepta transgredi.

Audiui ante biennium magnū uirū,
qui iam

qui iam etiam ista infernali scabie labo-
rat, in publico cœtu differente de Achis-
tophelibus, his uerbis: Rident nos, in-
quiebat, quod non prorsus Deum con-
tēnere, ut ipsi, possumus, & si quis mul-
tum cū eis uersatur, fit etiam paulatim
epicureus. Cogitabam ego, næ tu mihi
uidere ex propria experientia loqui.

Quare pīj homines expurgantur
aliquando tandem, & æquiore lance re-
rum pondera momentaq; examinantes
& mala & bona spiritualia longe carna-
libus præponant. Christus iubet excom-
municare etiam eū, qui separatim pro-
se impoenitēter idq; quovis carnali pec-
cato peccat. At Adiaphoristæ non tan-
tum ipsi peccant, sed etiam sunt causa,
ut infiniti alij peccent & spiritualiter cū
Babilonio scorto scortentur, bestiæq;
characterem accipiant. Vere illi faciunt
peccare Israel, ut Ieroboā & alij corrup-
telarum authores fecerunt.

Fatentur ipsimet Adiaphoristæ, ut
admodum s̄æpe ex eorum scriptis pro-
bavi, se languefacere pios, & cōfirmare
impios, seq; Antichristianismo fores
aperire, ut in Ecclesiam Christi reuerta-
tur. Sunt igitur sexcenties maiores pec-
catores,

catores, magisq; excōmunicatione di-
gni, quam aliqui scortatores, adulteri,
homicidæ, periuri, &c.

Aperiamus quæso aliquando tan-
dem mētis nostræ spirituales oculos &
istos spirituales homicidas & parrici-
das longè uehemētius detestemur uite-
musq; quam illos carnales. Est enim ali
quanto maius mālū, (ut opinor) Chri-
stianorum iudicio, æterna morte mori,
quam ista temporali. Trucidant autem
Adiaphoristæ nostros in Christo fra-
tres æterna cæde, dum eos suis mutatio-
nibus languesciunt & contristant, &
in dubitationem inducunt, dumq; fe-
nestras impio pāpatui fabricant, eumq;
restituere adiuuant.

Agnoscamus etiam obsecro, longè
maiis malum esse contagium spiritu-
alis lepræ, quam carnalis, atq; ideo non
ita, tanquam rem leuiculam, paruipen-
pendamus. O utinā satis possemus pro
dignitate diabolicum istud fascinum,
quo Adiaphoristarum omniumq; qui
eis adhærent, oculi fascinantur, agnosce-
re & perpendere.

Conferamus obsecro præsentem
ānimū & actiones istorum, qui ista
Adia-

Adiaphora promouent; cum ea mente,
quam ante annos 5. habuerunt. Confe-
ramus eorum scripta, consilia, & sente-
tias, inueniemus profecto longe alios
esse, quam olim fuerūt. Obstupescemus.
certe, si serio perpenderimus, quantum
ab illa pristina iudicij animiq; præstan-
tia degenerauerint, optimoq; iure ex-
clamabimus.

Quo uobis mentes, rectæ quæ stare
solebant.

Ante hac dementi sese flexere ruina.

O utinam nobis oculi aperirentur,
ut istud spirituale matū grassans in Ec-
clesia uere cernere possemus: nā nos ue-
luti horribile quoddam incendiū, par-
uis initijs infernali furiarum face accen-
sū, cerneremus late ac longe uagari, pul-
cherrimaq; uiuorū Dei templorū ædi-
ficia corripere, & uastare. Videremus
etiam iræ diuinæ incédiū eosdem il-
los, qui ab infernali malo sibi non ca-
uēnt prorsus perdere. Qui enim scientes
pestifero errore infici uolunt, eos Deus
facile in reprobū sensum tradi, atq; ita
in æternum perire patitur.

Huiusmodi igitur cum incendia iā
in eos grassari, qui in timore Dei agnitæ
ueritati

ueritati constanter adhærere non uolūt,
tum ex scriptura, tum etiam experientia
cognoscamus: Moneo & obtestor corā
Deo & hominibus, omnes pios meos in
Christo fratres, q̄ simul cū Interimistis
& Adiaphoristis istis infernalibus flam-
mis conflagrare non uolunt, quiq; irā
Dei effugere cupiūt, ut ab Adiaphoristis
eorumq; blanditijs q̄ lōgissime absint,
eorumq; familiaritate & amicitia pror-
sus abstineant.

Quæ autē de Adiaphoristis uitandis
eorumq; familiaritate fugienda dixi,
ea etiam magis de Interimistis intelligi
uolo: Illi enim manifesti apostatae sunt,
Turcis & alijs Mahometistis nihilo
meliores.

Vt autem clarius ostenderem, quam
tota Adiaphorica fraus sit & perniciosa
Ecclesiæ, ac ueræ pietati, & tamē nullas
prorsus rei ueritate subnixa, sed sit me-
rum fascinum, atq; ideo tum ipsum
malum tum & eius præstigiū authores
prorsus fugiendos detestandosq; esse,
ædidi hæc mea scripta omnia simul,
quæ antea separatim prodierant.

Quanquam autem sint rudia, tamē
& pio

& pio studio sunt scripta, & talia sunt,
quæ cupidis ueritatis infernales istas
præstigias ab oculis facile remouere
possint. Iis enim, qui ita ueritatem con-
temnūt, ut aut prorsus nolint rem cau-
sam & præsentem cognoscere, ac tantū
ideo nostra legunt, ut aliquid inueni-
ant, quod cauillentur, neq; ego, neq; u-
lus unquam Doctor, ac ne ipse quidem
Saluator opitulari potuit.

Dominus Iesus Christus, quem
æternus Pater misit, ut opera Satanæ
destruat, & impium mundum uincat,
conterrat utrumq; sub pedibus Eccle-
siæ suæ, eiusq; infernale istud præsenti-
um errorum fascinum (quod subin-
de subtilius a magnis artificibus
excogitur) ad gloriam no-
minis sui & miserorum
hominum salu-
tem abstergat,

Amen.

Magdeburgi 10. Cal. April.
Anno 1550.

Q V O D HOC TEMPORE NVL

Ia penitus mutatio in religione sit in
gratiam impiorum facienda.

Per Matth. Flacium
Illyric.

ST SANE AS-
tutus antiquus ille
Serpens, eius filij, &
etiam ipsorum re-
natorum uetus A-
dam, Caro seu stul-
ta ratio. Nam Sa-
than & impy, cum uident se non pos-
se illa sua horribili specie recta suos fu-
rores & impietates in Ecclesiam Chri-
sti, & piorum conscientias inuehere, in-
duunt formam Angeli lucis, & sub pie-
tatis specie primum se in animos ho-
minum insinuant, ac per uera quæ-
dam, uel certe uerisimilia aditum im-
pio errori patefaciunt. Stulta uero
mortalium sapientia omissa uerbi di-
nni, fidei regula, suo iudicio omnia

B metiens,

metiens, facile eiusmodi amabili spe-
ciei se aperit, ac tam diu ratiocinando
pergit, donec terq; quaterq; per suas ra-
tiocinationes stulta fiat. Atq; hæc tam
artificiosa Sathan cum ueteri Adamo,
in suum ipsorum exitium machinan-
tur. Nam Deus non decipitur, nec de-
ridetur. Omnium temporum exem-
pla huius fraudis inueniuntur pluri-
ma, sed nos præsens dolor, lachrimæq;
urgent, ut ad nostrarum calamitatū
considerationem properemus.

Vbi uiderunt Diabolus, manifesti
ueritatis aduersarij, & falsi fratres, non
posse imaginem bestiæ, id est, IN TE-
RIM, omnibus Ecclesijs Christi pro-
palam obtrudi, cœperunt struere insi-
dias ueritati, & cuniculos agere. Pro-
ponunt enim primum quædam & si-
phiæ, ut ipsi uocant, ut de iejunio, qua-
dam ueteris confirmationis similitu-
dine, obseruatione quorundam festo-
rum, campanarum pulsatione, ac qui-
busdam alijs nūgis, quo siue ea accepe-
rimus paulatim assuefiant populum
ad mutationem in maioribus rebus fa-
ciendam, & eo ipso facto testemur IN-
TERIM

spe-
ndo
s ra-
tam
mo,
nan-
c de-
em-
luri-
næq;
tum

ifesti
non
T E
pro
infi-
Pro-
diā
qua-
litu-
esto-
qui-
epe-
lum
s fa-
I N
RIM

TERIM & Papatum esse recipien-
dum. Siue non acceperimus, contenti-
osi homines esse, ac de rebus minimis
rixari uideamur, propterea q; odio dig-
ni & puniendi.

Nos autem eorum hanc sapienti-
am confutandam, & confundendam
DEO omnipotenti proponemus, qui
capit sapientes in consilijs suis, ac ali-
quot argumentis probabimus, non es-
se permittendum, ut hoc tempore ullæ
mutationes in religione fiant.

Vtinam autem iam saltem nos, qui
p;j esse uolumus, Reuerendi patris Mar-
tini Lutheri, p;æ memoriar; constantem
fidem imitati, plus Deo credere quam
hominibus, plus Deum timere, quam
homines possemus: Tuna haud dubie
ministerium Euangeli; longe melius se
haberet, quam nunc habet, sicut ipsius
R. Patris fœlicissimum curriculum fu-
isse uidimus. Nam primum, & DEus
nos ueluti manu apprehensos filiolos,
per istud difficillimum iter prædicati-
onis Euangeli; ductaret, & nobis esset
in animo illustre discrimen inter uerū
ac falsum, sequendum ac fugiendum.

B 2 Iam

Iam uero & DEus, nos ipsi diffidentes, humanaq; auxilia circumspetantes ferme negligit, & tristis quidam timor, ueluti densa nebula omnes cogitationes nobis ita perturbat, ut uel uix uerum a falso dignoscere possumus, uel certe uerum, minus uideatur nobis esse uerum, quam antea uisum est, & fallum minus falsum quam antea.

Quo autem rectius & nostrum præsentem statum & auxilium, si quod afflictis rebus afferri queat, cognoscamus, uolumus breuiter conferre Petrum, per mare ad Christum ambulatem, cum horum temporum Euangelij preconum curriculo. Sæpe enim hæc duo admodum similia mihi esse uidentur. Nam quemadmodum pri-
mum Petrus lætus e nauï, in Mare se proiecit, & per undas ad Christum, nihil aliud, nisi eius uerbum in oculis & in animo habens, festinat. Sic Martinus noster tertius Helias fide corroboratus, ex mundo persequitionibus carente, ueluti ex tuta quadam nauï, in tempestuosum mare, & omnigena pericula profiliens, ad Christum hilari fronte

ffii
pe
am
co
u·l
us,
bis
&
im
od
ca
Pe
n·
ge
im
sse
ri
se
ni
&
ti
o
a
in
e
ri
te

fronte cucurrit. Et quoniā contempto
Mari uentis, undis & terribilibus mon-
stris Pelagi, Solam uerbi Christi Cyno-
suram in suo curriculo spectauit, ideo
felicissime tandem ad Dominum Ie-
sum in portum peruenit, ubi latus iam,
deuicto Diabolo, Antichristo & toto
mundo, cum Christo Domino suo tri-
umphat.

Deinde sicut Petrus, cum aliquan-
tum progressus esset, semineglecto uer-
bo Domini, incepit mare, uentos &
& undas circumspectare, ac Christo
diffidere, ita & nos quoq; post mor-
tem, piæ memoriae Doctoris Martini,
contempta eius felici nauigandi rati-
one, cuius tam diu spectatores fuimus,
longe alia ratione nauigare incepimus,
quæ qualis sit, quod & nota est, & me
ualde parum delectat, iam prolixius
non commemorabo. Illud profecto
uerissimum est, nos perinde, ut Petro
acciderat, ad mentum usq; in undas
demersos esse.

Quare utinam iam saltem cum
tertio (ut ita dicam) Petro saperemus,
si cum primo præ nimia carnis pru-

B 3 dentia

dentia nosuimus. Qui cum uidit se sua
stulta carnis prudentia in ipsissimum
exitum incidisse, abiecta ea, ad fidem
in Christum propere recurrit, auxilium
eius supplex implorauit, atq; ita miseri-
cordia seruatoris inde extractus est, quo
se ipsum humana sapientia præcipita-
rat.

Age igitur tandem & nos recorda-
ti reuerendi Patris nostri D. Martini
Lutheri, piæ memorie, qui neq; timuit
homines, neq; confidit in homines, dis-
camus Patrem Domini nostri I E S V
Christi, ardenter & sine intermissione
inuocare, ex eoq; solo toto corde pē-
dere.

Accurret profecto & ipse ad nos
iam extreme periclitantes, nosq; ex hoc
profundo mari, in quod magna ex
parte nostrapte culpa incidimus, in
crepitis uentis & undis, mari, ac mon-
stris marinis, extrahet.

Atq; hæc cum eo commemoraui,
ut in omnibus nostris consilijs & acti-
onibus, hoc tristi tempore, ex solo
D E O pendere discamus, tum etiam,
ut in his deliberationibus, quæ iam de-
mutan-

mutandis quibusdā nostræ religionis partibus proponuntur, solum Deum, ac eius uerbum ob oculos habentes, cōstanter ueritatem tueamur, ac ne minimam quidem eius partem in gratiam Diaboli & Antichristi, aliorumq; impiorum, abiçere præsumamus. Sed iam ad promissarum rationum enumerationem ueniamus.

I.

Prima ratio est, quia sæpe præcipit Aristoteles, cauendas esse paruas legum ac politiarum labefactiones, quod illæ quantumvis paruæ mutationes, & assuefaciunt ciues ad mutandum plura maioraq; & sæpe res minimæ, ut in speciem uidentur, maximorum malorum sunt causæ.

Nemo autem sanus iam dubitare potest, quin nostri ac ipsius Dei hostes, siue illi sint manifesti, siue occulti, id est, falsi fratres, querant totius ueræ pietatis subuersionem, nostrarumq; optimæ constitutarum Ecclesiarum euerionem.

B 4 Quare

Quare quicunq; Ecclesijs Christi,
gloriæ Dei & propriæ conscientiæ re-
ete consultum uolent, cauebunt uafras
istas (etiam si uidentur paruarum re-
rum) mutationes. Non sine causa di-
ctum est, principijs obſta. Et principi-
um plus est dimidio.

II.

Antichristus, Diabolus, & alij im-
pij , concessis his partuis , nullo
modo placabuntur. Nam nec
in **I N T E R I M** pro his magnopere
contenditur, & sunt etiam inter hostes
Theologi, qui uident , ubi sint nerui
doctrinæ , & in quibus res tota sita sit.
In primis uero ipse Diabolus, qui toti-
us eorum ædificij architectus est , hoc
optime nouit. Hi profecto nobis nul-
lo modo eos doctrinæ neruos liberos
relinquere uolent.

III.

Statim immutatis quantumuis par-
uis aliquibus , & Papistæ & etiam
noſtri imbecilliores clamabunt,
nos recepisse **I N T E R I M**, nempe
qui

risti,
e re-
fras
o re-
a di-
cipi-

im-
ullo
nec
pere
ostes
erui
i sit.
oti-
hoc
uL
eros

par-
am
nt,
mpe
qui

qui & iam talia de nobis mentiuntur ac suspicantur, quorum clamoribus profecto necesse erit, siquidem CHristū confiteri uoluerimus, sæpius responderemus, ac testari editis scriptis, nos non recepisse IN T E R I M , qua ratione decuplo plus Cæsarem offendemus, quam per quarundam mediocrium rerum mutationem placabimus.

Sed age, omissis consecuturis difficultatibus, ipsum principium negotij paulo diligentius consideremus. Cum iam profecto audire ex istis reformatoribus, quanam ratione rem inchoare uelint, neq; enim sine ingenti difficultate uel incipere possunt. Nam si non uolunt uideri penitus abnegasse Christum, plane necesse erit eos statim edere aliquod scriptum, quo reddant rationem sui consilij, factiq; totis Ecclesys, & singulis p̄ys, acerrime eos coram omnipotenti Deo, de ista turpisima defensione accusaturis. At quis obsecro is scriptor erit: nemo certe uere pius tam parui facere poterit hoc tantum scandalum, & iram Dei, ut ei conscientia e manibus calatum ac chartam non excutiat.

B 5 Quid

Quid autem dicet: nemo erit profecto tam bonus orator, ut hanc tam pessimam causam tueri possit. Ac dicat sane boni aliquid, tunc sequetur offendio Cæsaris longe maior, quam placatio per istas Ceremoniarum conciliaciones. Neq; tamen omne scandolum istarum mutationum sustulerit, Nam neq; legent omnes istud scriptum, & paucissimi assentientur ei. Mutationes autem nostrarum Ecclesiæ omnibus innotescunt. Ita quoquo se uertant, ingentes difficultates eis occurunt. Si nullum scriptum edent, tantum erit scandalum, quantum uix aliud inde a condito orbe terrarum. Si aliquod non pessimum edent, tum certissimum est, Cæsarem eo summe offendum iri, quod tamen ipsum scriptum impossibile est, ubiq; scandalum, ex ipsis mutationibus ortum, tollere. Nam, ut dixi, & legent pauci, & pauciores eis assentientur. Proinde si sapiemus, cauebimus profecto istas exitiales angustias, ex quibus nos nullo modo extricare poterimus.

Cum

III.

Cum Diabolus una cum suis sint
θρασύδρομοι, quanto uidebunt nos
plura concedere, tanto illi plura
petent audacius. Experientia nos doce-
re potest, eos esse tales. Nam D. Marti-
num, piæ memoriae, timuerunt, nos
contra contemnunt. Huc accedit eti-
am, quod cum uulgi Papistarum sint
tales culicum percolatores, ut eiusmo-
di cærimonias maximi faciant, plane
non dubitabunt, quin qui tantas res eis
concesserimus, facile simus eis, si uehe-
menter uiserint, etiam reliqua conce-
furi. Ego profecto non dubitarim affir-
mare, nos nostra timiditate magnam
partem ipsius I N T E R I M fabricasse,

V.

Christus dicit, melius esse alligata
mola asinaria, in profundum ma-
ris præcipitari, quam unum mini-
num Christianum scandalizare. Cer-
tissimum autem est, nullam posse
iam in hoc statu rerum, uel mini-
mam mutationem, idq; præsertim in
majoris.

maioris authoritatis Ecclesijs, institui,
sine maximo non unius, sed multo-
rum, ac pene infinitorum hominum
scandalo.

Illud probe considerare debemus,
quod Aristoteles inquit. Vulgus diju-
dicare non posse. Quam multos iam
pulsu campanarum, quam multos for-
mulis orationum, quam multos alijs,
nescio quibus scriptis offendos uidimus
& uidemus. Vulgus semper est imperi-
tum, externa signa magis quam res ip-
sas aspicit, & præterea conscientia nihil
est tenerius.

Rides tu forte, qui es robustior,
huiusmodi scrupulosos imbecillos. At
scias pro eis CHristum esse mortuum,
ribiq; eos, si quid charitatis habes, fe-
rendos præcepisse. Nec potest certe ne-
gari, quin huiusmodi mutationes hoc
tempore, quo constantia in confessio-
ne requiritur, sint certa & uera timidi-
tatis & inconstantiae indicia, atq; adeo
defectionis a ueritate.

V I.

Cum

CVm ista sint metus & levitatis signa, certissimum est, ea esse maxime fugienda. Nam metu nostro hæc tria maxima mala efficiuntur.

Primum hac nostra diffidentia Deum offendimus. Secundo, Diabolo & hostibus, qui sunt θρασύδελοι, animum augemus. Postremo nostrorum constantiam frangimus. Decet igitur nos, ueluti duces suis militibus in aciem progredientibus, fortitudinis paratiq; ad moriendum pro optima causa animi, signa præbere, nullisq; uel minimis gestibus, animos eorum frangere. Nam quemadmodum ex alacritate ducis pendet animus militum, ita constanti Doctorum confessione, animi auditorum confirmantur, contrarioq; perterriti & cedunt.

VII.

PAULUS acerrimus Christianæ libertatis defensor uult, Rom. 14. nos contra libertatem quedam facere, ne offendamus imbecillos. Nos uero, proh dolor, econuerso uolumus aliqua contra libertatem Christianam facere

Cum

facere in gratiam Antichristi , ut pusilli
os Christi scandalizemus . Hinc per-
pendamus, num nos recta ad ueritatem
Euangelij incedamus , cum plane con-
traria Paulo facere cogitemus.

VIII.

Clamat Paulus. In libertate, in qua
uos Christus collocauit , state , &
iugo seruitutis ne implicemini.
Quare nullo modo negligenda est li-
bertas Christiana in illis ἀδιάφοροις, sed
usu constanti libertatis , pios testari ex
mandato Dei oportet , se ab eiusmodi
humanis traditiunculis liberos esse,
præsertim cum scandalum iam non
postulet , ut libertatem negligamus,
quin potius postulet, ut eam immotam
retineamus.

IX.

SIcut , si Turca , cuius Tyrannis no-
stris ceruicibus imminet , peteret a
nobis, ut in aliquibus ἀδιάφοροις re-
bus , ad eius Mahometismum nos ac-
commodaremus , faciendum id nul-
lo modo esset , ne & eius impietatem,
tanquam

ousil
per-
atem
con-

in qua
te, &
nini.
est li-
, sed
ari ex
modi
esse,
non
mus,
otam

is no-
ceret a
ois re-
os ac-
nul-
atem,
quam

tanquam bonam confirmaremus, & multos imbecillos Christianos scandalizaremus: Sic etiam nunc in gratiam Antichristi nihil faciendum est, ob predictas causas. Quæ enim communio lucis cum tenebris: Belial cum Christo: Imo hoc potius agendum esset, ut nos ab Antichristi Ecclesia, quam maxime fieri potest, se iungemus.

X.

DEVS uult esse inimicitias & rixas inter semen mulieris & serpentinum, inter Christum & Diabolum, inter Apostolos & Phariseos, inter ueros Christianos & Antichristianos. Proinde uideant isti nimium sapientes, ne dum uolunt pacem inter has duas partes facere, magis in hostium castris, quā in Christi uersentur, magisq; destruant opus Dei, quam ædificant,

XI.

Certissimum est, quod in gratiam Diaboli nihil penitus sit faciēdū. Nam quicquid in gratiam Dia-
bo-

boli facimus, hoc contra DEum facimus. Verum certe & illud est, quod quicquid in gratiam Antichristi & aliorum impiorum, manifestam ueritatem oppugnantium, facimus, id in gratiam Diaboli facimus. Nam & architectus totius negotij est Diabolus, ut dictum est, & ipsi quoq; agnitam ueritatem persequentes, sunt incarnati Diaboli, prominent eis etiam duo prægrandia cornua ex capite, quibus Ecclesiam Christi uexant, nempe mendacium & homicidium, quæ, teste Christo, sunt genuinæ Diaboli notæ.

XII.

SIcut latronum aliorumue pessimorum hominum etiam uestes ipsas odio habemus, quæ tamen nihil peccarunt, adeo ut eas nemo honestus libenter uelit induere. Ita iam (quod constat) Papisticæ istæ notæ, ac signa sunt in odio. Si igitur ea in usum reducere uoluerimus, reddemus & nos, & etiam ipsum ministerium omnibus hominibus summe exosum, quod quā parum ad pietatem proficit, nemo non uidet.

Certis.

XIII.

Certissimum abusum hæc secum
adferent, cogitabunt enim sic
multi imbecilli, qui uel uix, uel
etiam nondum omnino ex Papisticis
erroribus extricati sunt. Profecto hæc
non reciperentur iterū, nisi aliquid ad
pietatem facerent. Non ita multi Chri-
stiani sunt tam probe eruditi & confir-
mati, ut, continuo istarum ἀδιαφορῶν
cæremoniarum usu, non incipiāt sen-
tire, eas esse uel necessarias, uel certe ad
pietatem ualde utiles. Habebunt hæc
etiam miseram conscientiarum per-
turbationem, & Spiritus sancti contri-
stationem. Cogitabunt enim admo-
dum multi miseri homines. Nescio
quid credere debeam, hactenus meus
Pastor Papatum uehementissime in-
sectatus est. Iam uidetur mihi & ipse fa-
ctus esse Papista. Videntur mihi omnes
isti concionatores esse arundines uento
agitatae. Videte igitur, ne miserorum
hominum conscientias perturbetis, ne
& uos D OMinus IEsus in extremo die
suo horribili aduentu & iudicio con-
turbet.

C Doctor

XIII.

Doctor Martinus, piæ memoriarum,
in prima parte contra cœlestes
Prophetas prolixè docet, conten-
dendum esse, ne nobis Hypocritæ rès
ἀδιαφόρους, uel seruatu, uel omissu necef-
farias faciant. Atq; ideo dicit se quas-
dam ueteres cæremonias seruare, ut te-
stetur contra Carlostadium, & alios
eius complices eas posse libere retineri.
Ideo dicit etiam Paulum circumcidisse
Timotheum. Titum uero noluisse
circumcidere. Vide locum, &c. Ut
nam huius tanti uiri doctrinam & fi-
dem sequi, quam calumniari malle-
mus.

XV.

Profecto alio tendunt istæ delibe-
rationes, quam fortasse nos som-
nianus. Dicam enim uerum, idq;
paulo liberius. Hoc agitur, ut hæ Ec-
clesiæ, Scholæ & personæ, ubi & a qui-
bus ueritas orta est, primæ in aliquibus
saltem maxime conspicuis, errorem re-
cipere incipient, quo, cum hoc factum
fuerit,

fuerit , alij ut Ferdinandus & Marchio , possint meliori prætextu , maiora , imo uero omnia in regionibus suis subuertere . Quod si factum fuerit , nihil est certius , quam & nobis statim omnia immutanda esse . Quod nos , si modo nobis nostra , & aliorum æterna salus , ac Dei gloria plus curæ est , quam brevissima aliqua huius miseræ uitæ commoda , omnibus modis cauebimus ,

O B I I C I V N T quidam , qui maioris terrena , quam cœlestia faciunt , imminere magnas bellorum calamitates , quibus respondemus , esse ualde stultum putare , quod homines sibi placando , & Deum offendendo , sit possibile effugere bella , uel alia quæcunq; mala .

Huius stulticiæ insigne argumentum esse possunt Iudæi , qui ideo Christum crucifigebant , ne uenirent Romanii , & tollerent eorum imperium & gentem . Quā enim pulchre effugerint id malum , res ipsa eos postea docuit . Offendi autem per hæc D E V M in præcedentibus abunde probatum est .

C z Obijciunt

Obijciunt ipsisdem esse hæc indiffe-
rentia, & ob parua non esse rixandum,
neq; periclitandum. Contra uerissi-
mum est, nihil esse ἀδιάφορον in casu
confessionis & scandali, quorum utrumq;
iam cum istis mutationibus est con-
iunctissimum. Nec sunt parua ista, per
quæ tu interficis eum, propter quem
Dominus Iesus est mortuus. Quantil-
lum erat, quod Petrus uel cum Iudæis
uel cum Ethnicis commedebat, aut nō
comedebat, tamē, q; erat coniunctum
cum scando, Paulus dicit, id esse non
recta incedere ad ueritatem Euangeli.

Solent quidam homines & ita cō-
temptim de Deo sentire, ut eis res ma-
xime ad religionem pertinentes, mini-
mi momenti esse uideantur, & præte-
rea tā Diabolica audacia prædicti esse,
ut religionem pro libitu inuertere, &
ad suam utilitatem accommodare nō
uereantur. Sed Christus non ita de uer-
bo Dei sentit, qui negat uel unicum io-
ta, uel etiam apicem de lege, peritum
esse. Ac grauiter minatur ei, qui ausus
fuerit unum de minimis Dei mandatis
soluere, quiq; Dōminus IEsus omnia
tristis-

ndiffe-
duim,
erissi-
n casu
utriūq;
e con-
ta, per
quem
antil-
udæis
ut nō
actum
e non
gelij.
ta cō-
s ma-
mini-
rāte-
i esse,
re, &
renō
e uer-
n io-
urum
ausus
datis
nnia
tistis-

tristissima perpetius est, ut scriptura im-
pleretur, ut ipse s̄aþe repetit.

Res nequaquam paruæ sunt istæ
notæ externæ, ut hominibus politicis
uel prophanis potius uidentur. Non
enim sine causa clamat Paulus ad Gal.
Quod quicunq; circumciditur, debeat
totam legem seruare, & ex gratia exci-
derit. Videmus quam isti sapientes
mundi huius, s̄aþe de minimis acriter
litigent. Vident nimirum s̄aþe in mi-
nimis (ut uidentur) negociolis, magna
maximarum rerum momenta sita esse.
Talia & hæc iam sunt. Sed etiamsi es-
sent hæc ἀδιάφορα, quæ iam nobis acci-
pienda proponuntur: Tamen, cum no-
bis ab imperatore, non tanquam ἀδιά-
φορα, sed tanquam cultus necessarij, pro-
ponantur, non sunt amplius ἀδιάφo-
ra, sed plane impia. Est enim tam im-
pietas statuere, aliqua esse cultus, quæ
non sunt, quam aliqua non esse, quæ
sunt.

Quare cum nobis ista, quæcunq;
illa sunt, proponantur tanquam cul-
tus Dei, cum non sint cultus, & quan-
doquidem cum eis est coniuncta abne-

C 3 gatio

gatio & scandalum, nullum est dubium, quin sit summe impium, ea accipere. Nec prodest hic ridere Deum ac dicere, illi ea mihi proponunt tanquam cultus, ego ea recipiam tanquam $\delta\sigma\alpha$. Non enim ualet Sophistica in conscientia, & confessione.

Legitur saepius in Historijs Martyrum, quod, cum ab Ethnicis multi Christiani trucidarentur, saepe acciderit, ut ipsi satellites tantae lanienae iam pertesi aliquos Christianos abreptos, ui ad Aras protraxerint, proclamarintque falso eos sacrificasse. Verum negasse id clara uoce Christianos. Atque ita sunt supplicio affecti, qui, si tacuissent, effugisse poterant.

Stulti fuerunt dices, quid enim eis alienum mendacium obesse poterat? Verum sane sit. Sed tamen illi cum sua stulticia sunt saluati, tu uero cum tua prudentia damnaberis.

Obiciunt rursus nos non debere ad iudicium uulgi nostras actiones accommodare, sed sapientum. Recte hoc suo loco dicitur, sed iam respondeo magis habendam esse rationem unius im-

dubi-
accí-
m ac
unquá
ica in

us imbecilli p̄ij (sit sane uel minimus ru-
sticus) quam decem sapientum Epicu-
reorum. Nolite contemnere piorum
preces, qui contra nos orabunt, & ad
Deum gement.

XVI.

QUAM acriter Deus per Prophetas
reprehēndat Iudeos, qui admirā-
ti potentiam Assyriorum, & alia-
rum peregrinarum gentium, ad eorum
se uictum & uestitū imitandum com-
posuerint, nemini sacras literas legenti
ignotum est. Neq; id sine causa, nam
& uult Deus suum cōētum a Diaboli
cātu penitus seiuinctum esse, & illa ipsa
externa signa fuerunt certae animi, in
Ethnicismum degenerantis, notæ. Re-
prehendimus & nos hoc tempore, idq;
iustissime, eos, qui uel Hispanicum, uel
Turicum uestitum sunt imitati.

Iam quæso, nos etiam cogitemus,
si Deus illis iratus fuit, quod se in illis
penitus externis ad Ethnicos aggrega-
rint, quomodo erga nos erit affectus, q
nos ad Antichristi cōētū iā toties a no-

C 4 bis,

bis, quin potius ab ipso CHristo con-
demnatum, aggregare cogitemus, idq; in rebus ad religionem pertinentibus:
Nec etiam cuiusquam conscientia ne-
gare potest, quin hæc ipsa sint animi in
papatum paulatim declinantis indicia
minime obscura.

Vt igitur Deum ipsum iratum nō
habeamus, obsecro, ne nos impijs & se-
culo huic conformemus, aut eorum
gratiam cum tam multiplici damno
& impietate ambiamus.

Postremo omnium hominum
oculi in nos coniecti sunt, Nihil uel mi-
nimum Diabolo cōcedere poterimus,
quin & impij glorientur, & imbecilli
suspicentur, nos eis plurima uel potius
omnia concessisse. Si omnino uult
magistratus mutare aliquid, mutet sa-
ne. Nos ei non assentiamur. Pronun-
ciet ipse sua dogmata in foro per pre-
conem, non concionator ex suggestu.
Satis superq; scandalorum est, quæ si
quos non mouent uehementer, profe-
cto sunt Adamante duriores, & ne mi-
cam quidem pietatis in se habent.

Obsecro.

Obscro omnes meos dominos,
& fratres in C^HRisto dilectissimos , ut
credamus id , quod & s^ape in sacris li-
teris legimus, & toties his annis 30. ocu-
lis nostris uidimus, & proprijs manibus
contrectauimus. Maledictum eum es-
se, qui confidit in homine , & Domini
solius esse salutem.

Obtuli hoc scriptum D. Maiori
8. Nouembris Anno, 1548 . paranti
cum c^ateris profecⁱonem ad Celle-
sem conuenticulum , eiusdemq^{ue} aliud
exemplar ad Georgium Anhaldinū

Cellam cum Epistola misi.

Impressum autē est cū se-

quenti decem diebus

ante Pascha

Anno

1549.

CONTRA QVODDAM
SCRIPTVM INCERTI AV-
toris, in quo suadetur mutatio pia-
rum cæremoniarum in Papi-
sticas. Per Matth. Flaci-
um Illyri-
cum.

VLCHRE DE-
scribit impiæ doctri-
næ, ac etiam ipsorum
pseudoprophetarum
naturam, & ingenio-
um Paulus, cum di-
cit eos clam subintra-
re, & serpere ueluti Cancrum. Nam ut
raceamus, quam multis clandestinis,
fraudulentis, ac plane Hispanicis con-
uenticulis & consultationibus hoc tem-
pore impij ueræ Christi religioni insi-
dientur, exitiumq; moliantur, iam scri-
pta quedam latina clam, non impressa
sparguntur, quibus impiæ mutationes
piarum cæremoniarum & rituum in
Antichristianas, & ipsissima inconstan-
tia suadentur,

Causam quare clam potius spar-
gantur,

AM
AV.
a

DE
tri-
rum
rum
geni-
n di-
ntra-
m ut
inis,
con-
tem
insi-
scri-
prefa-
ones
m in
istan
spar-
ntur,

gantur, quam publicentur, facile est sci-
re. Fugit enim mendacium lucem, &
ueretur, ne sit, qui eius falsitatem coar-
guat. Interea tamen multum mali effi-
ciunt, mittuntur enim præcipue Eccle-
siarum Pastoribus, quibus subuersis fa-
cile sperant se etiam ipsas oues ad se
pertrahere posse.

Quis author sit, non magnopere
iam ero sollicitus. Partim enim nulli
tituli huiusmodi scriptis additi sunt,
partim a quibusdam frauduléter quo
rundam magnæ authoritatis uirorum
nomina supposita esse suspicor. Cum
igitur huiusmodi scripta non paucos
pusillos Christi subuertant, pio, quod
Deus nouit, studio motus unius præci-
pui scripti, cuius hoc est principium
(IN TANTA ECCLESIA RVM
MOESTITIA ET DISSIPATI-
ON E, &c.) argumenta confutare
conabor, quanquam eadem propemo-
dum sunt & aliorum argumenta.

Non est autem difficile homini
mediocri Christianæ religionis cogni-
tione, & communi iudicio instruto,
de hoc scripto pronunciare, ac falsitatē
eius.

ei⁹ coarguere, si modo constanter hæc
hypothesin retineat. PLVS ESSE
TIME ND VM DE VM QVAM
HOMINES, ET PRIM VM
ESSE QVAEREND VM REG-
NVM COELO RVM, &c. Nam
qui primum & præcipue uentris com-
moda quærunt, ac magis homines quā
Deum timent, ijs & timor humanus
ueri iudicium adimit, & etiam cum ui-
dent aliquos errores & sophismata, ta-
men metu perculti, meliora uidentes,
ultra deteriora sequuntur. Ratio au-
tem, cur non sit difficile de hoc scripto
iudicare, hæc est. Quia cum & alios
multos, eosq; conspicuos errores conti-
neat, de quibus postea, tum ipse scopus
scripti plane manifesta reprehensione
dignus esse cernitur. Nam fatetur pri-
mum mutationes istas afferre hæc se-
quentia incommoda, contristationem
bonarum mentium (quod idem est, ac
si diceret plenius, contristationem Spi-
ritus sancti in bonis mentibus) confir-
mationem aduersariorum in sua im-
pietate ac furore. Deniq; languefactio-
nem ac inductionem in dubitationem
multo-

multorum piorum. Quæ mala, si cui
parua uidentur, cum ingentia uel poti-
us summa sint, ille sane parum uel ni-
hil adhuc in pietate Christiana profe-
cit. Nihilominus, his ipsis tantis malis
& scandalis neglectis, suadet author
scripti mutationes ob spem (ut ipsem et
fatetur) incertam retinendæ pacis ac
tranquillitatis.

Hic quæro a pijs hominibus, num
satis sani hominis (ne dicam pij Chri-
stiani, aut eruditij Theologi) consilium
esse uideatur, suadere, ut ob incertam
spem pacis hæc tanta scanda la admittan-
tur: Quanquam esse hæc spem lon-
ge uanissimam abunde nos cum furor
aduersariorum, ubiq; in Ecclesijs Chri-
sti grassantium, tum & literæ Cæfaris
ad Mansfeldenses, & alios scriptæ (si
modo uellemus) edocere possent. Cum
igitur ipse scopus mutationum adeo
penitus prauus & falsus sit, facile intel-
ligi potest, quid & de mutationibus, &
de scripto mutationes suadente senti-
endum sit. Sed iam ordine de ipso scri-
pto, ac primum de hypothesi, quam a
principio ponit, dicamus.

Negat

Negat scriptor se de priuata confessione loqui, sed de consilio, quod aliis infirmis in cōmunione datur. Quasi uero non multo magis referat, ut integræ Ecclesiae confessionem Christi inuiolatam retineant, quam singuli homines. Hic iam tacebo quod Ecclesia per hoc consilium scindatur, dum fortiores ab imbecillioribus seiunguntur.

Quæro autem, qui sint isti infirmi, qui ab ipsis medicis consilium expectunt. Subditi certe magistratum nihil tale postulant (ut apparet ex Misnensis & Francici Principatus conuentibus) quin potius contrarium flagitant. Vittuperant molliciem doctorum, ac queruntur eorum timiditate religionem prodi. Domini ac consiliarij eorum itidem infirmi appellandi non sunt. Farentur enim isti ipsi mutationum suæ fortes, eos uere malos esse, ac totius doctrinæ euersionem quærere.

Proinde uerendum est, ne isti ipsi medici sint illi infirmi, quibus medicamen paretur. Et simul illud quoqhic ob-

hic obseruandum est, quod quicquid
suadet author scripti alijs, id tanquam
eius confessio accipiatur. Deinde, ui-
sint aliqui imbecilli, qui sunt plurimi
ubiq; horum profecto imbecillitas nō
esset augenda, sed sananda. Animam-
di fuissent eiusmodi homines ad con-
stantiam, & non enerandi, ac ueluti li-
centia ad abnegandum Euangeliū
instruendi.

Miror autem, quod scriptor, quasi
oblitus eorum, quæ in principio de
magnitudine malorum mutationes se-
quentium dixit, comparat resistentes
mutationibus cum Laurentio non ex-
hibente pecunias Decio, & cum quo-
dam priuato homine ob esum carniū
prope Basileam combusto, eosq; tan-
quam stoicos & horridos accusat. Qua-
si uero dedere pecunias, ac non edere
priuatim carnes idem sit, quod publi-
cos, eosq; ædificationi utilissimos ritus
multarum Christi Ecclesiarum immu-
tare in contrarios. Quod fit (ut scriptū
ipsum concedit) cum his tantis scan-
dalis contristatione piarum mentium,
confirmatione aduersariorum in sua
impietate

impiaitate ac furore, & deniq^z multorum piorum sanguefactione, & in dubitationem inductione. Atq^z ijs tantis malis resistere, duri & stoici hominis esse dicit.

Abutitur quoq^z Sophistice Petri testimonio, PATIENTES VBI OPVS EST quanquam hæc uerba non sunt Petri, sed est 1. Petri 4. Patinos debere tanquam Christianos, non tanquam facinorofos) Quasi uero istis tantis malis repugnare non sit res plus quam necessaria & plane dignissima, pro qua quisq^z pius pati debeat. Vel quasi etiā nunc non hoc agatur a Monarchis, ut hoc ipso facto doctrina abijciatur. Nam reliqui magistratus sunt tantum satellites Monarcharum. Quicquid agunt, in eorum gratiam agunt. Quod autem quædam bona uerba subditis dant, fallendi studio faciunt. Quorum fraudibus, ut resistamus, Christus iubet, inquiens, Estote prudentes sicut serpentes.

Hic etiam de illa celebri ac plane Catholica hoc tempore sententia (Vnū quemq^z proprio periculo debere confiteri,

fiteri, & nemini esse causa periculi) ali-
quid dicendum est. Hæc sententia
cum sic nunc intelligatur, quod con-
cionatores non debeant esse causa pe-
riculi auditoribus, dum constanter istis
cultuū corruptelis resistunt, falsoissima
est. Eset enim alioqui plane iniustus
Christus, qui dicit, se uenisse in terram,
ut gladium mitteret, non pacem.

Breuiiter igitur respondeo, si quis
non uult esse causa crucis alijs, is non
doceat eos Christum. Sed hoc agat, ut
Christus una cum sua cruce ex ipsorum
urbe & regione pellatur, ut Gergesenī
fecerunt.

Multum insectatur constantiores
doctores, eosq; stoicos Δραστείας, co-
lantes culicem, &c. Contumeliose ap-
pellat, resq; optimas pessimis uerbis
contaminat, ut sit, quando bona cau-
sa oppugnatur. Si qui colant culicem
& deuorant camelum, nō laudo, quod
tamen non minus timidi doctores,
quam constantiores faciunt. Oportet
enim hoc facere (ut Christus inquit) &
illud non prætermittere.

Comparat etiam istum durū Sto-
D icum cum

scum cum illo suo modesto Academico, uel potius Epicureo, his uerbis. Et cogita, uter male faciat, an ille durus & horridus, qui, ut retineat laudem constantiae, mauult Ecclesiam deferere, qua uestem mutare, &c. Quasi uero præcipuum inter istas mutationes sit mutatione uestis, & non insint in Lipsico Interim, & alijs eius fratribus, alia centies magis impia. Ut taceam scandalū, abnegationem ueritatis, occasionem maiorum errorum, quæ omnia sunt etiam minimis mutationibus hoc tempore coniunctissima.

Quid igitur eiusmodi sophismatis bus paruos Christi seducere conantur? Tale sophisma est etiam illud, cum seruitutem & crucem appellat approbationem istarum impietatum. Sed non est crux accipere characterem Antichristi, uerum summa impietas, iam olim in Apocalypsī per spiritum sanctum damnata.

Sæpe repetit, se probare istas mutationes, si hoc modo retineri possit doctrina, & uitari uitiosi cultus, quasi uero istæ ipsæ Papisticae cæremoniaæ non

ademi.
Et
urus &
n con-
ere, quā
ro præ-
fit mu-
fico In-
centies
alū, ab-
rm ma-
t etiam
empore

ismati-
conan-
id, cum
appro-
. Sed
em An-
as, iam
n san-
as mü-
ri possit
, quasi
monia
non

non sint pars maxima uitiosorum cul-
tuum.

Deinde quantum sint profuturæ
istæ mutationes ad retinendam doctri-
nam, facile nos aliarum Ecclesiarum
calamitas erudire potest, ubi minores
mutationes tantum fenestra & occasio
fuerunt maximis. Sed est in quadam
Lipsensium Theologorum Epistola,
quod licebit in genere cæremoniarum
abusus reprehendere. O præclaram
libertatem, id etiam Romæ coram An-
tichristo licet. Sed quis generali ser-
mone rite eruditur:

Negat author scripti, tolli liberta-
tem Christianam per receptionem cæ-
remoniarum, & iugi Papistici, cum ta-
men ubiqꝫ mutationem istam appelleret
seruitutem, in quibus est manifesta cō-
tradictio. Adhæc dicit libertatem Chri-
stianam non pertinere etiam ad cære-
monias, cum nostri præceptores, & qui-
dem recte faciant tertium & quartum
gradum libertatis, liberationem a cæ-
remonijs & traditionibus. Et Paulus
clare affirmet, abstinere a cæremonijs
Mosaicis, esse stare in libertate Christia-

D 2 ana, Item

ana. Item Petrus appellat importa-
bile iugum.

Hud uero omnium indignissimū
est, quod Ecclesiæ Antichristi teste tri-
buit laudem seruatarum elegantium,
& piarum cæremoniarum. Veræ au-
tem Christi Ecclesiæ crimen reiecta-
rum. Itemq; inquit nos potuisse errare,
& similia, quæ non ita multum a re-
cantatione quadam absunt. Certe mul-
torum mentes misere sauciabunt. Nam
quod dicit quosdam aboleuisse absolu-
tionem & cantiones, quid id ad nos?
Zuingianos eo nomine accuset, & nos
missos faciat. Item quod dicit quosdā
libertate abusos esse, id non debet nos
impellere, ut cū situs a Christoliberati,
Antichristi iugo ultro colla nostra inse-
ramus. Nota sunt dicta, malum ma-
lo sanandum non esse. Item, stultorum
est ab uno extremo in alterum ruere.
Quanquam est longe maius scelus, fe-
ges ferre de libertate Christiana tollen-
da, quam quod aliqui per imbecillita-
tem (quicunq; demum illi sunt) Chri-
stiana libertate aliquando abutuntur,

Obijciunt hic quidam, satius esse
nos ip-

nos ipsos aliqua immutare quam pati,
ut nobis pulsis Papistæ omnia mutent.
Hi mihi non satis uidentur perpendere
uel aduersariorum mentem, qui nulla
mediocri mutatione contenti esse uo-
lunt, uel etiam ipsarum mutationum
qualitatem. Propalam impius Doctor
& Tyrannus, ut pharao, Manasses,&c.
tantum in corpora piorum saeuire po-
test, conscientiæ uero ob eorum fu-
rorem non ualde turbantur, ita ut
pij ueram doctrinam, antea imbibitam,
diu sub eis retineant, nec eorum men-
dacijs moueantur. At pius magnæq;
authoritatis Doctor, ut Dauid Salo-
mon suis scandalis & falsis dogmati-
bus etiam ipsas piorum conscientias,
atq; adeo Spiritum sanctum in cordi-
bus piorum cruciant & extinguunt. Ut
iam multi præsentibus mutationibus,
& scandalis turbati, de toto doctrinæ
genere dubitare incipiunt. Proinde
mediocres mutationes ab ijs factæ, qui
pij esse uidentur, longe plus Ecclesiam
Christi turbant, quam maximæ ab ad-
uersarijs. De quibus nemo sanus dubi-
tat, quin sint & uitæ cōtaminatissimæ,

D 3 & ue-

& ueritatis cœlestis manifesti hostes.

Ita adiuuante Deo unum ex præcipuis scriptis perniciosas Ecclesiæ mutationes suadentibus, breuiter confutau, quod me pio studio fecisse DEus, & mea conscientia mihi testis est, spero etiam pios homines conatum hunc probaturos esse. Verum id me maxime cruciat, quod & scriptor iste, & alij quidam uoce cæremonias & ordinem in genere laudando uolunt probare, Papisticas cæremonias recipiendas esse. O malitiam aut cæcitatem. Num igitur hactenus nullum ordinem, nullasq; cæremonias habuimus, sed tantum phanatico quodam spiritu istæ Ecclesiæ agitatæ & turbatæ sunt: Omnes pjs sciunt, & id experientia ipsa indicat, nullos ritus (in his quidem moribus & temporibus) magis utiles magisq; ædificationi Ecclesiæ seruientes, & deniq; uetustissimæ Ecclesiæ magis similes inueniri potuisse, quam sunt nostrarum Ecclesiarum.

Quod si qui pomparam magis, quam utilitatem Ecclesiæ in cæremonijs spestandam putant, tum illi sane uel Papisticas

pisticas, uel etiam Ethnicas, si libet, ex
quibus papisticæ ortæ sunt, accersant.

Sed est profecto in istis reformato-
ribus (sunt enim quidam satis noti)
singularis cuiusdam excæcationis cer-
tum indicium, quod cum ante paucos
menses istas corruptelas rituum, cum
apud alios fierent, & nobis iam propo-
nerentur, uehementer damnarint, nunc
postquam fraudibus & minis impiorū
propriaq; imbecillitate, ad eas pertra-
cti sunt, ueluti oblii sui, nō solum am-
pleteuntur istas conciliations Christi
& Belial, sed etiam omnibus eas per-
suadere, & ubiq; quantum possunt, pro-
mouere feruentissime conantur. Ut ego
profecto ualde uerear, ne Interimisti-
cum aliquem spiritulum acceperint.
Deus est magnus & seuerus, D OMInus
uult se timeri non minus, quam terreni
Monarchæ, & istos, qui magis homines
quam Deum timent, uoluntq; uelutī
decipere DEum ac suam conscientiam,
quo suæ tranquillitati consulant, facile
tam diu sapere & ratiocinando stulteſ
cere permittit, ac peccata peccatis & ex-
cæcatione punit, donec penitus in re-

D 4 probum

probum sensum tradantur.

A qua summa calamitate, ut nos
Pater DOMINI nostri Iesu C H R Isti,
pro immensa sua misericordia clemen-
ter tueatur, tum orando, tum etiam
eum per receptionem istarum abomi-
nationum nō tentando impetrabimus.

DOMINus Iesus perdat linguam
dolosam, & ueritatem cœlestem ad glo-
riam nominis sui, & miserorum mor-
talium salutem incontaminatam con-
seruet. AMEN.

EPISTOLA M. Fl. Illy.
ad Principem Georgium Anhaldi-
num in comitijs Cellensisibus exis-
tentem. Anno. 1548. mëse
Nouembri.

ET si ego princeps illustrissime C.
T, semper colui, & ueneratus sum,
cuin propter stemmatis summam
nobilitatem, tum etiam propter eru-
ditionem ac pietatem, quam sapientes
ueram uereq; laude dignissimam no-
bilitatem esse non immerito iudicant:
Tamen

Tamen cum & ignotus tibi sim & per literas tecum agam, quæ minus erubescunt, iam ἀνεύ πάθων καὶ προοίμιων tecū tanquam cum fratre meo in C H R I S T O familiarius & liberius agam. Et alioqui negat Aristoteles proœmio opus esse, cum apud sapientes loquimur.

Res, de qua tecum agam (ut eam T. C. breuiter exponam) sic se habet. Video iam T. C. cum Theologis VVittenbergensibus, meis, ac piorum omnium præceptoribus præcipuam curam ac laborem tuendi sanam doctrinam sustinere. Quod (quanquam id & uocatio uestra, & dona, quibus diuinatus ornati estis, flagitant) quia libenter publicæ utilitatis & gloriæ Dei causa facitis, maximas gratias ab omnibus per orbem terrarum CHRISTI Ecclesijs uobis deberi arbitror, meamq; gratitudinem, cum in alijs rebus nequeam, coram D E O in precibus meis pollicor.

Videmini tamen mihi, ut uerum fatear, causam longe grauissimam (ut leuissime dicam) lenius agere, quam negocij magnitudo, aduersariorum ue-

D 5 hementia,

hementia, & ipse Christus, cuius DOMINI
nos legati sumus, postulat. Nec ego statim conuitia & maledicta requiro, cum maiorem animum uobis in hac causa adesse, fortiusq; dici sententias cupio. Est enim quædam ratio grauiter, constanter & intrepide de rebus maximis (qualia in primis ea sunt, quæ ad Dei gloriam pertinēt) dicēdi, etiam si nulla maledicta misceātur. Eiusmodi plurima exempla in Propheticis, Apostolicisq; scriptis, atq; adeo in sanctorum primitiū Ecclesiæ martyrum confessionibus inueniuntur. Tali quadam ratione & nostro tempore uos Christū confiteri oporteret.

Vt autem melius quid mihi uelim, intelligere positis, dicam paulo clariss. Vidi quoddam scriptum nuper Begæ conscriptum, ubi T. C. & uir eruditissimus Ph. Melanthon, pietatis ac omnis purioris eruditionis instaurator, adfuit. In eo scripto (si tamen uestrum est, & non suppositicum) nimium inbecille uidemini mihi & loqui & sentire, perinde ferme, ac si ipsimet de ueritate doctrinæ dubitaretis.

Nam

Nam
nolle
tenus
uel n
secro
conu
uobis
bi int
non i
dum
meta
poter
cum
potiu
co or
Hæc
est fa
hanc
uitan
æterm
dicitu
tis reb
tate,
λα, ut
cere,
uio c

DO
NEC
EQUIS
INETIS
GRAEBUS
QUEX
IAMI
NODI
APOLOT
ICON
DAMA
RISTUM
LELIM,
LARIM,
UPER
ERUS
SACTOR,
RUMM
INETIN
IERI
JAMI

Nam primum in exordio dicitis, uos nolle cuiquam praescribere metas, quatenus INTERIM sit uel accipiendum uel non accipiendum. Id primum obsecro quam pulchre cum uestro officio conuenit. Theologi estis, queritur ex uobis sententia, tanquam ex diuini uerbi interpretibus. Quare igitur obsecro non respondetis ad quæstionem secundum exactissimas sacrarum literarum metas, quas non homines, sed omnipotens Deus toti humano generi circumscripsit. Respondendum profecto potius erat hoc modo cum Prophetis, co omni iehoua, sic dicit DOMINVS. Hæc est uera uia & Deo placens. Illa est falsa & DEO displicens. Quicunq; hanc ueram secutus fuerit, ad æternam uitam perueniet. Qui illam falsam, ad æternum exitium. Cathégorice (ut dicitur) oportet uos Theologos de tantis rebus respondere, idq; cum autoritate, ut Christus, non λογία καὶ ἀμφίσσλα, ut ethnici uates solebant.

Iam mihi uidemini perinde facere, ac si in periculosisimi itineris trivio commonstrandi itineris gratia constituti,

stituti, uiatoribus de itinere percontantibus respōderetis, uos nolle eis præscribere quamnam uiam sequi aut fugere debeant, cum contra uos oporteret & precibus & minis instare opportune & importune apud omnes, ut salutarem uiam sequeretur, Si modo uobis curæ esset uel proximi salus, uel eius authoritas, qui uobis id officij demandauit.

Huic consimile est & illud, quod est subfinem, *Wir sagen vnser einfeltige meinung.* Non oportet uos uestrum einfeltige meinung dicere, sed omnipotentis Dei immotam ueritatem, aut si eam dicitis, nolite ea ita extenuare, uel potius tam turpiter uerbis istis deformare. O modestiam exquisissima timiditate ac diffidentia ortam.

Sed uidete obsecro, quis fructus hanc uestram modestiam consequatur, quo uel sic mali magnitudinem magis perpendere possitis. Primum hostibus DEI & Diabolo animum augetis, ut magis certa spe successus freti, incumbant in ruinam Ecclesiæ Christi, cum uos eius columnas, tantopere tremere ac nutare uident. Deinde cum in Ec-

Clesij

clesijs Christi sint multi Epicurei, multi
etiam imbecilles, qui suæ tranquillitati
& incolumenti consilere cupiunt, quo-
quo modo facto suæ & aliorum con-
scientiæ fuko. Hos ut reprimereatis o-
portet uos magna uoce cum Angelo,
Apoc. 14. clamare, timete Deum & da-
te illi gloriam, & non hominibus, atq;
ita, cum abisterrere eos, tum etiam fucos
illos detegere. At uos contra amplissi-
mam eis portam aperitis, ut exeat, quo
quisq; uult, cum præ nimia modestia
dicitis, uos nolle cuiquam præscribere,
quid in INTERIM accipiendum uel
non accipiendum sit. Quin insuper
authores I N T E R I M laudatis, qua
ratione etiam ipsum Interim laudatis.

Hanc eandem portam aperitis eti-
am, cum confessionem & periculum
tantum ad solos miseris parochos re-
ijcritis, quod genus sapientiæ etiam in
quibusdam articulis uestri *Bedencken*
adhibuistis. Obscro uos per Deum,
num Christus tantum a doctioribus
an uero ab omnibus Christianis con-
stantiam in confessione flagitat? Fate-
mini tamen ipsi in eo scripto, negocia
religionis

religionis hoc tempore non adeo ob-
scura esse. Quod si etiam esset aliqua
obscuriora, quæ unusquisq; uel Mag-
nus uel rusticus intelligere non posset,
tamen statuere deberent ea ipsa uerius
doceri in Ecclesia Christi ,quam Dia-
boli ,Mahometi ,& Antichristi.

Iam uero quid dicam de illo ulti-
mo,quod scribitis, Wir lassen viel
streitige/grosswichtige sachen für/
über gehen? Profecto partim ob do-
lorem, partim ob ambiguam curam
ignoro. Nam & doleo magnopere
talia uerba unquam uobis elabi ex ore
potuisse, & sollicitus sum , ne , si uel ni-
mium dicam,uos (quod omnium mi-
nime uelim) offendam,uel rursus,ne,si
parum magnitudinem malī ostédero,
meam etiam conscientiam aliqua ex
parte tanto peccato contaminem.

Est porro (quod me etiam maiori
dolore afficit) in alio quoq; scripto si-
mile dictum,multa uolens largior. Cu-
ius enim (obsecro uos per omnipoten-
tem Deum) creaturæ est, uel humanæ
uel etiam Angelicæ,aliquid de immota
omnipotentis Dei ueritate largiri ? De
tuo lar-

o ob-
liqua
Mag-
osset,
uerius
Dia-
ulti-
t viel
für/
do-
uram
opere
x ore
uel ni-
n mi-
ne, si
dero,
ua ex
ai.
aior
to si-
. Cu-
oten-
nanæ
mota
i? De
o lar-

tuo largitor puer, inquit ille. Profecto
si uos uel unum iota uel unicum api-
cem de doctrina, ex sinu creatoris cœli
& terræ prolata, hostibus eius largiri
uolueritis, satis care eam in extremo die
persoluere cogemini, præterquam quod
interea eritis infinitarum animarum
exitij causa.

Quid quæso tandem mouet uos,
ut, in gratiam Diaboli, & eius filiorum
aliquid de cœlesti doctrina abijcere ue-
litis? Num spem habetis, inde ingen-
tia commoda animæ aut corporis se-
cutura esse? Aut solum Cæsarem puta-
tis habere spiculatores & carnifices?

Possimus & nos iam, proh dolor,
uetus illud exclamare. Quo uobis men-
tes, rectæ quæ stare solebant ante hac,
dementi fese flexere ruina: Ac clamant
profecto multi pij hanc sententiā mag-
no cum mœrore spiritus, si non uerbis
hisce, at certe sensu. Quis enim un-
quā uel suspicari potuisset, fore adhuc
aliquid tempus, quo uos, qui tantis do-
nis diuinitus ornati estis, & per quos
DEus pro ingēti sua misericordia post-
liminio

Limino salutarem orbi terrarum doctrinam restituit, de hoc Cœlesti Thesauro aliquid impijs largiremini, idq; cum certissimo uestræ & aliorum infinitorum animæ periculo? Quid Principes, nobiles, ciues & rusticos accusamus, quod pro hac Luce Euangelij Deo sunt ingratiti? Vos doctores estis omnium ingratissimi Deo, qui, quo morem geratis impijs & prophanis aulis, petulcumq; effugiatis, aliquid de diuina, omnibusq; salutari doctrina hostibus Dei largiri uultis.

Ah mementote obsecro, quod Dominus Iesus omnia tristissima perpensus est, ut solummodo scriptura impleretur, & ueritati diuinæ satisficeret. Nos miseri homunciones audemus de cœlesti ueritate aliquid impijs largiri, pro qua præter ipsum Dominum Iesum tot prophetæ, Apostoli & Sanctissimi martyres, non solum ante hæc secula, sed etiam hoc tempore sanguinem suum fundi, seq; exquisitis tormentis crudelissime excarnificatos necari passi sunt.

Ihr sollt kein geringe sach/die zu Gottes

Gottes ehr/vnd des mēschlichen ges-
schlechts heil dienet/den abgesagten
Gottes feinden zulassen/Last in sor-
gen/ ob ers wil/odder kan erhalten.
Si nero uult Deus nostram ingratitu-
dinem obscuratione huius sui luminis
punire,Nos non debemus ultiro ab ista
salutari luce oculos auertere.

At forte dicetis. Oportet nos in scri-
bendo accommodari ad auditores. At
si de rebus paruis contendere uolueri-
mus, iudicabunt nostri DOMini (qui
neq; intelligūt hæc ualde, neq; ea mag-
nificiunt) nos studio contentionis de
rebus nullius momenti cum aduersarijs
contendere, idq; eorum periculo. O sa-
pientiam, ut uos ad prophanorum ho-
minum aures accommodetis, omnipo-
tentis Dei aures & iudicium negligitis.
Quam ualde obliti estis illius Dauidici
& Lutherani dicti. Coram principibus
loquebar de mandatis tuis, & non con-
fundebar. Quid tum postea autem si
non intelligunt ueram doctrinam, aut
eam non curant: DEus tamen uult eis
incorruptam ueritatem dici. Videte
obsecro sanctorum Martyrum & con-

E fesso-

fessorum responsiones, qui nec decimā quidem partem uestræ cognitionis habuerunt, quam constanter illi, quamq; clarissime ueram de Christo doctrinam coram plane Ethniciis Tyrannis profesū sunt. Sed uerisimum profecto est, quod ego sāpe cogitaui, esse quidem iam decuplo maiorem noticiam doctrinæ Cœlestis in Ecclesia, quam fuit post Apostolorū tempora, uerū zeli aferuoris uix decimam partem.

Atqui oportebat uos tantos doctores, tantisq; donis diuinitus ornatos, cæteris pīs per orbem terrarum esse exemplo constantiæ ac fortitudinis, pro nomine Christi patiendi, confessioneq; uestra ueluti quædam luminaria in hoc pulcherrimo cœlo posita, omnibus, in hac præsertim hora tenebrarum, prælucere.

Remouete etiam ex Ecclesia istas occultas & plane Hispanicas deliberationes. Fiant iusti conuentus in ciuitatibus. Nolite instituere oligarchiam in Ecclesia, quam semper etiam in potitijs uituperare soliti estis. Non duorum aut trium est hoc negocium, sed omnium

omni ob, ef
conue
picure
poner
tur. V
postre
Agite
quid a
dem u
nos ue
nihil t
amus a

Qu
mines
estis uc
sti mal
ueritat
impīs
Oport
sive sit
ticia Ep

Q
Rhetor
ut caus
hil mit
causæ i

declimá
nis ha-
quatm̄
trinam
profes-
cto est,
quidem
am do-
am fuit
zeli ac
docto-
tos, cæ
e exem-
oro no-
sioneq
a in hoc
ibus, in
, prælu-
ia istas
iberati/
ciuita/
iam in
in po/
n duo/
m, sed
nnium

omnium piorum. Veritati lux non
ob, est Sed mendacio obest. Frequentia
conuentus ad multa uobis proderit. E-
picurei modestius sua sophismata pro-
ponent, & ueritati timidius insidiabun-
tur. Vos liberius respondere poteritis, &
postremo minus uos odio onerabitis.
Agite igitur ita, ut tota Ecclesia sciat,
quid agatis, & nō ita, ut hostes Dei qui-
dem ubiq̄ triumphent ac glorientur,
nos uero miseri, omnium rerum ignari,
nihil tamen mali non suspicentes, luge-
amus ac desperemus.

Quod autem, uos contenciosos ho-
mines appellant, nihil plane refert. Non
estis uos primi, qui propter nomē Chri-
sti male audiatis. Quamdiu uel micam
ueritatis retinere uoluerimus, semper ab
impijs hominibus pessime audiemus.
Oportet uerbum DEI pure prædicari,
sive sit scandalum hypocritis, sive stu-
ticia Epicureis, sive ruina orbis terrarū.

Quam male memores estis illius
Rhetorum præcepti, in quo præcipiūt,
ut causarum actores ita se gerant, ut ni-
hil minus uideantur, quam dubitare de
causæ ueritate. Flendum profecto ri-

bijpsi prius est, si uis me flere, & si uis me persuadere, ut de re quapiam eximie se-
tiam, oportet, ut ostendas te etiam de ea
magnifice sentire, & grauiter, constan-
terq; eam prædicare ac tueri.

At uero uos, dum tam timide & sé-
titis & loquimini, nihil me hercule ali-
ud efficitis, quam, ut prophanos aulico-
rum animos, audaciamq; in abolenda
uera doctrina augeatis. Cogitant enim
illi sic, & proculdubio etiam loquuntur.
Dörffen vnser gelerten viel grosswi-
chtige Religions sachen/ für vber-
faren lassen/ ey so dürffen wir auch.
Item, Es wirdt sehr leichtlich mit de-
sachē vmbzugehē sein. Seint doch
die gelerte so vorzagt/das mā sie mit
eim rauschenden blat kan voriagen.

Opinor uos ipsos iam accepta pla-
ga, intelligere, uestras istas timidas acti-
ones huius anni non parum causæ reli-
gionis obfuisse. O per Deum obsecrat
uos ipsa Christi Ecclesia, iam in sum-
mo luctu & mœrore existens, ut uos tä-
dem moueant, cum risus ac triumphi
Diaboli & impiorum, tum luctus ac
querelæ piorum, in quibus Spiritum

San-

Sancti
onib
Se
ficiulu
RIB
certe u
strarur
ideo la
de uera
us acer
in cord
me Th
ano q
mortu
tam es
possit,
audire
tum c
quant
δλιγον
certam
ille ala
uit, &
qui iat
rum ca
& de
cogite

uis me
nie sé
n de ea
nstan
e & sé
ale ali
ulico
plenda
t enim
uūtur
sswi
r vber
auch.
nit dē
doch
sie mit
iagen
ta pla
as acti
tæ reli
osecrat
n sum
nos tā
umph
tus ac
iritum
San:

Sanctum uestris timidis scriptis & acti-
onibus contristatis.

Sed audio quendā sæpe citare uer-
sicolum V A N A E S T S I N E V I-
R I B V S I R A, qui si ita sentit (ut
certe ualde uereor) quoniam iam no-
strarum partiū uires & opes fractæ sūt,
ideo largiendum esse aliquid hostibus,
de uera Ecclesiæ religione, & non poti-
us acerrime resistendum: Næ ille habet
in corde sententiam, non solum mini-
me Theologo dignam, sed ne Christi-
ano quidem homine. An putat DEum
mortuum, aut manum eius abbreuiat-
am esse, ut suæ doctrinæ opem ferre nō
possit, aut aures eius aggrauatas, ut ex-
audire nolit? Profecto si nos decies tā-
tum cognitionis ueritatis haberemus,
quantum Lutherus, cum hac nostra
 $\delta\lambda i \gamma o \pi \iota s i \alpha$ nunquam hoc salutare pijs
certamen suscipere ausi fuisset, quod
ille alacriter suscepit, constanter certa-
uit, & fœliciter tandem uicit. Quippe
qui iam in hac uictrice per orbem terra-
rum causa tam turpiter trepidemus, &
& de eius aliqua parte hostibus cedere
cogitemus.

E 3

Ah

Ah confidamus in Dominum Iesum, ipse uicit mundum pro se, & pro nobis. Tantū profecto ideo iam a mundo uincimur, quia non tam illi mundi uictori adhæremus in eum confidendo, quam humana consilia & auxilia circumspectamus.

D O M I N V S Iesu s̄terni patris s̄ternus consiliarius, dēt uobis consiliū & consolationem, uosq; suo spiritu cōfirmet, ut doctrinam cœlestem, hoc tēpore in Ecclesia plus quā πεπληρωμένω, ἐν παράκλησι loqui possitis ad ipsius gloriam & miserorum hominum salutem. Amen.

Condonetis mihi, obsecro uos per Dominum Iesum, si quid liberius dixi. Tam enim multi & triumphi hostium de uestris scriptis dictisq; audiuntur, & piorum querelæ, ut plurimi præ mærore etiam extinguantur, nedum in genti dolore uicti paulo uehementius uociferentur. Vos autem non quis hæc scribat considerate, sed quam uere dicantur. Nam si uera ac pia sunt, tum ea uobis a tota Christi Ecclesia & omnipotente Deo, qui etiam per asinam Balænum monet, dici existimetis. Epistola

EPISTOLA EIVSDEM

ad quendam amicum, de Pseudo-
Basilio.

SAlutem. Petis frater in Christo cha-
risime, ut tibi paucis, quid de Epi-
stola Hamburgensi, eiusq; respon-
sione sentirem, significem. Faciam, idq;
breuiter.

Mihi primum, cū utranq; Episto-
lam perlegi, id perabsurdum uisum est,
quod, cum prior sit quæstio, cupit enim
sibi explicari doctrinam de adiaphoris,
& conscientias adiaphororū laqueis in-
tricatas euolui, sanariq; : Altera uero sit
ad quæstionem responsio, melius tamē
in quæstione sit ea materia explicata,
quam in responsione. Sunt enim in
ea probe distincta adiaphora, in uera,
falsa, & impia. Ostensum quoq; est,
quanta incommoda, & scandala præ-
sentem adiaphororum receptionem se-
quantur. In altera uero Epistola non
uideo, quid explicate de redictum sit.
Itaq; etiam magis miseras conscientias
tenebris inuoluit, & sauciat. Quare mi-
hi eam legenti idem, quod Terentiano
illi Demiphoni accidit, nempe, ut in-

E 4

certior

incertior factus sim multo, quā antea,
cum quæstionem legissem.

Id tamen in ea Epistola recte obser-
uari potest, quod dicit, gubernatores co-
nari restituere cæremonias, & umbras
disciplinæ, non res ipsas, &, quod uo-
luntates multorum eo spectent, ut incili-
nationem ad omnes pontificios abusus
(Sic enim habet exemplar Hamburga
missum) faciant. Item fieri a potenti-
bus instaurationem ineptorum rituum,
ut paulatim omnes superstitiones in-
staurentur. Talia sunt & illa in præfa-
tione ordinationis, seu nouissimi Inte-
rim, quod per istas mutationes werden
die Pfarrer vuruicht/ vnd würdēn
viel zerrüttung daraus folgen/ Item,
illa in scripto de adiaphorï, quod per
præsentes mutationes confirmetur
impij ita, ut triumphant, contristentur,
languefiant, & in dubitationem indu-
cantur pij. Item illud in somnio, quod
per præsentes mutationes restituetur
Missa & papatus

De ipsis tantis malis, cum aliquæ
piæ conscientiæ magnopere crucientur,
gemant, & querātur, atq; adeo Christi-

ane

ane autores tantorum scandalorum
moneant, ne queo satis mirari, quo d' iste
Lypensis Basilius adeo inhumaniter
eas excipiat, adeo confidenter praesentes
religionis corruptelas excusat, adeo la-
mentabiliter quiritetur, tanquam in-
genti iniuria praeter omne suum meri-
tum sit affectus, sintq; ista ingentia ma-
la, quæ modo recensuimus, uix festu-
cæ quædā minutissimæ in eius oculis,
& deniq; adeo in odium trahat sincere
monetes fratres, tanquam defectionem
ad hostes molirentur, & religionem
Christianam papistis proderent.

Requirit in eis charitatem, quasi
hoc non sit summum charitatis officiū,
conari impedire, ne praedictis pestib.
& Lypsicis Interitibus fratres nostri in
Christo perdantur, aut quasi ipse cha-
ritatem debitam proximo praestet, cum
fateatur cōfirmari per istas mutationes
impios, ita, ut etiam triumphent. Qua-
ratione efficit, ut & furiosius Euangeli-
um Christi aboleant, & miseros Chri-
stianos audacius trucident. Atq; ita se,
suas manus & cōscientiam Christiano
sanguine polluit. Multo uero minus

E s præstat

præstat charitatem, cum p̄los cōtristat,
languefacit, & in dubitationem indu-
cit. Sic enim ipsas animas Christiano-
rum crudelissime ad æternam mortem
iugulat, seq̄ eorum æterni exitij reum
facit.

Accusat etiam præcipitantiam in
iudicando. Iubet rem prius recte ex-
plorare, & tamen hoc unice agit cum
suis, ne quisquā intelligere possit, quid
omnino agatur. Quis dubitat, quin
ideo de industria præsentes actiones in
istis hispanicis conuenticalis clam agā-
tur, ut ueluti laqueus prius gutturi Ec-
clesiæ injiciantur, quam quisquam eas
animaduertere, aut præcauere possit:
Quam iniquus quælo est, quod in hoc
tanto incendio Ecclesiæ, morām, cun-
stationem, & negligentiam flagiter, cū
& ista crebra, clandestinaq; conuenticu-
la facile indicent aliquid monstri ab eis
ali, & ipse subinde in suis dictis, & scrip-
tis a se excitati in domo domini ignis
(ut modo indicatum est) fumum fa-
reatur, & iā undiquaq; ruētis ex isto in-
cēdio tépli domini fragor exaudiatur.

Scilicet igitur, cum penitus Ecclesia
con-

tristat,
indu-
stiano-
mortem
i reum

iam in
cte ex-
it cum
t, quid
z, quin
ones in
m aga-
ruri Ec-
am eas
posit:
in hoc
n, cun-
tet, cū
enticu-
ri ab eis
& scrip-
i ignis
num fa-
isto in-
diatur.
Ecclesia
con-

confagrauerit, tum demum incendio
resistemus. Principijs obstat iubet ora-
tio in D. Isinderi promotione recitata,
isti Basilio nimium quam dissimilis.

Ego uero tibi uerum fatebor, nun-
quam porui probare istas conciliatio-
nes Christi & Belial, neq; hoc tempore,
neq; eas, quæ anno 30. institutæ fuerat.
Quo tempore si R.P. Martinus Luthe-
rus, Doctor τάντωμ ἔπειραζος δέλλωμ, &
uere unica columna Ecclesiæ, & uerita-
tis, fieri istas pacificationes permisisset,
hactenus per istam nostram philoso-
phicam sapientiam nemicam quidem
puræ doctrinæ retinuissemus,

Declamat insuper contra non ne-
cessarias separationes. Quis quæso se
iam separat: Saxonice & Turingice
Ecclesiæ nihil linnouat, manent, & ma-
nere cupiunt in eodem statu, in quo
antea fuerunt, & quem isti ipsi Basilij
prius summe probarunt. Idem & My-
nicæ ex animo cupiunt, si eis per istos
Basilios liceat. Quis igitur tandem
aliquid noui inchoat: Quis se ab ipsis
Christi Ecclesijs separat: nempe Interi-
nistæ, & adiaphoristæ (ut etiam scrip-
tum

tum de adiaphoris fatetur, præsentes
actiones significare inclinationem ad
aduersarios, qui quo crucem, effugiant
se Pilato, & pontificibus amicos simu-
sant, maluntq; cū impijs Ecclesijs Chri-
sti persequi, & Christianos trucidare,
seç eorum sanguine polluere, quam cū
Christi Ecclesys pati. O uere non ne-
cessariam, imo potius impiam, scelera-
tam, & æterno DEI iudicio condem-
nandam separationem.

Is se a piorum cœtu separat, qui
νεωτεριζωμ incipit confirmare ita aduer-
sarios, ut etiam triumphent, & langue-
facere pios. Is deficit, ifq; est ouicula
temere & audacter ab ouili DOMini
discedens, ac extra caulam secure ua-
gans, lupoq; magis iam, quam pastori
addicta, & non ille, qui in uera puraq;
religione tum ipse permanere cupit, tū
& alios, ut idem faciant, uel cum suo pe-
riculo & incommodo hortatur, ut iste
ineptus Basilius ridicule argutatur.

Fatentur (ut superius indicatum est)
quod ex præsentibus mutationibus
werden viel zerrüttung folgen, idq;
experientia ipsa omnium maxime con-
firmat

entes
em ad
giant
simu-
Chri-
idare,
am cū
on ne-
celera-
adem.
e, qui
aduer-
ngue
uicula
OMini
re ua-
pastori
ouraq
oit, tū
uo pe-
ut iste
r.
m est)
onibus
/ idq
e con-
firmat

firmat, & tamen pulchre de concordia & unitate garris, eiusq; perturbatores duriter accusare audent. O fortē conscientiam, & durum os, quod propria crimina alijs tribuere non uerentur.

Est præterea in isto Basilio dictum, quæ nos bona conscientia agimus, quod est falsissimum, si ea uera sunt, quæ ante paucos menses ex eius proprio ore sæpe audita sunt, quæq; suo loco, si res postulabit, explicabuntur prolixius.

Ait quoq; Basilius, se paratum probare, se ne apicem quidem in doctrina negligere. Inueniat igitur in scriptis, in quibus articulum de Iustificatione, fide & bonis operibus ad Episcoporum palatum recoxit, propositionem, Nos sola fide iustificari, aut per solum Christum iustificari. Videat item nun in Lipsico Interim in capite de Pœnitentia nostra an potius papistica pœnitentia describatur, & an ulla omnino ibi Fidei mentio fiat,

Vult quoq; fieri iste pseudoBasilius omnia omnibus, ut omnes Christo lucretur, atq; ideo se ad papatum inflectit

flectit, ut papistas lucretur. Pulchre
sane lucrabitur papistas, si uerum est,
quod dicit, scriptum de adiaphoris
per istas actiones ita confirmari eos, ut
triumphant, quod etiam experientia
oculis nostris ostendit. Itaque sermo isti-
us Basili⁹ est in hac parte Ματθαῖος,
quandoquidem est penitus ἀμοιρος πρά-
ξεως, Vel potius res contrario modo
se habent. Est igitur secundum pro-
prium os iudicandus, ut scilicet ex fal-
sitate rerum uanitas illorum inanum
pigmentorum & scommatum iudice-
tur, & derideatur.

Vult etiam nos tempori seruire. Ve-
rum apud Paulum tempori seruire non
significat idem, quod seruire scenæ, id
est, pro ut alius princeps succedit, ita &
religionem ad eius palatum inflectere.
Aut in rebus secundis strenue declami-
rare contra papistas, tempore crucis ue-
ro, effugiendi periculi gratia, discedere a
Christianis in cruce pendentibus, simu-
lare se papistarum amicissimum esse,
(iuxta illud, pacem habétes cum omni-
bus) paratum se esse ad cædendum, se
nō perturbasse Remp. se sēper suisſe mo-
destis

destissimū, nec mouisse certamina, incia-
diffe in hasce turbas, pertractum ab illo
φιλονέκω, & clamare ad Christianos in
cruce pendentes, uos stoici, duri, horridi
δραστύελοι, fortes usq; ad ancillæ uocéé,
jr vngestūme leuit/ quare non ceditis,
& conceditis propter communem tran-
quillitatem & merito punimini. Atq; ita
plusquam scelerate misero Christo in
cruce pendentí insultare.

Si iste Basilius uellet iam pie, & se-
cundum Paulinam sententiam seruire
tempori, adhortaretur ad constantiam
Ecclesiam in cruce pendentem, conso-
laretur, & tum exemplo suo, tum do-
ctrina confirmaret eam, & non langue-
faceret.

Hæc extra propositum tibi dile-
ctissime frater scribo. Nescis enim, quā
ingenti dolore crucier, cum cernam
tam artificiose istas conciliationes Chri-
sti & Belial eos pingere, quorum fuisset
officium fucos insidiosæ isti pacificati-
oni illitos etiam proprio sanguine de-
tergere.

Sed iam ad Epistolam redeo. Hæc
sunt, quæ recte obseruari in ea respon-
sione

sione possunt, cætera, (ut uno uerbo dicam) pescatio & sepiæ sunt. Sed clare cernit Deus omnia uindex.

Dominus Iesus conseruet religio, nem, & Ecclesiam suam, quia uere omnes amici eius præuaricati sunt contra eam, nec est, qui pugnet pro ea. Bene Vale.

& Sepia offundit pescatori atramentum.

Scriptum de eo, quid sit deserere Ecclesiam, proxime post præcedentia æditum in Librum de Adiaphoris includetur.

EPISTOLA APOLO-
getica Matthiæ Flacij Illyrici ad
quendam Pastorem, ædita
mense Iulio, anno

1549.

Inflexi doctissime domine pastor te nuper admodum in frequenti cōcione pro suggestu declamasse contra me. Affirmasse, quod ego impulerim R. D. N. ad scribendum contra Lypsicam orationem. AEdidisse me nuper

uerbo
d clare
eligio.
re om.
contra
Bene
ntum.
Ecclesi
n Librum
LO
ici ad
dita

pastor
nti cō
e con
mpule
contra
isse me
nuper

nuper scriptum, de propositione, quod
e duobus malis minus eligendum sit,
alterius nomine, quod tamen uel me-
um sit, uel certe a me auctori furto sub-
latum. Ostendisse me tibi aliquando
epistolam quandam nomine M. Ste-
phani, quam tamen eius non fuisse tu
paulo post compereris, Me esse multo-
rum malorum causam, ambitiosum,
falsum fratrem, & proditorem, iusfisse-
q; te insuper omnes peregrinos (quo-
rum istic maxima copia est) ea, quæ tu
dixisti, in suas regiones perscribere. Atq;
ita me a te una die in tota Germania,
uel propemodum orbe terrarum, tan-
quam infamem proscriptum, publica-
tum q; esse.

Hæc quanquam sit grauissima in-
iuria, nam bonum nomen est præcipu-
um bonum, præcipueq; seruandum &
defendendum: tamen ego, siue quod
tibi parcere cupio, siue quod εμφυλίω
τολέμω non delector, siue etiam quod
sciam me hic esse peregrinum, futuram
patriam & extremum iudicium (ubi
omnia mēdacia, quantauis arte rhetori-
cae picturata confutabuntur) bona

F con-

consciētia in hac præfertim causa fretus
expecto, libentius silendo conuitia ista
pertulisse, quam tecum rixatus essem,

Sperasse simūl quoq; multos tuos
auditores, uel quia causam ipsam cog-
nitam habent, uel quia priorem meam
uitam, non sane nimium sceleratam,
norunt, uel quia tu nullis firmis argu-
mentis in ista tua accusatoria declama-
tione probasti ea, quæ de me dixisti, uel
etiam quod sæpius te hoc biennio mul-
ta, nihilo istis saniora, ueriora uerum
scripsisse, tum dixisse compertū habet,
non nimiū ista tua dicta curaturos esse.

Verum, cum animaduertam sic
istis tuis maledicētis tum totum ministe-
rium meum, tum & causam hāc, de nō
inflectenda doctrinā Christi ad abomi-
nationes Antichristi, quam & ego
non nihil attigi, contaminari, nō potui
bona conscientia necessariam istam a-
pologiam prætermittere. Agam au-
tem quam lenissime potero, non quia
male mihi conscius sim, sed quia tum
personæ tuæ, tum & prioribus tuis acti-
onibus parcere cupiam.

Si in aliquem petulantem & ambi-
tiosum

tiosum (qualem me esse singis) inci-
disses, næ ille tibi ad hæc falsissima cō-
uitia ita respōderet, ut tibi responsū esse
intelligeres. Neq; enim contentus esset
sui purgatione, sed etiam recriminati-
one uteretur. Cuius rei haberet profecto
hoc tempore contra te tuosq; collegas
satis amplam materiam. Respondebo
igitur ad singula quam breuissime &
quam modestissime in hac conuictiorū,
iniuriæq; atrocitate fieri poterit.

Ad primum respondeo non esse ue-
rum, quod ego R. D. N. ad scribendū
contra Lypsicam orationem impule-
rim. Ipse enim suam sponte non mi-
nus cupit religionem Christi papisticis
abominationibus incōtaminatam cō-
seruari, quam ego. Vtpote pro qua
statim a principio, cum tu adhuc essem
hostis multa passus es, tulit & labora-
uit, & tu eum tam temere nominatim,
non faciesitus, iniustissime falsum fra-
trem in publica concione pronuncias.

Ad secundum, quod dixisti, scrip-
tum, quod e duobus malis minus sit
eligendum, a me uel confictum uel, au-
tori furto sublatum, aut eo inscio uel

F 2 inuitio

nuito impressum, falsum est. Quod cum aliter, tum & literis ipsius ad me nuper datis probare possum. Nec enim minus illi ipsi uiro, alijsq; bonis quamplurimis praesentes Christi & Bellal conciliaciones displicant, quam mihi.

Ad tertium, falsissimum itidem est, me tibi meam epistolam pro M. Stephani epistola ostendisse. Quod probo primum testimonio conscientiae meæ, & Dei. Secundo possem probare testimonio amicorum tuorum, qui epistolam uiderunt & manum agnouerunt, ac de quorum consilio tibi eam ostendi. Putabant enim illi, per eam epistolam te ad constantiam, ædemdamq; aliquam publicam confessionem impelli posse. In epistola enim erat, tristes rumores de uobis ad eos perferri. Accidit autem hoc statim post promulgatum Lypsicum Interim.

Tertio probo tuo testimonio, nam tu tunc manum eius esse agnouisti, item quia multis diebus postea in conuiuijs eum accusasti ob eam Epistolam, cum tamen nihil esset in ea epistola uehementer

ment
si sati
mi i
descr
quosc
Iaq; cr
las ue
quia s
nec u
quid c
to, q
non s
ti per
alia m
phanie
ftola,
priua
C
trariu
Opin
dierna
nam,
filium
ampl
to ea
M.
falsi

Quod
ad me
Nec
bonis
& Be-
am mi-
lem est.
Ste-
od pro-
cientia
proba-
m, qui
agno-
bi eam
er eam
æden-
fessione
m erat,
perferri.
romul-
o, nam
ti, item
nuiujs
n, cum
uehe-
menter
menter cōtra quenquam dictum. Erat,
si satis bene memini, historia de Barlaa-
mi in martyrio constantia, ex Basilio
descripta, & postea erat additum, iam
quosdam (nullius nomine addito, nul-
laque circumscriptione) propter ædicu-
las uereri Christum confiteri. Item
quia sæpius postea mecum loquutus es,
nec unquam uel unico uerbo mihi ali-
quid de hoc crimine falsi dixisti. Quar-
to, quia quomodo ego auderem tibi
non solum ostendere, sed etiam peten-
ti per filium postridie dare epistolam
alia manu descriptam, quam M. Ste-
phani, quæ satis nota est, pro eius Epi-
stola, cum præsertim ea in re nulla mea
priuata utilitas ageretur.

Quibus autem argumentis, tu cō-
trarium depræhenderis, peruelim scire.
Opinor (ita me Deus amet) adhuc ho-
dierna die eam epistolam apud te esse,
nam, ut dixi, sequenti die tibi eam sper-
filium petenti, ipse attuli, nec unquam
amplius (quod sciam) recepi. Inquiri-
to eam, & ostendito non esse manum
M. Stephani, tum uero me criminis
falsi conuiceris.

F 3

Ad

Ad quartum, quod me etiam multorum malorum causam dicis, crimen hoc non agnosco: Meum studium hoc est (quod Deus nouit) ut hanc religionem Christi, iam per orbem terrarum uictricem, puram incontaminatamque retineamus, idque propter gloriam DEI & salutem proximi, & non propter spem terrenae gloriae, aut opus ago. Si igitur tu hoc malum esse iudicas, hortari homines ad constantiam in religione, & ad uitandas fraudulentas conciliaciones Interimisticas & Adiaphoristicas, iudices sane. Ego corrupto tuo isto iudicio non magnopere moueor. Illi sunt uere multorum malorum causa, qui, quo crucem effugiant, impijs mutationibus Ecclesiam Christi turbant, & infinitos Christi pusillos multipliciter scandalizant & subuertunt.

Ad quintum, quod me ambitios accusas, non video sane, quid a me uel ante istam adiaphororum calamitatem, uel postea ualde ambitiose factum sit. AEdidi ante semestre tria uulgaria scripta contra papistas & Interimistas, in quibus ne nomen quidem meu apposui

mul
rimen
m hoc
religi
arum
camq
a DEI
spem
Si igi
ortari
gione,
cilia
oristi
o isto
r. Illi
causa,
s mu
bant,
plici

bitio
a me
lami
factū
ulga
rimi
meū
posui

apposui, quod profecto non fuit eius factum, qui suam gloriam quæreret. Potuisse enim interea elucubrare aliquid, quod mihi & gloriam mediocre sine periculo, & utilitatem afferret. Sed omitto alia, certe hoc tempore istis afflictissimis CHRISTi confessoribus lese adiungere, & Christum per orbem terrarum proscriptum confiteri, non est uera uia gloriam aut opes in hac uita quærendi. Qui iam uult crescere, is aut Papista, aut Interimista, aut Adiaphorista fiat. In quas turbas iam prepemodum quicquid est in mundo eximum magno impetu confluit.

Ad sextum, falsus frater non sum, quia nullis firmis argumentis probari potest, me mei commodi gratia simulare, quod sim Euangelicus, interea uero cum papistis aut alijs Christianæ doctrinæ hostibus sentiam uel conspirem. Idem & de M. Steph: dici potest. Nimiris graue hoc conuitium est, suadeo, ne eo tam multum in posterum utaris, sicut haec tenus non in me tantum, sed & in alias usus es. Pulchre enim retorqueri potest, & nisi resipueris, aliquando fieri. F 4 Ad

Ad ultimum, Proditor itidem non sū-
nam neq; Rempub. hostibus, neq; Ec-
clesiam Christi impijs prodidi. Pro-
ditor & falsus frater is est, qui uel non
defendit strenue ueritatem religionis,
cum, possit, & ex officio deberet, præ-
sertim in hoc summo rerum discrimi-
ne, uel etiam clam cum hostibus uera
pietatis consusurrat, confert cum eis cō-
silia, quærit practicas, ornat, pingit, &
excusat eorū abominationes. Talis (ut
opinor) DEI beneficio ego non sum.
Quis autem talis sit, tu ipse tecum co-
gita.

Ne istarū quidem nouarum frau-
dum de Adiaphoris, quæ contra puri-
tatem Christianæ religionis instituun-
tur, ego proditor dici possum. Quas
tamen prodere pium esset, nunquam
enim conspirauit in eas, nunquam pro-
bauit. Immo semper præ me non ob-
scure tuli, quod mihi summe displice-
ant. Quod facile probabo, cum, si ne-
cessitas urserit, alias Epistolas ædidero.
Nulla igitur ratione proditor dici pos-
sum.

Quod autem istinc discessi, feci
propter

on sū,
eq̄ Ec.
Pro-
el non
tionis,
t, præ-
crimi-
s uera
eis cō-
git, &
lis (ut
n sum,
um co-
a frau-
a puri-
ituun-
Quas
quam
n pro-
n ob-
splice-
, si ne-
idero.
ci pos-
i, feci
ropter

propter certum periculum, quod mihi imminebat, propterea quod restiti istis nouis mutationibus. Si enim in tempore non discessissem, accidisset mihi idem, (uel etiam aliquid longe peius) quod accedit istis duobus p̄is concionatoribus, qui tamen habent totius regionis testimonium. In eandem cum eis calamitatem ne & tu incidas probe cauere potes. Scis enim regnante alio domino loquendi tempus esse, & regnante rursum alio tacendi tempus esse.

Hæc breuiter iam tibi respondere uolui mi domine & amice. Peto autem a te, ut agnoscas hanc esse necessariam Apologiam, ac in posterum falso me non accuses, ne tibi cogar aliquanto uehementius respondere.

Ego neq; tibi neq; tuis collegis male dicere cupio, quod ex omnibus meis miseric laboribus facile animaduerti potest. Nam profecto si hoc egissem, aliter meas scriptiones instituissem. Nec mihi hoc tempore materia insectandi & exagitandi uos deesset, quod te, aliosq; (qui uolunt) facile intelligere posse existimo. Tantum de rebus ipsis dixi.

F 5 perso,

personis (quantum quiui) pepercit.

Tuum uero est, si tamen innocens es, cum audis in genere repræhendi. Interimistas & Adiaphoristas, nec tamen quenquam nominari, non statim purare omnes de te loqui, iuxta uulgarem fabulam de eo, qui pectiné furax erat, Sunt & alij boni uiri (ut Islebius & D. Interim) qui per Adiaphora uolunt CHRISTVM cum Belial conciliare, & Euangelium late ac longe id est, extra fines terræ, remouere.

In posterum si quid uoles contra me dicere, cōfutatio mea ueris & firmis argumētis, & nō maledictis, quæ nō rei ueritatem aut falsitatem, sed animi morbum aliquem, aut perturbationem ostendunt. Immo hoc ipsum, quod tantum maledictis ueris, signum est, te ueris argumentis nostra confutare non posse.

Ne me, M. Steph., aut alios non impios, qui probant constantem Christianismi confessionem, & improbant istas quorundam simulationes & dissimulationes, crucis fugiendæ gratia suscep̄tas, falsos fratres aut, proditores appellaueris

pellaueris. Possunt enim hæc ualde
pulchre retorqueri, & si id urgere per-
rexeris, adhuc fiet. Non dubito etiam
quoniam multos in auditorio tuo graues &
uere pios homines habeas, qui istis mu-
liebribus conuitijs non ualde mouean-
tur, norūt enim te & alias uel ocreatū
& clinodia donantem principem pro
CHRisto adulatore Euangelizare, uel
optimum præsentium rerum statum
præconijs uehere, uel sanctum CHRISTI
martyrem N. exigitare.

Es könnten nicht zwey Thürfür-
sten sein / Item haben was vnsere
Fürsten mit dem Kaiser zu thun/wir
wissens nicht etc.

Illi orū auditorū te etiā rationē ha-
bere oportet, sciunt enim illi leuissimū
quemq; plurima conuitia congerere, at-
q; adeo magnam nauim (ut Homerus
loquitur) conuitijs onerare posse.

Modestius hæc tecum egi, quam
iniuriæ, qua a te affectus sum, atrocitas
postulabat, quoniam & nomen tuum subti-
cere uolui. Cum tu meum in fre-
quenti concione, idq; sèpius falsis cri-
minacionibus contaminaueris. Sed
si per-

si perrexeris, nā ego tibi adhuc clarius respondebo.

Non decipiet me illud uestrum nimis crassum sophisma, quo semper uos in declamitādo tuemini, & multos decipitis. Videtis hic nihil adhuc immutū esse, igitur falso accusamur, & qui aliquid de nobis queruntur, illi nouies mentiuntur. Satis enim is instituit, & mutauit, qui non solum non contradicit, cum id ex officio facere deberet, sed etiā iā scripsit, & propria manu subscriptis. Qui iam ubiq; istas mutationes sua uacillatione, scriptis & subscriptionibus promouet. Quiq; Tyrānorū audaciam sua autoritate(quod etiam nuper istic factum esse nouies uerum est) contra pios concionatores armat. O calamitatem, cum nolueritis cum' alijs pijs constanter CHRistum confitendo pati, facti estis piorum persecutores.

Dominus Iesus faxit, ut tu & ego ea agamus, que ad gloriam ipsius, & miserorum hominum æternam salutem faciunt. Eos uero, qui, quæsua sunt, querunt, funditus euertat, Amen.

Duos

DVO SOMNIA PHI
lippi, habita ante annum.

Nocte præcedente 14. diem Decembris, qua Theologi Iuterbachiū ad comitia profecti sunt, somnauit Philippus, uenisse ad se uicinum quendam suum, qui militari habitu incedere solebat, ac rogasse, ut uelit suo nomine orare uitrarium, ut ei fenestras quasdam faceret. Id ubi ille, ut rogatus erat, fecisset, paulo post reuersū esse uitrariū, ac multū questū esse, interrogatum quid accidisset, respondisse. Ille nebulo uoluit me sibi papisticam Missam recitare. Num me talem hominem esse existimat, qui uelim papisticam Missam recitare?

Id somnium sic idem sequenti die corā pluribus, & Camerario aliquoties interpretatus est. Iste uicinus miles est ipse Maur. uitrarius sum ego. Petit a me Maur. ut ei fenestras faciam, id est, aliquid in speciem, etwas zum schein. Reuera autem quicquid agitur, eo tendit, ut Missa papistica & papatus restituatur.

Hic

Duos

Hic habes ipsius artificis de suo
opere sententiam. Quid igitur amplius
de ipsis praeclaris actionibus dubitas?
Ut taceam, quod somnia, praesertim ip-
sius, diuinum quiddam habere videan-
tur, fieri posse, ut diuinitus monitus
sit de praesentium fraudum, quæ purita-
ti Euangeli Iesu Christi struuntur, im-
picio scopo & pessimo euentu.

A L I V D E I V S D E M S O M N I
um aliquanto post promulgationem
Lypisci Interim somniatum, & sequen-
ti die ab eodem in quodam conui-
uio recitatum.

Somniauit se duos Misnensis aulæ iu-
ristas, (quorum etiam nomina ex-
pressit) per angustum calle sequi,
ac, cum ad quasdam arctissimas angus-
tias uenissent, transiuisse iuristas, se uero
grauiter cecidisse, nec multum absuisse,
quin in uicinam lacunam incideret. In
ijs angustijs cum diu multumq; luctatus
esset, uix tandem surrexit, ac retro reuer-
sus est.

C V I V S D A M A L T E R I
us interpretatio.

Somni-

le suo
mpli-
bitas
im ip-
idean-
onitus
purita-
ir, im-

M N I.
onem
rquen-
nui-
ilæ.iu-
na.ex-
sequi,
angus-
e uero
fuisse,
ret. In
ctatus
reuer-
omni-

SOmniū significat duces istius pes-
simi negotij de Adiaphoris abitu-
ros sine pœnitentia in suam requié-
xternam. Sed quosdam adiaphoristas
aliquando tandem pœnitentiam actu-
ros, & saluos fore, sed sic, ueluti per ig-
nem. Ad quod eos Dominas Iesus suo
Spiritū retrahat. Amen.

Rein kluger man thut eine kleiss
ne torheit. Ceciderunt angeli. Ce-
cidit Adam & Heua, cecidit Cain. Ce-
cidit prius (haud dubie sapientiss :) se-
culum. Cecidit Noah & Loth. Ce-
cidit Moyses & Aaron, & totus populus
cum suis principibus sæpe repente. Ce-
cidit Samson, Cecidit Gedeon, cecidit
Saul, cecidit Dauid, cecidit Absolon &
Achitophel. Cecidit Salomon morta-
lium sapientissimus. Cecidit Iudas, Pe-
trus & infiniti alij, longe præstantissi-
mi viri. Omnis itaq; homo mendax,
uniuersa uanitas omnis homo, & ipsa
uanitate uanior simul. Vigilemus igi-
tur, eū, qui uera uia, uita & lux est, sequa-
mur & oremus. Nam profecto nemo
pro nobis ibit in infernum, & maledi-
ctus qui confidit in hominem.

Apolo-

APOLOGIA MATTHI
æ Flacij Illyrici ad Scholam Vi
tebergensem, in Adiaphororum
causa, missa sub finem
Iulij.

EIVSDEM EPISTOLA DE
eadem materia ad Philip. Melantho,
missa sub princip. Iunij.
Item quædam alia eiusdem generis.
Omnia simul ædita anno 1549 cal.
octobris.

EX HISCE SCRIPTIS PIE LECTOR
præter scriptoris innocentiam, cognosces totam Adiapho
ricæ controværsiæ originem, & progressum, ac omnino
omnes causas istarum Adiaphoricarum fraudum, idq; ex
ipsorum autorum ore. Disces causam efficientem esse, par
tim impiorum cupiditatem prodendi, ac crucifigendi Chri
stum & liberandi Romanum Barrabam, partim imbecillium
diffidentiam, metum & carnalem sapientiam. Causam mate
rialem esse unionem Christi & Belial, lucis & tenebrarum,
ouium & luporum, seruire duobus sibi mutuo inimicissimis
Dominis, Christo & Antichristo ac impio mundo. Causam
formalem esse fucos ementitos & adulterinos colores or
dinis, disciplinæ & conformitatis. Causam finalem esse resi
tutionem papatus & collocationem Antichristi in
templo Christi, confirmationem impiorum,
ut de Ecclesia & Christo triumphant,
Contristationem piorum, langue
factionem, inductionem in
dubitacionem, schis
mata & infinita
scandala.

Pio

THI
m Vi
orum
n

A DE
lantho
•
generis.
4 9 cal.

ICTOR
n Adiapho.
ac omnino
m, idq; ex
em esse, par
gendi Chri
mbecillium
usam mate
nebrarum,
nimicissimis
do. Caufam
colores or
m esse resi
christi in
um,
t,

Pio

PIO LECTORI VE
ram salutem ab unico seruatore
Domino Iesu, Matth. Flacius
Illyricus.

DE multis rebus in tota uita homi
nes ideo tantum non recte iudic
ant, quia destituuntur his hypo
thesibus, magis esse amandum & timé
dum D E V M, quam homines, plurisq;
cœlestia quam terrena bona facienda
esse. Fit enim propterea pñerunq;, ut
magis hominum quam DEI gratiam
ambiant, & odium fugiant, magisq;
tum consequi terrena, quam cœlestia
laborent, tum de ysdem amissis dole
ant. Atq; ita inuertunt duas illas Chri
sti rerum agendarum pulcherrimas re
guas. Sentiunt enim illos timendos,
qui possunt corpus interficere, & non
eum, qui tum corpus tum animam per
dere potest. Item quærenda esse primū
terrena bona, postea cœlestia ultro, uel
contemnentibus ea, accessura esse.

Etsi autem talis peruersitas semper
in hominibus fuit, postremis tamen
temporibus istum D E V M Ventrem

G

magis

magis regnaturum, quam unquam ante, etiam CHRISTUS indicat, cum suos monet, ut sibi a tali epicureismo caueat inquiens, Luc. 21. Cauete uobis, ne forte grauenter corda uestra crapula & ebrietate, & curis huius uitae, subitusq; uobis ingruat dies ille. Sed cernimus, proh dolor, etiam experientia, quam homines nostro saeculo penitus uentri addicti sint, æternaq; illa bona, quæ nobis Christus acerbissi, morte acquisiuit, petulanter negligant.

Id enim cum aliunde manifestum est, tum ex eo, quod, quanquam iam tū oculis cernant, tum auribus audiant, tū & propemodum manibus palpent, id serio agi, qui nobis religionis nostræ puritas, æternaq; salus afferatur, adeo tamen parum hoc tanto periculo mouantur, ut non tantum ipsi manum admouere, maloq; resistere nolint, uerū etiam, si quis alius uel pauxillum mutiat contra hanc tam acerbam pestem, leuiterq; eius autores attingat, statim pro semifurioso habeatur, omniumq; in se odia, ueluti iniustissimus omniū mortalium, concitet. Exempla non est pro-

ferre

ferre necesse, nimirum enim nota sunt,

Vnde autem hæc tanta iudiciorū
peruersitas: Nimirum inde, quod ho-
mines quam D'Eum, & terrena quam
cœlestia pluris faciunt. Itaq; homines
laedi non uolunt, D'Eum affici contu-
melia facile patiuntur. Hominum fa-
mam aliquantulum attingi nefarium
crimē existimant, æternam eorundem
salutem impediri non admodum ægre
ferunt.

Ac, ut aliquanto proprius ad rem
accedamus, quanquam nemo iam non
uidet, (nisi qui ultro uidere non uult)
agi nunc ubiq; per ista commenticia
Adiaphora, quinam specioso aliquo
prætextu Euangeliū lux extingui, & Ari-
tichristianismus reduci possit, tamen
cum aliquot pauci contra mutare cœpe-
rimus, D E V S bone quam duriter ab
omnibus laceramur, quam ab omnibus
proscribimur, & plane mundi cathar-
mata esse iudicamur. At quam iuste,
uide obsecro tu ipse pie lector.

Summum crimen, quod cum alijs,
tum imprimis mihi obijcitur, est ingra-
titudo. Vociferantur me esse ingra-

G 2 tuni

tum Præceptoribus, quod præsentes eorum actiones improbem. Idq; sc̄e. Iūs, sancti homines, se toto pectore de- testari aiunt. Ego uero nec ita omnis humani diuiniq; iuris ignarus sum, ut nesciam, nos plurimum Præceptoribus debere. Nec ita etiā breui hoc tempore obbrutui, ut eisdem gratus esse non cu- piām. Sed tamen scio etiam Christum seueriter postulare, ut ipsum, ipsiusq; re- ligionem non tantum Præceptoribus, sed & parentibus & liberis, & propriæ uitæ, atq; adeo toti mūdo præferamus. Periclitari autem religionem, atq; ita tum Dei gloriam, tum & Ecclesiarum salutem, in istis Adiaphorics mutatio- nibus, abunde in sequentibus scriptis probatur. Proinde, si mandato Christi unici seruatoris nostri præsentibus cor- ruptelis resistere cogor, quare præ- termissi erga Præceptores officij accu- sor?

Patriæ nos primum natos Plato scripsit, pulchrumq; fuit olim etiam apud ethnicos publicæ, eiusq; tempo- rariæ salutis gratia, priuatis uel charissi- mis, hominibus debita iura uiolare.

Quare

Qua
Eccl
tria e
rans)
aliqu
L
tis def
ceptor
mortal
præhe
ueluti
etiam
προτικ
etum
senter
num
quare
cœlest
quos,
dimu
E
patrin
impic
tus ig
gratia
tenbe
uerim

esenta
dq; sce-
re de-
omnis
um, ut
oribus
mpore
on cu-
ristum
nsq; re-
ribus,
opriæ
amus.
tq; ita
iarum
tatio-
criptis
Christi
s cor-
præ-
accu-

Quare igitur tam turpe existimatur ob
Ecclesiæ incolumitatem (quæ uere pa-
tria est, nos ad cœlestem uitam regene-
rans) eam q; æternam, & gloriam DEI
aliquos homines offendere ?

Laudatur Aristoteles, quod uerita-
tis defendendæ gratia Platonem Præ-
ceptorem suum, & Socratem, optimum
mortalium oraculo pronunciatum, re-
præhendere non sit ueritus, habeturq;
ueluti pro oraculo eius dictum, quod
etiam charissimis hominibus οὐτοὶ ποτίμησι τῶν ἀλιθεαῖς. Si igitur ipsi san-
ctum fuit etiam philosophicæ alicuius
sententiolæ causa præceptorem, sum-
mum profecto uirum, repræhendere,
quare nos impie facere existimamur, q;
cœlestis ueritatis defendendæ gratia ali-
quos, quantumuis magnos uiros, offen-
dimus ?

Equidem nescio, cur patria relicta,
patrimonio, omnibusq; chariss., inuito
impio mundo in Germaniam ad peni-
tus ignotos homines, sacrarum literarū
gratia profectus sim, & alibi duos, Vi-
tenbergæ in studijs annos octo contri-
uerim, ibiq; multas pulcherrimas Lu-

G 3 theri

theri & aliorum disputationes de con-
stantia præstanda in agnita ueritate au-
diuerim, si ea, quæ ibi didici, constan-
ter retinere, confiteri & tueri non debe-
am. Satius profecto fuisset, me nunquam
ad Euangeli cognitionem peruenisse,
uel potius nunquam natum fuisse,
quam postquam semel puram religio-
nem amplexus sum, ita ipsam paruifa-
cere, ut in gratiam hominum pati ue-
lim eandem in corruptelas Antichristi
transformari.

Perpendamus obsecro aliquando
tandem ueris iudicijs uera bona & uera
mala. Nemo nostrum, si quispiam si-
bi ante oculos fratrem, patrem aut fili-
um iugularet, non putaret se habere
omnia iura contra illum agendi extre-
ma quæq;. At iam cum tam multi
nostrí in Christo fratres miserrime istis
Adiaphoricas mutationibus extrema
morte trucidentur, ociosi spectatores,
tranquilloq; animo esse possumus. At
qui iugulari multos pios per ista pseu-
dadiaphora ipsimet ministri istius pes-
simi negotij fatentur. Aiunt enim
languesieri & in dubitationem induci
pios.

le con-
ate au-
nstan-
a debe-
unquā
ienisse,
fuisse,
elgio-
aruifa-
pati ue-
ichristi
uando
& uera
am si-
ut fili-
habere
extre-
multi
ne istis
xtrema-
atores,
us. At
a pseu-
us pes-
t enim
induci
pios.

pios. Languefactus & de ueritate no-
stræ religionis dubitans iam profecto
subuersus est.

Discamus quæso, quid sit uere ho-
norare parentes. Si quispiam uidens
parentem aut præceptorem in aquam
illapsum, nec posset eum alia parte, quā
capillis aut barba arreptum extrahere,
nolletq; id facere, eo quod impium sit
parentes aut præceptores barba aut ca-
pillis trahere, nonne insanire uideretur? Sic iam
profecto parum sani coram
D E O sunt, qui uel tacendo, uel etiam
adulando immergunt potius præcep-
tores, in istud Adiaphoricum exitium,
quam extrahunt, sicq; se pulchre eis gra-
tos fuisse iudicant, cum quidem non
agatur de temporaria, sed de æterna ui-
ta aut morte eorum. Certe mandato
Christi præcipientis, ut fratrem mone-
amus, non obtemperant. Non enim
est dubium, quin fabricando fenestras,
per quas papatus restituī debet &, lang-
uefaciendo pios, & confirmando im-
pios, quod ipsum fabri de se confiten-
tur, non ad uitam æternam, sed ad æter-
num exitium tendant.

G 4

Sæpe

Sæpe in hisce misericordiis turbis adhuc
Vitenbergæ existens, sic mecum cogita-
ui. Vide, si quis iam quiescit, quam
multa habet commoda: Primum nō
conicxit se & suos in ullum grauius dis-
crimen. Deinde manet domi & frui-
tur suis redditibus. Tertio habet lau-
dem modestiæ & gratitudinis, nec ac-
cusatur, quod sit turbulentus, stoicus,
ingratus, seditiosus. Postremo retinet
fauorem omnium hominum, præser-
tim eorum, qui sua autoritate & poten-
tia alios euehere possunt. Cogitau-
etiam, uide, tu omnibus subsidijs ad tā-
tam rem necessarijs destitueris, es pere-
grinus, non satis gnarus sermonis, nul-
lius autoritatis homuncio, nulla ex par-
te eruditione conferendus ijs, cum qui-
bus tibi res erit, nullam habes ab ullo
homine promissionem. Præterea istius
negocij est tanta difficultas, ut ei multi
etiam summi uiri cedant. Quare op-
timum tibi erit quiescere, cum alioqui
quietis sis cupidissimus. Nihil igitur
profecto fuisset meo ueteri Adamo faci-
lius, nihilq; suauius, quam præstare istas
tantas uirtutes, quæ iam tātopere a no-
bis re-

adhuc
cogita
quam
im nō
as dis
& frui
et lau
nec ac
oicus,
retinet
præser
poten
gitali
ad tā
s pere
s, nul
ex par
n qui
ullo
istius
multi
re op
lioqui
igitur
o faci
re istas
e a no
pis re

bis requiruntur, & tantopere in alijs
(qui de ea re certe adhuc Deo rationem
reddent) laudatur.

Ac hic fatebor sane meum peccatū,
menon ita feruere pietate, ut si de fo
lorum Adiaphoristarum salute agere
tur, uellem tam multorum odia in me
concitare, meq; ac meos in tanta discri
mina uictus, famæ, & uitæ ipsius ob ip
pos solos coniçere. Verum cum uidi
non solum de ipsorum exitio, sed etiam
de tam multarū Ecclesiarum, & ipsius
CHristi gloria agi, dent mihi, obsecro,
isti seueri censores ueniam, si non sum
tam fortis epicureus, ut tanta mala oci
ofus spectare potuerim.

Ah nihil est iam zeli & feruoris in
uera pietate, ut olim in primitua Eccle
sia fuit. Nos Christiani habemus unum
Magistrum & præceptorem in Cœlis,
quem solum a patre iubemur audire, &
alios, quatenus & quo usq; illum Magi
strum constanter sequuntur. Eos uero,
qui nobis aliud Euangelium, humanis
traditionibus dilutum, & cæremonias
Antichristi proponere uolunt, quantū
uis magni & benemeriti sint, quin eti
am si

G

s

amsi

am si Paulus, præceptor optime de Ecclesia meritus, aut aliquis Angelus de Cœlo is esset, tanquam anathemata extreme detestari cogimur. Verum de hac materia in ipsa Apologia prolixius disputabitur.

Sed dicet aliquis, concedo sane eos recte facere, qui præsentibus fraudibus resistunt, uerum lenius esset agendum cum istis tantis uiris, & mitiora remedia primum huic malo quærenda. Id ego sane diligentissime primum feci, ut ex sequentibus scriptis liquebit. Primum tantum supplicationes & leniss. monitiones adhibui, postea etiam liberiores admonitiones. Tertio & æditas reprehensiones, sed in genere, in quibus ipsis de rebus dixi, personis, quantum fieri quiuit, parcens. Misí eis præterea post meum discessum tres Epistolas, unam ad D. Philippum circa Principium Iunij, secundam ad Rectorem, & tertiam ad totam Scholam, sub finem Iulij. In quibus eis supplicui, ut præsentes conciliaciones Christi & Belial prætermitterent, humiliterque me ad omnes pias conditiones pacis obtuli,

de Ec.
Ius de
ata ex-
um de
olixius
ne eos
idibus
ndum
media
d ego
, ut ex
Pri-
& le-
etiam
io. &
enere,
sonis,
Misi eis
es Epi-
n circa
Recto-
n, sub
plica-
Christi
literq;
pacis
btuli,

obtuli, sed ad nullam mihi quicquam
μεγαλόφυχοι, homines respondere dig-
nati sunt.

Si quis recte omnes nostras, eorumque
actiones cognosceret, easque sincero iu-
dicio perpenderet, animaduerteret pro-
fecto a nobis omnia, seruata Christiana
modestia, lenissimeque acta esse, pro ut
quidem rei magnitudo pati potuit.
Primo illi passi sunt se contra consci-
entiam suam ab Achitophelibus per-
trahi ad istas Adiaphoricas fraudes, ex
quibus in suis primis bedecque fassi sunt
secuturas magnas Ecclesiarum perturbati-
ones, quarumque causam præbere sit in-
gens peccatum. Eas tam diu clam in-
tam multis conuenticulis cum impijs
fabricauerunt & fuerunt, donec tandem
putarunt sibi iam omnia parata esse,
subitoque Lypsiæ gutturi. Ecclesiarum
non præcognitum laqueum iniecerunt
cumque illæ non nihil reluctantur, eti-
am uehementius attraxerunt.

Ah non potest satis dici, quantū in
ea re tunc temporis nostri Theologi pec-
cauerint. Sed mollius de ea actione
iudicamus, partim quia aliqui eam ig-
norare

noramus, partim etiam, quia profecto
zelo domus Domini non ardemus.

Illud Interim (quod profecto fieri
necessere fuit) a me mediocriter confuta-
tum est, Theologiq; qui me hercle fue-
runt graui repræhensione dignissimi,
leniter perstricti. Tribui eis tantum
Apostolicam quādam imbecillitatem.
Secundo illi nihilominus in uīs suis
perrexerunt, eosq; qui eorum Adiapho-
ricas mutationes improbarunt, non ne-
cessarij schismatis in Lypſica oratione
accusarunt. Atq; ita sua crimina no-
bis tribuerunt, nos enim nos ab Eccle-
sia non seiungimus, nec quicquam no-
vi instituimus, sed Interimistæ & Adia-
phoristæ fugiendæ crucis gratia se a cœ-
tu Christi separant, & ad turbam Anti-
christi adiungunt. Ei tam graui, falsissi-
mæq; accusationi R. D. N. & ego satis
modeste respōdimus, negauimus enim
tantum, nos esse schismatis causam.

Postremo cœperunt illi in sugge-
stu nominatim nos condemnare (nec
adhuc desinunt) quod simus falsi fra-
tres & proditores, habeamus errantem
spiritum, me esse seductorem, eaç iul-
serunt

rofecto
us.
to fieri
confuta-
le fue-
issimi,
antum
tatem,
uijs suis
iapho-
on ne-
ratione
na no-
Eccle-
am no-
Adia-
se a cœ
n Anti-
falsissi-
go satis
enim
m.
sugge-
re (nec
fisi fra-
ntem
p ius-
serunt

ferunt scholasticos ad suos prescribete, qua ratione nos una die per totā Germaniam tanquam infames proclamarunt, quin & ad regem D. ac Principes eadem scripserunt. Ei tam acerbæ accusationi ego nimium leniter, si accusatio expendatur, respondi tantum negavi me talem esse, qualis ab eis esse accusor, meamq; negationem confirmavi. Longe igitur lenius a nobis in optima causa, quam ab ipsis in pessima hactenus actum est.

Obijciunt rursum aliqui, illi nihil hactenus de Adiaphoris, præter Lypsicam orationem ædiderunt, proinde nondum essent propalam accusandi, sed expectandum, donec aliquid in publicū euulgarent. Respōdeo primum, ob hoc ipsum magis odio dignæ sunt, magisq; cauendæ istæ fraudes, quod ita clam parentur miseris Ecclesijs, ut eas prius uideare & agnoscere non possint, quam cum iam irretitæ tenebuntur. Quod manifeste indicat Lypsicæ actio, ubi uno momento uoluerunt totam regionem capere, & in suam nassam pertrahere. Item recens Grimmica, ubi pastores aliquot con-

conuocauerunt, eosq; in suam sententiam partim pertrahere conati sunt, partim etiam pertraxerunt. Idem indicant clandestinæ corruptelæ pastorū qui partim minis, partim blandicijs, partim etiam muneribus in impiam sententiam traducuntur.

Oportuisset quidem illos in rebus religionis, & in Ecclesia Christi aperte agere. Si quæ putant se posse pie mutare, deberent articulos toti regioni, & omnibus pijs Ecclesijs proponere, dare spaciū deliberandi per aliquot menses, & postea demum conuocare aliquām Synodus, & audire aliorum quoq; piorum iudicia, & non ista oligarchica, uel potius Hispanica consilia sequi, paucissimos quosdam cum impijs, & nostræ religionis hostibus confusurare, & conspirare. Postea conuocatis alijs Christianis ueluti suis quibusdam magis mandare, ut decreta accipiant.

Faciunt autem hoc præcipue ideo, quia sciunt mendacio lucem obesse, nec dubitant, quin si pī possent mature de istis ipsorum nouis dogmatibus deliberare, non essent ea accepturi. Quare,

ut

ut dixi, tanto magis sunt istae fraudes
cauendæ, quanto astutius & occultius
parantur, Christiq; ouiculæ præmoné-
dæ, ut sibi a papistis lupis in ueste A-
diaphororum in ouile Domini irru-
entibus, caueant.

Secundo euulgant illi satis multæ
mutationes suadentia, euulgatum est
eorum scriptum de Adiaphoris, item
alii multa Augustam missa, non mi-
nus, quam si ædita fuissent. Quin etiam
cum unicam Epistolam ad aliquem
scribunt, præsertim, si quid peius in ea
sit, satis multis ostentatur. Ad omnesq;
eius loci literatos circumgestatur. Ad-
hæc in publicis conuentibus, ut Lypsi-
co, Berliensi & Frâcico, istas suas mu-
tationes publice promouerunt.

Postremo quid necesse est expectare
donec nobis manifeste & Ecclesiæ bel-
lum indicatur, si iam plagas sentimus?
Clam (ut mihi ex multis locis per lite-
teras indicatur) illi sine intermissione
cum per Epistolæ, tum circumcursan-
do, ad se vocando, alios missitando,
tum & alijs modis nobis fundamenta
subruunt. Alios quidem concionatores

int

in suā sētentiā pertrahūt, alios quacūq; occasione possūt ab officio (si nō manibus at certe sua autoritate & assensu) remouent, ut nuper Torgenses remouerunt. Quorum alter in exilium pulsus est, alter uero captis pignoribus domi expectans adhuc grauiora detinetur. In eorum locum substituerunt lupum ad omnes impietates recipiendas parvissimum.

Quantum hoc malum sit, priuare Ecclesiam fidelibus & constantib; Doctoribus, & substituere lupos, nemo facile, ne mente quidem concipere potest. At interea alijs Adiaphoristis (magna enim eorum turba est) donati sunt canoniciatus Misnæ, quibusdam pecuniæ, quibusdam agri & syluæ & piscinæ. Quam ob causam putas pie lector? Num ex nimia deuotione & istis ne igitur, qui nobis ita clam Hispanice ueram religionem labefactant, constantes concionatores pellunt, talesq; plaga Ecclesiæ infligunt & plane ob suum lucrū Christum produnt, parcendum adhuc esset?

DICET aliquis, at magnum malum

Quacumque
nō ma-
ssensu)
s remo-
m pul-
ous do-
tinetur.
lupum
s para-
priuare
antibus
, nemo
ere po-
horistis
donati
usdam
ylux &
itas pie-
ne c. istis
Spanice
onstan-
tq; pla-
o suum
endum
n ma-
lum

Ium ex doméstico dissidio orietur. Verum si sane est. Sed primum uæ illis, qui contra sua propria scripta, ut Epistolā ad Norinbergenses & alia, contraq; suam conscientiam, ut sæpe confessi sunt, agendo huic scandalō occasionem dederunt. Adhæc longe maius malum cōsequeretur, si iam omnes unānimiter mutationes suaderemus, & fenestras papæ in templum DOMINI irrepenti fabricaremus, quam quod aliqui sunt, qui pios ad cōstantiam in ueritate, eiusq; confessione hortantur, præsertim cum, si quis diligenter omnes Adiaphoristarum actiones hoc biennio actas cōsiderauerit, & scripta legerit, Animaduertat eos esse adeo imbecilles, ut, si ipsos impij ualde ursurint, nec quisquam eis in faciem restiterit, nihil non cessuri esse uideantur. Plus certe scandali sequutum fuisset ex intruso in Ecclesias Lypsicō Interim (quod profecto factum fuisset) quam ex mea contra illud scripione sequutum est.

Non est nunc primum principium mali, aut tantum suspicio quædam, cui tamen obstat pium esset, sed ita pro-

H gressa

gressa est ista pernicies, ut prope modū
nobis omnes Ecclesias euerterit. Si alij
pij, qui uel mediocriter ueram religio-
nem curant, audirent eas quereſas de
Adiaphoris, quas ego a pijs, prudenti-
bus & fide digniss. uiris audiui, haud
dubie aliter iudicarent. Audiui enim
grauiſſimos, rerumq; peritissimos uiros
deplorare hanc miseriam, quod nostri
tantum per sua Adiaphora papatum,
non ſolum alibi, ſed etiam in ſeptenti-
onalibus partibus promouerint, ut iam
tria regna breui Interim acceptura ui-
deantur. Et ueriffimum eſt impios ubi-
q; abuti Adiaphoristarum autoritate in
crucifigendo Christo. Quare & in
Liuonia audio iā eo multos inclinare,
ut nihil non accepturi existimentur.

Proinde pij homines, præſertim qui
in ministerio ſunt, ſi ueritatem conſer-
uatam cupiunt, ſerio ſe Adiaphoriftis
oppone debent, eisq; in faciem reſi-
ſtere, etiamsi ſit inter eos uel Petrus, uel
Paulus, uel aliquis ſummus Angelus de
Cœlo. Nam profecto ὅνκ δεθοποεῖσθαι
τρόσ τὴν ἀληθειαν τὸ ἔυαγγελίον, quod ex-
perientia ipsa clara uoce clamat.

Quo-

emodū
Si alij
religio-
refas de-
udenti-
i, haud
ui enim
os uiros
I nostri
patum,
ptentri-
, ut iam
tura ui-
ios ubi-
itate in
ure & in
clinare,
ntur.
tim qui
conser-
horistis
m resi-
trus, uel
gelus de
ποδεσσι
uod ex-
.
Quo-

QVONIAM ergo suafores Adia-
phoricarum mutationum toties a me
(quanquam & ab alijs multis) separa-
tim tum uoce tum scriptis admoniti
sunt, nec tamen ab istis Ecclesiæ perni-
ciosis actionibus desistere adhuc hodi-
erna die uolunt, cogor mandato Chri-
sti dicere Ecclesiæ, eosq; coram Eccle-
sia admonere,

Dico igitur inuocato Patre, Filio &
Spiritu Sancto, indicoq; Ecclesiæ Chri-
sti æditis eisdé scriptis, quibus eos pri-
uatim monui, præsentes C H R I S T I &
Belial per commentitia Adiaphora cō-
ciliationes, esse meras fraudes. Per quas
id unice agitur, ut impius papatus in
Ecclesiam Christi reducatur, (quod ip-
simet Adiaphoristæ confitentur) & An-
tichristus in templo Christi collocetur,
ut in sequentibus scriptis latius patebit,
breuiq; Deo uolente prolixius probabi-
tur.

Quare hortor tum totas Ecclesiæ,
tum & singulos pios, ut hanc puram &
ueram Christi religionem, quam Deus
per Lutherum, tertium Eliam his postre-
mis temporibus ex ingenti sua bonitate

humano generi restituit, ambabus uini
amplectentes retineamus, nec nos ullo
modo ab ea abstrahi patiamur, omnes
q̄ in uniuersum innouationes extreme
suspectas habeamus. Nam diabolus ue-
re tanquam Leo rugiēs circuit, quārem
quēm deuoret, nec quicquam magis cu-
pit, quām ueram CHRisti religionem
corrumpere, tum enim simul uniuer-
sas Ecclesias uno momento deuorat.
Recordemur obsecro in hisce tantis
discriminibus illarum tam crebrarum,
sollicitudineq̄ plenissimarum admo-
nitionum, quibus nos primum scrip-
tura, deinde etiam Spiritus sanctus per
Lutherum monuit, ut uigilemus & ca-
ueamus summa solertia, ne nobis iste
mille artifex Satan aliquā ratione puri-
tatem doctrinæ eripiat.

Sed nos uere tales sumus, quales
uulgas Holandos esse fabulatur. Nam
Luthero uiuente, rebusq̄ fœlicioribus
omnes diximus, **Mar Joann / ic
wil stan für tein man**, Nunc uero in
certamine, cum maxime standi tempus
esset, $\alpha\chi\alpha\ddot{\imath}\delta\sigma$ ne pro uno quidē stamus.
Tunc omnes uehementissime Papam,
& im-

& impios repræhendere audebamus.
Omnis prolixæ uolumina scriptitaba-
mus. Nemo non erat Lutherò docti-
or, & ueritatem constanter confiteba-
tur. Nunc, cum ædificatio Ecclesia-
rum, & conseruatio ueritatis requirat
constantem confessionem, nos in om-
nes rerum species potius uertimus, para-
tiq; sumus ac cedendum & conceden-
dum. Atq; ita secundum Euangeliū
S. Ezeboli (non certe S. Pauli) tempo-
ri seruire uolumus.

Verum stet sane, qui uult stare, qui
uero plus uult homines timere, quam
Deum, ille timeat. Ego iterum atq; ite-
rum, coram omnipotente Deo, moneo
tum totam Ecclesiam CChristi, tum &
singulos pios, ut sibi ab istis Adiapho-
ricis mutationibus caueant. Quas recta
tendere in perniciem Ecclesiæ, tum in
sequentibus scriptis probatur, tum & in
alijs nostris, aliorumq; probatum est, &
deinceps, Christo iuuante, etiam pleni-
us probabitur.

Moneo etiam coram Christo, & to-
ta Ecclesia eisdem scriptis eos, qui se ab
Achitophelibus istis sceleratis fraudibus

adhiberi passi sunt, ne pergent contra
sua priora scripta, contra suam consci-
entiam, contraq; ea, quæ sœpe & olim
& hoc tempore de istis conciliationi-
bus Christi & Belial confessi sunt, istas
impias metamorphoses Ecclesiæ Chri-
sti in Ecclesiam Antichristi, in suam
& multorum piorum perniciem pro-
mouere. Sed reuertantur ad eum
cursum suarum actionum, quem uiue-
re Lutherò sunt secuti. Relegant tan-
tum Epistolam ad Norib. conciona-
tores, eamq; sibi scriptam putent, neq;
enim multo alia moriens Vitus ipfis in-
dicari suo nomine mandauit. Id si fe-
cerint, non solum non ero eis inposfe-
rum molestus, sed etiam faciam omnia
ea, quæ pie a me petierint, etiamsi erūt
cōiuncta cum mea summa ignomina,
TH. EPI. Quod si pergere uolent in pingen-
dis, & ornandis istis scleratis, in papa-
tum (ut ipsi net fatentur) tendentibus
fenestris, & iuristas aulicos sequi non de-
stiterint, omniumq; piorum monita,
preces & gemitus contempserint, testor
DEVM me eos pro ijs habiturum, pro
quibus tales Christus haberi iubet, alijs
q; eo

contra
consci-
& olim
ationi-
t, istas
& Chri-
suam
n pro-
ad eum
n uiue-
nt tan-
ucionia-
t, neq;
psis in-
ld si fe-
iposte-
omnia
si erit
omina,
ingen-
n papa-
entibus
ion de-
monita,
, testor
n, pro-
et, alijs
q; eo.

q; eo loco habendos esse ostensurum.

DOMINus IesuS ChristuS, qui scit
me hæc pio animo scribere & agere, re-
gat me, ipsos, & totam suam Ecclesiæ
in nominis sui gloriam, & miserorum
mortalium salutem, AMEN.

EPISTOLA M. F. ILLYRI-
ci coram Exhibita D. Philippo circiter
dies 14. post nuptias Augusti principis,

Aliquanto ante Celensia
comitia. Anno

1548.

Si tu Præceptor obseruandiss. is es,.
Scuius aures ueritati occlusæ, tantum
adulationibus paterent, quærerem
apud te potius obsequendo fauorem
(quatenus quidem mihi cum pietate li-
ceret) quam uera dicendo odium. Cu-
ijs fauorem & prodesse mihi plurimū
posse agnosco, & iam sæpius profuisse
grata mente confiteor. Verum cum
tibi ueritate ac candore nihil gratius es-
se multis exemplis animaduerterim, ad
hæc charitatis ac gloriae D E I promo-
uendæ mandato urgæar, non possum
facere, quin tibi ea indicem, quæ non
solum ad dignitatem tuam, sed etiam

H 4

æter.

æternam salutem & tuam & aliorum,
atq; adeo ad gloriam DEi pertinere ar-
bitror. Tu uero ea sic accipito, ut ab eo,
qui tibi uitam ipsam debere se fateatur,
ac pro te etiam effundere eam, si res po-
stulet, sit paratissimus.

Testor Deum audiuisse me ex fide
dignissimo homine, tuiq; studiosissi-
mo, qui certo affirmabat D. Augusti-
num, non ita multum ante, quam ad
DOMINum migravit, dixisse ad se &
quosdam alios inter cætera & hæc. Vos
uidebitis, isti nebulones pertrahent
Dominum Philippum in aliquem er-
rorem. Quem cum probauerit, plura
illi deinceps, statuerint, cumq; sua confes-
sione constrictum tenebunt. Qui, ubi
uiderit quantum malorum consecutū
sit, incidet in mœrores, quibus tandem
contabescet. Scio ita futurum, nam &
antea sic accidit, sed tunc D. Martinus
est eum consolatus. Aliud exemplum
narrare noluit.

Hoc dictum spero, & ex animo op-
to falsum fore. Volui tamen illud,
cum sit grauissimi, prudentissimi ac
sanctissimi uiti, quemq; tu non imme-
rito

iorum,
nere ar-
t ab eo,
ateatur,
res po-

ex fide
liosissi-
ugusti-
nam ad
ad se &
ec. Vos
trahent
em er-
t, plura
confes-
ui, ubi
isecutū
andem
nam &
artinus
nplum.
no op-
illud,
mi ac
imme-
rito

rito semper fecisti maximi, ideo nunc
tibi recitare, quod uulgo iam fertur,
Marchionem & Ferdinandum effecisse
apud Mauritium, ut ipse quam primū
mutationes quasdam, uel etiam exili-
um rerum faciat, quo ipsi deinceps
ἐνπροσωπολέξωε in suis regionibus, ma-
iora uel potius omnia immutare que-
ant. Idq; breui Mauritium in quodam
suo conuentu asturum esse.

Id siue ita sit, siue non, Deus uide-
rit. Cui nostras & totius Ecclesiæ ca-
lamitates commendamus. Illud certe
neq; alij pīj, neq; tu ipse (ut s̄æpe ex tuo
sermone intellexi) dubitas Achitophe-
les istos tuæ lenitati, bonitati & simpli-
citati insidiari.

Etsi autem te ipsum pro tua sum-
ma prudentia & pietate sedulo uafiri-
morum hominum fraudes cauere non
dubito. Tamen, cum omnia occulte
gerantur, & undiquaq; partim gloria-
tiones hostium de concessis, nescio qui-
bus, partim etiam piorum querelæ affe-
rantur, uisum mihi quoq; est, ut dolori
ingenti, quo excrutor, conscientiæq;
satisfacerem, te & orare & monete, ne

H 5 quic-

quicquam impijs Antichristi ministri concedas.

Nihil enim penitus hoc tempore, quo constans confessio ueritatis a nobis requiritur, a te, aut schola hac, unde ueritas profecta est, concedi, aut in Ecclesia nostra mutari potest, quin ingenitia scandala statim per orbem terrarum consequantur. Agnoscere autem debemus satis superq; scandalorū sparsum esse in Ecclesia, quæ pusillos Christi subuertunt,

Quod reliquum est, commendo tibi me, & totam Ecclesiam Christo Domino. Qui scit, quo animo hæc tibi proponam, quiq; ut non dubito, meam in hac re uoluntatem comprobat. Confido & te pro tuo candore hæc in meliorem partem accepturum esse, & si non factum penitus, certe tamen institutum nostrum probaturum esse. Bene Vale.

Præfatio in syluam de Missa
M. F. Illyr. Anno 1548. Paulo ante
Interbacensia comitia Philippo oblatam.

Equi

inistris
n pore,
s a no-
c, unde
in Ec-
ingen-
rrarum
em de-
ū spar-
s Chri-
endo te
o D O:
hæc tibi
to, me
probat,
e hæc in
ffe, & si
n insti-
se. Ba

Missa
lo ante
ni-

Equi-

EQuidem præ mœrore consumor,
miserrimum præsentis Ecclesiæ
statum considerans, eoq; aliquam-
do tecum liberius colloquor. Cui meæ
importunitati ueniam te pro tua hu-
manitate dare spero, sicut grauiter
ægrotantibus condonare solemus, si
dolore uicti aliquid minus decorum
egerint.

Hinc est quod, etsi norim, quam
parui momenti sint meæ ὑποθήκαι, ta-
men intermittere non possum, quia,
quæ heri coram statim minus commo-
de exponere poteram, ea tibi scripta of-
ferrem.

Cogito enim, si iam tanto dolore
animi discrucior, cum nondum malam
cōscientiā in hoc negocio habeā, quid
fiet postea, ubi tristior regum status fue-
rit, si quam uel minimā labem cōsciē-
tiæ uel desertæ, uel neglectæ ueritatis
habuero? Itaq; admonitus etiā pristina
mea desperatione, in qua triennio sub-
mersus fui, iudico satius esse, ut tibi has-
ce meas nugas offendo molestus sim,
ac, si quidem res postulauerit, etiam pa-
uer aliquid, quam, ut, si quid (quod
nolim

nolim) in hac causa mali factum fuerit,
postea uermem illum pessimæ consci-
entiae cor rodentem circumferre, ip-
samq; Dei iram sustinere cogar.

Epilogus eiusdem scripti.

Hisce rationibus nostra sententia
firmiter & plausibiliter defendi, & ad-
uersariorum confutari potest apud om-
nes uel mediocriter æquos iudices. Hy-
pocrytarum uero, Epicureorum & Ty-
rannorum iudicia (quia D E V M &
scripturam rident) non magnopere cu-
rare in ueritatis defensione & confessi-
one debemus. Dominus Iesus nobis
adsit, nosq; suo Sancto Spiritu confir-
met, ut istam causam eo animo tue-
amur, quem res postulat. Plus enim
profecto nostra lenitas, quam aduersa-
riorum argumenta huic caussæ obesse
possunt.

EPISTOLA EIVSDEM
ad Philippum Melantho-
nem, missa octaua Iu-
niij anno 1549.

DOMI-

Dominus Ihesus adsit tibi, mihi & omnibus p̄is, ut ea agamus, quæ ad ipsius gloriam, & miserarum conscientiarum exædificationem faciunt, ac de quibus etiam coram tribunal Christi rationem reddere possimus Amen.

Etsi iam quædam eximia sapientia quibusdā uidetur esse, etiam in Ecclesia & Religionis negocijs ita loqui scribe-re, & agere, ut nō facile alij p̄ij animaduertere possint, quid illi sentiant, aut quid non sentiant, quid agant, aut non agant, probent aut improbent. Tamen ego in hac parte nihil habeo etiam in intimis meis cogitationibus, q̄ quenquā uel alienissimū a meis sententijs admodum cælare cupiam. Semper enim mihi persuasi, ueritati & bonæ causæ lucem obesse non posse. Te uero D. Præceptor etiam eo minus cælare uel debeo, uel possum, quid sentiam, quod uix quisquam iam uiuat, cui ego saepius hoc anno & dimidio meam sententiam de istis præsentibus miserijs & actionibus exposuerim, quam tibi, aut cuius ego uicissim dictis & narrationibus in eadem

eadem sententia magis, quam tuis sim
confirmatus.

Sentio igitur, & semper sensi Adia-
phorum mutationes & acceptiones,
cum generare multiplicia scandala in
Ecclesia, ut habere quandam speciem
abnegationis, languefacere, ac induce-
re in dubitationem pios, confirmare
impios (ut tuum scriptum de Adia-
phoris fatetur) contrastare Spiritum
Sanctum in pijs, eorum orationem im-
pedire (ut oratio in promotione Isin-
deri recitata innuit) frangere animum
constantium doctorum, scindere Ec-
clesiam, & bonorum consensum (ut est
in præfatione istius nouæ ordinationis)
tum uero esse secundum tuum somni-
um, quod nocte tuam Guterbacensem
professionem præcedente somniasti;
tantum fenestras quasdam, hoc est, se-
cundum tuam interpretationem, qua-
dā zum schein, in speciem excogitata,
per quæ tamen ipse papatus in Ecclesi-
am Christi reducatur.

Hisce tantis malis semper ego (ut
tutem et scis) omnes pios serio repugna-
re debere sensi & hodierna die sentio, &
pro mea

is sim
Adia-
tions,
ala in
eciem
duce-
rmare
Adia-
ritum
n im-
e Isin-
mum
re Ec-
ut est
tionis)
omni-
ensem
niaisti,
est, se-
quæ
gitata,
cclesi-
go (ut
ugna-
tio, &
o mea
p mea tenuitate repugnaui & repugna-
re Christo iuuante deinceps cogito, eti-
amsi & hactenus propterea graui cruce
pressus sim, & in posterum fortassis gra-
uiori premar. Quoniam autem, proli
dolor, tu secundum tuum somnium
pateris te ab impijs adhiberi isti fene-
strarum fabricationi, non poterit fieri,
quin, dum huic tuo iam operi repugno,
te quoq; non uulgariter (quod testor
DEum me inuitum facere) offendam.

Clamabunt quidem aliqui, ut sem-
per mundus facta contra Deum aut ue-
ram Religionem non magnifacit, facta
vero contra hominum famam, uitam,
aut opes facit maximi) esse insignem
ingratitudinem erga tam bene meritum
præceptorem & meram petulantiam :
Mea tamen profecto conscientia coram
DEO ex sacris literis & Spiritus Sancti
lumine, aliter statuere nequit, quam me
ex iussu DEI debere istas fenestras, sub
quibus Antichristus latitat, & simplici-
tati piorum insidiatur, quo ipsis non
animaduertentibus in Ecclesiam Chri-
sti irruim pat, frangere, eumq; omnibus
pijs ostendere, quo, qui uolent, fraudem
cauere possint;

Non

Non aliter plane me hoc officium
Christiano fratri debere iudico, quam,
si per densam siluam iter faciens, crude-
lissimos latrones ibi uiatoribus insidi-
antes conspexissem, quos tamen D E I
beneficio incolumis euassissem, ac pau-
lo post obuius aliquibus bonis uiris fa-
ctus essem, diuino mandato obligaret
præmonere eos, ut illas latentium la-
tronum insidias uitent, etiamsi frater
uel pater meus illis latronibus coniun-
ctus esset. Quin & tanto magis iam hoc
officium proximo debeo, quanto ma-
ius est hominem in æternum exitium
abici, quam uitam hanc, alioqui brevi
perituram, aut pecunias amittere, ut ta-
ceam, quod simul etiam gloria Christi
periclitetur.

Proinde ego cum, postquam tibi
laudem summi ingenij, excellentis era-
ditionis, eximiæ cuiusdam bonitatis
naturæ tribuero, tua maxima erga lite-
ras, Ecclesiam & meipsum, merita præ-
dicauero, sicut semper hactenus feci.
Cum inquam mandato Dei & propria
conscientia coactus, tum ore, tum (si
malum creuerit) etiam publico scripto

omv

fficium
, quam,
s, crude-
lē insidi-
n D E I
ac pau-
uiris fa-
bligarer
ium la-
si frater
coniun-
am hoc
to ma-
exitium
ui breui
re, ut ta-
Christi

am tibi
ntis eru-
onitatis
rga lite-
ita præ-
us feci.
propria-
cum (si
scripto-
om-

omnibus exposuero, præsentes pseu-
dadiaphororum instauraciones multi-
pliciter puritatē Religionis CHRISTI
uiolare, Ecclesiam CHRISTI destruere,
&c. Easq; non ita magnificiendas, qua-
si aliquo pio, maturo & constanti Phi-
lippi consilio institutas. Sed primum
pontificum & Achitophelorum uafri-
cie excogitatas. Deinde Dominum
Philippum eorum astutij, sua quadam
nimia lenitate, imbecillitate. δλιγωτισία,
& humana sapientia, itemq; uanissima
quadam spe mortis C. ex eclipsi lunæ
anni 48. concepta ad eas pertractum es-
se. Idq; insuper non solum tuis scriptis,
sed etiam dictis ac narrationibus hoc
anno & dimidio coram me, & alijs reci-
tatis probauero, Christiani hominis of-
ficio functum me existimabo.

Vociferabuntur(ut dixi)aliqui, qui
maioris homines quam DEum, & præ-
sentia quam futura faciunt, me petu-
lanter bonis uiris maledicere. Ego ue-
ro contradicam, me utilem pijs præsen-
tium fraudum expositionem & detecti-
onem facere, nec me eam posse bona
conscientia prætermittere. Omnes
enim

enim Christiani, præsertim qui in alio
quo officio sūt, & in Ecclesia Christi
gradū habēt, cum animaduertunt lu-
pum in ueste ouis ad pusillum gregem
DOMini uenientem, clamare debent.
Cauete uobis miseræ CHristi ouiculae
Iupus illac aut isthac, hac uel illa pelle
testus, uenit. Dominus autem Ihesus, si
non antea, at certe in suo extremo iudi-
cio dijudicabit, utrum illi, qui istas frau-
dulentas fenestras fabricauerunt, an ue-
ro ego miserrimus infans, qui utcunq;
balbutiendo desertis CHristi ouiculis
insidias istas indicare uoluerm, rectius
egerim, & unicuiq; secundum opera sua
rependet.

Non credis quantopere contrista
& conturber, cum lego tuam Lypsicam
orationem, (tuas enim profecto cogi-
tationes esse animaduerto, etiam si ταχινίας
quasdam sermonis διεργάτης
adiunxerit) non profecto ideo, quia me
odiose exagitat. Nam mihi per facile
effet ædita Apologia, commemoratisq;
uestris non fictis peccatis, & inde grati-
ssimis dannis Ecclesiæ consequutis, to-
tag; mea actione ostendere, me iustis-
simis

simis causis moueri, quare ea agam,
quæ ago, nec quicquam temere contraria
uos facere. Quam plausibiliter possem
uel tuam Epistolam ad Carlovicium, &
alias quasdam, uel Pomerani historiam
exagitare, si uobis maledicere cupe-
rem. Sed testor Deum, hoc esse unicum
meum studium, ut puritas Religionis
CHRISTI incontaminata retineatur, &
propterea stylum meum ita modera-
bor, ut Ecclesiæ expedire existimauero.

Doleo igitur non meam uicem, sed
primum Ecclesiæ, quod istæ fene-
stræ in papatum degeneraturæ, tam ele-
gantibus coloribus pingantur, atq; ita
Ecclesia Christi decipiatur. Secundo
doleo & tuam uicem, quod nondum
agas pœnitentiam de ipsis pessimis acti-
onibus, quas sæpe & me & alijs audien-
tibus condemnasti, & ob quas te a con-
scientia reprehendi fassis es. Nihil hic
mentior. Cogita uel illud unicum,
quod mihi semel dixisti. Te sæpe co-
gitare, quod diuinitus ista scabie ob
præsentes actiones puniaris. Quam
sæpe uero mihi, Crucigero, & alijs dixi-
sti, Neminem bona conscientia delibe-

rationibus de istis mutationibus uel interesse posse. Quid autem quæsto de eis leges scribere?

Tua illa tam mala scripta Augustam missa & attraxerunt Interim, & ubiqꝫ promouéti, & multos fortis Christianos passim in Suevia, & alibi expugnarunt & adhuc expugnant, istæqꝫ tua disputationes de Adiaphoribus uere ubiqꝫ pios, sicut & tuipſe fateris, langueficiunt, & impios confirmant & armant. Talia tamqꝫ Ecclesiæ perniciosa peccata adeo operose excusare, idqꝫ cum scandalo pusillorum CHRisti, qui ista Sophistica in errorem inducuntur, grande imponitentiae scelus esse statuo.

Postremo etiam, quia semper, cum tam artificiosa mendacia lego, uehementer commoueor, ut cum legi sessiones Tridentinas, præsertim Sextam Brunsvigæ, cum legi Interim Augustanum, item Lypsicum, & postremo hanc orationem. Quæ omnia scripta ego non sine crebris gemitibus & fremitu perlegi. Iudico autem esse motus Spiritus Sancti, contra Satanam, patrem horum artificiorum, & ipsa articia frementis.

Hic

Hisce ego dolorum facibus incitatus,
sæpe cogor aliquid contra ista Sophis-
mata, uel inuitus uociferari, quæ illis,
qui similes animi stimulus & cruciatus
nō experiuntur, non semper probatur.

Hæc dilectissime Præceptor (profe-
cto enim sincerius a me dilectus es, quā
a quoquam eorum, qui blandissime te-
cum loquuntur) tibi scribere uolui, pri-
mum, quo ostenderem me nihil iniuste
contra te agere, sed iustissimis causis,
nempe mandato diuino, de dilectione
Dei, & proximi, propriaq; conscientia
impelli, ut hæc agam, quæ ago. Se-
cundo, ut te adhuc orarem & per Chri-
stum tuam, & miseræ Ecclesiæ salutem
obtestarer, ut desinas adiuuare fabrica-
tionem istarum sceleratarum fenestra-
rum, & istarum fraudulentarum insidi-
arum, in quibus ipse Antichristus latet.
Et per quæ impij quidem ita confirmā-
tur, ut etiam triumphent, pīj uero con-
tristantur, languefiunt, ac in dubitati-
onem inducuntur, & tam infiniti scan-
dalizantur. Hoc omnes serio pīj a te,
atq; adeo tua propria conscientia, quod
ex teipso sæpius intellexi, flagitant.

I 3 Co^a

Hisce

Cogita obsecro uel ista politica argumenta, quæ qui quis intelligere potest.

Hostis non est confirmandus, nec nostri frangendi. At tuum scriptum de Adiaphoris fatetur, per hasce actiones impios confirmari, piros uero langueſtri. Igitur &c.

Ob nullam uel incertam spem non sunt res magnæ mouendæ. Vos nullam, aut perexilem spem sequuturæ trahilitatis habetis. Nam C. uobis nihil pollicetur, & ut esset pollicitus, quæ parum sit ei credendum, Germania suo magno malo didicit, Igitur, &c.

Hisce tute potius coniunge, qui, repudiatis omnibus fenestræ & simulatiōnibus, puritatem Religionis, per constantem & apertam, (quod tu faciendum esse semper antea docuisti) confessionem retinere conantur, ab histione te istis perniciosis Ecclesiæ actionibus, & piorum rituum in papisticos metamorphosibus separa. Nam hæc est uere non necessaria, imo potius impia separatio, & Ecclesiæ CHRisti tristis laceratio.

Cogita quæſo quam grauiter minetur

netur Dominus ei, qui uel unicum pu-
llum Christi scandalizauerit. Audi
quæso gemitus, querelas & ploratum
miserarum conscientiarum, miserabi-
liter per istas actiones languefactarum,
& consuiciatarum. Cerne etiam obse-
cro cadauera Christianorum, qui iam
ob istas uestras uacillationes uel papis-
mo, uel Epicureismo, sunt iugulati. De-
sine quæso tandem contra omnium
Ecclesiarum uota, & propriam consci-
entiam, per istum periculosem callem,
aulicos iuristas sequi, quod te etiam tu-
um somnium monet, ne alicubi in pro-
fundam lacunam diuinæ iræ incidas,
ex qua eluctari postea non queas. Hoc
si feceris, polliceor me non solum non
pugnaturum porro contra te, sed etiam
supplicem tibi futurum.

Sin (q̄ Deus auertat) nō uoles inter-
mittere agere ista, quæ quā pessima sint,
uides & s̄æpe fateris, ne ego qdē, aut alij
pij desinem⁹ istis malis resistere. Misera-
bile hoc quidē erit, esse in Ecclesia schis-
ma, & ego s̄æpe Vitebergæ adhuc fid
malū deplorans dixi, Me nūquā putasse
futura adhuc ea tépora, qbus nostri qdē

præceptores, qui tā diu Antichristū op-
pugnauerūt, cū Episcopis hostib⁹ Eccle-
siæ clā sua cōsilia conferrent, Nos uero
miseros puerulos, eorū discipulos, cōtra
ipsos aliquid cogitare sit necesse, si pu-
ritatē Religionis retinere uelimus. Dixi
tibi etiam persæpe, Ista Adiaphora scan-
dalum & schisma in Ecclesia paritura
esse. Triste quidem igitur hoc erit, sed
tamen longe tristius esset, si omnes una-
nimiter papatui uiā in templū Christi
sterneremus, eiq; fenestras aperiremus.

Me etiam hoc in istis ingentibus
miserijs consolatur, q; nulla spe opum
authorum, nullo ullius hominis o-
dio, tantum studio tuendæ puritatis
Religionis Christianæ, quod coram
Deo testari possum, hosce labores sus-
cepi. Adhæc nihil innoquo, nec innova-
tum cupio, hunc statum, quem uos ipsi
constituistis, & tam diu defendistis,
quemq; ego pium & ad ædificationem
Ecclesiæ aptiss. esse iudico, conserua-
tum cupio. Velim non ita misere scan-
dalizari Ecclesiam, non confirmari &
de nobis triumphare impios, non pate-
fieri fenestras papatui, sed cum uos sū-

mos

stū op.
9 Eccle
os uero
os, cōtra
si pu
is. Dixi
ra scan
aritura
erit, sed
es una
Christi
emus.
entibus
opum
inis o
uritatis
coram
res sus
noua
os ipsi
ndistis,
ionem
nservau
e scan
mari &
n pate
uos sū
mos

mos doctores constantes esse, tum & ali-
os ad constantiam cōfessionemq; hor-
tarī & animare, consolari & confirmare
miseros Christianos, jā in cruce pendē-
tes. Hoc n. esset uere pie seruire tempori.

Summa , protestor coram Christo
Domino , eamq; protestationem mihi
in extremo quoq; iudicio ualere uolo,
me nihil prætermisisse, quod ad piam
concordiam facere posse existimau.
Admonui & orauit te s̄apius priuatim.
S̄epe assensus es, & pollicitus, te nihil
porro actuarum in istis cōciliationibus,
te potius aliquo discessurum, nec tamē
ab incepto destitisti. Quare monui te
coram duobus fratribus per Epistolam
ad Anhaldinum, & deinceps etiam co-
rā tota Ecclesia æditis scriptis, sed teste.
Moneo iam, ac per tuam & Ecclesiæ
salutem, perq; gloriam Christi te obte-
stor , ut ab istis impijs Christi & Belial
conciliationibus tandem desistas, tu-
æq; conscientiæ, ac saluti & aliorum
miserorum hominum consulas.

Ego cupio cum omnibus Christia-
nis, & præcipue tecum summam con-
iunctionem habere, sed in Christo, id

I 5

est,

est, ita ut nostra coniunctio ad confir-
mandos, consolandos & ædificandos
pios, languefaciendos uero & destruen-
dos impios, tēdat. Et ut Antichristo re-
sistatur, non ei fenestræ fabricentur &
aperiantur.

Ah satis furiosi sunt ipsi Papistæ in
introducenda sua abominatione deso-
lationis in templum Domini. Nihil est
necessæ, te eis fenestras aperire, obstruito
eis potius omnes aditus, siquidē adhuc
nostrarum partium es.

Hæc tibi Doctissime Vir pro ingen-
ti dolore animi mei, ac pernicioſarum
istarum actionum odio, aliquanto libe-
rius scripsi. Tu uero rerum ipsarum ue-
ritatem, minime indulgens affectibus,
perpendito. Nam profecto ego non sū
tuus inimicus, sed iſtarum fenestrarum
tantū, multo uero minus illa odi, quæ
tu erudite, pie & utiliter scripſisti. Lo-
cos communes tam nolle⁹ perire, quā
nolle⁹ meipsum misere perire. At
q; utinam tibi iam liberet potius con-
stanter confitendo & Antichristum
condemnando tuis pulcherrimis scrip-
tis & actionibus confirmationem
& ue-

confir-
candos
truen-
isto re-
ntur &

istæ in
e deso-
ihil est
struito
adhuc

ingen
farum
o libe-
ut ue-
tibus,
ion su-
rarum
i, quæ
• Lo-
e, quā
At-
s con-
istum
scrip-
onem
x ue-

& ueluti sigillum quoddam apponere,
quam sic in gratiam, nescio cuius uacila-
lando, & miseras conscientias languefa-
cere, & cum tuis scriptis, tum &, toti
Euangelio fidem derogare.

Responde obsecro. Si quid enim
uere monasteris me rectius aliter & Ec-
clesiæ utilius agere posse, libenter pro-
fecto non solum tibi, summo viro, sed
etiam minimo puerulo, ut Augustinus
inquit, parebo. Bene uale. Datæ Mag-
deburgæ Iunij. Anno 1549.

Epistola M. F. Illyrici ad D. Iaz-
cobum Milichium, Rectorem
Scholæ Vittenbergensis.

Magnifice domine Rector, uir do-
ctissime, & compater dilectissi-
me, appello te iam paulo liberi-
us hisce meis literis, tum alijs rationibus
fretus, tum quod sciam δτι και σν ωδσιη
επισασου μειλιχος Ειναι.

Primum autem gratulor tibi hanc
rectoriam dignitatem, ac precor Deum,
ut tum Ecclesiæ, ad conseruationem
puritatis in religione Christiana, tum &
tibi,

tibi, ac toti cœtui Scholæ istius sit salutaris,

Deinde te uehementer oro, ut, quoniam διδασκαλία ματάντα, & iam es publica authoritate instructus, uelis omni cura & conatu in hoc incumbere, quo intermittentur istæ funestæ Belial & Christi conciliaciones. Ex quibus scandala, intestinæ in Ecclesia dissensiones, impietatum papisticarum restituendarum certæ occasiones, ac uariæ Ecclesiarum, miserarumq; cōscientiarum perturbationes oriuntur.

Hæc omnia mala ex ipsis mutationibus oriri, & plene nihil boni, tu ipse probe nosti, quin & tristis experientia hoc ipsum iam euincit,

Paucis diebus ante, quam Vittenberga discessi, narrauit mihi quidam tuum quoddam cum Domino Præceptore colloquium, qui interfuit. Aiebat te dixisse, Domine Philippe, meint jhr / das der Reyser wird zu frieden sein / mit dieser ewer reformation: respondisse uero illum, Was sol er zu frieden sein? Er wil trawen haben/ das man das ganze Interim halte.

Tum

Tum subiecisse te, worum bleibt ihr
denn nicht bey den vorigen Cäremo-
nien? worumb wolt ihr denn von/
nützliche verendrung machen? dixisse
uero illum, wir müssen was zu thun
haben. Cessaret potius, quam in tanta
re tam temere luderet

Decet igitur te M. D. Rector cum
pro tuo erga D. Philippum amore, tum
& officio, ac Ecclesiæ & Scholæ debita
opera, summo studio laborare, ut istæ
mutationes, & religionis corruptelæ o-
mittantur, quo domestica dissidia, &
schismata ex Ecclesia tollantur.

Ego profecto, quod DEVS nouit,
percupiam cum ipsis hominibus con-
iunctissime uiuere, quos tum eruditio-
nis, tum præstitorum officiorum, tum
etiam pietatis nomine amavi & colui,
Nec certe delector isto ἐμφυλίῳ καὶ ὀκρυ-
όντῳ πολέμῳ. Verum rursum tam pa-
ram Ecclesiam Christi diligere, & DE-
um timere non possum, ut queam pati,
ea Ecclesiæ p[ro]p[ter] ipsas salutaribus propo-
ni, quæ ego cum ex ipsorum ore, tu m[ei]
aliunde, atq[ue] adeo ex ipsa experientia
cognoui, perniciosa esse,

Scripsi

Scripsi de hac re nuper ad DOMINUM
præceptorem, & iam ad totam
Scholam scribo, ne quid prætermittam,
quod in tali rerum statu a me iure re-
quiri posset. Peto igitur a te, ut de hoc
scripto ad Scholam referas, utq[ue] rem,
quantum potes, ad piam concordiam
inclines, ac responsum mihi dari cures,

In scripto hæc summatim ago, redi-
do rationem meorum factorum. Pro-
bo præsentes mutationes esse Ecclesiæ
perniciosas. Peto, ut ab ijs desistant.

Id si fecerint, polliceor me uel sup-
plicem eis futurum. Sin uero uelint
pergere in excusandis & promouendis
istis actionibus, quas ipsi saepe pessimas
esse confessi sunt, significo me bona
conscientia intermittere non posse, quo
minus fucos istis fraudibus illitos de-
tergam, ipsasq[ue] fraudes omnibus ostendam,
quo qui uolent, eas uitare possint.

Profecto uehementer cupio (de
quo animo meo extremum illum iudi-
cem testem uoco) cum omnibus ho-
minibus unum esse, sed in Christo. Id
est, ut nostra concordia Ecclesiæ sit fa-
lutaris, & non seruiat restituendis abo-
minatio-

OMI
totam
mittam,
iure re-
de hoc
q; rem,
ordiam
i cures,
go, red-
n. Pro-
Ecclesiæ
ant.
uel sup-
o uelint
ouendis
essimas
e bona
sse, quo
tos de-
s ostend-
possint
io (de
m iudi-
bus ho-
sto. Id
ce sit sa-
lis abo-
inatio-

minationibus Papisticis. Id si mihi cō-
tingere non potest, uolo ego cum Chri-
sto unum esse, etiam si mihi omnes ho-
mines inimici habendi essent. Si enim
Deus pro me, non timebo, quid mihi
faciet homo?

Dominus Iesus regat T. M. ipsos &
me, ut ea agamus, quæ & Ecclesiæ salu-
taria sint, & de quibus etiam coram ex-
tremo illo, seuerissimoq; iudice ratio-
nem reddere possimus. Frustra enim
hic hominibus animum, consilia, &
actiones nostras probabimus, si coram
illo tremendo iudice eas probare non
quiuerimus.

Saluta amanter DOMINUM Præ-
ceptorem, cui ego profecto bene cupio,
& tuam cōiugem honestiss. Bene uale.

Scheda clausæ Epistolæ inserta;

Postquam iam hasce literas scrip-
seram, intellexi nostros Dominos nihil
minus cogitare, quam uel de intermit-
tendis istis nouis mutationibus, uel de
concordia domestica: Velle etiam, ne-
scio

scio quod prolixum scriptum ædere,
quo pingant, & furent istud nouum In-
terim.

Id quanquam sperabam' uanum
esse, tamen uolui uobis indicare, si ita se
rem habere competero, me quoq; co-
actum iri, ut & hoc scriptum & Episto-
lam nuper ad Dominum Præcepto-
rem missam ædam. Quidenim aliud
facerem?

Siquidem illi sibi tantum indulge-
re uolunt, ut ea defendere, ac pro bonis
Ecclesiæ Christi obtrudere uelint, qua-
tum experientia, tum eorum conscienc-
tia, quin nonnunquam & os mala esse
pronunciat, dent quoque mihi & alijs
ueniam, si per hasce fraudulentas fene-
stras, abominationem papisticæ deso-
lationis in Ecclesiam Christi introduci-
pati non poterimus. Vale iterum.

APOLOGIA M. F. Illyr.
AD SCHOLAM VITEBER-
gensem, missa 23. Iulij, anno

1549.

Si ita iam omnia esset nuda & aperta
coram humanis oculis, sicut coram
Deo sunt, ac in extremo iudicio coram
Christo iudice, & illo celeberrimo totius
Ecclesiæ conuentu erunt, siq; sic pro
suo merito cogitationes dicta, & actio-
nes omnium æstimarentur, sicut co-
ram illo seuerissimo iudice æstimabun-
tur, & iam æstimantur: Non dubito,
quoniam per facilis mihi esset in hoc præsen-
ti negotio causæ dictio, uel potius nul-
la extaret accusatio.

Nunc uero primum o Deus bone
quantum cæcæ noctis humana pectora
habent: quamq; sæpe etiam in mani-
festa ueritate, ut talpæ in clara luce (ut
philosophus inquit) cæcutiunt. De-
inde adsunt & adfectus uarij, qui pessimi
consiliarij, ubi dominari incooperint
haud raro ueluti effrenes quidam equi a
recto itinere, curriculoq; humanam mē-
tem transuersam rapiunt. Inde fit, ut
persæpe meliora cernentes, probantesq;
deteriora ultro sequamur, alijsq;, ut idē
faciant, persuadere proh pudor cone-
mур.

Quare ego & sicut & tota Ecclesia
K cum

cum sua causa) cum hoc negocio resur-
rectionem mortuorum, & extremum
illud incorruptissimumq; iudicium ex-
pecto: nihil dubitans, quin, sicut iam
Spiritus S. in meis ad DEV M gemiti-
bus conscientiæ meæ testimonium in-
nocentiæ prebet, in eo quod istis Eccle-
siæ deformationibus resisto: Ita etiam
in extremo die D Ominus Ihesus sit me
ab hominum iniquissimis iudicijs splé-
dide absoluturus.

Fouet me etiam suauiter lata quæ-
dam consolatio de breuitate intercessi-
tæ moræ: Non quod diuinem extremū
illum diem post unum uel alterum mé-
sem aut annum futurum esse, sed quod,
nescio quomodo, quotidie magis ac
magis & breuitatem finiti huius tem-
poris, atq; adeo totam hanc uitam con-
temnere, & æternitatem futuræ illius ui-
tæ magnificere incipio. Ut interea mi-
hi videar iuuante Christo non nimium
ægre cum infamiam paupertatemq;, tu
& Satanæ, Antichristi, & impij istius
mundi odia laturus, eiusq; munuscula
& honores (modo mihi salua sit con-
scientia) contempturus,

Quare

io resur-
tremum
cium ex-
cut iam
gemit-
ium in-
is Eccle-
ta etiam
us sit me
cys splé-

ta quæ
tercessu-
extremū
rum mé-
d quod,
magis ac
ius tem-
am con-
illius ui-
erea mi-
nimium
rmq; tū
oij istius
nuscula
sit con-

Quare, quod ad meām sāne priua-
tam utilitatem attinet, propemodum
libentius hāc scriptiōnē neglexiſſem.
Verum moueor miserorum hominum
salutis æternæ periculo. Audio enim
quosdam hoc callide agere, ut me in
odium bonorum adducendo totam
hanc causā de retinenda præſenti Chri-
ſtianæ religionis puritate (quam & ego
non nihil attigi) eisdem inuisam effici-
ant.

Huc accedit quod, cum Petrus præ-
cipiat, ut simus parati ad apoloſiam,
quando a nobis ratio exigitur, publici
isti clamores, & iam ædita ſcripta, qui-
bus iniuste accusor, non tantum ſcrip-
tam, ſed etiam impressam apoloſiam
flagitare uidentur.

Proinde cōgor breuiter uobis uiri
doctiſſimi mearum contra præſentes
mutationes actionum rationem redde-
re, ut omnes boni agnoscant, & me &
cauſam hanc lucem non defugere, &
ueris firmiſq; rationibus defendi poſſe.

Moneo autem omnes delicatas au-
res, quæ (ut ille inquit) ſuauia quam
ſalutaria audire maſlunt, ut, hoc ſcriptū

K 2 non

Quare

non cognoscant. Nam mihi in eo est
animus quam simplicissime, &, quam
maxime serio potero, ueritatem dicere,
nec me in eo tam ad humanas aures, cu
semper alias, tum in primis hoc tempo
re, nimium adulatio[n]ibus assuetas iu
diciu[m]q[ue], quam ad præscriptum Chri
sti, eiusq[ue] extremum iudicium accom
modare.

Simul autem & illud uolo orare
æquum lectorem, ut si in hac mea apo
logia aliquorum errata attingere coa
ctus fuero, non mea id culpa factum ex
istinet, sed ipsorum, qui primum la
dendo bonas mentes, querelis, postea
uero sua crimina alijs tribuendo, apo
logiæ occasionem præbuerunt.

Quandoquidem autem non mea
profecto hic, sed Christi ipsius causa a
gitur, inuoco Dominum Iesum, ut quo
niam a patre cœlesti ad hoc missus est,
ut destruat opera Diaboli, estq[ue] præcipu
um opus Diaboli etiam mendacium, ac
uerborum sophistica, quibus rei ueritas
inuoluitur & obscuratur: Ut, inquam
tum meam mentem & os regat, quo ea,
quæ uerissima, ipsi q[ue] gratissima sunt,
dicam,

in eo est
z, quam
n dicere,
aures, cu
tempo
uetas iu
m Chri
accom

lo orare
nea apo
ere coa
ftum ex
num la
s, postea
do, apo

ion mea
causa a
a, ut quo
issus est,
principu
cium, ac
i ueritas
inquam
quo ea,
a sunt,
dicam,

dicam, tum & aliorum animos suo spi-
ritu ac timore ita emolliat, ut ea, quæ
uere pieq; a me dici intellexerint om-
nibus humanis affectibus abiectis, toto
pectore amplectantur, rebusq; omnibus
uicti & condemnati huius mundi lon-
ge præferant.

AC PRIMVM quidem, quoniam
hoc multis, qui ea, quæ præcesserunt, ig-
norant, per absurdum uidetur, subitiq;
alicuius affectus suspicionem præbet,
me nouum hominem, nuper quasi re-
pente, & temere in hoc theatrum eru-
pisse, oportet me breviter præcedentia
quædam recensere, ut agnoscant meæ
uitæ & actionum conuenientem har-
moniam, minusq; offendantur, dum si-
bi omnia in nostris rebus probe con-
stare animaduerterint.

Ego(quod Dominus nouit) etiam
antequam doctrinam Lutheri cognossem, & pacem conscientiæ, & ingens
gaudium in Spiritu S. sensi, pietatem
ac sacras literas amavi, & persæpe toto
pectore exoptavi aliquantulum in the-
ologia proficere, quo possem aliquan-
diu Ecclesiæ Christi inseruire ac postea
ad Dominum commigrare. K 3 id

Id cum mecum agitarem, quo nam modo efficere possim, nulla uisa mihi tandem est commodior ratio, quam, ut fierem monachus, quoniam tantum in monasterijs apud nos theologia docetur, soliq; Monachi concionantur. Eo constituto, adij Monachum quendam uxoris mei auunculi fratrem, nec indoctum nec impium (qui tunc aliquot monasterijs præerat, iam autem Venetijs annum septimum in uinculis Christum constanter confitetur) petens, ut me in suum collegium reciperet, ac uel Patauium uel Bononiam mitteret, quo ibi in illis celeribus monasterijs sacris literis studerem. Pro eo officio pollicebar me medium paternæ hæreditatis partem ei largiturum esse.

Collaudauit primum meum institutum, postea uero, cum per aliquot hebdomadas me sibi familiariorem effecisset, exposuit instaurationem Euagelij per Lutherum factam, ostendit libros. & ut in Germaniam, nō in monasterium, si theologiæ operam dare uellem, proficiserer, consuluit. Quod consilium statim admodum alacriter

lætus

Iæt⁹ amplexus sū, ac post paucas hebdo
madas in Germaniam sum profectus.

Sub idem tempus, sine ullis malis
doctoribus, aut ullo graui scelere incidi
& in tentationes grauissimas, desperati-
onem, ac ipsissimum infernum, in quo
triennium fui, subinde crescente malo,
uno uero anno decrescente. Quo tem-
pore iram Dei, Tyrannidem Diaboli in
miseros homines, & uaria eius ignita te-
la, uim peccati, maliciam ueteris Ada-
mi, & eius odium ac furorem contra
Deum sensi, & ueluti coram contem-
platus sum. Interea rarissimas ac bre-
uissimas Spiritus Sancti, consolationes
sensi. Nec dubitabam, quin in me
conueniret illud dictum Christi. Deus
meus quare dereliquiste me? Longe a
salute mea abes, &c. me plane reiectū es-
se iudicabam, Et s̄pissime de morte co-
gitaui. Dominus tamen me pro sua im-
mensa misericordia custodiuit.

Sub finē anni tertij cū Vitembergæ
cohabitarem D. D. Friderico Backofé,
tūc Ecclesiæ diacono, malūq; adeo cre-
uisset, ut non dubitarem, quin mihi bre-
ui pereundū esset, cerneretq; is me adeo

perturbatum esse, ut studere non possem, cogebat me tandem cōfiteri, quid mali haberem. Intellecta re, consolabatur me diligenter, orabat mecum. Efficiebat, ut Doctor Pomeranus me perduceret ad D. D. Martinum Luth. Qui cum proprio exemplo, aliorumq; & uerbo Dei me consolatus esset, Ecclesiāq; pro me preces fecisset, cœpi indies meius habere, ita ut in uno anno mediocriter conualuerim.

Quod tam diu malum durauit (monere enim alios uolo, ut meo malo edocti, sibi caueant) haud dubie nihil perinde in causa fuit, ac meum silentium, nemini enim eo toto triennio rem integrē aperui. Nam non tentari me, sed plane abiectum esse existimabam. Hæc ideo commemoro, ut intelligatis, me doctrinam. Ecclesiæ non tantum lectione, ociosaq; speculatione, sed etiam ipsa experientia cognouisse, meq; minime esse non tentatum Christianū, quod D. Martinus in theologo præcipue requirebat, & scripture in ipso Christo commendat.

Possem uere & alia multa eaq; certa signa,

signa cum præsentia Dei, me perpetuo
iuuantis & tuentis, tum Satanæ mihi &
in alijs rebus, imprimis uero in studijs
resistentis, commemorare, nisi & breui-
tati studerem, & gloriari uelle uiderer.
Verum ego, quæ hic scribo coram Deo.
scribo.

Fui annis 10. in Germania, primo
anno Basileæ, secundo Tubingæ, se-
quenti octennio Vitebergæ, quo tem-
pore nec uoluptatibus, nec opibus, nec
honoribus consequendis uacaui. Incu-
bui pro mediocritate ingenij mei sacris
literis & ijs artibus, quas mihi ad intel-
lectum sacrarum literarum profuturas
existimau. Doctrinam harum Ecclesi-
arum esse ipfissimum DEI uerbum ag-
noui, eamq; toto pectore amplexus fui,
& econtra Papam uere Antichristum
esse statui, ipsumq; & eius errores ac a-
busus ex animo execratus & detestatus
sum. Semper eo tempore quieti & tran-
quillitati studui, nec quicquam turba-
rum in Schola aut Ecclesia excitaui, uel
excitare cogitaui, quod plurimi norūt.

Visum est interea Schołæ & Illus-
trissimo Principi Ioanni Friderico mi-

K s hi Hæ

hi Hæbreæ lectionem demandare, ea
pro mea tenuitate, ut potui iā aliquot
annis legi.

Post istud impium bellum reuoca-
tus a Rectore, ad lectionem meam re-
uersus sum. Ab eo tempore iam est an-
nus & dimidius, quo toto tempore
quam serio cum D. Philippo scriptis, &
uoce egerim, quod nihil sit conceden-
dum aduersarijs, ipsem et optime nouit
idem egi (quanquam parcus) & cum
alijs lectoribus. In causa fuit, quia cum
ex scriptis quibusdam ultro citroq; &
præcipue Augustam missis, & tam cre-
bris conuenticulis, tum ex coram audi-
tis uocibus animaduerti, ueluti a longe
nubeculam quandam διαγωνισας, quā
uerebar ne Ecclesiæ magnam tempesta-
tem excitaret. Sicut postea accidit.

Crescente deinde malo, auxi & ego
conatus, quibus ei infortunio repugna-
re uolui. Factus sum propemodum
omnibus doctis isthic supplex, ac petij,
ne quid concederetur hostibus, & ut
monerent eos, qui supremo loco sunt,
ne quicquam concederent. Attuli fir-
mas rationes, quare nihil concedendū
sit,

dare, ea
aliquot
reuoca-
eam re-
n est an-
tempore
criptis, &
nceden-
e nouit
& cum
ia cum
roq, &
am cre-
n audi-
a longe
as, quā
npesta-
t.
i & ego
ugna-
eodum
c petij,
, & ut
o sunt,
uli fir-
dendū
sit.

fit, qā Papa sit Antichristus, & aduersa-
rij nostri sint hostes Dei, qb⁹ nihil grati-
ficandum fit, qā sint sequutura ingētia
& multiplicia scādala, & schismata ubi-
q⁹ per orbem terrarum, quia aperiatur
fenestra omnibus papisticis impietati-
b⁹, quia hostes non sint futuri istis mu-
tationibus contenti, quia tātum simus
aucturi animum impiorum, ut de Chri-
sto & Ecclesia eius triumphent, &c.

Interea & scripta tria uulgari ser-
mone ædidi, in quibus an meam glori-
am, uel opes quæsiuerim, uel potius tan-
tum piorum confirmationem, & impio-
rum debilitationem, etiam ipsæ in-
scriptiones indicant, in quibus meum
nomen adiectum non est. In omnibus
quoq⁹ illis scriptis teste illos monui,
quos animaduertebam magis fugitare
lupos, quam strenue aggredi & oues
Christi tueri. Sed quā parum eos moue-
rim, res ipsa magis ac magis iudicauit.

Itaq⁹ paulo ante Cellensia comitia,
cum intelligerem malum iam esse pro-
foribus, ædidi breue scriptum uulgari
lingua, titulo quod nihil sit mutandū.
Hudq⁹ idem latine tunc paulo prolixius
descrip-

descriptū D. Maiori corā obtuli. Oraui
& M. Paulum, ut de eadem re scriberet.
Intellexi tunc ex quodam fide dignissi-
mo homine, D. Pomeranum iurasse
sibi, quod Theologi concluderint, se ni-
hil uelle concedere, atq; (quantum tunc
ex ipsius & aliorum etiam theologorū
dictis intelligere quibam) mediocriter
animati ad comitia profecti sunt, ea co-
gitatione, quod plane nihil uelint ho-
stibus Dei concedere. Cum iam essent
in comitijs, misi eis Epistolam, in qua,
quantum potui, plane serio eos ad con-
stanter tuendam religionis Christianæ
puritatem hortatus sum. Cui Epistolæ
ideo meum nomen non apposui, quod
eam sic plus authoritatis habituram ex-
istimabam.

Verum post finem comitiorum
statim sparsi sunt rumores quidam mi-
nime incerti, longe diuersi ab ea spe,
quam ego ex prius auditis eorum uoci-
bus conceperam. Iidem post Gyterba-
censia comitia etiam magis aucti & cō-
firmati sunt. Tandem Lypsiæ nouum
istud Interim in tam multis conuenti-
culis scriptitatum & conceptum, sab-

nomi-

Oratio
iberet,
gnissi-
iurasse
t, se ni-
m tunc
ogorū
ocriter
, ea co-
nt ho-
essent
in qua,
d con-
ftianæ
litolæ
, quod
am ex-
iorum
n mi-
ea spe,
uoci-
terba-
& cō-
ouum
uenti-
n, sab-
nomi-

nomine Theologorum promulgatum
est, quod cum ego legissem, & tam mul-
tas multorum querebas de nostris The-
ologis undiquaque afferri intellectussem,
audiremque & in Marchia, & in Francia,
& Islebij, & in Episcopatu Magdebur-
gensi per αὐτόσεφα fere totum papatum
promoueri, nec nostros contradicere,
iustissimis causis (quas postea comme-
morabo) motus sum, ut putarem pau-
lo uehementius malo resistendum esse.

Hæc uere (quod Deus nouit) alti-
us repeterem uolui, ut ostenderem & De-
um mecum esse, & me non nunc primū
repente hunc animum, ut scilicet serio
istis Ecclesiæ Christi perturbationibus
resistendum putarem, concepisse, ac si-
mul agnosceretis, uanissima esse ista
mendaciola, quibus me quidam uanis-
simi homines aspergunt, quod propter,
nescio quas repulsas, aut alias causas,
quas illi, de sua causa diffisi, maliciose
excogitant, ad repugnandum præsen-
tibus actionibus sim incitatus. Ego
enim repulsam passus non sum, nam ab
eis functionem non petij &, antequam
quicquam istorum accidere potuit an-
num

num integrum adhuc, cum D. Philip
existimabatur prefectus ad concili-
um Tridétinum, s̄epe & quidem ualde
serio egi cum eo, ne quicquam conce-
deret, idemq; ut alij quidam agerent, la-
boraui, idem petij & a D. D. Crucigero
piæ memoriae.

Antequam D. Gasparus mortuus
est, & tam, cum iam moriturus existi-
mabatur, scripsi libellum, quod nihil
sit mutandum, quem Germanicum
quidem tunc statim edidi, latinum ue-
ro ita scriptum, ut postea æditus est, D.
Maiori (ut prius dixi) in manus dedi,
Quod factum profecto non fuit eius,
qui aliquos honores, aut opes, uel apud
Theologos, uel apud principem ambi-
ret, præsertim autem quod in latino fe-
ci collationem Petri per mare ambu-
lantis, cum huius temporis Theologis.
Quare hæc & alia, (quæ subinde noua
excogitari intelligo) tā falsissima cōuici-
ola bene mihi cōscius, facilime rideo.

SED iam proprius, ad reddendam
factorum meorum rationem, accedam,
Primum illud certe uerissimum est,
istas præsentes mutationes, præsertim cū

ab

Philip,
concili-
m ualde
n conce-
erent, la-
cucigero

mortuus
us existi-
od nihil
anicum
num ue-
is est, D.
us dedi-
fuit eius,
uel apud
n ambi-
atino fe-
e ambu-
neologis.
de noua
a cōuici
rideo.
dendam
ccedam,
um est,
ertim cū
ab

ab istis summis uiris fiant, plane perni-
ciosas Ecclesiæ esse. Neq; id in hoc lo-
co prolixius probabo, ne librum poti⁹
quam Epistolam scribere uidear, & ali-
oqui scripsit da ea re erudite & copiose
M. Paulus. Attigerunt eam materiam
& Hamburgenses Doctores, qui in sua
Epistola diligenter enumerarunt ingé-
tia mala ex istis commentitijs adiapho-
ris sequitura. Extant & nostra quædam
eiusdem arguméti, ea omnia hic lector
memoria repetet. Tantum ipsorum
Theologorum testimonia de ea re bre-
uiter, & sine sophistica recensebo.

In scripto de Adiaphoris scribunt,
per præsentes actiones significari incli-
nationem ad aduersarios. Quid hoc est
nisi genus abnegationis? Quæ, in tan-
tis præsertim uiris, quam Ecclesiæ &
religiō pernicioſa sit, dici non potest.
Frangit profecto etiam eos, qui, ut scrip-
tura loquitur, leonina corda habuerūt.
Quid autem quod talem abnegatio-
nem etiam suadent integris non tantū
ciuitatibus, sed regionibus quoq;? V-
num hominem non confiteri, sed indi-
care, se inclinare ad aduersarios nefariū

CXII

crimen est. Quanto magis integras Ecclesias, easq; simul multas. O ux homini, per quem uenit scandalum.

Item, Contristari pias mentes, Quid hoc aliud est, quam contristari Spiritum Sanctum in pijs mentibus. Item confirmari impios, languefieri, & in dubitationem induci pios. Quid hoc aliud est, quam semel infinitos homines grauissime scandalizare, & tandem eos ad æternum exitium perducere, & gloriam Christi uiolare?

Quid aliud quæso facit Diabolus omnibus suis machinis, nisi hoc ipsum, ut scilicet impios in sua impietate confirmet, & pios languefaciat, & inducat in dubitationem? Nam homines industi in dubitationem, ut iam nutent, & secum cogitent, sicuti profecto iam infiniti cogitant. Ego uideo istos nostros summos Doctores talia & cætera, agere. Proculdubio, si quid ueritatis in hac doctrina fuisset, isti homines constantius egissent. Ego nescio, quæ sit uera aut falsa religio. Quis nouit? fortasse omnes religiones sunt tantum hominum figmenta. Iam mihi imminet

pericu

periculum paupertatis, exilij, mortis,
&c. propter istam doctrinam. Ego ne
pati hæc tanta mala uelim propter istas
quorundam contentiosorum homi-
num disputatiunculas: non faciam.
Si possunt ipsi tanti doctores tam mul-
ta concedere, ego laicus possum longe
plura. Languefactus & in dubitatio-
nem de religione inductus non potest
orare. Qui non orat, mancipium Sa-
tanæ est.

In eodem scripto est, quod propter
præsentes actiones triumphant impij,
nempe de Ecclesia triumphant, & si
impij triumphant, triumphat & Satan
de Ecclesia & Christo. Triumphare au-
tem impios cum suo patre Satana de
Ecclesia & Christo, res est longe horri-
biliar, quam ut uel mente concipi, uel
sermone exprimi queat.

Miror, ita me Deus amet, quomo-
do talia scribere potuerit autor, & non
totus conscientia tanti sceleris cohør-
ruerit, ueritusq; sit, ne eum propter ta-
lia facta Deus statim ad inferos fulmine
protrudat.

Ah cogitemus quæso, quam graui-
L ter

ter CHRistus minetur ei, qui unicum, eumq; minimum Christianum scandalizauerit, quo possimus intelligere, quā grauis ira Dei eos macteat, qui integras Christi Ecclesias semel, ita languefaciendo, & in dubitationem inducendo subuertunt. Satius profecto eis fuisset non solum pati se alligata mola asinaria ab hispanis in profundum Albis abiici, sed etiam (si possibile esset) sex centis crudelissimis mortibus necari,

In Epistola ad Hamburgēses scriptum est : Gubernatores hoc agere, ut umbram disciplinæ, non rem ipsam restituant. Huiusmodi umbratili reformationi, uel potius Ecclesiæ Christi deceptioni & delusioni Christi, quare illanti uiri inferuiunt: præsertim cum in eadem Epistola fateantur, multorum uoluntates eo spectare, ut per istas mutationes fiat inclinatio ad omnes Pontificios abusus. Et interea declamitant esse faciendas mutationes, quia sit necessarius ordo, & necessaria disciplina in Ecclesia. Quod quid aliud est, quam Christo spineam coronam imponere, quæ habeat quidem umbram & speciem

quav

unicum,
a scanda-
gere, quā
integras
guefaci-
ducendo
is fuisset
a asina
Albis a-
ffet) sex
uecari,
ses scrip-
gere, ut
n ipsam
ili refor-
christi de-
quare illi
n cum in
ultorum
tas mu-
nes Pon-
amitant
a sit ne-
isciplina
st, quam
ponere,
& specie
quan-

quandam coronæ & ornamenti, cæte-
rum sit ei ad ludibrium imposita, pun-
gatq; ei caput miserabiliter

In præfatione in nouam istam ora-
dinationem est, quod per istas mutati-
ones werden die Pfarrherē vnrügigk
gemacht / vnd wir daraus viel zu/
ruttung folgen/ quo malo quid tristi-
us, præsertim hoc tempore, esse potest,
quo alioqui Satan per papistas nos ui-
& fraude oppugnat: Abeant iam ac de-
unitate, concordiaq; Ecclesiæ pulchre
declamitent, eiusq; perturbatores duri-
ter & acerbe accusent.

Nocte præcedente eam diem, qua
profecti sunt nostri Iuterbachiū, somni-
auit D. Præceptor, se rogatum a quo-
dam uicino milite impetrasse a uitra-
rio, ut ei fenestras faceret, ac paulo post
indignabundum uitrarium questum
esse, uoluisse militem, ut illi papisticam
missam recitaret. Id somnium ipse
Phil. sic interpretatus est, ut diceret mi-
litem esse ipsum principem, se uitrari-
um, petere principem a se, ut ei faciat
fenestras, id est, aliquid in speciem, et/
was zum schein/reuera autem omnia

quæ aguntur eo tendere, ut papistica
missa & papatus restituatur.

Hic iam omittam, quod Philippi
somnia diuinum quiddam s̄epe habe-
re uideantur, fieri q̄ possit, ut diuinitus
monitus sit de istarum pessimarum
actionum euentu. Illud tantum dicam,
si ipsemet sic de præsentibus actioni-
bus sentit, quod sint umbræ & præstigia
quædam, per quas Papisticæ abo-
minationes reuehantur, cur eas adiu-
uat: cur eas excusat: cur eas contra con-
scientiam pingit? Cur nobis imperitis
Christi pusillis, uelut cæcis quibusdam,
ante pedes offendiculum & laqueum
ponit?

His addere possem longe plura pri-
uatum dicta ad me & alios, quibus li-
quido probarem, ipsum Dominum
præceptorem in corde, & conscientia
sua sentire istas præsentes actiones exi-
tiales Ecclesiæ esse, sed illa in aliud tem-
pus, ueluti pro extremo quodam reme-
dio, seruabuntur. Ex ipsis ipsorum testi-
monijs clare quisq; intelligere potest,
quid de præsenti Ecclesiæ perturbatio-
ne sentiendum sit, qui modo plus De-
um

um quam homines timendo vult sta-
tuere, lucem esse lucem, tenebras esse te-
nebras, amarum esse amarum.

HOC igitur modo cum & ego de
præsentibus Christi, & Belial concilia-
tionibns sentirem, uideremq; me fru-
stra priuatim non tantum ipsi, sed &
alijs multis supplicare, quanquā (quod
Deus nouit) ægerrime ab ijs abstrahē-
rer, quorum gratiam semper retinere
cupiuissim, prospicerem etiam homo
peregrinus non tantum paupertatem,
exilium & infamiam, sed etiam alia ua-
ria, eaq; grauissima incommoda, quæ
uel mihi, uel meis accidere possent: ta-
men tandem utilitati Ecclesiæ & glo-
riæ Dei magis seruiendum putaui, quā
ullis humanis rebus.

Itaq; cum Lypsiæ promulgatum
esset istud nouum Interim, nostrorum
Theologorum nomine, & authoritate
armatum, & audirem pios homines,
non tantum in Misnico principatu, sed
etiam in alijs regionibus accusare, & li-
bri impietatem, & nostrorum silenti-
um, qui ædito scripto non confiteren-
tur se illas impietates improbare, præ-

L 3 terea

retra & impios, ut Islebiutn. D. Interim,
& alios in publicis coetibus circum-
quaq; gloriari, & uociferari, nostros ne-
scio quid non probasse, nostrorumq;
silentio eum rumorem confirmari, cu-
piui nouum istum librum uidere. Eum
cum non sine magno dolore, & mul-
tis gemitibus perlegisse, animaduer-
ti tales ibi generalitates, ambiguitates,
& alias Sophisticas fraudes, ut totus
propemodum papatus per eas in Eccle-
siam Christi introducatur.

Vnde ingenti dolore affectus, co-
gitabam mecum, en iam uides, quid
tam multa conuenticula, & secretæ cū
hostibus Dei consusurrationes pepere-
rint, & simul deplorabam Ecclesiæ ui-
cem, quod ex tanta luce Euangelij Iesu
Christi sciens & uolens, tam cito, tamq;
turpiter in Aegiptias Antichristi tene-
bras redire debeat.

Eo dolore animi ac indignitate rei
motus primum sedulo laboravi in hoc,
ut summi in nostra Ecclesia ei impieta-
ti resisterent, monui eos & ipse coram,
& per alios, ut admonerentur curauit.
Deniq; nihil non moui, quod ad eam

rem

nterim,
circum-
tros ne-
orumq;
ari, cu-
re. Eum
& mul-
aduer-
uitates,
ut totus
in Eccle-
us, co-
s, quid
cretæ cū
pepere
esiæ ui-
elij Iesu
, tamq;
i tene-
tate rei
in hoc,
npieta-
coram,
curauit.
ud eam
rem.

rem profuturum sperabam. Verum nihil effeci. Respondit quidam inter cæteros, Ego sum iam senex, nec fui hactenus seditus, ne iam quidem esse uolo. Atq; ita pulchrum nomen grauissimæ culpæ prætexuit, obedientiam scilicet erga magistratus desertio ni Ecclesiæ. Hoc enim uere est desere re, & sua ope destituere miseram Ecclesiæ, nolle oppugnare errores, qui in eam per impios introducuntur, & non loco ad tempus cedere, eoq; ipso exilio, totaq; constanti confessione, ubi cunq; demum sis, tuam Ecclesiæ, & omnes pios, in ueritate confirmare, hostes uero eius languefacere.

Sed ad rem. Cum uiderem apud summos non posse effici, ut illud Interim confutent, multum & oraui & cogitaui, quid in tali miserrimo rerum statu agendum esset. Et tandem ad illud extremum remedium decurri, ut ipse aliquid contra scriberem.

Scripsi igitur in ingenti animi mœ rore & dolore. Cupiebam enim & Praeceptorum nomini parcere, & salu-

L 4 tem

tem Ecclesiae ac gloriam Christi, quæ per illas corruptelas uiolabatur, non negligere.

Postquam scripsi, relegi plusquam uigesies, ieniens omnia, quantum quibam, & multa meo cum tristi corde uolutans. Tandem conclusi satius esse aliquantulum quorundam hominum nomen Iædi, quam Euangelium IESV Christi abominationibus Antichristi contaminari, Antichristum in templo Dei collocari, atq; ita & gloriam Dei, & salutem, cum multorum aliorum, tum & illorum ipsorum, quorum nomen attingere uererer, periclitari: atq; ita Typographo librum misi.

Accusant quidam illud scriptum duriter, uerum non video, quid tandem in eo reprehensione dignum sit. Errores Lypsicci Interim merito reprehendo. Nostros Doctores non ualde in eo accuso. In proemio affirmo, impios eis Lypsiccas actiones tribuere, ubi indico, me ipsis eas non tribuere.

Queruntur, me eo scripto diffamasse eos, tanquam a nostra religione defecerint. Verum immerito, nam in
meo

meo scripto nihil tale est. Sed infama-
runt eos primum ipsorum non bona
scripta Augustam ad Comitia missa,
quæ impij cum magno gaudio late &
longe sparserunt, & ueluti in triumpho
circumduxerunt, ac ostentarunt. Dein-
de infamarunt eos illa crebra, secretaque
conuenticula & secretæ cum impijs E-
piscopis consusurrantes. Tertio diffa-
mavit eos Islebius, qui saepe pro conci-
one clamauit eos secum sentire, quin
& Chirographa eorum se habere glori-
atus est, quos clamores ipsi suo silentio
confirmarunt. Quarto infamauit eos
Lypsicæ actio, inde enim in omnes par-
tes scriptum est, quam pulchre se gesse-
rint. Quinto infamauit eos D. Interim,
qui in Islebiensi & Magdeburgensi cō-
uentu publice affirmauit eos subscrip-
tisse Lypsicæ Interim. Post quæ omnia
demum meus Azarias prodijt, in quo
nihil est uelementius contra eos di-
ctum.

Innuī alicubi obiter (nam scholia
me inscio adiecta sunt) esse in eis quan-
dam imbecillitatem, quod alioqui iam
erat omnibus notissimum, quam tamē

L 5 quo

quo lenirem, cum Apostolorum im-
becillitate comparaui.

Negent autem quicquam a se pec-
catum esse, non possunt. Grauiter pro-
fecto in istis actionibus peccarūt, quod
ego coram Domino præceptorí dixi.
Cum ille mihi diceret, Alberti Marchi-
onis aulici non tam astuti fuerunt, ut
noſtri. Nam illi nō ſe iunxerunt conci-
onatores ab auditoribus, ſed paſſi ſunt
unum eſſe animum & ſententiam audi-
torum & concionatorum, noſtri uero
nos ab auditoribus ſe iunxerunt. Re-
ſpondi ego, uestra culpa eſt Domine
Præceptor, quod permittitis, ut impia
aula uestra autoritate ſe armet contra
constantiam ſubditorum.

Eſt ſane hæc magna eorum culpa ac
graui reprehensione dignissima. Eorū
enim fuifſet stare in prima acie CHri-
ſtum conſidentium, ac Antichrifo reſi-
ſtentium, & non in prima acie perſe-
quentium, papatumq; in Eccleſiam in-
troducentium, ut profecto fecerunt.

Quod feciſſe eos liquido animad-
uertunt ij, qui Lypſicam actionem no-
tam habent, quiq; non tantū Lypſicum

Interim,

Interim, quod tunc Theologorum bes-
dencēn appellatum est, legunt, sed etiā
scriptum nomine Theologorum lectū,
postquam legati ciuitatum & nobili-
um recusarunt illas fraudes & impi-
etates, quo scripto urserunt Theolo-
gi Legatos ciuitatum & nobilium, ut
omnino totum illud Interim ample-
terentur.

Ah non potest satis uerbis efferrī,
quin ne cogitari quidē, quantopere ibi
Theologi peccauerint. Primum, in mu-
tis conuenticulis, occultis consuertati-
onibus cum impījs confuerunt retia &
fraudes quasdā. Deinde eas subito, con-
uocatis totius religionis delectis, homi-
nibus haud dubie non nimium doctis,
non præmonitis, nihilq; tale suspican-
tibus, præsertim a tantis Doctoribus, su-
bito obtruserunt, ac ueluti laqueum in-
iecerunt, eosq; postquam pie illas impi-
etates recusarunt, insuper uehementius
urserunt. Summa, ibi pastores non ca-
nes muti, quod tamen ipsum nefarium
crimen fuisse, sed lupi facti fuerunt.

Egerunt mihi quidem multi grati-
as pro eo scripto, affirmaruntq; multis
consola-

consolationi fuisse, & se sperare impe-
diturum istas Lypsicas religionis cor-
ruptelas.

AT Theologi nihilominus ea ad-
monitione contempta in suis actioni-
bus perrexerunt. Scripsit postea D. Prä-
ceptor scriptum de Adiaphoros, quod
plane pessimum est. Hortatus est una
cum alijs quibusdam Marchionis Al-
berti, & Marchionis Joachimi concio-
natores, ne repugnarent illis aulicis de-
formationibus. Significauerat mihi
mercator quidam Norib. nec impius,
nec penitus indoctus, & idem eodem
tempore intellexeram ex literis M. Hie-
ronimi Besoldi ad Philip. scriptis, quas
mihi ipse Philip. legendas tradiderat,
easdem mutationes eum & Norinber-
gæ promouere.

Quibus omnibus intellectis perter-
ritus cœpi mēcum ratiocinari & cogi-
tare: Deus bone, quis zelus inuasit is-
tum hominem, promouendi & iuuandi
istas mutationes ubiq; terrarum, cū
antea sāpe non tantum coram me, sed
etiam coram Crucigero, & multis alijs
testatus sit: neminem posse bona con-
scientia

scientia uel interesse tantum istis deli-
berationibus: Cogitabam etiam, si iste
homo istis suis actionibus perget con-
firmare impios, & ianguefacere pios,
ac Papisticos ritus promouere, nec quis-
quam ei contradixerit, quis tandem fi-
nis erit: Nempe pessimus, certa destru-
ctio nostrarum Ecclesiarum, & restitu-
tio papatus.

Itaq; censui, tacentibus omnibus
alijs, me non posse bona conscientia ta-
cere. Quare ædidi latum scriptum,
quod nihil sit mutandum, confutaui
scriptum de Adiaphoris. Quod scri-
ptum primum ideo feci esse incerti au-
toris, quia ipse dixit D. Adriano non
esse suum. Secundo, quia uolui parcere
eius nomini. Tertio, quia non puta-
bam prodeesse Ecclesiæ euulgari, quod
illud tam malum scriptum sit ipsius.
Aedidi & Lutheri Epistolas cum ad-
iunctis. Scholion Philippizaret me in-
scio adiectum est. Opinor autem sig-
nificare, quod Lutherus non esset se-
quuturus Philippi sententiam sui com-
modi gratia, sicuti multi alij faciunt,
non ueritatem sed uentrem respicien-
tes, quod

res, quod notius est, quam ut probate
necessitatem, & non significat Philippum
aliquid impie facere sui commodi gra-
tia. Verba enim in izo, (ut opinor)
imitationem significant, ut patrizio.

Causæ, propter quas putauit illas
Epistolas ædendas esse, hæ sunt. Pri-
mum quia omnes cupiunt iam audire,
de præsentibus certaminibus Lutheri
sententiam. Secundo, quia illæ Epi-
stolæ sunt plenæ confirmatione & con-
solatione, quibus rebus iam summope-
re Ecclesia indiget. Tertio, quia spera-
bam, istos homines, etiam si meas, alio-
rumq; piorum preces, & querelas con-
temnerent, at certe Lutheri, iam ueluti
e cœlo monentis, eos uocem magnifi-
curos esse.

Hic non possum facere, quin cuius-
dā medicinæ Doctoris apophthegma,
quo ego admodum defector, recitem.
Cum forte una cum eo essem Hambur-
gi, accepi literas Vitemberga, in quibus
erat scriptum, grauiter accusari me a
Theologis, quod nec liberalis, nec ho-
nesti hominis officio functus sim, qui
Epistolas Lutheri ediderim, non enim
esse

esse patefacienda amicorum secreta, cuiusmodi sunt etiam literæ. Respondit ille, sit ita sane, at certe Christiani hominis officio functus es, nam ego magnam inde consolationem accepi, & haud dubie multi alij. Ita sane & ego sape cogito, non esse curandas parvas quasdam offensiunculas, modo ea ratione Ecclesia Domini ædificetur, & Legi diuinæ, atq; adeo primæ tabulæ satisfiat. Oportet profecto primum præceptum esse primum, non ordine tantum, sed etiam dignitate. Sunt & aliæ causæ, quas hic prolixitatis gratia non recensabo.

Volui etiam aliorū piorū & docto-
rū hominū sententias, de isto adiapho-
rico negocio audire, ne quid inconsul-
ti facerent. Quare alloquutus sum in hac
mea diffcili & periculosa peregrinatio-
ne multos doctos, & in pietate constan-
tes viros. Animaduerti eorum sententi-
as cū mea cōuenire, nempe nihil hoc té-
pore in Ecclesia, in gratiam hostium
Dei mutandum esse, & istas mutatio-
nes Ecclesiæ exitiosas esse.

Atque ita negocium hactenus pro-
gressum

gressum est. Ego scio me in re hac recte agere, cuius sententiæ habeo hasce rationes. Primum Deus nouit me hæc agere, neq; spe ullius commodi terreni, neq; odio ullius hominis, sed tantum studio retinendæ puritatis in religione Christiana, confirmandi in ea pios, & confutandi impios. Secundo, quia cum ex sacris literis, & doctorum hominum testimonio, ut Lutheri & aliorum, tum experientia, tum uero etiam ex ore ipsorum, qui istas mutationes adiuuant, quorum dicta quædam superius recensui, intellexi eas Ecclesiæ existiales esse. Tertio, quia cum sim lector in schola Vitebergensi, & impij de tota nostra Schola, nescio quid non gloriantur, merito confiteri debui, quid ego sentirem. Quarto, quia ratione iuramenti, & officij teneor tueri patrimonium nostræ Scholæ, nempe puritatem doctrinæ Christianæ. Quinto, quia præcepto Dei de diligendo eo & proximo, item de confessione ueritatis, iubeor hoc facere. Nam per istas Christi & Belial conciliaciones tum salus proximi, tum gloria Dei uiolatur, tum ueritas ip-

ac recte
ce rati-
æc age-
eni, ne-
um stu-
ligione
pios, &
, quia
um ho-
& alio-
etiam
ationes
n supe-
siæ exi-
n lector
i de to-
on glo-
, quid
one iu-
trimo-
itatem
, quia
z prox-
tis, iu-
Christi
as pro-
n ueri-
tas ip-

tas ipsa periclitatur, ut superius ostendum est. Postremo, quia meæ conscientiæ hoc mihi imperanti repugnare non potui.

Semper profecto cum aliquod ex illis prioribus scriptis contra interimistas addidi, constitui me nihil uelle amplius scribere. Sed rursus, cum uidi istam uictricem causam tam turpiter ab impijs opprimi, miseras otias a lupis discerpi, & gloriam filij Dei ab Antichristo uiolari, nō potui tacere. Exarsit ueluti ignis in ossibus meis. Rideat, qui uolet, in extrema die uidebit me non esse mentitum.

Iam uelim contra scire, quibus rationibus illi sua facta coram Deo, & recte indicantibus hominibus excusare possint. Hoc (quantum ego hactenus intelligere potui) est præcipuum eorum argumentum: cedendum esse, ne forte ueniant Römani, &c. scilicet ne cœlum ruat. Ad quod argumentum quinqꝫ modis respondeo. Primus, non certo eis constat uenturum hostem, si sic Ecclesiam Christi non turbauerint. Sunt pasim ipsorum Electore imbecilliores

M. Principes

Principes & ciuitates, qui cum nihil ad-
huc acceperint, nondum tamen sunt a
Diabolo deuorati. Scimus etiam cum
his ipsis annis 30. tum & prioribus tem-
poribus saepissime accidisse, ut istius
modi prægrandes nubes, grauem tem-
pestatem minantes, leuissimo uento a
pusillo grege Domini abactæ sint. Huc
uero euentum expectare in summis pe-
riculis fidei munus est. Proinde qui
escamus & acquiescamus in hac uera
Christi religione, pro qua tam diu no-
ciferati sumus. Non turbemus Eccle-
sias, non confirmemus impios, ut de
Ecclesia triumphant, & nomen Domi-
ni blasphement.

Secundus, non constat cuiquam
sic posse impediri Tyrannos, ne saeuiant
contra Ecclesias. Satan & eius seruus
mundus non potest placari leuibus qui-
busdam, ut isti ea appellant. Nec ha-
bent Theol. quicquam promissi a Mo-
narchis, & ut haberent, quantum eis
credendum sit, experientia omnes non
sine magnis διδάκτοισ docuit & docet.
Ego certe propter omnes eorum pro-
missiones nolim unicum Christi pusil-
lum scandalizare, Adhac

Ad hæc parum Christianum, ne
dicam theologicum est, credere quod
offendendo Deum & placando homi-
nes pacem habere possimus. Nam
Tyranni sunt tantum ueluti uirgæ quæ
dam in manu Dei, teste ipso Deo apud
Esaiam. Quare manus & non uirga
placanda esset. Offendi autem Deum
his actionibus superius probatum est.
Nam quicunq; sciens pergit confirmare
impios, & languefacere ac in dubita-
tionem inducere pios, is proculdubio
offendit Deum, sicut & Paulus 1. Co-
rinth .8. testatur inquiens. Sic autem
uerberantes fratrum imbecillas consci-
entias, in ipsum Christum peccatis. Et,
ut possibile esset placare uirgam, ut no-
bis inuita manu parceret, tum uero ue-
rendum esset, ne ista extensa omnipo-
tentis Dei manus, abiecta uirga malleū
arriperet, quo nos penitus cōminueret.

Nos antea puniti sumus, quod fisi-
simus pījs principibus, nunc uero etiam
magis puniemur, si ab impījs salutem,
idq; cum contumelia Christi expectabi-
mus. Nostrum credo deberet sic sonare,
CREDO IN VNVM DEVUM,

M z Patrem

Patrem omnipotentem. Et in eius Filiū unigenitum, &c. Et non, credo in potentes homines, quibuslibet casibus expositos, & omnipotentiæ Dei subiectos. Accersemus profecto citius nobis poenas sic agendo, quam evitabimus.

Tertius, longe satius esset, teste Christo, pati, ut alligata mola asinaria in medium Albis ab Hispanis projiceremur, quam ut unicum parvulum Christi scandalizaremus: multo uero magis & hæc& quævis grauissima pati potius deberemus, quam tam infinitos Christi parvulos scandalizare. Nec statim esset necesse Pastorem discedere a suo ouili, etiamsi non donaret aliquot ouiculas lupis. Etiamsi alibi in multis locis concionatores nondum claudicant in utrumq; latus, nondum tamen fuit necesse eos discedere a suis Ecclesijs. Patiantur potius Pastores aliquid una cum suis ouibus a lupis; quam uel muti canes fiant, uel fugiant, uel etiam subinde aliquid largièdo lupis eos placent.

Ad hanc constantiam autem impellere

ius Fi-
credo
t casi-
e Dei
citus
euia.
, teste
asina,
s pro-
ulūm
uero
a pa-
infis-
zare,
n dis-
lona-
alibi
dum
dum
n suis
tores
apis;
iant,
o su-
im-
Here

pellere & hortari eos nostrorum Theo-
logorum officiū fuisse. Quod in tem-
pore si fecissent, fuisse profecto aliqua
maior constantia tam in doctoribus,
quam in auditoribus, nec tam multæ
Ecclesiæ hactenus corruissent. Et non
cū exéplo & actionibus suis Ecclesiarū
ministros languefacere, tum & istis
acerbisimis increpationibus, stoicus,
horridus, turbulentus, θρασύδειλος, tan-
tum suo periculo confiteatur, fortis us-
q; ad ancillæ uocē, seditiosus, &c. qui-
bus clamoribus piorum & zelo Domi-
ni feruentium uirorum animos nostri
fregerunt & quotidie cum ingenti Ec-
clesia damno, & diuini nominis con-
tumelia frangunt.

Nec statim, cum concionator pu-
lus a sua Ecclesia discedit, eam deserit:
Christus ex Nazaret, aut aliquo alio
loco ob impiorum crudelitatem dis-
cedens & cogitans, quam primum per
occasione reuerti, non deserit eam
Ecclesiam: Sed sua constanti con-
fessione eam ædificat, & in audita
doctrina confirmat. Paulus cedens
Epheso ob impiorum saeuiciem non

M 3 deserit

deserit eam Ecclesiam, sed sua constan-
ti confessione confirmat, & porro uel
per scriptum absens, uel per occasio-
nem uoce præsens Ephesios confirmare
cogitat. Verum si publicæ tranquilli-
tatis gratia Ephesiæ Dianæ uestes, ritus
& alias Ceremonias in Ecclesiam indu-
cere, uel pharisaicas obseruationes resti-
tuere uoluisset, tum uero & eam, & ali-
as infinitas Ecclesiæ, a se ædificatas de-
seruisset, uel potius prodidisset, & per-
didisset, nec ipsis tantum, sed & om-
nem posteritatem. Idem de Elia, Atha-
nasio alijsq; patribus dici posset, quo-
rum nos exempla imitari pium est.

Satius est fortunas, corpora & cœ-
tus piorū turbari & affligi, quam con-
scientias. Spiritualis iste lupus, id est,
Diabolus & falsus Doctor non prius de-
uorat ouem Christi, quam in animo
ei assensa est. Facilius autem assentietur
ouis lupo, cum uidet proprium pasto-
rem iam facere cum eo amicitiam, &
canes latrando eum amplius non accu-
fare, quam si uideret & pastorem & ca-
nes quæuis, etiam extrema patiendo se-
rio cum lupo pugnare.

Non

Non quieta & tranquilla uita
CHRISTI, Ecclesia extracta est, sed
multis eius duris miserijs, & tandem
tristissima et turpisima morte. Ca-
lamitatibus doctorum, quæ eis prop-
ter constantem confessionem acci-
dunt, non destruitur Ecclesia, sed
ædificatur, iuxta illud uetus dictum,
martyrum sanguine Ecclesia rigatur,
& sicuti nuper quidam Parisiensis
Magister Hamburgæ dicebat, ex cine-
reorum, qui in Galliæ exuruntur mar-
tyrum, Christianos nasci.

Plus ædificassent profecto nostri
præceptores Ecclesiam CHRISTI,
si iam constanter Antichristum con-
demnando, uel exilio suo, uel etiam
morte (si ita Domino uisum fuisset)
suam doctrinam obsignassent, quam
si deinceps multis annis in maxima
scholasticorum frequentia docebunt.
Semper deinceps Satan, impij, & pro-
pria ratio miseris conscientijs oggan-
nient, tui præceptores hoc uel illud con-
cesserunt, quid tu : num eis es doctior,
aut sanctior :

Quartus, sunt quædam tempora

M 4 & quæ-

Non

& quædam horæ potestatis tenebrarū, ut ex tota Ecclesiæ historia apparet, qui bus & diabolo permittitur aliquantum liberius furere contra Ecclesiam, & Christus uult suam Ecclesiam constanter confitendo pati. Tales paroxismi cum in his Regionibus, iam longo tempore non fuerint, non dubito, quin iam aduenerint. Video enim ubiqꝫ bonos pati, & Christum quasi de industria suis istis humanis præsidij spoliasse, & ueluti Satanæ cribrandos dedisse, quo probet eos & exploret, quam constanter quisqꝫ uelit confiteri. Proinde sic statuo, si quis istic manens, (præsertim in Ecclesia magnus uir) possit iam inuenire rationem aliquam, qua & bonam conscientiam ac constantem confessio nem retinere possit, & nihilominus cruentem effugere, is mihi ipso Dei filio sapientior fuerit.

Postremus, nobis non est res cum bonis, æquis & modestis hominibus, qui aliquantulum cedendo leniri queant: sed cum Dei hostibus, qui, ut natura sint optimi, tamen ita sunt diabolico ueneno infecti, ut extremo odio contra

tra nos ardeant, nec possint, nisi abiecta
tota religione placari. Et sunt Thrasy= dili, sicut & Diabolus pater eorum, se- quentem fugiunt, cedenti instant: ut eti- am experientia nos docuit, nam Luthe- rum magnifecerunt & timuerunt, nos iam contemnunt & conculcant. Sæpe ego coram dixi Domino Philippo, D. Præceptor, quanto tu es lenior, tanto sunt hostes nostri uehementiores, & quanto tu plura concedis, tanto illi plura flagitant, idq; ipse quoq; confess⁹ est. Quare ista nostra trepidatio, & ces- sio tantum animabit, & iam animat eos, ut plura maioraq; petant.

Experientia nos hactenus edocere posset, quam parum ista philosophica lenitas Ecclesiæ profit. Primum, mis- sa sunt a nostris tam timida, & frigida (ne quid peius dicam) scripta Augu- stam, ut uerissime dici possint, & gene- rasse, & attraxisse Interim. Est in quo- dam Germanico scripto. So aber bey Rey. Maye, zu erhalten were/das ih⁹ re Maye, andere wege/ als ein ver- gleichung in deutschem lande zulass⁹ se wolte/wie zu Speyer berathschla⁹

M 5

get

get/das man auß beyden seiten / bedencken einbringen solte/etc. Dieses mag man bey Reyserlicher Maye versuchen. Hic claris uerbis Interim petitur. Et in quadam Epistola est. Non repugnabo , quo minus princeps constituat , quem uolet statum, aut tacebo, aut cedam. Nec dubito similia & in alijs Epistolis, quas ego non uidi, extare.

Si sic Lutherus ante annos 20. ad impios scripsisset in talē aliquem cōuentum, iam tunc habuissimus aliquod Interim. Nec dubito, quin & iam quoque talia scripta, cum sint a summis in nostra Ecclesia uiris scripta, sum mope re eos animauerint. Sicut mihi quidam uir, pius & amans Philippi, qui eo tempore Augustæ fuit, dixit, Epistolam ad Carlovicium Augustæ perinde uerbi monstrantiā (ut eius uerbis utar) circumlatam esse.

Dixit etiam se certo scire Cæsarem ipsum, cum ei a nescio quo, ea Epistola lecta esset (uerisimile est ab ipso Carlovicio) dixisse, Den habt jhr/ seht das jhr jhn haltet. Idem audiui & ex alijs pijs , & grauissimis uiris.

Nec

Nec
Pome
bene
uariæ
num
& alij
te, uel
N
hostes
armati
pugna
næ, &
passim
sunt &
cum b
illi sen
Script
uiris,
ri & a
timidi
rum T
Vngar
nia fac
strorū
na, qu
subrutt
tur. C

Nec dubito, quin istud dominicale
Pomerani Euangelium de ocreato, &
bene consolante principe, item iste tam
uariæ misturæ minarum, & promissio-
num eodem pertineant, ut scilicet ipse
& alij teneantur, & capiatur, & uel aper-
te, uel oblique Antichristo adiungatur.

Nec tantum animarunt ea scripta
hostes, ut nihil non auderent, sed etiam
armarunt. Nam & Bucerus est eis op-
pugnatus, tum Augustæ, tum Argenti-
næ, & Ratisbonenses concionatores, &
pasim ubiq; pi; eisdem oppugnati
funt & hodierna die oppugnantur,
cum hoc Epiphonemate. Vide quid
illi sentiant, quis tu es, num eis doctior?
Scriptum est a pluribus, pijs ac doctis
uiris, ex Vngaria Domino Præcepto-
ri & alijs, Ferdinandi consiliarios illa-
timida, & uacillatione plena nostro-
rum Theologorum scripta, in totam
Vngariam sparsissime, quod & in Germa-
nia factum esse constat. Ita ut ista no-
strorū scripta fuerint præcipua machi-
na, quibus Ecclesiæ Christi ab impijs
subrutæ sint, & hodierna die subruan-
tur. O plusq; adamantina pectora, quæ
his

his prius datis scandalis non mouen-
tur, ut aliquando tandem similia pa-
trare desinant.

Sed nondum desistimus ab ista no-
stra carnali sapientia & lenitate, pergi-
mus igitur eadem arte adiuuare, induce
re istum equum Troianum & Monstrum
Augustanum in Ecclesias, qua ratione illi
(ut ita dicam) obstetricati sumus. Nam
cum essem Hamburgi scribebat ad quē-
dam pastorem ex Marchia doctus ho-
mo, consulem Brandenburgensem dix-
isse in comitijs Berlinensibus ad quos-
dam concionatores, qui repugnarunt
isti Margitico Interim. Was wolt jhr
viel disputiren daruon? Philippus
hat gesagt/ ehr wil lieber das ganze
Interim annehmen/denn die Kirche
verlassen. Itaq; ubiq; iam, ubi Eccle-
siæ euertuntur, auditur tantum, οὐασ
ἴφα uel ἀντοι εἴφασαμ. Was gilt/ ob das
Gotlos ep̄ha wird nicht noch ein
mal in vngelück kommen/ vnd wird
gelten nur neum Iehoua. Der HERR
hats gesagt, Hactenus de argumento
ne ueniant Romani, cui satis, ut opi-
nor, responsum est,

QVAE

QVAE porro de disciplina & ordi-
ne ab istis dicuntur, quo fraudes istæ &
laquei conscientiarum aliquibus bonis
coloribus ornentur & cōtegantur, &, ut
in somni interpretatione est, ein schein
habeant, plane falso ad hanc materi-
am adiunguntur. Nam certum est,
quod gubernatores ad arbitrium, quo-
rum istæ actiones aguntur, non cupiant
restitutam disciplinam, neq; hoc agant,
ut eam restituant, quod Epistola ad
Hamburgenses manifeste fatetur. Ne
papistici quidem spirituales, homines
turpissimi, quibus ut satisfiat, mutati-
ones istæ parantur, disciplinam resti-
tutam cupiunt. Excommunicationem
quidem ualere cuperent, sed ut ea ad
stabilendam suam tyrannidem abu-
terentur, non certe, ut suæ aliorumq;
libidines & turpitudines coherceren-
tur. Neq; ordinem ædificatio piorum
alium postulat, quam eum, quem ha-
stenus habuerunt nostræ Ecclesiæ, &
quem etiam isti ipsi reformatores ante
paucos menses probarunt, nisi forte in
hoc breui tempore aliis mundus, & alia
terum natura sit creata,

Porro

Porro quod mihi ingratitudo
objicitur, graue quidem hoc crimen est,
& plausibiliter mihi objici potest. Ve-
rum conscientia mea me absoluuit, &
non dubito, quin Christus in extrema
die me absoluet, & in hac uita omnes iij
homines, qui rem probe cognitam ha-
buerint, plurisq; gloriam Dei, & salu-
tem sanguine Christi redemptorum fe-
cerint, quam unius alicuius hominis,
aut duorum temporariam dignita-
tem.

Breuiter igitur respondeo, quod
non minus amauerim Præceptorem,
quam quisquam aliis: Quod eo signo
probo, q; cum ante annum & dimidiū
quotidie expectabatur, ut vocaretur
ad Concilium Tridentinum, idq; sum-
mo ac certo eius, comitumq; periculo
fieri existimaretur, non semel ei coram
obtuli, me, quoniam Italicam linguam
callerem, cuius ibi usus esset, libentissi-
me ei, siue liber, siue captus fuerit, fa-
mularum esse. Supplicauī ei etiam,
nec non libere monui plusquam centi-
es hoc anno & dimidio, ne quicquam
hostibus Dei cederet in Religione, quæ
actio-

actiones, cum etiam eius salutis grā-
tia magna ex parte suscepτæ fuerint,
maximaq; mihi cura & solicitudi-
ne (quod Deus nouit) constiterint,
facile certe indicant, quo animo erga
eum fuerim.

Postquam Epistola ad Carlovici-
ū & alia quædam mala scripta uulgata
sunt, et si magnopere dolui hostibus
Dei tantum virum, eumq; iam mor-
tuum, a tam intimo amico deriden-
dum propinari, & insuper etiam ipsum
Euangelium Christi tali testimonio &
ueluti præiudicio deformari: habe-
bamq; amplam materiam exagitandi
autorem Epistolæ, ac uideri potuerim
bono id zelo facere, nempe ut famam
Viri Dei, atq; ita etiam doctrinæ ab eo
propagatæ tuerer. Tamen dissimulan-
dum censui, & potius priuatim sanan-
dum malum esse iudicau. Quare om-
nes machinas, quas omnino excogitare
potui, adhibui, partim per me, partim
per alios & imprimis seriam precatio-
nem, ut eum ad constanter tuendam
Religionem retraherem.

Quod ubi demum frustra me agere
ani-

animaduerti, eumq; quotidie maiori
zelo fenestras ad Papatum hiantes fa-
bricare, & periclitari doctrinæ purita-
tem, tandem uictus conscientia, statui
parendum esse mandato CHRISTI iu-
bentis, ut plus ipsum quam patrem,
matrem, & propriam animam dilig-
mus. Confirmauit me in ea cogitatio-
ne & Pauli sententia, qui uult suam &
aliorum doctorum autoritatem uale-
re tantum ad ædificationem, & non ad
destructionem Ecclesiæ.

Quanto dolore mihi ea delibera-
tio constiterit, Deus nouit. Sæpe dixi
coram Deo, & bonis amicis, idq; his
ipsis uerbis: Utinam ego, aut aliquis
alius mei similis indoctus nebulo, &
nullius autoritatis homuncio hæc age-
ret, & non iste tantus Vir: Minus profe-
cto mali in Ecclesia consequeretur. Sæ-
pe certe cupui pro eo anathema fieri.
Sæpe etiam deplorans præsentem sta-
tum dixi, me nunquam putasse futura
adhuc ea tempora, quibus nostri Præ-
ceptores cum Episcopis hostibus Ec-
clesiæ CHRISTI sua consilia conser-
uent, nosq; miseris pueros, eorum disci-
pulos;

pulos,
contra e-
tam con-
Est
na die ne
q; infam
sentia ue
uissimi l
grinatio
no istos
Ac sæpe
a Deo, u
mo statu
meo filii
cuius D
eius nor
procudi
Ecclesiæ
est diebu
sem, abst

Dic
Hambur
uerbis ut
doceant
tiendum
logos si
res consi

pulos, necesse foret cogitare aliquid
contra eos, si religionem incontamina-
tam conseruari uelimus.

Estq; mihi profecto etiam hodier-
na die neq; exilium, neq; paupertas, ne-
q; infamia, neq; charissimorum uel ab-
sentia uel offendio, neq; uarij, ij q; gra-
uissimi labores & pericula huius pere-
grinationis tam triste, quam quod cer-
no istos tales & tantos uiros talia agere.
Ac s̄epe, cum de ea re serio cogito, peto
a Deo, ut me ex hac uita, hocq; tristissi-
mo statu auferat, statuoq; optime cum
meo filio lo, me exultante nato, actum,
cuius Dominus misertus, secundum
eius nomen Honnenias, ex his eum &
proculdubio maioribus, imminentibus
Ecclesiæ malis, paucis postquam natus
est diebus, priusquam eum uidere pos-
sem, abstulit.

Dicebat nuper Dominus a Laski
Hamburgi, Dauidianos nunc (ut eius
uerbis utar) in sinum ridere, quod cum
doceant non esse confitendum, nec pa-
tiendum, videant iam etiam V. Theo-
logos similia agere. Si nostri Docto-
res constanter confitendo & pro Do-
mino

N. mino

inno patiendo doctrinam suam obsig-
nassent, apud omnem posteritatem
fuisse summa autoritas doctrinæ a Vi-
tebergensi Schola illustratæ. Nunc con-
tra, cum uideant eos tam turpiter uacil-
lare, dicunt & dicent deinceps plures in
omnem posteritatem, nostræ Scholæ
disputationes fuisse tantum ἀνθρώποι
ἢ τῶ λόγοι κρίτω τοιερ δυναμένωι mu-
liebres rixas. Fuisse nos leuisimos ho-
munciones, arundines quo quis uento
agitatas, prout aliis princeps fuit aliis
ingenij, aliaq; a nobis expetiuit, ita nos
quoq; doctrinam Christianam ad eius
gustum, palatumq; transformasse, atq;
ita totum Euangeliū filij Dei suspe-
ctum fiet. Literæ & docti erunt in odio,
audientur magis Anabaptistæ, aut qui-
cunq; demū phanatici homines, quod
illi pro sua doctrina & fortunas desere-
te, & fortiter mori non uereantur.

His tristissimis, & (ut uereor) etiam
uerissimis cogitationibus, sæpe profe-
cto eo adducor, ut cupiam dissolui, nec
non alios pios idem sæpe exoptare ui-
deo. Alij fortasse habent alias,
easq; lætiores cogitationes, qui etiam

in pu-

in publicis cœtibus hunc præsentem
statum, tanquam optimum, magnifice
prædicare, & nescio quam disciplinam
ac plane aureum seculum promittere
nobis non uerentur.

Magnæ sunt profecto, eæq; uariæ
politicæ calamitates, sed tamen in his
omnibus si summi Doctores debitam
constantiam præstitissent, consolati
subinde fuissent miseras Ecclesias, sub-
inde ad constantiam in doctrina, con-
fessione, cruce & oratione animassent,
multi pij ita fuissent erecti, ut eis opti-
mus animus plusquam dimidium ma-
li abstulisset. Nunc uero, cum non so-
lum non hortentur eos ad constanti-
am, sed etiam accusent Lutherum φι-
λονεκiæ, damnent pias Ecclesias tur-
bati ordinis & disciplinæ, & aduersa-
rios non obscure laudent, & deniq;
tos se in Papisticae Ecclesiæ formam
transforment: Ita miseras conscienti-
as turbant, ut plane horribile dictu sit,
quam miserabiliter mentes piorum
cruciuntur.

Cogitant de præterito, fortas-
sis nos uere turbauimus Ecclesiam &

N 2 non

non pro Euangeliō Christi, sed pro ali-
qua erronea doctrina, proq; ceruicofo-
rum hominum contentionibus passi
sumus. Et, en ad quam iam paupert-
atem, seruitutem & ignominiam redi-
cti sumus. Quid autem sequetur: nem-
pe (ut est iam rerum facies) papistica
& Hispanica Tyrannis, & maiores pœ-
næ diuinæ. Irati igitur Deo & Moisi,
abiecta omni spe & oratione murmu-
rant & blasphemant.

Clamare profecto fuisset ipsorum,
state & uidebitis auxilium Domini, su-
per uos Iuda & Iherusalem, sicuti Mo-
ses & quidam alias Propheta clamant.
At illi uociferantur, cedite & subicite
uos Antichristo & Pharaoni, & ita
seruabimini.

O utinam isti homines cernere
possent, aut etiam uellent, aliquando
tandem miserabilem conscientiarum
carnificinam, quam ista sua turpi ua-
cillatione excitarunt, ac pro merito
mali magnitudinem perpendere. Sed
illi cum fateantur se ipsis actionibus
contristare bonas mentes, langueface-
re eas, & in dubitationem inducere:

tamen

pro aliis
cuicosa
us passi
auperta
m reda
r: nem
apistica
ores pœ
Moisi,
nurmu
forum,
nini, su
uti Mo
amant,
ubijcite
, & ita
cernere
quando
tiarum
rpi ua
merito
e. Sed
onibus
neface
ucere:
tamen

tamen pergere possunt in suo instituto,
Euangelizare populo ocreaturn prin
cipem, laudare præsentem optimum re
rum statum, negare Cæsarem querere
interitum doctrinæ, & ad nuptias con
uiuiaq; & principum aulas, huc atq; iL
luc lati uectitari.

HACTENVS uobis uiri doctissimi, reddidi rationem mearum acti
onum. Ostendi me magnis & serijs
causis motum esse, ut ea agerem, quæ
egi. Eos uero, qui contraria faciunt
demonstraui, cum aliunde, tum & ex
eorum proprijs dictis & scriptis, per
nictiosa Ecclesiæ agere. Nec dubito,
quin, sicut mea conscientia in meis ad
Deum precationibus me in hac causa
absoluit, ita etiam Christus in extrema
die sit me absoluturus. Quin etiam
non dubito de bonorum Virorum iu
dicio, qui & causam hanc probe cogniti
tam habuerint, & serio zelo domus Do
mini arserint.

Hactenus igitur præteritarum acti
onum rationem reddidi, iam etiam
breuiter exponam, quid porro facere,
in animo habeam. Ego testor Deū me

N 3 quietis,

quietis, & tranquillitatis cupidissimum
esse, optarim q̄ tum cum omnibus ho-
minibus, tum imprimis cum nostris p̄-
unum esse. Verum ita, ut essemus
unum in Christo, id est, ut nostra unio
ad ædificationem Ecclesiæ, & non ad
destructionem tenderet. Cupit hoc &
ipse Dominus Iesus, ac omnes p̄ij, ut si-
mus concordes, & unanimiter Ecclesi-
am ædificemus.

Proinde obsecro & per illum tre-
mendum in ultima die uenturum iudi-
cem, obtestor Theologos, meos Do-
minos & Præceptores, ut aliquando
tandem desinat fabricare istas fenestras
in papatum degeneraturas, constaterq;
puritatem religionis tueantur, & alios
ad constantiam (ut uiuente Luthero
pie utiliterq; fecerunt) animent. No-
strum enim est, ut inquit R.P.M. Luth.
confiteri & non diuinare bella futura.
Non separent se ab his Christi Ecclesijs,
non trahant iugum cum impijs, non
conforment se turbæ, & abominati-
onibus Antichristi, non dent impe-
rium Antichristo, eiusq; ministris su-
per Ecclesiam Christi, quibus ne aue-

quidem

ssimum
ibus ho-
ostris P.
essemus
tra unio
non ad
t hoc &
pij, ut si
Ecclesi-
um tre-
m iudi-
eos Do-
quando
enestras
staterp
& alios
Luthero-
t. No-
Luth.
futura
cclesij,
js, non
minati
impe-
tris su-
ne aue-
quidem

quidem nobis licet dicere. Id si fecerint,
polliceor me, non solum non oppug-
naturum eos amplius, sed etiam ad ge-
nua ipsorum me supplicé prouoluturū.

Si sunt ita cupidi concordiae & uni-
tatis, ut se esse prædicant, desinant ea
agere ex quibus, ut ipsimet fatentur,
werden viel zerrüttung folgen. La-
borent, ut fiat pax & unio, quod in ip-
sorum solum potestate est. Nihil ab
eis iniustum aut difficile petitur. De-
sinant tantummodo ea agere, quæ non
solum D. D. Martinus Luth. & multi
aliꝝ præstantes viiri, sed etiam ipsi cum
olim, ut in Epist. ad Norimbergen-
ses, tam uero etiam hoc tempore, ut su-
perius ostensum est, improbarunt,
quæq; etiam ipsa tristis horum tempo-
rum experientia improbat & confutat,
& ex quibus boni aliquid sequiturum
esse nullam certam spem habent. Id si
fecerint, sine dubio protinus omnes
istæ turbæ conticescent.

Hoc etiam somnium Domini Prä-
ceptoris (quoniā ipse sua somnia mag-
nifacit) de angusto calle, per quod
iuristas aulicos sequutus ita periculose

N 4 ceci

ceciderit, ut non multum abfuerit, quin
in vicinam sacunam incideret, uixq; se
inde euoluens retro reuersus sit, eum,
ut faciat, monet. Videat igitur, ut ali-
quando tandem, ueluti per ignem ser-
uetur, & ne nimium progrediatur.

Sin uero nostri desistere non uolent
ab istis actionibus, quibus (ut ipsimet
fatentur) impij confirmantur & pijs la-
befactantur, & a fabricatione istarum
fenestrarum in papatum tendentium
cessare, neq; ego, neq; alij multi, me meli-
ores & doctiores uiri, omittere poterunt
quo minus & istas fenestras, & quas-
cunq; alias occasionses restituendi impij
Antichristianismi comminuant, &
confringant. Aderit & ipse Christus
ijs, qui Antichristo repugnauerint, sicut
haec tenus adfuit.

NON agitur profecto de patuis re-
bus, nec est necesse quosdam semper
albam uestem pro exemplo istarum
actionum Sophistice imperitis propo-
nere. Multæ grauissimæ plagæ Eccle-
siæ Christi, per istas conciliationes infli-
guntur. Inter cæteras etiam Antichri-
stus in medio templi Christi collocatur,
quod

rit, quin
uixq; se
t, eum,
r, ut ali
em ser
ur.
uolent
ipsum
& p; la
istarum
entium
ne meli
oterunt
z quas
li impij
nt, &
Christus
t, sicut
tuis re
semper
starum
propo
e Eccle
es infli
tichri
ocatur,
quod

quod mihi constat. Attemperatur quo
q; articulus de fide & iustificatione ad
gustum impiorum Episcoporum , &
plane corruptitur, quod apparet non
solum ex Lypsicco Interim, sed etiam ex
alio quodam Cellensi scripto, in quo
haec sunt uerba. **Wir streiten nicht**
vom wortlein Sola, Vbi clare proposi
tio sola fide iustificamur abijcitur, Nec
inuenitur in istis nouis conciliationi
bus usquam, nos uel sola fide iustificari
uel per solum Christum iustificari. Et
paulo post in eodem scripto est: Gleich
als sey der mensch nicht fürnemlich
gerecht / vnd angeneme für Got/
vmb des mitlers willen/ durch den
glauben/Sondern/etc. Quod pulchre
cum superiori conuenit, si enim recte se
cundum nostram sententiam loqui uo
luisse, dixisset. Allein vmb des mit/
lers willen. Quin & ipsum fatentur
in Begensi scripto, se magni momenti
res in nostra religione negligere & ad
uersarijs cedere, his uerbis. Wir lassen
viel streitige grosswichtige sachen
füruber gehen.

Non mouetur igitur paruis causis,

N 5 quare

quare pugnandum putem, nec peto a quoquam, ut uel odio aliorum, uel amore mei aliter iudicet, quam eum propria conscientia coram Deo convincit. Sed peto, ut unusquisque sic iudicet, & sic agat, ut coram illo tremendo iudice, qui profecto personarum acceptor non est, subsistere possit, & ut magis timeat Deum, quam homines. Nam profecto nihil prodest totius mundi opes, honores & fauores, in hac misericordiarum ualle, coaceruare, & interea nos ipsos perdere.

Rescribite mihi obsecro, & quid uobis de hac causa uideatur, & num possim mediocriter tuto apud uos meo officio fungi, ueritatis confessione non abiecta. Si non potero istuc esse, ego nihilominus functioni meae nequaquam renunciabo, sed iuuabo ista Scholam non minus quam quisquam praesens in tuendo suo patrimonio, nempe incorrupta Religione Christi, quod & haec tenus feci, uel potius Dominus Iesus fecit, dum aliquatenus etiam per me laruatum istum Daemonem, nouum Interim repressit.

Si

Si quid mihi uere ostenderitis me
aliter agere posse utilius Ecclesiæ, testor
D E V M me uestram admonitionem
non contempturum esse. Scripsi ante
paucas hebdomadas de eadem re, ad
Dominum Præceptorem. Verum nihil
mihi responder. Hac sane ratione dissidium
non decrescit, si nos mutuo ne
responso quidem dignabimur.

Dominus Deus pater, D. N. Ihesu
Christi suo Sancto Spiritu regat uos, me
& totam suam Ecclesiam, ut ea cogite-
mus & agamus, quæ ad gloriam Christi
ignominiam & euersionem Antichri-
sti, & salutem miserarum animarum
faciunt, Amen. Magdeburgæ decimo
calendas Augusti.

RESPONSIO M. Fla. Illy.

data D. N. de concordia agenti.

Egit nobiscum D. N. Ecclesiæ N.
pastor nomine Ecclesiæ N. Docto-
rum de ineunda concordia, cum
Vitæbergensis scholæ Theologis, quod
istud intestinum dissidium magnum
incommodeum Ecclesiæ Christi affer-

ECT.

get. Cui coram uoce respondimus, nec dubitamus, quin bona fide sit eam responsionem Ecclesiastis N. relatus, eamq; speramus & ipsis satisfacturam, ut & Domino N. probata est.

Volui tamen ego M. Flacius Illyricus etiam scriptam responsionem eidem fratri nostro exhibere, quo certius p;ij Doctores, nostriq; in CHRisto fratres, nostram sententiam intelligere possint.

Testor igitur Deum, Patrem Domini nostri Iesu Christi, me piæ concordia cum omnibus hominibus, præcipue autem cum Vitebergen sis scholæ Doctoribus, cupidissimum semper fuisse, & hodierna die esse. Testantur eundem meum animum multæ meæ difficillimæ actiones. Primum supplicaciones, & monitiones ante ortum hoc dissidium, quibus, cum apud D. Philippum, tum & ferme apud omnes Vitenbergensis Academiæ lectores, & scriptis, & uoce usus sum, ut hoc præuisum malum impedirem. Quas multi, si nos sent, æquius profecto de me iudicarent. Deinde testantur etiam scripta mea Magde-

Magd
lam
tum s
cordia
compe
diæ m
licata
rebus i
ri potu
agere u
rem, m
ptiones
Apolog
inuito
minati
testatur
infamia
amicor
ipsius u
mina, tu
stea in
mala d
habui.

Ca
putatio
ut accip
tant: Qu

Magdeburga ad D. Philippum, Schō-
lam & Rectorem missa, in quibus eis
tum supplicaui, ut inter nos pia con-
cordia institueretur, tum & uerissimā,
compendiosissimamq; uiam concor-
diæ monstraui. Tertio testantur & pub-
licata hactenus scripta, in quibus de
rebus ipsis dixi, personis, quantum fie-
ri potuit, parcens. Profecto enim si hoc
agere uoluisssem, ut personas exagita-
rem, materia mihi non defuisse, & scri-
ptiones meas longe aliter instituisse.
Apologeticam certe Epistolam mihi
inuito suis publicis, grauissimisq; cri-
mationibus extorserunt. Postremo
testatur & mea multiplex crux, exilium,
infamia, paupertas, odium summorum
amicorum, & patronorum, atq; adeo
ipsius uitæ pericula, quæ ob ista certa-
mina, tum Vitebergæ existens, tum po-
stea in itineribus subiui, quæ omnia
mala dudum prospexi, præmeditataq;
habui.

Causa autem istius dissidij est dis-
putatio Vitebergensium, qui suadent,
ut accipientur Adiaphora, ut ipsi ea uo-
cant: Quæ tamen non sunt Adiaphora;
sed

sed partim perse, partim ratione alicuius circumstantiae impia, ut sunt hæc latius tum a me, tum ab alijs exposita. Idq; faciunt sine ulla certa spe alicuius boni sequuturi, imo cum certo timore sequaturorum multorum malorum. Nam C. nihil pollicetur, & si pollicetur, quantum ei credendum, præsternit in negotijs religionis, sit experientia docet, & eorum Catholica sententia. Quod Hæreticis non sit seruanda fides.

Porro, Deus etiam minatur quærentibus salutem ab hominib⁹, timenib⁹ plus homines, quam Deū & ueritatem eius non libere, clareq; confitentibus. Experientia uero plane indicat, quam perniciosum sit Ecclesiæ istud aureum contentionis pomū. Est enim tantum fenestra quædam, per quam toti papæ aditus fit, ut ipsimet fatentur.

Si unica lex, quam Hamburgensis Epistola, ex actis Iuteriacensibus bis recitat, Vnde in mittel dingē sol man alles halten / wie es die alten Vetter gehalten haben / vnd yenes teil jziger zeit auch noch helt / stare debet, iam ipsimet

simet
Nec et
requir
stola a
ipsoru
de iud
didi ui
pi, D.
in poli
unt:
genera
plectan
dentia
tum te

Ex
q; disp
quatur
declar
se istis

To
tum m
niant D
promo
Horter
ligione
prober
crucis

simet restituimus totum papatum.
Nec est quod Vitenbergenses dicant, se
requirere candidos lectores, ut in Epi-
stola ad Hambur. scribunt, qui de ista
ipsorum generali propositione candi-
de iudicent. Sciunt enim quam can-
didi viri sint Islebius, papistici Episco-
pi, D. Interim, item epicurei homines
in politijs, cum quibus ista fœdera ici-
unt: Qui hoc unice agunt, ut eorum
generalitatibus totum papatum com-
pleteantur, quorumq; tanta est impu-
dencia, ut uno **Chorrock** totum papa-
tum regere uelint.

Ex ipsis Adiaphoricis, generalibus
q; disputationibus quantum mali se-
quatur, abunde Hamburgenses patres
declarauerunt. Pie igitur faciunt ij, qui
se ipsis fraudibus opponunt.

Tollatur igitur hæc causa morbi,
tum morbus statim curabitur. Desi-
niant Domini Vitebergenses laudare, &
promouere istas adiaphoricas fraudes.
Hortentur omnes ad constantiam in re-
ligione, clara confessione & cruce. Im-
probent istas mutationes, fugiendæ
crucis gratia susceptas, & fenestras,
per quas

per quas toti papatui aditus patefit. Nō
iūuent Moros, Nabulos & Achitophe-
los (qui dicunt in corde suo, Non est
Deus) in persequendis pijs, & constanti-
bus Doctoribus. Non languefaciant
pios, & confirmant impios, quod fieri
per Adiaphora ipsimet fatentur.

Hæc petitio iustissima, & sanctissi-
ma si impetrari ab eis potest, non solū
non facescam eis deinceps negocium,
sed etiam promouebo eorum hono-
rem , uel cū sūma mea infamia. Hæc est
unica uia piæ concordiæ, & nulla alia.

Putant aliqui, quod etiamsi con-
cesserint aliquid præceptores, tamen sa-
tius sit quiescere, eosq; missos facere.
Minus enim mali oriturum esse ex eo-
rum paruis concessionibus, quam ex
isto intestino dissidio, præsertim cum
nondum quicquam publice mutarint.

Qui in eo errant, quod non satis
perpendant, aut etiam ignorent, quam
multa impia in Lypsicō Interim, quod
nomine Theologorum Lysiæ lectum
est, contineantur. Ultra quæ tamen
adhuc sub finem se offerunt, quod &
reliqua cum suis Dōminis Episcopis

coit

conciliare uelint. Item, quod non so-
lum in suis Ecclesijs, in uitis auditoribus,
tales mutationes facere parati sint, sed
etiam eas, & eis peiores in Marchia, in
Franconia, & propemodum itusquam
non promoueant. Item, quod proposi-
tio, sola fide iustificamur, in conciliati-
onibus cum Episcopis factis, abiecta sit.
Item, quod Antichristo primatus tra-
datur, & ipse in templo Christi collo-
cetur.

Hæc est
aliam.
si con-
uen fa-
facere.
ex eo.
am ex
n cum
tarint.
n satis
quam
, quod
lectum
tamen
quod &
iscopis
con-

Summa, si quis serio omnes actio-
nes eorum, & scripta huius biennij per-
pendat, animaduertet eos, si ab aduer-
sarijs uehementer urgebuntur, & nemo
eis in faciem restiterit, nescio quid non.
tandem concessuros esse. Quod autem
nihil hactenus mutarunt, non ipsorum
constantia factum est, sed id primum
Dei beneficio singulari accidit. Secun-
do regionis constantia, quæ Lypsicum
Interim accipere renuit. Postremo eti-
am, quia eis per scripta repugnatum
est.

Longe igitur gratius papistis esset,
& Ecclesiæ perniciosius, nos omnes
unanimiter cedere, & concedere papi-
stis

O stis

ftis eosq; uel aliquatenus, saltem iu re
stituendo papatu adiuuare, quam quod
sit quisquam, qui ad constantiam in
uera Religione Ecclesias hortetur.

Præsens negotium plane perinde
se habet, ac si quis aggeres ualidis aquis
oppositos uel pauxillum aperiat, tum
uero tota moles aquarum eo incum-
bit, perruptoq; aggere late campos, se
getes ac pagos subuertit.

Omnis alioqui sumus a labore &
cruce ad libidinē & uentris commoda
proclives, quare, cum semel per Adia-
phoristas tantæ autoritatis homines se-
mita ad effugiendam crucem ostensa
est, omnes eo magno impetu ruunt, nec
postea cogitant, quid, quando & quo-
usq; pie concedi possit. Omnia tan-
dem eis sunt mœra Adiaphora. Ad hoc
autem probe subseruiunt Adiaphoristæ
nolunt enim specificare (sicut ab Ham-
burgensisbus rogati sunt) quid, quan-
do, & quatenus concedi possit: sed tan-
tum in genere dicunt, ob publicam
tranquillitatem cedendum esse in Adi-
aphoris, eam ipsorum generalem sétentia
unusquisq; accōmodat ad ea, quæ uult.

Com-

Comp
dio ist
effugia
fitende
Pri
lunt la
nobis p
& Eccl
ent au
perius
pinor.
Viten
tum &
in uera
lentas
Christ
ut uiue
Nobis
nos ul
uel eti
aduole
RE S

Vt

in re
n quod
iam in
r.
perinde
s aquis
it, tum
ncum
pos, se
bore &
imoda
Adia
ines se
ostensa
int, nec
& quo
ia tan
Ad hoc
noristæ
Ham
quan
ed tan
plicam
n Adi
étentia
e uult,
Com

Comprimendus est igitur summo stu
dio iste aquarum impetus, & omnia
effugia a ueritate occludenda, ut con
fundo & patiendo ueritas retineatur.

Proinde si patres Ecclesiæ N. uo
lunt laborare in instituenda concordia
nobis profecto rem longe gratissimam,
& Ecclesiæ utilissimam facient. Effici
ent autem id pie ea ratione, de qua su
perius diximus, & non aliter, ut ego o
pinor. Impetrent tantum a Dominis
Vitenbergensibus, ut cum suo exemplo
tum & scriptis omnes ad constantiam
in uera religione, cauendasq; fraudu
lentas, & impias Iuporum & ouium,
Christi & Belial cōciliationes hortétur,
ut uiuente Lut. pie, utiliterq; fecerunt.
Nobiscum eis nihil difficultatis erit,
nos ultro, non tantum tacebimus, sed
uel etiam pedibus Theologorum nos
aduoluemus.

RESPONSIO M. F. IL°

Iyr. ad Epist. Phil. Mel.

Vtrumq; scriptum ædитum est
mense octobri anno

1542.

O 2

Simeon

Simeon iam senex, ingentiumque
Sac propemodum infinitarum Ec-
clesiae Dei calamitatum, quas par-
tim ipse in se expertus erat, partim in
fratribus suis, magno cum animi dolo-
re spectauerat, non ignarus, ad diuam
uirginem, de recens nato Christo ual-
de gaudentem, inquit. Ecce iste pos-
tus est in ruinam & resurrectionem
multotum in Israel, & tuam ipsius ani-
mam pertransibit gladius, ut reuelen-
tur ex multorum cordibus cogitationes.

Quasi diceret, bona uirgo, sanctissime
facis, quod uehementer lætaris de
acquisito Christo, sed heus tu, sis etiam
parata ad ferendas ingentes miseras,
quæ istum puerum comitabuntur, nec
unquam abijcas eum, ullis quantum-
uis ingentibus Satanæ machinis op-
pugnata & concussa. Neq; enim leuia
quædam mala tantum tibi expectanda
sunt, ut paupertas, quam tu iam quoq;
fers patientissime, nec tantum odia
summorum & pericula uitæ, quæ etiam
pro tua pietate ac æternæ uitæ spe, facile
subire posses, maiora tibi adhuc perfe-
ienda sunt.

Tu

Tu uehementer diligis Deum & tu-
um proximum, in primisq; gentem tu-
am, quam statuis solam esse populum
Dei, adhæc & doctores in cathedra Mo-
si sedentes ueneraris. Ista uero gens, &
isti doctores hunc diuinitus missum
Messiam, quem tam diu tantopere de-
siderauerunt, detestabuntur, persequen-
tur & tandem interficiant. Atq; ita tum
Dei gloria uiolabitur, tum ista tua gens
una cum isto diuinitus instituto docto-
rum ordine, maxima ex parte in æter-
num exitium abiçietur. Ob quæ ingen-
tia mala tu non immerito tantum do-
lebis, ut cuperes uel anathema esse, si
ea ratione mala hæc impediri possent.
Tu tamen sanctissima uirgo perfer hæc
omnia ob puerulum istum, & obdura,
nec te ullis scandalis ab isto puerulo ab-
strahi patiaris. Hic dolor tibi profecto
olim proderit, cum Dominus abster-
get lachrimas ab omniū suorū oculis.

Hunc ingentem dolorem & ueluti
cordis lacerationem multi nunc pij ob
præsentes miserias, ut ex ipsorum gemi-
tibus, & luctu plenis querelis appetet,
perpetiuntur.

O 3

Equi-

Tu

Equidem de me hoc uerissime coram Deo testari possum, me de nullis unquam malis tantopere doluisse, nec de parentum nec sororum, neq; etiam liberorū morte, quantū de præsentibus Ecclesiæ calamitatibus iam diu dolui.

Tristatus enim uehementer sum, fitq; ueluti gladius in ossibus meis, & hodierna die tristor: Primum, q; uidi hæc Dei uictricē per orbem terrarū eaufam, hocq; Iesu Christi Euangeliū tam clare mundo in tenebris & umbra mortis sedenti reuelatum, tam turpiter ab alijs deserit, ab alijs prodi, & ab alijs alijs modis oppugnari ac euerti.

Deinde dolui etiam cum alios uiros, tum in primis D. Philippum cum impijs ac hostibus Dei episcopis clā cōsusurrare, pati, ut impiæ aulæ eorum auctoritate ad restituendum papatum abuntur, atq; ita homines, profecto tunc mihi dilectissimos, tum se tum & totam Ecclesiam Christi ingentibus ærumnis inuoluere. Sæpe profecto, quod Deus nouit, dixi, utinam ego, aut aliquis mei similis nihili homuncio ista ageret, & non isti tanti uiri. Sæpe cupi-

ui pro

ui pro
peccat
uenire
Hu
lippo
pe eum
ne iut
quibus
tur, &
dixi, D
per no
hæc S
primæ
eum d
lius ip
nostra
est, que
as, tu h
late sp
da, ec
eo egi
bam,
quous
multo
modi
quam

Eas

ui pro eis anathema esse , quod ex meo
peccato minus mali ad Ecclesiam per-
ueniret, quam ex ipsorum.

Hunc meum animum saepe D. Phi-
lippo iam dudum coram declaraui, sae-
pe eum tum uoce , tum scripto oraui,
ne iuuet istas perniciosas actiones , ex
quibus ingentia scandala consequen-
tur, & papatui aditus patefieret. Sæpe
dixi, D. Præceptor, hoc agitur ab impijs
per nostros, ut hæ regiones & Ecclesiæ,
hæc Schola & Ciuitas, imo hæ personæ
primæ papatum restituere incipiāt, quæ
eum delere adiuuerunt, quo postea faci-
lius ipsi reliquas omnes impietates in
nostras Ecclesiæ intrudere possint. Nō
est, quod tantū hoc auditorium respici-
as, tu habes tam late auditorium, quam
late sparsi sunt pij , ad eos te accommo-
da , eos ne scandalizes. Hæc tunc cum
eo egi , cum adhuc nihil minus cogita-
bam , quam rem eosq; progressuram,
quousq; iam progressa est, cum quidem
multos cernerem plus fauoris & com-
modi cōsequi ex suo epicureo obseqo,
quam me ex mea stoica ueritate.

Eas pias admonitiones primo ita ac-
cepit,

O 4

cepit,

cepit, ut etiam polliceretur, se ab istis
actionibus destitutum, quereretur de
conscientia, ac polliceretur se, quouis
alio potius abitum, nonnunquam
etiam nominatis locis, quā porro istos
pessimos conatus cum lesionē consci-
entiæ adiuturum. Postea tamen cœpit
magis ac magis adiaphora promouere.
Quare & ego magis serias admonitio-
nes adhibui, donec etiam publica co-
ram Ecclesia admonitio æderetur, ut ex
mea apologia ad Scholam appareret.
Eam Christianam admonitionem ita
duriter exceptit, ut, si a maledico quopi-
am eum iniustissime accusante, ueniret,

Quare iratus epistola acerbe respon-
dit, ac de multis duriter criminatus est.
Ad singula Deo uolente respondebo,
ac ostendam, me in mea christiana ad-
monitione nihil falsi nec impij posu-
isse. Postulat enim hoc publica utilitas,
ut ostendatur, iuste eos facere, qui præ-
sentibus Ecclesiæ Christi in Ecclesiam
Antichristi trâsformationibus nostræq;
religionis corruptelis sese opponunt.
Nam quod mihi, alijsq; eum Christia-
ne monentibus ualde irascitur, non fa-
cit pie,

cit pie
seducto
(ut len
Pr
positio
boni u
adiaph
strarum
forman
nam, p
stram
lat) co
huc in
si muta
hoc so
clesia V
cum In
quisqu
aut Ec
me, sed
ipsi Ly
hi & o
fuerunt

In
bus dic
rumpi.
in Lyp

cit pie, christianus enim esset ipsum
seductoribus istis, & suæ cuidam nimia
(ut lenissime loquar) facilitati irasci.

Primum dicam de principali pro-
positione. Quod ego & alij quidam
boni viri querimur, quod per præsentia
adiaphora, tum doctrina, tum ritus no-
strarum Ecclesiarū in papatum trans-
formantur, respondet prius ad doctri-
nam, postea de ritibus. Calumniam no-
stram de doctrina (ut ipse eam appelle-
bat) confutari dicit, eo quod nihil ad-
huc in Ecclesia & Schola Vittebergen-
si mutatum sit. Verum confutatum est
hoc sophisma alibi, nam aliud est Ec-
clesia Vittenbergensis, & aliud Lypsi-
cum Interim. Non oppugno ego, nec
quisquam pius Vittenbergensis scholæ
aut Ecclesiæ doctrinam, absit hoc a
me, sed Lypsicum Interim. Improbent &
ipsi Lypsicum Interim, tum erunt mi-
hi & omnibus pijs eo loco, quo antea
fuerunt.

In Lypsicō Interim & eius fratri-
bus dicimus nostram doctrinam cor-
rumpi. Id clare probari potest, nam cur
in Lypsicō Interim propositio Sola fī-

O s de, in

de, in gratiam Episcoporum negligi-
tur: pro qua tam diu nostræ Ecclesiæ
pugnauerunt, & qua tam multi p[ro]fes-
sores inter docendum usi sunt, & ho-
dierna die utuntur. Certe hoc sine frau-
de esse non potest, præsertim cum & in
alio adiaphoristico scripto clare pon-
atur, Wir streiten nicht vom wortlein
Sola, Itē/ das der mensch fürmelich
gerecht für Gott vnd Gott angene-
me sei vmb des Nitlers willen durch
den glauben, Item, dicit Lypsicum In-
terim, bona opera ad iustificationē esse
necessaria. Quas esse manifestas articuli
iustificationis corruptelas quiuis nostræ
doctrinæ gnarus affirmabit.

In capite de p[re]nitentia proponitur
summa quædam doctrinæ, quæ in cō-
munione docenda sit, plane legalis &
non Euangelica. Nusquam est, quod
Fides, qua statuamus nos simul accipe-
re remissionem peccatorum, ad com-
munionem afferenda sit, quod est ma-
nifestissime contra locos communes,
& nostram doctrinam.

In eodem capite post absolutionē est
adiuncta uox, vñ was dem anhengig/
quæ

egligi-
cclesiae
pij do-
& ho-
e frau-
n & in
pona-
rtlein
elich
igene
durch
m In-
né esse
articuli
nostra
onitur
in cō-
alis &
quod
ccipe-
com-
st ma-
unes,
né est
ngig/
qua

quæ haud dubie a papisticis episcopis
(quibus regimen super Ecclesiam tra-
ditur) exponetur, quod satisfactionem
& indulgentias significet: Nec ego sane
video, quid aliud ibi significare possit,
Inter partes pœnitentiaæ ibi fidem non
ponunt.

In capire de confirmatione, cum
eo ritu ab episcopis obeundo coniungi-
tur gratia Dei, qua confirmari debe-
bant Christiani. Iam plane contra
nostram doctrinam est alligare grati-
am Dei ad ritum ab hominibus & non
a Deo institutum,

In capite porro de Ecclesia & ordi-
natione sacerdotum, totam nobis reli-
gionem funditus euertunt, cum iubent
id docere, quod Ecclesia ordinat. Et
iubent simul omnes doctores Episcopis
obedire. Quales autem hic Episcopos
intelligant, declarant in fine, cum Pflu-
gum & Misnensem episcopum, mani-
festos Euangeliæ persecutores pro suis
Dominis Episcopis agnoscent, seq; hu-
militer cū eis reliquos articulos cōcor-
daturos pollicétur. Ex istis omnib; cui-
queritatis cupido facilium est ani-

uer-

maduertere , quod per Lypsicum Interim aliaq; , nostra doctrina corrumpatur.

Hic uehementer miror , quod in Epistola monet, ut hoc agamus, ut doctrina fideliter ad posteritatem propagetur, nam profecto per istas præsentes corruptelas non tantum non propagabitur ad posteros, sed etiam nobis ex manibus citissime extorquebitur. Monet igitur, ut ea faciamus , quibus contraria ipsem facere, nouas istas deformationes iuuando, non desinit. Sed nihil est necesse me uehementius in hac parte probanda sudare, cum epistola nullis firmis rationibus nostram assertionem confutauerit , sed tantum crasso sophismate eluserit , & imperitoribus fucum fecerit,

Iam uenio ad alteram partem , in qua de rituum mutatione se excusat. Fatetur se suassisse tum alijs tum Franciscis , id est , Marchionis Alberti concionatoribus , sicut in epistola ad Hamburgenses clarius dicit, ut reciperent eam formam, quam eis post Cæsareum Interim Aula proposuit , quia sine impietate

pietatis
sultius
Ecclesiæ
principi
ne imp
tamen
uel alio
tum ha
Adiaph
ferri si
ullis ra
sto iuu
fentes n
de doct
esse sine

Princ
ca imp
co Inter
reclude
de facie
uaretur
partem
mitijs il
am, das
ter / de
also / vi
fleſch le
cœlis, no

pietate seruari potuit, & id fuerit consultius, quam uel uastitatem facere in Ecclesijs, uel metu seditionis territare principes. Affirmat tantum potuisse si ne impietate ferri flam seruitutem, nec tamen id probat, nec confutat uel mea uel aliorum scripta, in quibus probatum hactenus firmiter est, nō posse istas Adiaphoricas mutationes & seruitutes ferri sine impietate. Ociose igitur sine ullis rationibus disputat. Sed ego Christo iuuante hic denuo probabo, præsentes mutationes, etiam in ritibus (nā de doctrina superius dictum est) non esse sine impietate.

Primum igitur uerum est, non pauca impia fuisse in illo secundo Francico Interim: inter cœtera fuit etiam de recludendo Sacramento in ciborio, ac de facienda argentea lagenula, ubi seruaretur sanguis Christi: Contra quam partem lepide nobilis quidam in comitijs illis iocatus est in hanc sententiam, das et hette gelernet / vnser Vater / der du bist im Himmel / vnd nicht also / vnser Vater / der du bist in dem fleschlein / id est, Pater noster qui es in cœlis, non, qui es in lagenula. De-

Deinde & in Lypsicō Interim mul-
ti ritus impij instituuntur, ut unctio,
confirmatio, Item præter communio-
nem spectaculum missæ, nam Lypsicū
Interim clare diuersis nominibus duo
hæc notat, Miss vnd Communion.
Certe impium est cum Sacramento al-
taris extra communionem ludere. Im-
pium est cum impijs ueram doctrinam
conformare, quibus ne aue quidem di-
cere licet. Impiū est contraria confessi-
oni facere. Impium est dare manife-
stam occasionem restituendo papatui,
Fugienda enim & non accersenda est
Idolatria. Impium est imminuereli-
bertatem Ecclesiæ, in qua eam Chri-
stus collocauit. Impium est Antichri-
sto & eius Episcopis subiçere Ecclesi-
am CHRISTI, qui pijs anathema esse
debent.

Deniq; extreme impium est ea agere
(quæcunq; illa demum sunt) per quæ
confirmantur impij ita, ut triumphent,
contristantur piæ mentes, languefiunt
pij, & in dubitationem inducuntur,
quod per pseudoadiaphora fieri clare
scriptū Philippi de Adiaphoris fatetur.

Hasce

Hasce ne impietas Ecclesiæ Dei in ri-
tibus admittere debent, propter longe
incertissimam spem pacis: Atq; has-
ce tantas impietas ipse sub una linea
ueste tegere conatur, uultq; persuadere,
agi de quibusdam rebus longe leuiori-
bus, quam sit paupertas, iniuriæ, labor
docendi, odia potentum, &c. Quod
idem est, ac affirmare, malum culpæ
esse leuius malo pœnæ: sic leuius erit
abnegare Christum, quam exulare aut
paupertatem perpeti, quia minus ledit
corpus.

Ait Epistola, nos non debuisse ob-
liuisci charitatis. Quid magis decet
charitatem, quam impedire istas præ-
dictas impietas & corruptelas, quibus
proximi salus, & gloria Dei uiolatur:
& quid est magis contra charitatem,
quam iuuare istas religionis corruptelas?

Quod dicit me uociferari, potius
faciendam esse uastitatem, aut metu se-
ditionis terrendos principes. In Apo-
logia nihil tale scripsi, alicubi hæc uer-
ba adscripsi, quod publico scripto fu-
issent cōfutandæ illæ corruptelæ Fran-
cici Interim & aliorum, quod tum
docto-

doctores, tum auditores adhortandi fuissent ad constantiam, euentus uero Christo commendandus. Ego sane pro mea ruditate nullam aliam uiam seruandæ ueritatis noui, nec ex Lutherio aliam audiui.

Tribuo profecto Philippo multas uirtutes, sicut & omnes sani, hoc tamen certe ei tribuere nondum possum, quod ipse adeo sapiens sit, ut possit ab Evangelio, salua eius puritate, gladium & ignem, quem Christus cum Evangelio in terram misit, remouere. Nondum possum mihi persuadere, inuenire eum posse tantam aliquam moderationem, ut salua ueritate religionis Christianæ, & piorum ædificatione, Diabolus piros persequi desinat: Video enim, ne Christum quidem aliam rationem defedēdæ ueritatis in Ecclesia nouisse, nisi constantem confessionem, feruentem inuocationem diuini auxilij, & in cruce patientiam.

Nusquam uociferor faciendam esse uastitatem aut seditionem mouendam, proinde aut non satis legit Philip. mea scripta, & ad ignota respondet,

aut ni-

aut nimis libete (ne dicam aliquid du-
rius) ex meis uerbis sensum, quem uult
haurit.

Quod dicit, me narrare quendam
dixisse, Philippū affirmasse nō discedē-
dū ab Ecclesia, etiāsi omnes ueteres abu-
sus restituerentur, idq; manifestum
mendacium esse contendit. De om-
nibus ueteribus abusibus nusquam ex-
tat in meis scriptis, ego tantum de In-
teriori scripsi. Quare miror cur ita pro-
libitu omnia mea dicta alijs atrociori-
bus uerbis efferat. Porro quod dicit,
esse manifestum mendacium, nec ta-
men probat, mihi sane nondum ma-
nifestum est. Ego quidem scio me
non mentiri in eo, quod scripsi, quen-
dam e Marchia talia scripsisse, & pos-
sum proferre exemplar literarum, si o=
pus sit. An autem uel scriptor illius
Epistolæ, uel consul, qui ea Phil. uerba
in Berlinensi conuentu recitasse scribi-
tur, uel aliquis alijs méitus sit, ignoro.
Non spargo igitur mendacia, sed uera
scribo. In posterum, si me uolet men-
daci arguere, meminerit etiā, ut probet.

Scripsi alicubi in Epistola ad ipsū,
P idq;

idq; his ipsis uerbis, me hunc p̄fæsentē
statum, quem ipsimet constituerunt,
quia sit pius, & ad ædificationem Ec-
clesiæ utilis, cupere conseruatum: Quis
id pius & sanus non cupit? Quid hic
superbe, aut Thrasonice dictum est: &
tamen quam belle ibi rhetoricitur?
dubitat, an de statu politiæ, aut Eccle-
siæ loquar, & tandem concludit. Si
potest Ecclesijs ille defensor status au-
reum seculum restituere, triumphet, ut
uolet: Quasi ego, nescio quæ magnifi-
ca iactarim me præstitorum esse. Ipsi
solent in publicis concionibus & lecti-
onibus suum istum aureum Adiapho-
rorum uitulum celebrare, prædicare
præsentium temporum fœlicitatem, q;
sit melior status, tum in politia, tum in
Ecclesia, quam fuerit sub priori princi-
pe, quodq; maior iam sit spes institu-
endæ disciplinæ, q; unquā antea. C. nō
quærere interitum nostræ religionis, &
plane aurea secula ex ipsis suis nouis In-
teritib⁹ polliceri. Ego nihil tale de meis
conatib⁹ iacto. Sed nimirū ista misera
rhetorica, undiquaq; pſidia sophisticæ
quærēs, nihil aliud indicat, nisi se pessi-
mā causā p manib⁹ habere. Quod

Quod uehementer dolet, me ex eius
scriptis & sermone probare, præsentes
actiones Ecclesiæ pernicioſas esse, seq;
etiam proprij oris, atq; adeo conſcien-
tiæ confessione conſtrictum teneri, atq;
ideo me multorum criminum inſimula-
lat, parum sanctæ cultæ amicitiæ, cu-
piditatis ferendi inter amicos odia, &
deniq; sycophantiæ, qui eius dicta ca-
luniōſe deprauem. Respondeo ad ſin-
gula ordine. Primum me amicitias uſ-
q; ad aras colendas censere, & non ul-
tra, nam & Christus ſeuere præcipit, ut
purita etm Euangeli omnibus homini-
b9 pferamus. Sed de hoc criminе nuper
dixi in pſatione in Apologiā. Secūdo,
me nō ideo recitare ullorū dicta, ut ſerā
in Ecclesia discordiam, ſed ut ueritatē
patefaciam, de quo meo animo Deum
reſtē uoco, nō excitari autē ſimul odia,
cum ueritas defenditur, imposſibile eſt.

Recito etiam ideo aliquando alio-
rum dicta, ut ſciant tum ipſi, tum & alijs
non tantum me, quem illi pro ſua mo-
destia facilime despiciunt, ſed alios quo-
q; uere pios & bonos viros ſerio iſtas
adiaphoristicas fraudes improbare.

P 2

Ad

Ad postremum, quod dicit me calumniose sua dicta interpretari, nec tamen quicquam probat. Respondeo debuisse eum speciatim in aliquibus dictis probare, me calumniose eius sententiam pervertisse, aut ulli falso sermonem attribuisse, & tum demum me calumniæ arguere. Sed uere iam isti adiaphororum magistri multa dicunt, & paucissima probant. Verum & hanc non probatam propositionem Deo iuuante confutabo, sicut & alias.

Respondeo igitur de recitatione eius somniorum, me non tanti somnia uel eius uel ullius hominis facere, quanti ipse sua facit, qui ea propemodum pro oraculis quibusdam habet, & etiam impressione dignatur. Sed primum edidi ea, ut ipsum admonerem de pœnitentia, qui sua somnia (ut dixi) facit maximi, deinde, ut eius addita somni interpretatione ostenderem & alijs, quid de ipsis fraudibus ipsem sentiat. Nam recitauit illud somnium de fenis, & interpretationem eius saepe coram multis, & dixit esse pulcherrimam præsentium actionum picturam.

Quod

me cā,
nec ta-
deo de-
us dictis
ententi-
monem
calum-
diapho-
& pau-
nc non
iuuan-

tatione
omnia
quan-
modum
etiam
rimum
de poe-
i) facit
omniij
alijs,
entiat,
e fene-
pe co-
imam

Quod

Quod attinet ad ea, quæ ex scriptis
eius citauit, ut Epistola ad Carlowicium,
primo bedencken / scripto Celenisi, Be-
gensi, scripto de Adiaphoris, Epistola
ad Hamburgenses, & alijs, nihil scio,
quid sycophantice citarim, nec uolo
iam de singulorum dictorum sensu dis-
putare, prolixitatis uitandæ gratia.
Conferat igitur ipse lector scripta illa
cum meis citationibus, & candide iu-
dicet.

Cæterum quod scripsi eum de cō-
scientia læsa ob istas adiaphoricas acti-
ones sæpiissime & grauissime, idq; co-
ram multis questum esse, plane uerissi-
mum est. An autem, cum idem, eodem
modo sæpius, idq; coram pluribus af-
firmat, sit statuendum, quod ea sit eius
mens aut non, ipse uiderit. Ego, pro
mea ruditate, siueius uerba hactenus in-
tellexi, ut usitate significant.

Sed quid in hac parte diutius im-
morarer? Hoc tantum peto, ut, cum me
mendacij & sycophantiæ arguere uolet,
prober quoq; simul, me alicubi uel mé-
titum de eo esse, uel eius dicta sycophā-
tice deprauasse, & non sine ullis proba-

P 3 tioni-

tionibus pro libitu quiduis affirmet, ne forte ipsem et eius peccati reus fiat, quod alijs tam liberaliter tribuit. Illud certenegari non potest, me sancte facere, qui, cum certo sciā ex plurimis serijs Philosophi affirmationib⁹, eū ob istas Adiaphoricas fraudes in malam conscientiam incidisse, alios pios moneam, ut caueat, ne suam quoq; conscientiam talibus corruptelis pollui sinant. Cōtra ipsum non recte, qui eadē alijs suadeat. Sed ista solent esse illa opima spolia, quae ex fortiter deuicta conscientia referimus.

In epilogo prolixo rhetoricitur, me ei non tantum stylum, sed etiam atrociora, atq; adeo gladios minari. Evidem uehementer doleo, quod meā Christianam admonitionem, quam secundū Christi de admonendo proximo regulam institui, tam parū Christiane excipiat, ac pro hostili inuestiua habeat. In qua certe ego (ut Christus nouit) nihil aliud, quam salutem proximi & gloriam Dei quæsiui. Vbi autem in meis literis legerit, me ei aliqua uehementer atrocia, aut etiā gladios minari, plane ignoro. Animaduertij in alijs huius Epistolæ

stola partibus, & superius aliquoties
ostendi, eū nimis pro libitu(nolo enim
darius de eo loqui) accepisse eum sen-
sum ex meis uerbis, quem uoluit, ut in
hoc forte etiam fecerit, atqui hoc non
est moderari responsiones, sicut Epi-
stola pollicetur, sed uehementer ex-
cerbare.

Ego(quoniam non satis noui, ubi
ille meis scriptis gladios appingat) te-
stor Deum, animum meum non fuisse
minandi ei uel gladios uel ullam hu-
manam uim. Sane is ego sum gladia-
tor, aut eæ sunt meæ opes, uel apud Ma-
gnates fauor, ut ei etiam gladios mina-
ri possim. At illi mihi minati sunt, cum
dixerint, si me illic haberent, aliter mecum
acturos, quā cum Torgensibus concio-
natoribus, quos tamen satis inclemēter
tractarunt. Imbecilliores profecto sum⁹,
quā qui Papistis, Interimistis, aut Adia-
phoristis gladios minemur, quos oēs iā
audio conspirare contra hasce miseras
Ecclesiæ Christi reliquias.

Affirmat multorum piorū animos
meis scriptis uulnerari, & se iudicare in
hac mœsticia temporum consolandas

P 4 & fo.

& fouendas esse Ecclesias. Evidem
testor dominum Iesum, hoc esse uni-
cum meum studium, ut in hac iam ag-
nita & uerissima Dei religione omnes
confirmem, & ad constantiam adhor-
ter. Ac spero omnes pios hunc meum
animum ex ipsis scriptis agnoscere, nec
pauci uere pij & zelo puritatis in reli-
gione Christiana ardentes mihi signifi-
cant, nostra scripta multos confirmare,
contra adiaphoricas actiones multipli-
citer Ecclesiam Christi affligere. Cum
autem simul necesse sit me arguere præ-
sentes Adiaphororum corruptelas, atq;
adeo earum autores adiutoresq;, credo
sane aliquos concuti, cum audiunt tan-
tos uiros tam malis negocijs patrocina-
ri. Verum huius mali ipsi causam præ-
buerunt, qui passi sunt malos homines
se ad istas fraudes adhibere, & postea in
publico conuentu Lypsiæ suo nomine
istud nouum Interim promulgare. Ad
hæc longe maius scandalum sequu-
tum fuisset, si iam Lypsicum Interim
in Vitenbergensem, & alias Misnicas,
Ecclesias intrusum fuisset. Quod certe
hactenus accidisset, nisi ei repugnatum
fuisset.

An

quidem
sse uni-
am ag-
omnes
adhor-
meum
ere, nec
in reli-
signifi-
irmare,
ultipli-
Cum
re præ-
as, atq;
, credo
nt tan-
ocina-
n præ-
omines
stea in
omine
re. Ad
sequiu-
nterim
snicas,
l certe
natum
An

An autem D. Philippus foueat & consoletur pios, dum eos, quod ipse met in scripto de Adiaphoris confitetur, per suas Adiaphoricas mutationes contristat, languefacit & in dubitacionem inducit, cuiusuis sani hominis communis sensus facile djudicabit.

Cum Epistola dicit, multos dolere condemnari illas Ecclesias, falso nobis tribuit condemnationem illarum Ecclesiarum. Nam ego laudaui & laudo eas, quod neq; a potentibus, neq; a doctis se persuaderi patiuntur, ut istas novas corruptelas accipiant, puramq; Christi religionem retinere conentur. Admonere unum aut alterum de poenitentia, & Ecclesias de cauendis fraudibus Adiaphoriciis, non est Ecclesias condemnare, ut quidem ego rem intelligere possum.

Hactenus quidem (ut opinor) satis confutaui, idq; ueris argumentis, ea, quæ contra meam Apologiam allata erant, quanquam nullis penitus rationibus fulta. Verum quoniam uult nos aures & oculos testes eorum facere, quæ aguntur, ideo sane cognoscamus,

P 5 quid.

quid isti testes affirment. Primum au-
scultemus, quid aures afferant.

Aures primum dicunt, se audisse,
Dominum Philippum semper fuisse
lenem, & nonnunquam in magnis re-
bus faciliorem, quam par fuit, ut ex-
empli gratia, quod recens duobus con-
fidentibus, an possint bona conscienc-
tia accipere papisticos, ordines ea spe,
quod sic canonicatus & præbendas
impetrare possint, respondit, posse: Al-
teri illorum, iam canonico, per quem
tota Marchia ad impietatem inclinata
est, dixit, *Kanstu es nicht vmbgehen/ so magstu es thuen* talia consilia saepe
& alias dedit. Debuissent illi nebulo-
nes Luth. consulere, ille eis aliter re-
spondisset, opinor dicturum fuisse,
wiltu es nicht vmbgehen/ so magstu
zum Teuffel faren. Sed ego adhuc ali-
quando istius Apostatae historiam reci-
tabo. Item referunt, quod in magnis
periculis aliquantulum imbecilior esse
soleat, ut epistolæ Lutheri Augustam
scriptæ claræ indicant, & præteritum
bellum plus satis indicauit, in quo ei
nulla urbs satis munita fuit, nisi ea, qua
nullum

nullum hostem habuit. Hæc Deus nō
uit non dici in eius contumeliam, sed,
ut hominum infirmitatem cognosca-
mus, ac in eos, præsertim in tanta re nō
nimium fidamus.

Item narrant aures, se ex multis cera-
to audiuisse, D. Philippum sæpe etiam
solum, nonnunquam & cum alijs, iam
ad impios Episcopos, iam ad aulicos
uocatum, & cum eis de religione con-
sufurasse. Inter cætera semper adiectū,
nisi cesserit & concesserit uenturos Ro-
manos, & cœlum ipsum cum suo Chri-
sto ruiturum esse. Aiunt etiam multos
honestos homines, qui Lypsiæ in con-
uentu interfuerunt, uehementer queri,
de D. Philip. quod non confirmauerit
constantiam delectorum, sed etiam op-
pugnauerit. Afferunt etiam aures se
undiuaq; audire, tum miserabiles ge-
mitus, eiulatus, & lamentationes pio-
rum, in quibus Spiritus S. per ista pseu-
dadiaphora est contristatus, tum etiam
insolentes gloriations impiorum, qui
gloriantur suas impietates iam etiam a
summis nostrarum Ecclesiarum docto-
ribus probari, ac inter cæteros Pflugum
post

post Begensem conuentum inter suos
ouantem dixisse, se non dubitare, quin
si res penes unum quendam solum sta-
ret, possit de uniuerso papatu transigi.

Docent etiam aures afferri tristes
rumores & querelas ex Francia, Hassia,
Misnia, Marchia, Saxonia de D. Philip,
quod suis scriptis ibi impios confir-
met, & pios languefaciat. Sicut ante
paucos menses dicebat hic quidam Su-
perintendens, effecit mihi ex meis pa-
rochis meros Interimistas. Item aiunt
aures, se audiuisse ex eius ore, quod dixe-
rit, præsentes actiones tendere ad re-
stitutionem papatus, & multa alia
eiusdem generis, quæ alibi enumera-
ta sunt. Affirmant etiam aures se au-
diuisse nuper, Torgensis Ecclesiæ Eu-
angelistas Vitembergæ male tractatos, &
ab ipsis hæreticæ prauitatis inquisi-
toribus examinatos, quia noluerint in-
cipere deformatre Ecclesiam. Hæc om-
nia aures constanter asserunt se a mul-
tis, & fide dignis audiuisse, & his plura.

Iam consideremus, quid alteri te-
stes, nempe, oculi dicant, qui magis fi-
deles existimantur. Oculi dicunt, se le-
gisse in Epistola ad Carlovicium, quod

er suos
e, quin
m sta-
nsigi.
i tristes
Hassia,
Philip.
confir-
it ante
m Su-
eis pa-
n aiunt
d dixe.
ad re-
a alia
numer-
s se au-
Euan-
tos, &
quisi-
nt in-
com-
mul-
Iura,
eri te-
gis fi-
se le-
quod

autor de religione loquens, dicat. Multa
uolens largior. Item, non impediam,
quo minus princeps instituat, quem uo-
let statum. Item, aiunt se legisse in alio
scripto, ubi expresse petatur Interim.
Item in primo bedencken supra Interim,
cum multa alia non bona, tum
etiam, quod ipsem scriptor fateatur,
se multa concedere. Item in alio scri-
pto, das sie viel streitige grosswichti-
ge sachen lassen fürüber gehen. In
alio quodam scripto, se non pugnare
de particula sola fide, Ibidem, nos præ-
cipue per Christum iustificari. In Epi-
stola ad Hamburg. uelle Gubernatores
umbram disciplinæ, non rem ipsam re-
stituere, eo autem spectare uoluntates
plærorumq; præsertim potentum, ut
faciant inclinationem ad omnes abu-
sus pontificios, & per restitutionem
quorundam ineptorum rituum redu-
cant omnes ueteres superstitiones. Item
in Lypsicco Interim, & alijs similibus
multa impia (quæ superius enumerata
sunt) admitti, ac in Ecclesiam reduci.
Item uidisse se mandatum Principiis
impressum, in quo sanguine iubetur

Lypsicco

Lypsicum Idolum in Ecclesijs Christi
erigī.

Hæc atq; alia huiusmodi sibi mu-
tuo probe conscientia cum utriq; testes,
aures & oculi iudici menti constanter
affirment, si is iudex pietatem Christia-
nam uere & non ficte amat, exiliet pro-
fecto, ac, uelati si domus ei arderet, aut
thesaurum quispiam e domo ei auferre
uellet, nihil non tentabit, conabiturq;
omnia ea facere, quæ pie & iuste poter-
it, ut istum cœlestem Euangeliū thesa-
rum apud se retineat. Sin uero paruif-
cerit pietatem, dicet testibus & nuncij
auribus ac oculis, non est uerum, quod
uos dicitis, ego mihi fortiter persuadeo
nihil periculi adesse. Et, etiam si aliqua
particula i storum, quæ uos dicitis, uera
est, tamen aliquis alius pro me defendet
religionem, aut etiam sua sponte res
melius habebit. Non est, quod ego sim
sollicitus de istorum paruis rebus, habeo
alia maioris momenti, quæ rectius
agam. Adhæc & Leo est in ea uia, is me
deuoraret, si accurrerem, ut religioni
opem ferrem.

Tales epicurei ubiq; iā terrarū sunt
pluri-

plurimi, audientes agi de uera religione
noſunt audire, uidentes noſunt ui-
dere, ſed cogitant, ſi modo Deum uen-
trem, & Deum Mamona recte colere
poterant, reliqua non magni momenti
eſſe, & fortassis ultro ſe bene habitura.
At nos, qui adhuc uolumus eſſe
Christiani, ne ſimus obſecro ita Deo
pro ingenti beneficio eductionis ex illa
Aegiptia Antichristi ſeruitute, pro eius
coeleſti Euangeliſ manna, proq; terra
promiſſionis ingrati, ut ſcientes & uo-
lentes a Domino & eius Euangeliō
oculos noſtros auertamus, noſq; ad
Antichristum & eius agnitas abomina-
tionum cæpas conuertamus, noſq; met
iſpos in æternum exitium ultro præci-
pitamus,

Nos ſcimus præſentem religionis
formam ueram & piam eſſe. Eſt enim
nobis tam clare probitas eius perſpecta,
ut uere ante oculos nobis Christus de-
pictus fuerit. Ac uix unquam tam clare
& tam promiſcue Euangeliū Iefu
Christi euulgatum fuit, ut hoc tempo-
re. Scimus igitur præſentem religionis
formā piā ac ſac̄ta eſſe, iſta uero, quam
no-

nobis impij Episcopi aulici, & eis additi
Adiaphoristæ fabricant, nondum
scimus an pia sit futura. Imo certo sci-
mus esse meras huius ueræ Iesu Christi
religionis corruptelas. Quare sollicite
nobis ab ea caueamus. Nec nos moue-
at, quod magni uiri ab astutis homini-
bus ad fucandas istas fraudes pertracti
sint.

Præsentes istæ compositiones si-
milimæ sunt ijs, quæ ante annos 19, in
Augustanis comitijs institutæ erant, ibi,
ut Philippus in Epistola ad Norinber-
genses scribit, res erat eo deducta, ut am-
bigui & flexiloqui articuli conderen-
tur, acciperentur Adiaphora Papistarū,
& Episcopis iurisdictio traderetur. Ex
ea compositione ne ipse quidem dubi-
tat certam oppressionem nostræ religi-
onis, sequuturam fuisse. Non est autem
dubium, quin si Lutherus non repug-
nasset, Philippus plane in eam compo-
sitionem consensisset, quod euidenter
ex Lutheri Epistolis ad eum tunc scri-
ptis, probari potest. Proinde si tunc,
cum nondum fuit summus in nostra
Ecclesia habitus, ut nunc habetur, item
cum

is addi-
ondum
erto sci-
Christi
Collcite
s moue
omini
pertransi-
ones si-
os 19, in
ant, ibi,
rinber-
ut am-
nderen.
istaru,
ur. Ex
dubi-
religi-
autem
repug-
ompo-
denter
inc scri-
tunc,
nostra
, item
cum

cum adhuc Lutherus uiueret, præterea cum haberet principem & aulam non nimium cupidum istarum faudulenta- rum compositionum, adhæc cum non dum esset ulla nostra graui calamitate, & hostium successu perterrefactus, tam en uoluit in illam conciliationem Christi & Belial consentire: Quid mirum est, si iam, liberatus Tyrannide Lutheri, (cui in epistola ad Carlouici- um, se deformiter seruiuisse scribit) perterrefactus insuper tanta nostrarum Ecclesiarum calamitate, adhæc cum ue- hementissime ab Aula, ut cædat aduer- sarijs, urgeatur, aliquas compositio- nes parum pias iuuet. Hæc testor Deum me non ideo recitare, ut Philippo de- bitas laudes detrahiam, sed, ut mone- am Ecclesiás, ne temere fidant in ho- mines, & in conseruanda pura Iesu Christi religionem magis sedulo aduigi- lent, Satanaeque mille artes, ueram pie- tatem perdendi cupidissimi sollicite ca- ueant.

Commemorat passim sua merita
& labores. Agnosco autem, tum ego,
tum omnes p̄ij ingentia bona nobis

Q Deum

Deum primuth per D. M. Lutherum,
postea & per ipsum ac alios præstisſe.
Verum pro ijs non ita ingrati esse debe-
remus Deo, ut in gratiam instrumen-
torum, per quæ nobis ista bona collata
sunt, uelimus ipsa Dei beneficia abijke-
re, atq; ita ipsum Deum contumelia
afficere: Quod per præsentes corrupte-
ſas fieri superius ostensum est. Ego nos
Deo, & præceptoribus sic gratissimos
fore existimo, si ea, quæ ab eis pie, erudi-
teq; nobis tradita sunt, constantissime
contra quoscunq; demū retinuerimus.

Etiam Salomon fuit optime de
Ecclesia meritus, & omnium mortali-
um sapientissimus. Nam, præterquam
quod per 40 annos prudenter ac paci-
fice totum regnum rexit, etiam tem-
plum ædificauit, religionem constituit
a Deo dilectus fuit, cum eo Deus lo-
quutus est, & de multis humano gene-
ri utilissimis rebus doctrinam inuenit
& illustrauit. Non tamen tanti eius exi-
miæ uirtutes, ingentia merita, & eius
quasi diuina supra alios homines præ-
stantia, fieri debebant ab Israelitis, ut ei
concedere debuerint, templa idolis
con-

construere, atq; ita posteris suis horri-
bilis idolatriæ & tam ingentium cala-
mitatum occasionem dare.

Si, cum stant sibi mutuo oppositæ
acies, alterius partis dux, quantumuis
bene meritus, consulsurraret cum hosti-
bus, sciens languefaceret suos, & con-
firmaret aduersarios: nullo modo pro-
fecto ferendus esset. Iam certe Christi
fratres stant in acie contra turbam An-
tichristi. Patentur duces se ea agere &
promouere, quæ pios quidem langue-
faciunt, impios uero confirmant, ita
ut etiam triumphent. Nec tantum
principium prælij adhuc est, sed iam
ubiq; campi piorum cadaueribus strati
sunt, eorumq; sanguine rubent, ac pa-
rum abest, quin & paruæ reliquiæ, quæ
supersunt, penitus deleantur. Nec agi-
tur de humana gloria, aut præsenti ui-
ta, sed de gloria Christi capitis nostri,
deq; regno cælorū, ac singulorū æterno
exitio aut salute. Et adhuc audēnt du-
ces isti in aceruis cadauerum stantes, ad
hasce paruas miseri Israelis reliquias cō-
cionari, se de eis bene meritos esse, sua
eas debere præcepta sequi, sic eas scilicet

Q 2

saluas

saluas fore , neq; hoc cuiquam admo-
dum indignum uidetur.

O Deus uenter, quam tu longe reg-
nas, & late potenter : quamq; homines
longe pluris iniurias & damna terre-
na, quam cœlestia faciunt: At profecto,
si sapient, tum duces de tantis malis ali-
quando tandem pœnitentiam agent,
tum & miserae Israelis reliquiæ aliquan-
to attentius cogitabunt de cœlesti ue-
ritate retinenda , etiam si uel Petrus uel
Paulus, uel aliquis angelus de cœlo ali-
ud eis suaserit.

Dominus Iesus, qui ab æterne Pa-
tre missus est , ut serpentis caput conte-
rat, eiusq; opera destruat , conterat &
perdat istas mille uaferrimi Satanæ ar-
tes , quibus iam religionem CHRISTI
astutissime & sceleratissime abomi-
nationibus Antichristi pollue-
re, perdere, & funditus de-
tere conatur ,
A M E N.

DE

admo-
ge reg-
omines
a terre-
ofecto,
lis ali-
agent,
iquan-
esti ue-
rus uel
elo ali-
ne Pa-
conte-
erat &
næ ar-
RISTI
omi-
ue.

DE

DE VERIS ET FAL-
sis Adiaphoris, Matthiæ Fla-
cij Illyrici.

ITEM EPISTOLA D. IOAN-
nis AEpini Superintendentis Hambur-
gensis ad Illyricum de eadem
materia.

Vtrumq; simul æditum Calen-
dis Decembris.

M. F. ILLYR. G. ET P. IN
I. C. liberatore, seruatore & D. nostro
D. Ioannes AEpinus Ecclesiæ
Hamburg. Superin-
tendens.

QVI fortassis magis affectu quam
iudicio mihi aliquid eruditio-
& authoritatis tribuere uidentur,
pio quodam studio ac zelo sæpenume-
ro me exhortati sunt, ut de Adiapho-
rica controuersia ædito scripto meam
sententiam testatam facerem, & argu-
mentum eius controuersiæ integrè ex-
plicarem, propter illos, qui fucosis ar-
gumentis in his certaminibus decipi-
untur.

Q 3 Ego

Ego libenter equidem hic pro mea
tenuitate seruiuisse Ecclesiæ Christi,
quam video ubiq; terrarum Adiaphori-
cis deliberationibus horrende dissipati
& eueriti: Sed ne quid supra mei inge-
nij uires hic attentarem, persuasit motæ
controversiæ magnitudo, & mea im-
becillitas. Videbam enim uiros eximia
eruditionis & authoritatis, cum quibus
nec debedo, nec possum ullo modo con-
ferri, quasi attonitos & obstupefactos
silere ad Adiaphoricas disputationes.
Cognoscebam etiam, sapientes quo-
dam in potentiorum gratiam, sapien-
tiæ humanæ fuso callidius pingere
Adiaphorica consilia, & mutationes,
quam ut fraudes & doli sub istis consi-
lïjs latentes, a quo quis detegi, dilui & re-
futari satis possent, eo quod omnibus
non sit ea sermonis copia, proprietas &
perspicuitas, quam hæc tractatio re-
quirat.

Ego itaq; conscient mihi meæ imbe-
cillitatis hactenus expectau, quo, qui
melioribus armis instruti sunt, quā ego
sum, hanc pugnam in se reciperent, &
pro Ecclesia Christi, contra Interimi-
sticos

sticos & Adiaphoricos dolos & fraudes
decertarent. Etsi moram omnem Ec-
clesiae nocere intelligerem, me hoc con-
solabatur tamen, quod de his contro-
uersijs certæ & explicatæ sententiaj, &
pia sanctaç iudicia extarent in con-
fessione Augustæ ædita, alijsq; scriptis,
quæ diserte ementita Adiaphora a ue-
ris discernunt.

Confidebam etiam Doctores no-
strarum Ecclesiarum nunquam esse de-
serturos ea, quæ tum in confessione il-
la, tum uiuente & præsente D. M. L.
Theologi eruditione & pietate prestan-
tes, & longo rerum usu exercitatissimi
Smalcaldiæ, & in alijs suis congressibus
de Adiaphoris, uel retinendis uel reijci-
endis inter se constituerunt: Quod in il-
lis consultationibus diligenter expen-
sum, & expositum sit, quid in ritibus &
obseruationibus Ecclesiasticis aduer-
sarijs salua conscientia, sine iactura glo-
riæ Dei, & aduertatione Euangelij Chri-
sti concedi possit.

Me hæc in animo disputante non
sine graui conscientiæ lucta, taciteq; dei-
plorante Ecclesiæ præsentem calamita-

Q 4 tem

tem (quæ magis domesticis trepidationibus, desertionibus, & fuscis consultationibus , quam aduersariorum saeuicia & armis, corrumpitur, deformatur, dissipatur & euertitur) mihi præter omnem expectationem exhibetur tuus tractatus doctissime & ornatissime Magister , qui integrum & explicatam scriptionem de Adiaphoris continet. Viso eius scripti argumento gratulabar Ecclesiæ Christi. quæ Adiaphorica certaminibus ualde turbata & labefactata, in grauissimas & nocentissimas dubitationes quotidie periculis proruebat, sinebatq; sibi persuaderi cedendo posse conseruari integritatem suæ doctrinæ. Hac persuasione autem nihil esse fallacius & uanius res ipsa etiam nunc docet, & non sine grauissima Ecclesiarum dissipatione , temporis progressu docebit clarius.

Si in comitijs principum gubernatores piam animi constantiam Christianis dignam præstitissent, nec temere, ne cogente quidem ulla magna necessitate, deseruissent confessionem Augustæ Anno 1530. Cæsari & imperij processibus

ribus exhibitam, nec subtraxissent Christo debitæ confessionis patrocinium: Ecclesia nunquam fuisse redacta ad tantam calamitatem, & tantas dissipationes, quibus modo uastatur, & (ut timeo) horribilis uastabitur, propter turpem desertionem optimæ nostræ causæ. Itmo nō nostræ, sed Dei ac Christi. Quia sana & pura doctrina nostrarū Ecclesiarum suspecta facta est omnibus, Euangeliū Christi, quod nostræ Ecclesiæ pure docent, ubiqꝫ afficitur contumelia, omnia complementur offendiculis, Ecclesiarum consensus, & concordia dissoluitur, & bene institutæ Ecclesiæ turpissime deformantur, miserebꝫ ustantur & euertuntur.

Dominus certe quiduis potius impunitum sinet, quam hanc ueritatis desertionem, & sui nominis contumeliam, Ecclesiæqꝫ suæ uastitatem, quam desertione optimæ causæ, gubernatores præcipue inuixerunt, qui hactenus Ecclesiam & gloriam Christi, pia animi constantia uisi sunt propugnare. Sed breui sentient, quid sit CHRISTI Euangeliū desertione contumelia af-

Q 5 sicere

ficere & committere, ut nomen Domini male audiat apud impios.

Pij agant gratias Domino, quod conseruati sunt, ne polluerentur peccatis grauissimis huius defectionis. Nos consoletur, & corroboret, quod Dominus in summa imbecillitate, in medijs periculis, in grauissimis temptationibus, & extremis difficultatibus Ecclesiam suam semper plantauit, propagauit, defendit & conseruauit, cuius dextera abbreviata non est. Idem poterit nunc etiam, reluctantibus omnium inferorum principatibus, eam in hisce extremis Sathanæ furoribus tueri & defendere, sicut semper protexit & seruauit. Ipse met Deus Ecclesiæ suæ fundatum est, non illi, qui putant se cœlum suis humeris sustinere, ne ruat. Frustra itaq; cedendo placamus eos, ut Ecclesia conseruetur, qui sunt Ecclesiæ manifesti hostes.

Deus alia habet consilia quam nos, placet ipsi, ut multorum hypocrisis præsentibus periculis, afflictionibus & desertionibus detegatur, utq; ficti Christiani patefiant, & uere pij probati igne tenta-

tentati
Destin
no, du
qui Eu
piditat
gratia
judicia
debent
V
signum
am cul
placari
fucos e
fertion
tur uel
Vt
geat, m
si æ stru
in suas
persua
uari p
doctri
pensat
men r
hic uer
tionib
nostris

Domi-
quod
pecca-
Nos
Domi-
medij
nibus,
lesiam
gauit,
lextera
t nunc
nfero-
extre-
defen-
tuauit,
amen-
celum
frustra
cclesia
anife-
n nos,
ocrisis
bus &
Chri-
i igne
tentia-

tentationis & persecutionis purgentur.
Destinato Dei consilio & Ecclesiæ bo-
no, dubio procul patefiunt hypocritæ,
qui Euangelium prætexuerunt suis cu-
piditatibus, & pietatem simularunt
gratia commodi. Hæc sunt iusta Dei
judicia, quæ pios consolari & animare
debent, non frangere.

Valde autem horrendum iræ Dei
signum est, neminem hic agnoscere su-
am culpam, ac lapsum, nec Dei iram
placari uera pœnitentia, sed tantum
focos excogitari, quibus peccatum de-
sertionis & abnegationis uel extenua-
tur uel defendatur.

Vt Diabolus ceptam desertionē ur-
geat, miro stratagemate insidias Eccle-
siæ struit, & præcipue ut bonos ac pios
in suas partes pertrahat mendacijs, eisq;
persuadet, mutatione rituū posse cōser-
uari publicam pacē, puram Euangelij
doctrinam, ueram Sacramentorū dis-
pensationem, & ueros cultus: Cum ta-
men ne leuissima quidem spes nobis
hic uere ostensa sit. Istiusmodi mitiga-
tionibus ac mutationibus in Ecclesijs
nostris posse retineri, uel minimum pu-
ræ do.

ræ doctrinæ, & ueri Dei cultus, nugæ
sunt, quibus uana tantum spe a satelli-
tibus Antichristi lactatur, imo decipi-
tur Ecclesia.

Diabolus uix potuisset aliud stra-
tagema reperire, quo facilius euerteret
Ecclesiæ nostræ: Nam hoc stratage-
mate nos per nosmetipſos expugnat, &
Ischiarotica arte Ecclesiæ prodit. Ma-
tationes ac mitigationes, quæ postulan-
tur, quia tegunt fraudes, & secum tra-
hant impias doctrinæ, & cultus corrup-
telas, ideo non fuit satis Ecclesiæ men-
dacijs fallere: Sed a Sathana etiā extrudi
oportuit quosdā Epicureos homines,
secundū sæculum prudentes, qui mu-
tationes faciendas esse fucatis rationi-
bus, & uana proposita spe suaderent, &
adiaphorico fuso Ecclesiæ fallerent,
eisq; obtruderent hanc opinionem, Ec-
clesiæ sine Dei uerbo & fide, carnis pru-
dentia gubernari posse. Sicq; doceri
debere in Ecclesia, ne potentes offen-
dantur, & ut publica pax & tranquilli-
tas, & cuiusq; possessiones humanæ sa-
pientiæ astu conseruentur, retineaturq;
quafiscunq; Ecclesiæ status. Qua sapi-
entia

entia E
ticiæ F
phetas
sancto
ueritat
clesiæ E
di repr
& pers
Ep
stulte i
lenitat
tem sic
Christ
quitas
ueritas
mus C
Qu
curei a
turpiter
nunc
multar
pi ubi
stras re
Quam
um fit
filia, a
stitas

s, nuga
satelli
decipi
id stra
uerteret
ratauge
gnat, &
c. Muta
stulan
um tra
corrup
m men
extrudi
mines,
ui mu
ationi
rent, &
llerent,
em, Ec
nis pru
doceri
offen
quilli
næ sa
caturq
a sapi
entia

entia Epicurei illi aperte arguunt stul-
ticiæ Filium Dei Iesum Christum, Pro-
phetas, Apostolos, Euangelistas, omnes
sanctos Episcopos & martyres, qui nec
ueritatem Dei unquam docere, nec Ec-
clesiâ plantare ac conseruare sine mun-
di reprehensione & absq; summo odio
& persecutione potuerunt.

Epicurei isti sapientia carnis ebrij
stulte iudicant Diabolum adiaphorica
lenitate, si non omnino immutari, sal-
tem sic falli posse, ut ex inimico amicus
Christo fiat, & ut tenebræ fiant lux, ini-
quitas iusticia, bellum pax, mendacium
ueritas, abnegatio confessio, Epicureis-
mus Christianismus, impietas religio.

Quid autem sua sapientia hi epi-
curei adiaphoristæ effecerint, & quam
turpiter deceperint Ecclesiæ, docet
nunc rei euentus, & testatur uastitas
multarum Ecclesiaram, quam Episco-
pi ubiq; faciunt, ut in Ecclesiæ no-
stras reuehant omnes suas impietates:
Quam etiam pericolosum & noxi-
um sit, sequi humanæ sapientiæ con-
silia, absq; uerbo D E I, præsens ua-
stitas plus satis nos docet, & nisi saxeí
essemus,

essemus, sapientiores fieremus nostro
periculo & damno. Quid aliud sunt
Adiaphoricae mitigationes, quam hu-
manæ sapientiæ inania consilia? Quid
his aliud efficitur, quam quod Anti-
christo & eius abominationibus ad no-
stras Ecclesias via struatur, & ostium
aperiatur.

Quam artificiosus sit Diabolus,
& quam uafre possit omnia corrum-
pere & inuertere, inde animaduerti po-
test, quod doctrinam de Adiaphoris,
quam olim Præceptores nostri, animo
sancto & pio proposuerunt, ut saucia-
tas conscientias sanarent & docerent,
quomodo libertate Christiana recte &
pie quisq; sine dato offendiculo, uti
posset, eo referat & accommodet, ut la-
befaciat & corrumpat nostrarum Ec-
clesiarum ueram doctrinam, ueros Dei
cultus adulteret, conscientias infirmas
perturbet & diuexet, omnia offendicu-
lis compleat, infirmos fide subuertat,
pios pastores ejciat, ueritatem obruat,
Ecclesias uastet, & in gratiam homi-
num Antichristi abominationem, uer-
bo Dei electam, Adiaphorica sua sapi-
entia

entia re-
gulam
Sa
adhibe
semper
am, ue-
git, S
consili
sunt, ta
aliquo
trusit al
ribus in
stis aux
defend
& fraude
ut astru
huius u
licere in
las adm
ta decal
Sathan
tius aus

Et
fucum
plusqua
quent h
ipſi infi

s nostro
iud suni
am hu
a: Quid
d Anti
s ad no
ostium
abolus,
corrum
uerti po
phoris,
, animo
t fautia
ocerent,
recte &
lo, uti
t, ut la
um Ec
ros Dei
nfirmas
endicu
uertat,
obruat,
homini
n, uer
a sapi
entia

entia reuehat in Ecclesias nostras, ad re
gulam uerbi Dei optime institutas.

Sathan, quia nescit moderationem
adhibere in suis technis & fraudibus,
semper eis uel manifestam impudenti
am, uel apertam tyrannidem coniun
git. Sic etiam facit in Adiaphoricis
consilijs, quæ etsi satis subdola & uafra
sunt, tamen quia uidebantur indigere
aliquo scripturæ fuco, Diabolus ex
trusit alios Epicureos Magistros, prio
ribus impudentiores, qui Adiaphori
stis auxilium præstarent, & audentius
defenderent Adiaphoricas mutationes
& fraudes. Hi eo dementiæ uenerunt,
ut astruant ad pericula uitanda, & ad
huius uitæ commoditates retinendas,
licere in religione quaslibet corrupte
las admittere, & ostio inferiora præcep
ta decalogi uiolare, qua doctrina ne
Sathanas quidem ipse aliquid impudé
tius ausus fuit proponere unquam.

Et ut imperitis & incautis faciant
fucum, ad probandam suam istam,
plusquam fanaticam insaniam, detor
quent huc exempla sanctorum, quibus
ipsi infirmitati fidei, charitati & necel
litati

sitati ad amplificandam nominis Dei
gloriam inferuerunt, sine ullo infir-
morum offendiculo, absq; negatione,
extra casum confessionis, & iuxta liber-
tatis Christianæ regulam: Ut infirmos
in fide lucifacerent Christo, & ut iuxta
libertatis Christianæ normam, ceden-
do & largiendo libera, licita & utilia ad
ædificationem, propagarent Dei reli-
gionem, Ecclesiam fundarent, fidem
Christi plantarent, gloriam Dei illu-
strarent, puram doctrinam Ecclesiæ cu-
stodirent, & salutem omnium promo-
uerent. Quæ sancti sic bono con-
scientiæ testimonio egerunt, isti impo-
stores referunt ad execrandam licenti-
am, qua statuunt cum summo offendic-
culo licere, deserere fidei confessionem,
abjicere sanam doctrinam, abolere ue-
ros cultus, replere Ecclesiæ Idoloma-
nia, & Christianismum conuertere in
Epicureismum. Quo semel sepeliatur
omnis pietas, totaq; Christi religio de-
leatur, tantumq; in Ecclesijs reseruetur
aliquis fucus religionis, sub quo, (Chri-
sti uerbo ex Ecclesia electo), dominetur
illorum gubernatorum libido, qui iam
cœpe-

cœper
mitig
resister
rupteli
tius c
Christ
Si
litici g
talem:
sub fin
tim c
Christ
ueniat
uiuos
Sathai
impiet
Pr
quæ ub
morib
prædic
uehatu
uerecū
deatur
des, R
sanctu
inde us
ftæ & c

nis Dei
o infir-
atione,
a liber-
afirmos
ut iuxta
ceden-
tilia ad
ei reli-
, fidem
ei illu-
siæ cu-
romos
o con-
impo-
icenti-
ffendi-
onem,
ere ue-
loma-
tere in
eliatur
io de-
ruetur
Chri-
inetur
iū iam
cœpe-

cœperunt prætextu Adiaphoricarum mitigationum excutere pios Doctores, resistentes suis simulationibus & corruptelis, ut ipsi sapientia carnis, seu potius cupiditatibus regant Ecclesias Christi.

Si mens mihi uera præsagit, hi po- litici gubernatores introducent nobis talem administrationem Ecclesiæ, qua sub fine sæculi, partim imposturis, par- tim crudelitate ita extinguetur fides Christi, ut apud paucissimos, pura inueniatur, cum Filius Dei aduenerit, ut uiuos & mortuos iudicet, & regnum Sathanæ, cum omni hypocrisi & impietate destruat, & funditus euertat.

Præsens Ecclesiarum uaſtatio, & quæ ubiqꝫ in communibꝫ hominum moribus manifeſte regnat impietas, prædicti breui futurum, ut talis inuehatur Epicureismus, in quo sine ulla uerecūdia ac metu, soluto cachinno ri- deatur scripturæ authoritas, Christi fi- des, Religio, & quicquid in Ecclesia sanctum & salutare est, & semper fuit inde usqꝫ ab ipsis primordijs ueræ, san- ctæ & catholicæ Ecclesiæ Christi. Spe-

R. randum

randum tamen est, Deum non tolleraturum diu blasphemos hos conatus Epicureorum, tum Episcoporum, tum gubernatorum.

Etsi Adiaphorici & Epicurei deceptores uersutia inter se certent, & malitia se inuicem uincunt, tamen eandem rem agunt, utriq; prolixe promittunt, Adiaphoricis mutationibus posse retineri publicam pacem, Euangeli puram doctrinam, ueram Sacramentorum administrationem, cum tamen ex libro Interim, Reformatione Ecclesiastica, ex Episcoporum Diocesanis constitutionibus mandatis, & Papæ indulxit contrarium sciant.

Hæc autem configunt Adiaphoristæ, ut doctis & pijs, quos sciunt studiosos esse publicæ tranquillitatis, & incolumitatis Ecclesiæ, imponant, & efficiant his artibus, ut ad subornatas fraudes taceant. Ipsisq; tacentibus Antichristus rursus cum suis superstitionibus tacite irrepat in nostras Ecclesias, omnia ibi nobis silentibus corrumpat, dissipet ac uastet: Sicut etiam sub hoc Doctorum silentio fecit, & non parum,

Deg

1 tollera-
conatus
um, tum
curei de-
ut, & ma-
en ean-
promit
ous possi-
uangelij
cramen-
n tamen
ne Eccle-
ocesanis
Papæ in-
diapho-
nt studi-
is, & in-
it, & ef-
ornatas
bus An-
stitioni-
cclesias,
umpat,
sub hoc
parum,
Deo

Deo irascente nostris trepidationibus,
& desertionibus promovit, eo enim res
ipsorum fraudulentis consilijs deducta
est, ut cum pudore nunc uideamus, &
audiamus Ecclesias ubiqꝫ propter Do-
ctorum silentium Adiaphoricitis muta-
tionibus horribiliter dissipari.

Si uolumus recte consultum Ec-
clesiæ, necesse est, ut quod initio facien-
dum fuisset, nunc tandem faciamus,
hoc est, ut nostra studia, consilia, labo-
res, confessionem, & preces coniunga-
mus, interqꝫ nos diuidamus præsentि-
um certaminum labores, ad propug-
nandam gloriam Christi, & Ecclesiæ
salutem. Euentumqꝫ pij nostri certami-
nis commendemus Iesu Christo, se-
denti ad dexteram Dei, imperanti om-
nibus principatibus, inferorum & mun-
di, Ecclesiamqꝫ suam defensuro sub hoc
extremo furore Diaboli contra suos ho-
stes, quemadmodum eam ab initio
mundi semper defendit.

Recitatis adiaphoricitis fraudibus,
ad euertendam nostram ueram, sanctā,
catholicam & orthodoxam fidem re-
pertis adduntur etiam manifesta men-

R. 2 dacia.

dacia. Aduersarij enim Christi & nostri
impudenter de nobis spargunt, nos de-
formes & Tæxiæ amare, odio habere eū,
Tæxiæ, & detestari primæ & ueteris Ec-
clesiæ ritus. Idq; faciunt, ut nos exosos
reddant potentibus, & cum contra nos
nihil possunt ueritate, calumnijs, conui-
tij, ac mendacijs nos obruant. Sed Do-
minus nos tuebitur contra illos Syco-
phantas, & defendet suam Ecclesiam
contra ipsorum Diabolicam malevo-
lentiam.

Ordinationes & ceremoniæ no-
strarum Ecclesiarum, euidenter eorum
mendacia refellunt, nobisq; testimoniu-
m ferunt, quod ueteris Ecclesiæ ad
ædificationem utiles, & in prima Ec-
clesia obseruatas, diligenter retinemus
& custodimus. Res ipsa in nostris Ec-
clesijs etiam loquitur, nos deformem
uastitatem, & utilium rituum abroga-
tionem non probare. Nec est nobis hic
prolixa apologia opus, res ipsa nostram
causam dicit, quia tantum submoti
sunt illi ritus e nostris Ecclesijs, qui fal-
sæ, & impiæ doctrinæ semina & nerui
erant, & qui salua conscientia, & sine
iactura

& nostri
nos de-
bere &
teris Ec-
s exos-
ntra nos
s, conui-
Sed Do-
s Syco-
clesiam
naleuo-
iae no-
eorum
imoni-
esiae ad
na Ec-
nemus
tris Ec-
ormem
roga-
bis hic
ostram
bmoti
ui fal-
nerui
& sine
actura

factura salutis animarum retineri non
poterant, quiq; ad pietatem nihil con-
ferebant, sed ministerium Dei tantum
obruebant in Ecclesia.

Aduersarij toti in hoc sunt, ut sine
discrimine obruant omnes Ecclesias
calumnijs. Ideo necesse est, ut docto-
rum testimonia ubiq; extent de riti-
bus nostrarum Ecclesiarum, & palam
fiat omnibus, etiam posteris nostris,
quæ adiaphora in nostris Ecclesijs im-
probemus ac rejiciamus, quæ probe-
mus & amplectamur. Bene igitur pro-
fecto merentur de Ecclesia, qui iā æditis
scriptis de Adiaphoris pium delectum
faciunt & ostendunt, quid nostræ Ec-
clesiae de Adiaphoris iudicent, & quid
in Ecclesiasticis ritibus iure probari &
improbari posse censeant.

Deus nobis testis est, nos ex animo
cupere, ut Ecclesia ad normā uerbi Dei
reformetur, a qua eam nimiū discessisse
totus terrarum orbis queritur, & mode-
ratiores aduersarij uel inuiti fatentur
hoc ipsum. Et ut custodiantur in Eccle-
sia pura doctrina, ueri cultus, moderati-
tus, ad ædificationem necessarij & uti-

R 3 les,

Ies, honesta & seuera disciplina, in administratione omnium sacrorum de cens & iustus ordo, inculpata uiuendi ratio, in deliquentes iusta animaduersio, & id genus alia, quæ ad illustrandam Dei gloriam, & ampliandam, ac conseruandam ueram Christi Ecclesiæ prosunt, supplices multis annis petiuimus.

Illa sola aboleri cupimus, quæ destructioni subseruiunt, infirmos fide offendunt, puriorem doctrinam Christi corruptunt, Ecclesiam ridiculam reddit, Christi ministerium impediunt, obruunt, ludibrioq; exponunt, scenicas uanitates & ludos, plusquam pueriles exhibent, iniusta schismata excitant, & fouent impietatem, ac idolomaniam alunt. Et quæ fomenta, seminaria, nervi q; sunt falsæ doctrinæ, & impiae superstitionis ac impietatis, quales sunt multi ritus in aduersariorum Ecclesijs.

Si aduersarij ex animo quererent gloriam Dei, & Ecclesiæ salutem, cuperentq; solidam concordiam, firmum consensum, & conformes ritus constitui in Ecclesia, certe permetterent pri-

um

um delectum fieri in Adiaphoris, & ser-
uarent nobiscum Adiaphoricos ritus
uerbo Dei consentientes, & ad ædifica-
tionem utiles: damnarent & tollerent
corruptelas, quas ueteres ex primæ Ec-
clesiæ ritibus indocti & impij pontifi-
ces, Episcopi, Sacrifici & Monachi af-
finxerunt, de quibus etiam reprehenduntur
propriæ conscientiæ testimoniæ.

Si iusta ratio iniretur constituendi
piam, & Deo placentem concordiam,
facile restitueretur deformatæ Ecclesiæ
priscus nitor: Sine difficultate coiret
concordia, constitueretur in omnibus
consensus docentium, & instauraretur
rituum Ecclesiasticorum utilis & pia
conformitas. Verum aduersarij id non
agunt, eo non spectant eorum consilia,
conatus & actiones, sed ut suas abomi-
nationes integre instaurent, nostrasq;
Ecclesiæ, aut ad se, & suas superstitiones
retrahant, aut opprimant. Qui eis me-
liora consilia tribuunt, grauiter errant,
semetipos & totam Ecclesiam pernici-
ose fallunt.

Si quid credendum est scripturæ.
R. 4 testimo.

testimonijs, & omnium æstatum histo-
rijs, Deus non diu sustinebit illorum
insolentiam, qui Ecclesiam nunc uel
ui uel fucatis artibus conantur retrahere
ad Antichristi impietas, a quibus Do-
minus eam nunc in fine seculi benigne
repurgauit. Nisi hostes Christi & uafri
Adiaphoristæ quieuerint, ad meliorem
mentem redierint, & cesserint Dei uer-
bo suis technis, Dominus tragicò euen-
tu breui declarabit se istis studijs horri-
biliter irasci.

Non fucatis artibus imp̄isue cona-
tibus, sed recte agendo placandus est
Deus. Iuste constituenda, & conseruan-
da est Ecclesia, non fraudulentis & fu-
cosis technis, astutisq; mutationibus.
Quibus offenduntur imbecilli, cor-
rumpitur doctrina Christi, & cultus ue-
rus Dei in Idolatriam, & uera Ecclesia
in synagogam Antichristi transforma-
tur.

Non ignoramus, in quibusdam Ec-
clesijs & Ἀξιωσ ac solitudines esse nō pro-
bandas, necesseq; esse, ut in illis quædā
aliquando mutata reformatur. Nec
improbantur a nobis iustæ & utiles mu-
tatio-

hito,
llorum
unc uel
trahere
us Do-
enigne
& uafri
liorem
ei uer-
o euen-
s horri-
e cona-
dus est
eruan-
s & fu-
nibus:
, cor-
tus ue-
cclesia
orma,
um Ec-
o pro-
quædā
. Nec
les mu-
ratio-

tationes, quæ suo loco, & tempore cō-
mode fiunt: Mutationes intempestiuas
damnamus. Quibus nunc sine ullo
fructu, ullaue certa spe retinendæ pacis
& conseruandæ Ecclesiæ, labefiunt fi-
deles, doctrina sana suspecta redditur,
consensus docentium discinditur, pio-
rum coniunctio dissoluitur, infirmi
multis modis offenduntur, papisticæ
impietates stabiliuntur, corruptæ ab-
iectæ reducuntur: Ecclesiæ nostræ non
solum aduersarijs, sed etiam omnibus
nationibus risui exponuntur, Papismi
ſexuitia & Tyrannis restauratur, Anti-
christo aperitur ianua ad nostras Ec-
clesias, & nerui impietatis eius retinen-
tur & defenduntur.

Hæ causæ sunt, propter quas iu-
dicamus nunc fieri non debere ul-
las mutationes in Ecclesia. Profes-
to plus mali inest Adiaphoricæ & In-
terimisticæ mitigationi & mutationi,
quam uulgo intelligitur. Deus pude-
faciat illos Epicureos, qui Adiaphori-
co dolo Ecclesias scientes & uolentes,
euertunt, ignoscant peccatis illorum,
qui bona quadam intentione & cordis

R 5

pro-

propensione erga Ecclesias & res publicas decepti, has mutationes aut imprudentia aut silentio uel comprobant uel adiuuant.

Diabolus ad uerum Dei cultum abolendum, & ad euertendam ueram Christi Ecclesiam, nihil potuisset callidius excogitare Adiaphorica mitigatione ac mutatione: Hac enim longe plus effecit, quam sauvicia & tyrannide efficeret. Tanta enim uis inest huic adiaphorico toxicu, ut alias loquacissimos reddat plane mutos, disertos balbutientes, recte institutos ambiguos & perplexos. Ex pastoribus quibusdam lupos, & ex Christianis Epicureos, tantum in huius uitae commoda intentos. Metamorphosis, olim attributa Circes carminibus & poculis, nihil est ad hanc immutationem, quæ Adiaphoricis ueneficijs efficitur.

Proinde manifestum est impossibile esse errores, abusus & corruptelas doctrinæ ex Ecclesia tolli posse, nisi prius concedatur, ut pure doceatur Euangelium Iesu Christi, & uera Adiaphora a mentitis fucatisq; secernantur, & fal-

sis men-

spubli-
imprā-
ant uel
cultum
ueram
et calli-
itigati-
ge plus
de effe-
c adia-
ssimos
albuti-
& per-
Iupos,
tum in
Meta-
ces car-
t hanç
cis ue-
possi-
ptelas
si pri-
Euan-
phora
& fal-
men-

sis mentitifq; adiaphoris repudiatis ri-
tus in Ecclesia ad ædificationem utiles
constituantur ex ueris Adiaphoris.

Brevis effet uia ad recte constituendias Ecclesiæ, & ad faciendam concordiam. Nostris Ecclesijs relinquatur doctrinæ puritas, & ueteris ac primæ Ecclesiæ ritus a corruptelis repurgati. His duobus nobis permisis & concessis, sopia est omnis dissensio, & tum tandem recte & utiliter fiet mutatio in Ecclesijs, & tollentur inde, si quæ sunt Æg/æ & solitudines. Nisi in doctrina & ritibus, qui ex ueris adiaphoris constare debent certus consensus prius constituantur, nunquam uere curabuntur Ecclesiæ uulnera, sed tegentur tantum, & quidé ita, ut aliquando recrudescent, & incurabilia fiant. Nunquam coalescat in Ecclesia uera concordia, nunquam tollentur schismata.

Frustra res picturatis, fucatisq; mutationibus tentabitur, quod suspectum sit, quidquid agatur ab astutis mitigatoribus, & notum sit nihil aliud agere pontifices & episcopos, quam, ut subdole rursus irrepant in nostras Ecclesi-
as, su-

as , suaq; idola ibi restaurent , & nostra
pie & utiliter instituta stirpitus euellat.
Cuius conatus isti Episcopi passim no-
bis adunt manifestissima exempla, qui
per Interimisticas astutias Ecclesias uel
papisticis superstitionibus rursum replet,
uel ueris Doctoribus electis , & templis
clausis , lupis introductis Ecclesias ua-
stant. Ita enim prohi dolor Episcopi
nunc suo officio funguntur , ut malint
homines spoliatos uerbo Dei obbrute-
cere , & in Epicureos sues degenerare,
quam pie e uerbo Dei doceri & regi.
Tanto scilicet zelo ardent Episcopi pro
sancta catholica Ecclesia , quam Iesus
Christus gratis sanguine suo e Sathanæ
regno redemit , & Episcopis suo uerbo
pascendam commisit,

Donec aduersarij suas impietates stu-
dent retinere, & nostra damnant: in no-
strarum Ecclesiarum euersionem & per-
niciem uergit , quidquid apud aduer-
sarios innouationibus & Adiaphoriticis
mitigationibus tentatur. Ideo contra
has pijs omnibus usq; ad mortem pug-
nandum est. Nihil enim sunt Adiapho-
rica;

ricæ mü-
lationes
us dulc
inescata
consilia
da doct
nostris I
phorista
consilijs
Christi ,
Ho
consiliu
coniung
ras , pre
spiritus
ce propria
& ueros
Quod c
Apostol
tate & I
Meliora
illis, qua
est facere
no euene
mendar
Qu
ipsis mu

z nostra
euellat.
sim no-
pla, qui
esias uel
s replēt,
templis
ias ua-
piscopi
malint
brutes-
nerare,
& regi,
opi pro
n Iesus
athanæ
uerbo
tes stu-
in no-
& per-
aduer-
noricis
contra
n pug-
apho-
ricæ

ticæ mutationes aliud, quam astutæ di-
lationes, & insidiosi cuniculi, aut poti-
us dulcorata uenena, quibus Ecclesia
inescata necatur, Tutiora & meliora
consilia ineunda sunt pijs de conseruā-
da doctrina Christi, & uero Dei cultu in
nostris Ecclesijs, quam q̄ Epicurei Adia-
phoristæ nobis ostendunt, qui sua his
consilijs quærunt, non quæ sunt uel
Christi, uel Ecclesiæ eius.

Hoc autem est omnium optimum
consilium, ut pij Ecclesiarum Doctores
coniungant suos animos, studia, ope-
ras, preces, & confessionem, gladioq;
spiritus & tolleranda unanimiter cru-
ce propugnant doctrinam CHRISTI,
& ueros cultus Ecclesiarum suarum.
Quod consilium sequuti Prophetæ &
Apostoli mundum uicerunt, & impie-
tate & Idolatria Ecclesiæ repurgarunt.
Meliora consilia reperiri non possunt
illis, quæ Dominus ipse dedit, Nostrum
est facere nostrum officium, & Domi-
no euentum omnem precibus com-
mendare.

Qui Ecclesiam suam hactenus ab
ipsis mundi primordijs usq; ad hæc in-
fœlia

fœlicia tempora contra Diabolum & eius maticipia defendit & seruauit, is eam defendet etiam modo. Curemus nos solum, ut coram Domino fide reperiamur, Deus exitum gubernabit. Nihil situm est in tyranorum manu, sed ipsimet (Propheta teste) sunt in manu Domini, sicut serra in manu secantis, Aduersarij sunt fumantes titiones. Terribili hi fumi breui evanescent, uiriliter agamus, & expectemus Dominum, non deseret nos. Videbimus gloriam potentiae ac maiestatis eius, cum omnia desperata iudicabuntur.

Si bene consulturi sumus gloriae Dei & saluti Ecclesie, necesse est, ut insistamus Prophetarum & Apostolorum uestigij, omissione fucosis mitigationibus & pudendis desertionibus, Deo nostro freti, fide & ueritatis confessione, & cruce sancta pugnemus, fide & invocatione Dei frangamus Sathanæ uires, & fallamus astutiam sapientie humanæ. Quæ demum in uafricia sua a Deo deprehensa, turpiter pudebit, & ea nitentes misere succumbent, discentq; aduersarij sui ipsius exitio, non esse

esse conminum istorum conatus uerbo sius Ecclesiæ simum.

De bernato di eluda Adiaphorius corr evertunt consilia Ecclesia gloriam euadent Deus gloriæ deserta defectus

Cat desertio cusant, ratio, quo Ecclesia culpam scurum

esse consilium contra Dominum, Do-
minumq; in cœlis sedentem irriteré
istorum ἡρῷον θεομάχων uanos & inanes
conatus, quibus se Iesu Christo, & eius
uerbo opponunt, Deoq;, Angelis & ip-
suis Ecclesiæ bellum mouent iniustis-
simum.

Deus det meliorem mentem gu-
bernatoribus, consilia sapientum mun-
di eludat, qui aut Interimisticis, aut
Adiaphoriticis mitigationibus, seu po-
tius corruptelis Ecclesiam Christi nunc
euertunt: Gubernetq; spiritu ueritatis
consilia omnium gubernatorum, tum
Ecclesiæ, tum Reipub. ad sui nominis
gloriam, & Ecclesiæ salutem. Alias non
euident imminentis exitij ultionem.
Deus gladium, quem contra Germani-
am desertricem strinxit, horrende con-
tra defectores graffari faciet.

Caveant etiam sibi, qui præsentis
desertionis peccatum extenuant & ex-
cusant, ne apprehendantur eodem exi-
to, quod hostes Christi, & nostrarum
Ecclesiarum manet. Agnoscant suam
culpam in tempore: non enim est ob-
scrum præsentibus adiaphoriticis mu-
tationi-

rationibus annexam esse fidei confessi-
onem & abnegationem , quod his Ec-
clesiæ uastentur, & doctrina Christi, ue-
riq; Dei cultus obruantur. Quid enim
modo est aliud ad has dissipationes &
uastationes tacere, quam tacendo in pe-
riculo fidei ueritatisq; confessionem
deserere & abiçere : & tacite probare,
quæ machinantur Euangelij Christi
hostes :

Qui Adiaphoricæ controuersiæ &
mutationis aliquandiu ociosi & securi
spectatores fuerunt, iudicaruntq; deli-
berationes adiaphoricas Ecclesijs pro-
desse, nunc ab Episcopis liberantur om-
ni hæsitatione ac dubitatione , quod
nunc cernant illos sub prætextu adia-
phoricarum mutationum & mitigati-
onum in Ecclesijs suum Antichristum
reuehere, & sua idola restituere.

Sed nihil opus est multis uerbis,
quid quæratur a Pontifice, Episcopis,
& alijs Christi hostibus, satis declarant
reformationes ab Episcopis pasim in
Germania æditæ, & pontificis indulta
ab episcopo Spirési publicata. Quæ cō-
tinent uenuſtam Diaboli contionem

Matth,

nfessi-
is Ec-
sti, ue-
enim
nes &
in pe-
onem
obare,
Christi

rsia &
securi-
3 deli-
s pro-
ur om-
quod
adia-
tigati-
ristum

uerbis,
copis,
larant
im in
dulta
ix co-
onem
latth,

Matth. 4. habitam, Si ad pedes meos
prouolutus me adoraueris, dabo tibi
omnia hæc.

Hæc quia fieri uidemus, non con-
uenit Interimisticis & Adiaphoricis
consilijs diutius, uel fauere uel patroci-
nari. Nec arbitror ullum Christianum
hominem esse, qui salua conscientia, &
sine suæ salutis iactura approbare pos-
sit fraudulentas Adiaphoricas mutati-
ones. Quas cernimus tantum fieri in
gratiam Romani Pontificis, ad dissi-
pandas & uastandas pie constitutas
Christi Ecclesias.

Ipsò enim meridiano sole est
clarus, aduersarios id tantum agere
mutationibus, omnibusq; alijs suis ar-
tificiois actionibus, ut nobis oppressis,
suas imposturas restituant in integrum,
& nostras Ecclesias suis impietatibus
rursus occupent. Quid queratur hinc
etiam apparet, quod nobis prohibetur
uel scripto uel uoce nostram doctri-
nam, & nostræ Ecclesiæ cultus testi-
monijs scripturæ tueri. Quod nobis ca-
pitale est, uel semel hiscere de nostræ
ueræ & catholicæ religionis defensio-

S ne.

ne. Quod ab aduersarijs possessionibus
spoliatur, ejcimur sedibus nostris,
proscribitur in exilium, trucidatur
non solum impune, sed etiam cum
magna gratia, remuneratione & ap-
plausu potentum, sumusq; propter in-
nocentissimam ueritatis confessionem
quasi oves destinatæ mactationi.

Aduersarijs uero etiam cum gratia
& priuilegio conceditur meras calum-
nias, & impudentissima mendacia
contra nos scribere, & in imperij The-
atro loqui, quæ nunquam probari pos-
sunt. Hinc etiam liquet, quam inique
nobiscum agatur, quod indicta causa
condemnemur, & cogamur suffragari
ijs, quæ aperte falsa & impia sunt. Item
q; isti ferunt magnos honores, augusta
præmia, Episcopatus, Canonicatus &c.,
qui nostra deformant, nos proscin-
dunt, & potentibus exosos reddunt.

His & infinitis alijs consideratis pa-
lam fit, nobiscum iniquissime agi, nec
quæri Ecclesiæ iustum reformationem,
sed innocentis nostræ partis oppressio-
nem. Nec aduersarios uelle, ut fiat præ-
sentis Ecclesiasticæ controuersiæ iusta-

diju-

sionibus
nostris,
cidamur
am cum
e & ap-
pter in-
ssionem
ni.
n gratia
calum-
endacia
rij The-
pari pos-
in inique-
ta causa
ffragari
nt. Item
augusta
atus &c,
proscin-
unt.
ratis pa-
agi, nec
tionem,
ressio-
at pra-
ix iusta
diju-

djudicatio. Sed ut extinguatur uerita-
tis lux, quæ patefacit eorum impieta-
tem & Epicuream licentiam.

Qui ex nostris spe conseruandæ
Ecclesiæ & publicæ tranquillitatis ali-
quid tribuerunt aulis, suadentibus adi-
aphoricas mitigationes ac mutationes,
dubio procul nunc demum nobiscum
sentient, illorum coniecturas non fuif-
se uanas, qui monuerunt adiaphoricis
mutationibus Antichristo tantum ape-
tiri fores, & nostras Ecclesias ei prodi-
Nec probabunt amplius fieri mutati-
ones in Ecclesijs, nisi prius de doctrina
quid certi constituatur, & obserua-
tiones Ecclesiasticæ præscribantur, sine
ullis corruptelis & offendiculis, adhibi-
to sano & pio delectu adiaphororum.

Postremo ne noxiæ separationes
fiant inter coniunctos, qui uere in do-
ctrina consentiunt, & manifestos abu-
sus damnant, Et ne Ecclesiæ priuatis
dissensionibus spoliétur necessario do-
ctrinæ patrocinio, condonandæ &
obliuioni tradendæ sunt priuatæ of-
fensiones, Ecclesiasticæq; controuersiæ
illæsis personis nostrorum explicandæ

S 2 erunt.

erunt. Et quicquid suscipienda sunt
in Ecclesia dextre & aperte absq; disso-
lutione coniunctorum, ita ostendan-
tur, ne laedatur quisquam pius: sed ut
pari diligentia & dexteritate ab omni-
bus simul detegantur Sathanæ doli,
refutentur aduersariorum corruptela,
& defendatur nostrarum Ecclesiarum
doctrina & cultus: Quos aduersarij ar-
gumentis & rationibus destituti, tan-
tum calumnijs, dolis & saeuicia oppug-
nant, Deo uindice aliquando latenti sui
laboris eam mercedem, quam omnes
Christi hostes ante illos tulerunt.

Hæc lecto libro tuo uenerande Ma-
gister ad te scribere uolui, ut mei iudicij
& uoluntatis testimonium haberet.
Dominus ad sui nominis gloriam Ec-
clesiam liberet ab intempestiis muta-
tionibus adiaphoristarum, reuocetq; in
uiam simplicitate, facilitate, & uana
spe a recto auocatos: supplantetq; frau-
des illorum, qui contra conscientiam,
uentris causa, in gratiam Antichristi
mutationes in Ecclesijs fabricant.

Rectissime uale in Domino Iesu,
sua Ecclesiæ liberatore & defensore.

Domi-

Domini
piorum
lutem
am, A

A M
prud.
ribu

A

magn
manu
tum.
boni a
miniq
men c
ac op
bonu
conter
nes po
tuit it
meritu
ter ho

Dominusq; spiritu suo tua & omnium
piorum consilia dirigat ad Ecclesiæ sa-
ludem , & æternam sui nominis glori-
am,Amen. Hamburgi Anno a nato
Christo 1549.

A M P L I S S. A T Q V E
prud uiris D. Coss. Patricij, & Senato-
ribus Ciuitatis Lub. in agnita I.C.
religione constantiam M.

F. Illyr.

ARISTOTELES CIVI-
LEM societatem, ac in primis cœ-
tum, quem ciuitatem, uocamus,
magnopere laudat. Ostendit genus hu-
manum natura ad societatem condi-
tum. Ac quanquam omnes societas
boni alicuius gratia institutæ sint, ho-
miniq; commoda aliqua querant, ta-
men ciuitatem, utpote absolutissimam
ac optimam societatem, præcipue ad
bonum aliquod, idq; summum recta
contendere, in ea enim societate homi-
nes potissimum beatos fieri posse. Sta-
tuit itaq; optime de humano genere
meritum eum, qui talem societatem in-
ter homines instituit.

S 3

Hæc

Hæc porro societas qua nam suprema, & ut Philosophi loquuntur, Architectonica scientia regi debeat, magna fuit semper, estq; hodierna die inter summos uiros contentio. Litigauit enim multum de ea quæstione Socrates cum sui temporis sophistis, cum ipse Philosophiam huic muneri, illi uero Rhetoricen præficerent. Prætererunt quoq; multi tum ingeniū uim ac dexteritatem quandam naturalem, tam experientiam ac usum rerum omni eruditioni in hoc officio. Obtinuit ramen intersanos tandem ea sententia, quod ad rectam ciuitatis gubernationem cum primis necessaria sit ea philosophiæ pars, quæ de moribus differit & complectitur ethicen, politicen & œconomicen.

Quare cum primis celebre est illud Platonis dictum, qui affirmauit, tum demum beatas fore ciuitates, cum uel principes philosophabuntur, uel philosophi imperabunt. Eaq; de causa & Aristoteles politican scientiam Architectonicam appellat, id est, ut ipse explicat, talem, quæ alijs scientijs ac artibus,

supre-
Arch-
nagna
inter-
rigauit
Socra-
, cum
Illi ue-
Prætu-
im ac
n, tum
ni eru-
uit ta-
entia,
natio-
i phi-
diffe-
cen &

illud
, tum
n uel
I phi-
usa &
archi-
se ex-
c ar-
tibus,

tibus, ueluti ancillis quibusdam ac
ministris ad ciuium, totiusq; ciuitatis
fœlicitatem efficiendam utatur. Quin
& usu compertum esse existimatur, ue-
rissimam esse Platonis sententiam.
Nam Salomon, Augustus, & M. An-
tonius philosophus, homines eruditissimi
sapientissime ac fœlicissime sua
regna administraſſe dicuntur.

Id igitur cum & ipsa experientia
antiquitus euinceret, coactæ sunt ciui-
tates ab eruditissimis uiris legum ac po-
litiæ descriptionem petere, eamq; phi-
losophiæ partem utcumq; suis legibus
complecti. Quod quanto quæq; ciui-
tas rectius & eruditius effecit tanto eti-
am fœlicius & commodius administra-
ta est, ut exemplum Athenarum & Ro-
mani imperij, aliorumq; ἐνομαζενωρ
populorum declarat.

AD hanc uero imperatricem Pru-
dentiam accedit alia quædam sapien-
tia, quæ theologia seu doctrina de Deo
appellatur, quæ non quidem priorem
illam reiicit sed tamen subiçere eam si-
bi, supremaq; ciuitatis ac omnino hu-
mani generis rectrix esse uult penitus.

Primum enim negat homines sine
se, etiam in hac uita bene agere posse,
propterea quod non satis sit nosse utilia
nocentiaq; in secundis causis, eaq; ut
cumq; sequi aut fugere scire, nisi etiam
summam causam cognoscamus, eaq;
quæ nobis inde bona, malaue proueni-
re possunt, querere & fugere sciamus.
Omnis enim posteriores causas in pri-
mæ illius potestate prorsus esse.

Negat Hagei. 1. & 2. prodesse mul-
tam annonam congregare sine bene-
nictione primæ causæ, id est, Domi-
ni. Comedere eos inquit, & non satu-
rari. Negat Esaiæ. 22. satis esse pruden-
ter imminentia pericula prospicere,
loca parum firma urbis obseruare, soler-
terq; communire, nisi etiam factorem
Deum urbis illius agnoscant, eumq;
sibi placent. Negat & Psalmus, posse
urbem humana uigilantia conseruari,
nisi Dominus pro ea excubauerit. Ne-
gat subinde apud prophetas prodesse
conciliare societates potentum re-
gum, nisi id de uoluntate DOMINI
fiat, imo etiam obesse ait. Dicit ta-
lia ad

ha adiu-
quibus
manur
arundo
peracu
Pr
Deo c
meram
sæpe p
uisse ,
uasse u
nis, Ci
dicere
Dei rep
pientia
Ec
ne secu
thas in
posse p
Eliseus
tus, an
Bened
beatot
secund
les tut
lius D
ta effe

ha adiumenta esse arundineos baculos
quibus si quis innitatur, frangi ea, ac in
manum innitentis infigi. Est enim
arundo & fragilis, & cum fracta, est
peracuta.

Probat etiam ab experientia, sine
Deo omnem humanam sapientiam
meram stultitiam & exitium esse, quare
sæpe prudentissima consilia non uita-
uisse, sed attraxisse mala, non conser-
uasse urbes, sed euertisse, ut Demosthe-
nis, Ciceronis, &c. Quare uerissime
dicere Ieremiam, capit. 8. Ecce uerbum
Dei repudiarunt, & quam tandem sa-
pientiam habere possunt:

Econtra docet primam causam si-
ne secundis opitulari posse, ut Iona-
thas inquit, Deum perinde opitulari
posse per paucos, ac per multos, sicut
Eliseus omnibus secundis causis destitu-
tus, angelorum præsidium nanciscitur.
Benedictionem itaq; Dómini diuites,
beatosq; efficere homines, non causas
secundas. Animaduerterunt & genti-
les tua ratione tum experientia, in so-
lius Dei manu ac potestate omnia si-
ta esse. Quare Homerus admodum

S 5

pul

pulchro figmento aureæ catenæ id ue-
nuste depingit. Ait enim apud eum
Jupiter, si ipsi adnexa aurea catena
irati omnes dī deæq; se in terram de-
trahere conentur, nihil agant. At, si
ipse eos ad se trahere uelit, possit non
tantum ipsos, sed & aquam ac terram
sursum subleuare, & cœlo alligatos sus-
pendere.

Deinde docet eadem illa cœlestis
sapientia, genus humanum non tan-
tum ad hanc breuem, calamitosamq;
uitam procreatū esse, sed ad aliam
quandam æternam, quæ post hanc se-
quutura sit: In qua alijs quidem tan-
ta mala, alijs uero talia & tanta bona
præparata sint, quanta nec oculus ui-
dit, nec auris audiuit, nec ulla mens
concipere poscit, ad quam præsens hæc
tantum iter quoddam & profectio sit,
per hanc nos ad illam, tanquam pere-
grinos, per alienam regionem in patri-
am contendere.

Postremo constantissime affirmat
se solam ueram rationem concilian-
di primam illam causam, ab eaq; cum
præsentia bona, tū futuram illā fœlici-
tatem

tatem consequendi ostendere: omnibus id alijs sapientijs & facultatibus penitus cum ignotum , tum impossibile esse. Se solam esse uiam, ueritatem, & uitam. Monet igitur omnes serio , ut sermoniticem sequantur, omnesq; actiones, artes & scientias , ac deniq; totam uitam ad ipsius præscripta dirigant & accommodent. Obtemperantibus si bi magna præmia in hac & futura uita large pollicetur: contra inobedientibus ingentia mala præsentis & futuræ uitæ feueriter minatur.

HVIC cœlestis doctrinæ salutari admonitioni cur tum alij , tum imprimis Magistratus & potentes non assentiantur, multæ quidem sunt causæ, nos tamen iam duas tantum (quæ & omnium malorum principales causæ sunt) exponemus: Quarum altera est Satan Princeps mundi huius, altera est mancipium & discipulus eius noster uetus Adam,

Nam , ut prius de posteriore dicam, omnes homines ex peccato originis ita natura comparati sunt, ut primū ea, quæ Dei sunt, nō percipient, sintq; eis stultitia.

stultitia, id est, neq; intelligent, neq; magni pendant primam causam præ secundis, longe q; pluris bonam uale tudinem, opes & potentiam, quam Dei fauorem aut indignationem faciant. Sentient, teste Psalmo 144, beatam esse eam gentem, cui opes affluunt, liberi & omnes res prosperæ pacatæque sunt, & non eam, cuius Dominus est Deus eius.

Non dubitat Senacherib, quin du centorum millium exercitu armatus facillime oppressurus sit Ezekiam, qui uix duo millia militum habebat: contemnit Dominum, eumque non posse liberare Hierusalem iudicat. Dicit auxiliu Dei, & spem in illud, esse uerbum labiorum, id est, inanissima uerba, & uanissimas spes. Sed q; uanæ fuerint eius cogitationes, res ipsa postea liquido indicauit.

Quanto itaq; quisq; secundis istis causis, id est, bona uale tudine, opibus, astutia & potentia magis abundat, tanto primam illam causam minoris facit. Inde fit, ut iuxta Christi testimonium, difficile sit diuites in regnum cœlorum intrare. Tanta est hominum stultitia.

, neq;
n præ
uale.
m Dei
ciant.
m esse
beri &
nt, &
s eius,
n du-
matus
i, qui
con-
posse
t auxi-
rbum
pa, &
erint
iqui-
s istis
ibus,
tan-
s fa-
oni-
cœ-
num
ltitia

stultitia, ut uirga & securis gloriari
apud eos ausit contra agitantem se,
plurisq; uirgam, qua percutiuntur, quā
brachium, a quo percutiuntur, faciant.
Iudicant eum non audire, qui aurem
fecit, eum non uidere, qui oculum fa-
bricauit, eum nolunt timere, qui uola
aquas metitur, & cœlum ac terram pa-
mo ponderat.

Secundo, eodem malo ita perditi
sunt, ut futuram uitam, cœlestiaq; bona
nec intelligant, nec curent, & maxima
ex parte non credant, seq; hic interitu-
ros, ac in nihilum resoluendos prorsus,
ut bruta, sentiant. Qui uero etiam
utcumq; eam credunt, tamen ita parui
faciunt, ut plane horribile cogitatu sit.
Nempe mortem omnes scimus uentu-
ram esse, & quam parum eam curamus,
aut de ea cogitamus. Omnes ferme
nos ita comparamus, quasi perpetuo
hic uicturi. Aeternam uero illam ui-
tam, & tum illam ingentem, perpetu-
amq; felicitatem, quam Deus pijs pol-
licetur, tum etiam tristissima illa, per-
petuaq; supplicia, quæ Deus Satanæ &
omnibus impijs minatur, ita paruifaci-
mus;

de eis cogitamus, ut, si m̄teræ fabulae
essent, uix eas minoris facere possemus.
Quare ferme omnes homines magno
consensu sententiam illam humanæ
rationis, apud Ecclesiasten 8. & Vlisis
odisseæ 9. quam Homerus hisce uerbis
expressit, amplectuntur.

Οὐ γὰρ ἔγω γε τοι φάμι τέλος Χριστοῦ
(εἰναὶ,

Ἵδιται οὐφροσύνῃ μὲν ἔχει καὶ δῆμοι ἡ
(πάντα,

Δαυτυμόρεοδίδηματὸν πατέρονται οἱ θεοὶ,
Ὕμενοι ἔξεινε, παρὰ δὲ πληθωσι τράπεζαι
Σίτις καὶ ιρεῶμ, μέθυ δὲν ιρητόρος ἀφύσιοι
Οἶνοχόος φορένσι, καὶ ἔγχεις δεπάσσοις,
Τότο τι μοι καλλισορένι φρεσὶ μὲτοι τοι εἴναι.

Id est, nihil esse melius quam suauē
& lētam uitam. Et illud Ecclesiastis 9.
Meliorēm esse canē uiuum, quam leonē
mortuum, Odiseæ II, sic expressum.
Μὴ δῆμοι δάνατόρ γε παράνδα φάιδιμοι
(δυσεῖν

Βρόλοί μηροὶ ἐπάργροις ἔωμεν δικτενέμεμεν ἄλλῳ
Αὐδρὶ παρὰ ἀκλήρῳ, ὃ μήτειος πολὺς ἔιναι.
Ἡ πᾶσι νεκύεσι καταφθιμένοισι μὲνάσαι,

Sic igitur ex sua iam naturali malicia
sentit mancipium istud Diaboli, noster
uetus

fabula
semus,
nagno
umanæ
Vlissis
uerbis
græcogop
(Εἰναι,
μορ ἄ
παντα,
εἶδος,
εἴσαι
φύσις
ιψ,
εἰναι.
suauē
stis 9.
leone
m.
διμό²
δυωεῦ
ἄλλω
εἴκ.
οσηρ,
alicia
noſter
uetus

uetus Adam. Accedit porro Satan, quem alteram cum omnium aliorum malorum, tum etiam huius (id est, contemptus uerbi diuini) causam esse diximus, qui odio Dei, inuidia salutis humani generis ac ingenti quadam ambitione concitatus, ueterem Adamum in illa sua sententia multiplicibus modis diligenter confirmat.

Hinc igitur fit, ut cum cœlestis doctrina uenit ad homines, sibi eos auscultare uult, omnesque per obedientiam fidei Deo subiectere conatur, parum aquis auribus, cum ab omnibus alijs, tum imprimis a potentibus sapientibusque excipiatur. Iudicant enim, se non egere ea doctrina, nec omnino ijs bonis quæ illa pollicetur. Proinde tanquam rem plane inutilem, quam ipsi etiam stultitudinem extremam esse iudicant, contemnunt & abiiciunt.

Sapientia quidem parauit splendidissimum & lautissimum conuiuiū, inuitat omnes ad hoc conuiuū summa benignissimi animi alacritate. Sed inuitati ipsam cum suo conuiuio contemnunt, plurisq; faciūt quæuis alia sua nego-

negotia, alius abit ad uisendum agrum,
alius boues, alius ad ducendam uxo-
rem. Atq; ita abit unusquisq; in uiam
suam, contempta & despacta uoce sa-
pientiae cœlestis, ad summa bona eos
benignissime inuitantis.

VERVM s̄æpe non tantum non
auditur, contemnitur ac inutilis existi-
matur hæc sapientia, Sed etiam, tan-
quam pestilentissima lues, summo odio
habetur, ac undiquaq; omni uiolentia
& crudelitate pellitur: quod inde ac-
cidit, quia fit nonnunquam, ut uidea-
tur obesse bonis uentris, & tranquilli-
tati communi. Nam, dum reprehē-
dit consuetudines inueteratas, & quas-
cunq; Ciuitatis actiones, uoluntati di-
uinæ repugnantes, dumq; quandam
hominum partem in suam sententi-
am traducit, qui & ipsi incipiunt ab
alijs in aliquibus dissentire, uidetur tur-
bare politiam, & aliqua innouare,
quod imprimis cauendum sibi esse po-
litici homines iudicant. Sic & Chri-
stum accusant quod turbauerit Iuda-
am inde a Galilea usq;

Quin & seditionis accusatur, quā-
si ue-

agrum,
n uxo-
n uiam
oce sa-
na eos
m non
s existi-
n, tan-
o odio
lentia
de ac-
uidea-
quilli-
rehen-
z quas-
cati di-
ndam
ntenti-
nt ab
ur tur-
uare,
Se po-
Chri-
Iudæ-
qua-
si de-

si uelit ordinarijs magistratibus reg-
num eripere: Sed non eripit morta-
lia regna, qui dat cœlestia. Quare Chri-
sto & eius doctrinæ, utpote ipsorum
politiam perturbanti, eorumq; pessi-
mas uoluntates reprehendenti irascun-
tur: Nolunt hunc regem supra se re-
gnare, nec eius iugum aut uincula ip-
sius legum pati. Fremunt igitur, con-
cursant & conspirant contra eum, &
ueluti furore perciti, nihil non ten-
tant, donec tandem in breui exardes-
cat ira eius, & iubeat omnes illos inobe-
dientes ciues coram se iugulari.

Adhæc accedit ille fortis armatus,
qui quandoquidem uidet, se oppug-
nari per Euangelium, tantas turbas
cier, & nihil non mouet, ut plane Cœ-
lum ruiturum uideatur, nisi ista noua
doctrina aboleatur. Iudæi quoq; ue-
rebantur, ne, si Christum non crucifi-
xerint, ueniant Romani, & totam gen-
tem funditus perdant. **Quin** & permit-
tente Deo multa mala hominibus in-
fert, quæ, quanquam uaria sint, & plæ-
raq; etiam ob nostra peccata accident,
omnium tamen culpam Euangilio

T tribuere

tribuere Diabolus', calunniandi sum-
mus artifex per impios homines audet,
& scite nouit.

Omnium malorum, ut bellorum,
famis, pestis, quibus Romani post Chri-
stum ob eorum scelera, Idolatrias &
persequutionem piorum affligeban-
tur, causa erat (ut ethnici mentieban-
tur) Euangelium Christi. Cur Iudei
per annos iam 1500, tam multiplici-
bus miserijs uexentur, aiunt ipsi esse in
causa peccata Christi, qui ex eorum
gente natus sit, & eorum, qui Christum
sequuti sunt. Omnium miseriarum,
quæ hisce temporibus acciderunt, causa
fuit Euangelium Christi, ut nostri Pa-
pistæ blasphemant, & non eorum im-
pietas, crudelitas & tyrannica domi-
nandi libido. Etiam cur Vngaria per
Turcas afflita sit, quod tamen cœpit
fieri longe antequam, Euangelium ad
Vngaros peruenit.

Omnia igitur mala ex Christi do-
ctrina uenire facile Satan per suos mi-
nistros ueteri nostro Adamo persuadet.
Qui, quoniam præsentem uentris, non
futuræ animæ salutē intelligit & curat,

ne su-

ne suos porcos amittat (quod iam pas-
sim impijs exemplis probatur) ex ani-
mo cupid Christo liberari : Atq; ideo
tum fraudibus , tum ui hoc serio agit,
ut Christum procul aliquo in ultra
marinas regiones a se ableget . Semper
pecuinus iste mundus pluris facit ali-
quot porcorum damnum , quam aut
unius aut etiam multarum animarum
æternam salutem .

HIS igitur præcipue causis motus
mundus non solum Euangelio Christi
super se imperium tradere non uult , sed
etiam crudelissime id , ac plane furiose
persequitur fraudibus ac ui , mendacijs
& cedibus . Verū homines ratione recta
prædicti primum agnoscere debent tum
de experientia , tum ex uerbo Dei nos in
hac uita sine primæ causæ , id est , Dei
præsenti auxilio non tantum fœliciter
uiuere , sed nec plane uiuere posse , in ipso
enim sumus , uiuimus & mouemur . Si
igitur uel in hac uita bene uiuere uelint ,
Deum eis ante omnia conciliandū esse .

Deinde etiam cum rationibus , tum
imprimis uerbo Dei conuinci se patiā-
tur , restare & aliā uitā , in qua nobis per-

T 2 petuo

petuo uel fœlicis, uel miserrime uiuen-
dum sit, cuiusq; nobis cura prima, ac
summa merito esse deberet: Nec faci-
ant, sicut diues ille, qui quotidie splen-
dide epulabatur, de æterna autem uita
nihil cogitabat. Aut, sicuti alter ille
uere stultus, qui magnam frugum co-
piam conuexerat, cogitabatq; se suaui-
ter longissimo tempore uideturum, de
altera uita plane nihil sollicitus, cum
tamen mors ei iam pro foribus adesset.

Atq; ob hasce causas omnes homi-
nes cum infimi, tum summi deberent
pati, se erudiri hac cœlesti doctrina, &
eius autorem Christum alacriter exci-
pere & osculari, eiq; in timore ac tre-
more seruire. Nam magistratus sape
speciatim, ut se huic regi, eiusq; legibus
subjiciant, admonentur, ut in Psal.
aperite principes portas uestras, & in-
trabit rex gloriae, item, & nunc reges
sapite, & erudimini iudices terræ. Petit
igitur in his & similibus locis Deus ab
omnibus gubernatoribus, ut patiantur
theologiam Architectonicam doctri-
nam totius humani generis esse, ac ipsi
etiam politicæ scientiæ imperare, præ-
te, & præcepta tradere. HIC

HIC obijciet forte mihi aliquis,
me confundere uitæ ordines, & nouum
Papatum instituere, siquidem & Papa
uult non tantum Ecclesiam regere, sed
etiam ipsis regibus, ac imperatoribus,
quos & feudatarios suos uocat, impe-
rare. Atqui non confundo ordines.
Nolo enim Theologiam suas metas
transgredi, eaq; sibi usurpare, quæ po-
liticæ prudentiæ sunt.

Sicut n. Magistrat⁹, quāq; singulis ar-
tificibus, ut sarcotori, sutori, pistori, &c.
sigillatim mandata tradere non debet,
quomodo sua opera uel inchoare uel
perficere pulcherrime queant: Et ta-
men quædam eis generalia præcepta
optimo iure proponit, ut scilicet uide-
ant, quo sic suum opificium tractent,
ne uel toti ciuitati, uel singulis ciuibus
detrimento sint, sed potius bono, pub-
licumq; commodum summe promo-
ueant: nec tamen propterea sutori aut
sarcotori suum officium præripere gu-
bernator, sed proprium administrare
dicitur.

Sic igitur & Euangelista Christi,
quanquam non debet politici legibus

ac gubernatoribus sigillatim præscri-
bere, quando, aut quomodo sua poli-
tica negocia agere, aut tractare debe-
ant, multo autem minus eorum opes,
dominium aut gladium sibi (ut Papa
fecit) rapere: Tamen eis generalia quæ-
dam præcepta summo ac optimo iu-
re præscribere potest ac debet. Nempe,
ut uideant, quo omnia sua iura ac le-
ges, deliberationes & actiones sic in-
stituant, ut primum gloriæ Dei, & sa-
luti hominum æternæ seruiant: De-
inde uero (quatenus illæso hoc primo
fieri potest) procurent etiam ciui-
um ac propria præsentis uitæ commo-
da. Hæc enim esse boni & fœliciter re-
cturi magistratus uera officia.

Id uero nulla alia ratione fieri pos-
se, nisi, si serio, & ex animo ueram do-
ctrinam de Deo amplectantur, eamq;
summo studio tum apud se, tum apud
alios promoueant, constanterq; co-
ram impio mundo confiteantur. Si-
cut & Esaias inquit, Reges erunt nu-
tricij tui. Et porro quoniam doctri-
na hæc maximum quendam hostem
habeat, qui ipsam & eius ueros secta-
tores

tores per malos homines mendacijs ac
cædibus persequatur, uidendum eis esse,
ne, si quod infortunium is inimicus
contra ipsos excitauerit, propterea ab il-
la doctrina, & ab eius doctore Christo
deficiant. Solentur se certissimis futuræ
uitæ promissionibus, & quod in hac
quoq; ualle misericarum omnia necessa-
ria sint eis, regnum cœlorum ante om-
nia quæreribus, accessura. Ad hæc igitur
cū serij Theologi omnes politias, & earū
gubernatores sedulo hortantur, reprehē-
duntq; cōtraria facientes uehementer,
non peccant, nec alienū officiū sibi ar-
ripiunt, sed suū fideliter præstant. Si qd
uero a quopiā, concionatore nimiū sit,
non id doctrinæ, sed personæ uitiiū est.

SED politici homines & gu-
bernatores (quod citra piorum magi-
stratum contumeliam dictum sit)
aut propalam persequuntur ueritatem
cœlestem, aut tamdiu, & eatenus eam
recipiunt & fouent, donec eorum
temporarijs commodis seruit, & ueluti
eorum porcos pascere iuuat. Cum uero
id facere ob aliquas circumstantias de-
sinit, nec tā pascere quā perdere porcos

T 4 uidetur

uidetur, aut ab*ī*ciunt eam penitus, aut
certe ad suas cupiditates inflectunt.

Plane, sicut olim Iudæi, donec
Christus eos pascebat, habebant eum
pro sancto Propheta, sequebantur eum
etiam in desertum, & ultra mare, uole-
bantque eum facere regem: Verum cum
uiderent eum esse captum, omnibusque
eius sectatoribus summum periculum
imminere, omnes aut diffugiebant, aut
etiā clamabat, crucifige crucifige. Sic
cū primū prædicatum est Euangeliū,
quia Papæ, ac eius spiritualium tyran-
nis nimis grauis erat, non tantum ani-
mæ, sed etiam corpori & fortunis, dum
tam uarijs artibus ac multifarijs modis
regiones exugerent, ac omnem omni-
um regionum pecuniam ad se coacer-
uarent. Adhæc & multipliciter suis
illis mandatis papalibus, iniustis ex-
communicationibus, appellatiōnibus,
item & suis proprijs iuribus, priui-
legijs & magistratibus perturbabant
politiam. Nolebant enim esse sub-
iecti superioribus potestatibus, nec pa-
ri iure cum alijs ciuibus uiuere, præ-
reia & statum politicarum personarum

tanque

Contr
prædi
peccat
los ho
liticu
magist
quam
Crata
multic
C
crucem
produ
manis
arte qu
tendur
suader
Euang
fabrica
Aut, si
se isti C
bere.
talem
indut
spinan
Antic
eorum

us, aut
nt.
donec
nt eum
tur eum
e, uole
m cum
nibusq
iculum
nt, aut
fige. Sic
gelium,
tyran
m ani
is, dum
modis
omni
coacer
ter suis
stis ex
lationi
, priui
babant
sse sub
nec pa
, præte
narum
tan

tanquam prophanum uituperabant.
Contra uero Euangelium erat simplex
prædicatio pœnitentiæ & remissionis
peccatorum, nullas magnas opes, nul
los honores sibi flagitabat, statum po
liticum laudabat, omnes homines
magistratibus iusta imperantibus, tan
quam ordinationi diuinæ subiiciebat,
Grata erat ea doctrina gubernatoribus,
multiq; eam libenter accipiebant.

Cæterum, cum iam uideant adesse
crucem pro foribus ob doctrinam, aut
produnt Pontificibus, Phariseis & Ro
manis Christum propalam, aut certe
arte quadam ad eundem scopum con
tendunt. Minis enim & muneribus per
suadent suos (Non iam certe Christi)
Euangelistas, ut eis talem Christum
fabricent, qualis ipsis commodus sit.
Aut, si ipsi id facere nesciant, patientur
se isti Christo leges & regulas præscri
bere. Se enim eum ita reformaturos, ac
talem albam uestem & purpuream ei
induturos, taliq; eum adiaphoriarum
spinarum corona exornaturos, ut tum
Antichristus, tum impij, tum & pater
eorum Satan sint eum magis risuri,

T g quam

quam persequuturi, aut ipsis talis
CHRISTI prædicatoribus ullam
molestiam illaturi, seqꝝ sua diuina sa-
pientia scandalum crucis facile peni-
tus euacuaturos esse.

Id nihilominus totum non prode-
xit, nam Pontifices, Sacerdotes, Scribæ
& Pharisæi etiam cum uiderint Chri-
stum ita misere afflictum, & deformiter
ornatum, tamen nondum hoc eius ma-
lo contenti erunt. Adhuc sine inter-
missione clamabunt, crucifige, crucifi-
ge, & si dimittis hunc, non es amicus
Cæsaris, donec tandem crucifigatur.

Sicqꝝ partim minis, partim blan-
dicijs & muneribus uicti isti Balaam
permittunt suis Balaac, eorumqꝝ auli-
cis Achitophelibus, ut leges Christo,
eiusqꝝ Ecclesiæ ferant, neqꝝ tamen se ab
afina sua argui patiuntur. Atqꝝ ita
Christi religioni impia Achitophelo-
rum sapientia, tanquam magistra, sum-
maqꝝ moderatrix præficitur: Inuerti-
turqꝝ illa Christi hypothesis, Quærite
primum regnum cœlorum, eius iustiti-
am & pacem, tum reliqua omnia adiici-
entur uobis, in hanc Achitophelo-
rum,

rum, C
& mu-
cœlesti
uobis.

V
uertatu
homini
bo Dei
erant,
leges fe
pro lib
rum, o
flectere

Se
Christi
aut per
propone
re since
dacio,
erga lib
am An-

An
celebri
ciuum
dem lo
quo ad
cū Mo-

sis talis
ullam
ina sa-
e peni-
prode-
Scribā
t Chri-
ormiter
eius ma-
e inter-
crucifi-
amicus
atur.
n blan-
Balaami
q; auli
Christo,
en se ab
Atq; ita
ophelo-
ra, sum-
Inuerti-
Quærite
s iustiti-
a ad iusti-
ophelo-
rum,

rum, Quærite primum pacem uentris
& mundi, fauoremq; potentum, tum
cœlestia ultro suo tempore accedent
uobis.

Vnde fit, ut penitus rerum ordo in-
vertatur, Nam prophæ aulæ & impij
homines, quia a ministris Christi uer-
bo Dei erudiendi, castigandi & regendi
erant, iam assuefiunt Ecclesiæ Christi
leges ferre, & religionem Iesu Christi
pro libidine ad sua commoda hono-
rum, opum, & potentiae audacter in-
flectere.

Sed ulciscetur se profecto adhuc
Christus de eis etiam in hac uita. Nam
aut permitte eis efficacem illusionem
proponi, ut quoniam noluerunt crede-
re sinceræ Dei ueritati, credant men-
dacio, ut ita ob suam ingratitudinem
erga libertatem Euangeliū in Aegypti-
am Antichristi tyrānidem reducantur.

Ante annos circiter 40. accidit in
celebri urbe, ut aliquot præcipuorum
ciuum uxores adeo a monachis eius-
dem loci seducerentur, ut, cum uiri ali-
quo ad suas negotiationes abirent, illæ
cū Monachis rasæ & cucullatæ etiā pere-
gre pro-

gre proficiscerentur. Post aliquod tem-
pus, cum unus ex maritis uxoris suæ cal-
uicum animaduertisset, minis ac ui ei
tum criminis, tum etiam sotiarum con-
fessionem extorquet. Explorata dili-
genter re, inuitat omnes illos ciues ac
eorum uxores, læti prandent, sub finem
prandij inquit hospes ad cæteros. Quod
ego facio, facite & uos, ac simul capit
coniugis uitias detrahit. Ibi omnes ra-
sa monachæ inueniuntur. Quanta
tunc illic lætitia oborta sit, quamq; id
tum ipsis, tum ipsorum liberis hone-
stum fuerit, facile est intelligere. Rem
ueram narrō, posset urbs & ciues no-
minari, si liceret. Tales impuri spiritu-
ales patres olim in magna aliqua urbe
quadrincenti amanter & reuerenter sa-
ginati sunt, ubi iam uix 10. aut 20. pīj &
docti concionatores tollerantur. Imo
adhuc mundus illa aurea fæcula exop-
tat, & haud dubie iusto Dei iudicio ea
per suam impiam sapientiam tandem
consequetur.

Aut certe, si religionem obscurari
Deus pati non uoleat, Gygantes istos θεούς
omάχος, uerbiq; diuini contemptores
tragicis

tragicis
sæculur
& simil
ter oppri
tus rem
temptus
gionem
di audac
impunit

VE
diti, siue
impie au
sapientia
cere, no
Euangel
ad suas c
uores qu
modare
possint:
mortem
tem, pra
rare, quo
gloriam

Ac sci
imprimi
catores u
tentis De

od tem-
suæ cal-
ac ui ei
um con-
ita dili-
ciues ac
b finem
s. Quod
al capit
nnes ra
Quanta
amq; id
s hone-
. Rem
ues no-
spiritu-
ua urbe
ntersa
o. pij &
r. Imo
a exop-
dicio ea
eandem
oscurati
istos 0:
mptores
tragicis

tragicis pœnis opprimet, ut olim prius
sæculum, Assyrios, Babilonios, Iudæos,
& similes ueræ pietatis hostes horribili-
ter oppressit. Nunquam sane impuni-
tus remansit iste cyclopicus Dei con-
temptus, & ista Diabolica ueram reli-
gionem corrumpendi, idolaq; fingen-
di audacia, ne iam quidem haud dubie
impunitus relinquetur.

VERVM pij omnes, siue sunt sub-
diti, siue Domini, detestari debent istā
impie audacem filiorum seculi huius
sapientiam, qui uolunt Christum do-
cete, non ab eo discere, ministerium
Euangeliū & Sacramentorum Christi
ad suas opes, honores & potentum fa-
uores quærendos ac seruandos accom-
modare, ut hic magni & potentes esse
possint: Et non se, suamq; uitam ac
mortem, opes ac honores ad uolunta-
tem, præscriptumq; filij Dei attempe-
rate, quo in illo cœlesti regno æternam
gloriam demum consequi possint.

Ac scire debent, cum omnes alij, tum
imprimis Euangeliū Iesu Christi prædi-
catores unicam esse æternam omnipo-
tentis Dei creatoris cœli & terræ uerita-
tem,

tem, quam omnes oporteat (qui in
æternum exitium abiici non uolunt)
primum incorruptam ex animo am-
plete & seruare, ad eam se, suaq; omnia
inflectere, & accommodare, eamq; pa-
ti esse suam supremam Architectoni-
cam, magistram & retriçem scientiam.
Deinde etiam necesse sit eosdem illam,
cū res postulat, corā regibus & principi-
b⁹ constāter, & sine simulatione cōfite-
rī, ac pro ipsa patienter eā crucē perferte,
q; Domin⁹ ipsorū humeris imposuerit.

Quare ministri Christi in timore
Dei cognoscant ueritatem cœlestis do-
ctrinæ, agnoscant etiam suæ functionis
amplitudinem, quod sint legati omni-
potentis Dei, Filium eius generi huma-
no annunciantes, ut per eum omnes
credentes ab æterno exitio erepti, in
æternam salutem transferantur, & Di-
abolus, mors, peccatum & mundus su-
peretur. Agnita autem ueritate doctri-
næ Euangeliū, suiq; officij magnitudine
in tremore & timore Dei, fideliter stre-
nueq; suo officio fungantur. Nec sibi
(cum pie docent) patiantur a prophanis
hominibus ex impia carnis sapientia in-

reli-

c qui in
uoſunt)
no am
g omnia
m q̄ pa
tectoni
entiam
m illam
principi
e cōſite
perferte
osuerit
timor
estis do
nctionis
i omni
i huma
omnes
epti, in
, & Di
ndus su
e doctri
itudine
ter stre
Nec sibi
ophanis
entia in
reli.

religionē Christi leges de doctrina, cæ
remonijsue ferri.

Ipsi potius illos prædicatione pœ
nitentiæ uerberent ac proſternant, eosq;
uel ad Christum pœnitentes adducant,
uel impœnitentes Satanæ affligendos
tradant. Corroborentur Euangeliſtæ
ſpiritu potentiae omnipotentis Dei, &
ſint eis ueluti columna ferrea, & murus
xeneus, ponantq; frontem ſuam durio
rem fronte illorum, ut tandem politi
ci homines ad pios Christi doctores cō
uertantur, & non illi ad politicos ho
mines impie porcos ſuos cum amissio
ne Christi retinere cupientes reuertan
tur. Nam tales sapientuli uere, ut Ezek.
inquit, domus rebellis ſunt.

Sed ſtulti homines ſemper, dum
uitia fugiunt, in contraria ruunt. Sicuti
olim Papa, Monetarius cum ſuis rusti
cis, & Anabaptistæ etiam politicam ad
ministrationem legitimis magistrati
bus præripuerunt, nec uel ea tantum
Cæſari dare uoluerūt, q; fuerūt Cæſaris:
Sic contra nostri Adiaphoristici Balaa
mi, ne (ſicut ille ſenex dixerat) ſint fediti
ſi, politico magistratui etiā religionē
fingere,

ſingere, ac refingere, & ſubinde noua
Interim scriptitare, nouaq; leges miſe-
ris pastoribus & Ecclesijs ferre permit-
tunt. Atq; ita Cæſari etiam ea, qua
Christi ſunt dare non uerentur. Adeo
Diabolus iſtum ueterem Adamū tran-
uerſum ad extrema agit, ut nunquam
eum per medium regiæ uerbi diuini
uiæ cōſtanter incedere patiatur.

Imitentur pij Doctores Petri, alio-
rumq; Apostolorum, Prophetarum &
martyrum constantiam, qui a magi-
ſtratibus iuſſi aut intermittere præda-
tionē Christi, aut etiam reuocare, acer-
me ſe eis oppoſuerunt. Cum igitur cla-
mant politici homines, in tali rerum
ſtatu, ac in tali re magistratibus paren-
dum eſſe, repondeant Doctores, Deo
magis quam hominibus obediendum
eſſe. Cum illi dicunt, uenturos Roma-
nos, repondeant iſti, magis timendum
eſſe eum, qui corpus & animam perde-
re potest, quandoq; uult, quam eos,
qui tantum corpus, cum eis Deus per-
mittit. Hortentur omnes uehementiſ-
ſime ad constantiam in agnita uerita-
te, ſeditionis autores non ſint,

Stant

de noua
ges mise
permit
ea, qua
t. Adeo
ū trans
unquam
i diuini
r.
tri, alio
tarum &
a magi
prædica
e, acerri
itur cla
i rerum
s paren
res, Deo
iendum
Roma
hendum
n perde
am eos,
eus per
mentis
uerita
Stant

Stant Doctores uerbi diuini, ueluti ante rupem Synaicam, post se ha-
bent Deum cum suo uerbo horribiliter
minis & maledictionibus fulgurantem
& fulminantem. Quare non possunt
cædere urgentibus hominibus, nisi cœ-
ci cœcorumq; duces se ipsos una cum
auditoribus suis in iram Dei, ignem
omnia consumentem, præcipitare ue-
lint. Non angelus Asinæ Balaam, sed
asina Angelo cedere, quantumuis prop-
terea duriter cedatur, debet. Longe
satius est eam uerbera Balaam, quam
gladium angeli Dei perpeti.

HAEC ideo iam commemorare
uolui, quod nunc Gigantea audacia
impij homines in gubernationibus nō
a Christo per uerbum eius doceri, casti-
gariq; uolunt, sed ipsi Christum & Ec-
clesiam regere, eiusq; religionem ad
suas cupiditates inflectere & refingere
furentur præsumunt. Quasi uero ideo
iam Euangelium Ihesu Christi sit reue-
latum, ut impij Iudæi prodendo &
corrumpendo opes & honores captent.

Porro eximij Christi Euangelistæ,
qui cum ob diuina dona & rerum an-

V

tracta

teatrorum magnitudinem, tum & ob
ipsius suæ functionis amplitudinem
etiam regibus ac principibus ueneran-
di esse, eisq; graui quadam, formidabi-
liq; constantia omnipotentis Dei uo-
luntatem, minas ac promissiones de-
nunciare deberent: Ita se iam ab eis-
dem minis, muneribus ac blâdicijs uin-
ci emolliriq; patiuntur, ut neminem eis
noua dogmata condere, leges ferre, &
religionem Iesu Christi fingere ac re-
fingere amplius pudeat, illiq; ad om-
nia uel conniveant, uel etiam suum sus-
fragium adiungant.

QVONIAM igitur hæc antiqui
serpentis & ueteris Adami sapientia
cum per alias uias, tum & sub inani
quorundam Pseudoadiaphororū præ-
textu religionem Christi fugiendæ con-
fessionis & crucis gratia, turpiter ad
impias Antichristi abominationes, non
sine ingenti scandalo, contumelia
Christi & multiplici impietate, trans-
format, unde porro multæ perturba-
tiones optime constitutarum Ecclesia-
rum, & piorū Doctorū tristissimæ dis-
unctiones cōsequuntur: conatus sum to-
tam

ram eam controuersiam, pro mearum
uirium, donorumq; tenuitate explica-
re. Quo imperitiores possent uidere,
quid in praesentibus controuersijs ue-
rum aut falsum sit, quidue pie uel sequi
uel fugere possint ac debeant.

VOBIS autem amplissimi uiri
ideo potissimum scriptum hoc dicare
uolui, ut indicarem quantopere cupi-
am, & etiam sperem Euangelium Chri-
sti saltem in ista ultima Germaniae ora
incorruptum permanere.

Déus autem pater Domini nostri
Iesu Christi uos, me & omnes suos in
agnita filij sui ueritate ad sui nominis
gloriam nostramq; salutem
conseruet, Amen.
Magdeburgæ calendis De-
cembris,

PRAEFATIO.

Sæpe relegens gloriosam, miracu-
lisq; plenissimam Israélitarum ex-
Aegipto eductionem, ac mecum,
tum ingentia Dei beneficia populo illi
præstata ac promissiones, tum populi

V 2 sum.

summam ingratitudinem cœleste ma-
na fastidientis, ac ad Aegyptias cæpas
& onera redire cupientis perpendens,
putauit fuisse quandam inauditam ali-
isq; gentibus insuetam maliciam, eam-
q; toto pectorè execratus & detestatus
sum.

Quis enim sanæ mentis homo tan-
tam perueritatem non detestaretur?
Qui cogitaret primum, fuisse eum po-
pulum tam graui seruitute, multipli-
ciq; miseria oppressum, ut tum labores
coacti sint ferre intollerabiles, tum ma-
sculam prolé sibi enecari, deniq; haud
dubie & ueram religionem propemo-
dum penitus deleri. Deinde perpendat
eum in tali tristissimo statu existentem
diuinitus liberari, glorioſiſſime tantis
miraculis ex Aegypto educi, cœlesti ci-
bo paſci, certam promissionem fœlicif-
ſimi ſoli, aliorumq; multorum bono-
rum accipere. Adhæc etiam uera Dei
creatoris cœli & terræ religione ornari,
ac præſentem ubiq; Deum habere. Po-
ſtremo cernat gentem eam adeo ſcele-
rate furere, ut contemptis conculcatiſq;
omnibus eis inenarrabilibus Dei bene-
ficijs

ficijs ad illas ingentes miserias Aegyptiacæ illius seruitutis redire uehementer exoptaret, easq; etiam laudare auderet. Non immerito igitur toties adeo eis Deus iratus fuit, ut totum populum penitus delere uoluerit.

Verum iam illis comparatione præsentis nostrorum hominum malicie propemodum irasci desino. Vincit enim, profecto uincit longe nostra erga Deū pro instaurato Iesu Christi Euangelio, tamq; gloria e seruitute Antichristi liberatione, ingratitudo populi Israelitici ingratitudinem. Nam tota quidem miseria seruitutis Israelitarum erat corporea magis quam spiritualis: Nos uero, præterquā quod & bonis & sudoribus nostris Antichristi ministros saginauimus, eorumq; turpitudini ac libidini, proh nefas, fuimus expositi, etiam anima Diabolo ob eoru impia dogmata seruire coacti sumus, & Deū contumelia affecimus, atq; ita nosmetipsos in æternum exitium præcipitauius.

Adhæc illi quidem promissionem tantu terræ Canaan acceperat & adhuc per difficilima itinera, uariasq; in de-

V 3 lerto

ferto difficultates errabant. Nos uero
jam in ipsam ueram religionem per-
ducti sumus, iam remissionem pecca-
torum, Spiritum S. & adoptionem,
ut simus filij Dei, nacti sumus. Nihilo-
minus tamen partim leuibus itineris
huius, ad regnum Cœlorum tenden-
tis, molestijs defatigati, partim Diabo-
lica quadam iudicij peruersitate fasci-
nati, ijs tantis Euangelij Iesu Christi be-
neficijs contemptis & conculcatis, olla-
rum carnium & Aegyptiarum cœp-
tū recordamur, illas ex animo concu-
piscimus & in Antichristi ferream serui-
tutis fornacē redire furēter exoptamus.

Ollæ carnium sunt pax & tran-
quillitas uentris, quam in papatu ma-
iore fuisse somniamus, quam iam sit.
Verum quidem est, Euangelium Iesu
Christi secum crucem afferre: attamen
& impij nihilo mitiora patiuntur, quod
tum ex ueteribus historijs, tum & horū
30. annorum euidenter probari potest.
Quo tempore non leuius, imo etiam
grauius afflictæ sunt gentes instaurati
Euangelij tunc temporis adhuc exper-
tes, quam quæ eam doctrinam habu-
erunt.

erunt. Satius autem est teste Petro pati pie uiuentes quam impie agentes. Sed tamen, etiamsi esset aliqua maior piorum miseria in hac uita quam impiorum, non ideo deberemus ita pecuniae sententiæ esse, ut uellemus, quo præsentis uitæ temporaria mala euitarem⁹, in æternum exitiū nosmetipſos præcipitare.

Cæpæ autem sunt papisticæ cæmoniæ & traditiones. Iam enim multi simplicitatis Euangeli⁹ pertæsi, Iudaicarum ethnicarumq; Papæ cæmoniarū pompam ac splendorem admirantes, impudenter disciplinam ac ordinē aduersariorū prædicant. Miror sane, quod audeant papisticam disciplinā laudare, cum probe sciamus inter eos (ut taceam de spiritualibus cultibus primi⁹ præcepti uirtutibus, quas illi plane ignorauerunt) adeo cum alia scelera tum imprimis libidines regnasse, ut Sodomorū disciplinam magis, quam Christianam habuisse uerissime dici possint. Certe eorum spirituales, quorum maximam turbam habuerunt, propalam epicuream uitam egerunt, & hodierna die agunt. Scholas nō tantū neglexerat

V 4 sed

sed etiam opprēserunt, neglectus est &
Catechismus ac tota uerbi Dei prædi-
catio, atq; ita & iuuentus & maturior
ætas cum in literarum tum in primis in
uerbi diuini institutione plane neglecta
fuit.

Iudicia matrimonialia non sunt
seuere ab eis administrata, imo suis fla-
gitiosis turpitudinibus & flagrantibus
libidinibus non tantum leges matri-
moniales, sed etiam ipsa matrimonia
penitus prophanarunt. Deniq; notissi-
mum est nullum fuisse tantum scelus,
quin pro pecunia a papa eiusq; spiritu-
alibus dispensatum sit. Quid illa sce-
lerata turba spiritualium Antichristi
disciplinam curaret, cum ipsam et in
lustris omnium turpitudinum sine in-
termissione uolueretur? Notissimum
est hunc præsentem Papam Paul. 3 tur-
pi sororis lenocinio ab eo Papa, qui
tunc fuit, cardinalatum impetrasse.
Excommunicatione scelerate, quod
notissimum est, ad stabiliendam suam
Tyrrnidem abusi sunt, non ad coe-
cendos impenitentes. Si enim eos ex-
communicare uoluissent, seipso ne-
cessario.

cessario primum excommunicassent,
qui in perpetuis turpitudinibus iace-
runt. Corruit igitur omnis disciplina
ueteris Ecclesiæ apud Papistas, uixq;
uel tenuissima uestigia eius reliqua fue-
runt. In nostris uero cœtibus, si non
est talis & tanta, quanta in primitiuæ
Ecclesia fuit, aliqua tamen est, ut postea
in scripto ostendetur.

Cæterum quod ad ordinem atti-
net, non video sane, quis salutaris or-
do apud eos fuerit, qui apud nos non
sit longe melior, ut postea probabitur.
Vna quædam ordinis pars fuit apud
papistas, quæ apud nos nec est, nec pie
esse potest, hæc nempe, quod primo
omnes (ut ipsi eos uocant) sacerdotes
spiritualibus etiam insimis subiectissi-
mi fuerunt & ueluti pedibus eorum sup-
positi : deinde ipsi sacrificuli suis de-
canis & Episcoporum uicarijs: illi per-
ro Archiepiscopis & Cardinalibus: Car-
dinales uero demum Archiepiscopi &
Patriarchæ summo Antichristo. Ita
pulchre Diabolus regnum illud con-
stituit, compegit & colligauit partes
inter se arctissime, alios alijs summe sub-

V 5 iecit,

fecit, adeo, ut omnes homines isti suo
vicario extrema seruitute deuinixerit, ita
ut etiam Cæsares ei pedes osculari co-
gerentur, omnes eum extreme honora-
rent & ditarent, ipse porro totum su-
um regnum & potentiam ad lucrandas
quam plurimas animas Satanæ, ad ho-
norandum eum, & contumelia affici-
endum Christum conuerteret.

Sed ita profecto est, Hypocritæ ue-
ræ pietatis hostes semper cernunt festu-
cam in piorum oculis, suas uero trahes
cernere non uolunt: sicubi aliqua con-
tentio inter pios pastores, aut etiam si-
multas exoritur, quales inter Apostolos
quoq; exortæ sunt, uehementer id exag-
gerant, ac excursioni Antichristi ferrei
iugi eiusq; decretalium imputant: nec
interea cernere uolunt perpetuas illas
lites, quæ in Romana curia, & alibi in-
ter spirituales uoluuntur, quæq; tam
multos Episcopos & Pastores a suis
gregibus abstractos Romæ detinent.
Item tam multas cædes & uenena, qui-
bus se mutuo canonici, Abbates, Epi-
scopi, Archiepiscopi, Cardinales, quin
etiam sanctissimi illi Antichristi tol-

Iunt,

Iunt, q
ut nega
Hu
bent, qu
timus,
potest,
fusio es
omnes
tibus s
ordinib
gelista
Ecclesiæ
AT
quamq;
habueri
Primu
tæ gene
qué pol
tulit, qu
centem
reliqua
danæ:
vulnera
genere
autem
deform

s isti suo
xerit, ita
ulari co-
honora-
tum su-
crandas
, ad ho-
a affici-
ritæ ue-
nt festu-
o trabes
ua con-
tiām si-
ostolos
d exag-
ci ferrei
nt: nec
as illas
libi in-
q; tam
a suis
inent.
a, qui
s, Epi-
, quin
ti tol-
lunt,

Iunt, quæq; longe notiora sunt, quam
ut negari possint,

Hunc igitur Papistæ ordinem ha-
bent, quem nos nec habemus, nec expe-
timus, neq; quisquam sanus experere
potest, aut debet: horribilis enim con-
fusio est ordinis Dei, qui uult primum
omnes animas superioribus magistra-
tibus subiectas esse, Deinde & singulis
ordinibus suum locum tribui, Eu-
angelistasq; non Dominos, sed ministros
Ecclesiæ esse.

AT uero Deus bone quam multas,
quamq; magnarum rerum confusiones
habuerunt, & adhuc habent Papistæ.
Primum enim turbauit non parum ui-
tæ genera Papa per suū monachatum,
quæ politicis uitæ generibus longe præ-
tulit, quasi sanctiorem magisq; Deo pla-
centem, eam dixit esse uitam spiritualē,
reliquas appellauit sacerulares & mun-
danæ: Atq; ita multorum conscientias
vulnerauit, qui se in parum pio uitæ
genere existere timuerunt. Præsertim
autem magistratum & coniugium ita
deformauit, ut prope modū impia uitæ
genera

genera illa esse existimarentur, ac multi
de salute in illis ordinibus existentes de-
sperarint: Quare relictis sibi diuinitus
mandatis functionibus tandem se in
monasteria intruserunt, ubi dixerunt se
uelle Deo seruire, nam prius iudicarunt
se huic saeculo seruiuisse.

Secundo, conturbauit etiam Eccle-
siasticam politiam, nam plane, sicut &
olim apud Corinthios accidebat, unus
quisque sibi seorsim in angulo missando
communicauit, simul plures in templo
nugati sunt, aliquando uiginti diuersi
inter se missas garriuerunt. Aliquando
magnæ(ut uocant) Missæ plures simul
in eodem templo cantatæ sunt, ita ut esset
mera sonorum confusio, & ueluti pro-
miscuus quidam pecudum balatus, mu-
gitus & ululatus. Non intellectis itidem
linguis garriuerunt & omnia in suis te-
plis peregerunt, sicut & Corinthij. At
qui tales Ecclesiæ formam appellat
Paulus confusionem, quam negat a Deo
uenire. Venit igitur a Diabolo, in cu-
jus regno est horror & sempiterna con-
fusio.

Tertio, confudit Antichristus cum
suis

luis filiolis regimen Ecclesiasticum &
politicum, sibi utriusq; gladij ius arro-
gauerunt, sub prætextu potestatis spiri-
tualis omnia sibi uendicarunt & ad se
pertraxerūt. Quamprimum aliquis eis uel
parū restitit, continuo fuit excōmunica-
t⁹, cōtinuo audiuīt hæreticus & scis-
matic⁹. Non solū noluerūt potestatibus su-
perioribus subiecti esse, sed etiam magi-
stratus sibi subiecerunt, quinetiam glo-
riatur Papa pēnes se esse regna mundi &
imperia ab alijs ad alios transferre. In-
dicat eorum spirituale ius (ut uocant)
hanc confusōnem ordinum, ubi pro-
pemodū incere, politica & corporalia
tractantur, indicant direptæ & spoliatæ
ab eis per ipsorum fraudes tot regiones.
Indicant tot fædera rupta, subditi iura-
mento suorum magistratum soluti,
tot bella per spirituales cum gesta, tum
excitata & tam multus sanguis Christi-
anus eorum scelere effusus,

Horribiliter igitur Antichristus or-
dines & regimina confudit & commis-
cuit, ex qua re ingentia mala ad huma-
num genus peruererunt. Ut enim alia
faceamus, hoc certe unicum nec satis ex-
poni;

poni, nec deplorari potest, quod, dum
Papa, Episcopi, Abbates & alij spiritu-
ales politico regimini uacarunt, necel-
fario Ecclesiasticum neglexerunt,

Postremo, Etsi hæ confusiones
magnæ ac admodum pestilentes fue-
runt, illa tamen longe innocentior, quod
Iegem & Euangelium Antichristus cū
suis apostolis confudit. Lex eis non ad
hoc data fuit, ut reuelaret peccatum,
sed ut iustificaret & saluaret. Euange-
lium non fuit eis gratuita promissio re-
missionis peccatorum & uitæ æternæ,
sed fuit noua Iex, quam, qui fecisset, es-
set uicturus in ea, differens in eo a prio-
ri, quod esset uehemētior, exactiore &
obedientiam flagitaret, quam uetus.
Christus non fuit eis seruator, sed sāue-
rissimus iudex. Ex qua re totius theo-
logiæ confusio & conscientiarum hor-
ribilis carnificina, contumelia nomi-
nis diuini & infinitarum animarum
æternum exitium securum est.

Confudit & doctrinam cœlestem
cum mandatis hominum: perinde ob-
ligauit ad æternum exitium transgredi-
entes Episcoporum sanctiones, ac trans-
gredi-

d, dum
spiritu
, neces
nt,
fusiones
ntes fue
or, quod
ristus cu
non ad
ccatum,
Euange
issio re
æternæ,
cisset, es
o a prio
ioremp
n uetus,
ed sœu
us theo
m hor
. nomi
marum
ælestem
nde ob
nsgredi
ctrans
gredi

gredientes mandata diuina. Confu
dit & Theologiam cum Philosophia.
Quin etiam humanas traditiones &
philosophiā uerbo Dei prætulit. Nam
ex Aristotelis Ethicis & metaphysicis
homines de æterna salute cōsequenda
eius mancipia docuerunt: Ut tum libri
eorsū, tum conciones testantur. Aeternā
salutem rectius & fœlicius consequi
poterant Monachi (ut Antichristus do
cuit) & monachæ, per obseruationem
suarum traditiuncularum, quam alij
Christiani per suum Christianismum.

Maius scelus fuit die ueneris aut in
quadragesima comedere carnes aut nu
dis manibus calicem attingere, quam
furari. Opera traditiuncularum Papæ
& eius spiritualium adeo sunt prælata
decalogo, ut pro operibus supereroga
tionis, perfectionisq; haberentur.

Hanc si quis sibi disciplinā & ordi
nem expetit, postquam iam Euangeliū
lux refulsit, ille sane non parum sto
lilitate & prauitate Israélitas in cœle
stis mannæ copia cæpas expetentes ac
ad Aegyptiacam potius seruitutem &
miserias redire, quam ad terram

pro

promissionis proficiisci præoptantes
superabit.

Hæc uolui breuiter dicere de Papista disciplina & ordine, ut ostendere rem, quam apud papistas nihil disciplinæ & boni ordinis supersit: Ac quan topere iij tum ipsimet errent, tum alios seducant, qui iam nobis papisticam disciplinam & ordinem perficta fronte laudare audent. Sed quoniam nunc uehementes controuersiaæ de ritibus seu cæremonijs in Ecclesia motæ sunt, necessarium putaui esse hanc totam controuersiam diligenter explicari: ut sci rent imperitiores, quid uera aut falsa Adiaphora sint, quæq; & quatenus uel recipi uel non recipi pie possint.

Hanc operam speraui aliquandiu alios doctiores Ecclesiæ præstituros esse, atq; ideo ego huic tam arduo operi manum admouere nolui. Decuisset enim cum alios, tum in primis Vitenbergen ses Theologos (sicut Hamburgenses concionatores eos obsecrarunt & ob testati sunt) hanc materiam in istis certaminibus diligentissime explicatam, Ecclesiæ proponere: Nam ipsi & donis

ac au-

ac autoritate cæteros antecellunt, &
hanc exitialem controuersiam magna
ex parte mouerunt. Profecto enim,
nisi ipsi huic pessimæ causæ patroni ad
hibiti fuissent, Islebius & D. Interim
frustra sua Interimistica Adiaphora
euangelizassent. Verum, cum ego &
alijs multi pī id diu frustra expectasse-
mus, tandem constitui in tanto legis-
peritorūm, Sacerdotum & scribarum
uel silentio, uel etiam Christi odio con-
demnationeq; aliquid mihi de ea re
balbutiendum esse, confidens in illam
Christi Domini nostri promissionem:
Nolite solliciti esse, quid loquamini.
Non enim estis uos, qui loquimini, sed
Spiritus patris est, qui loquitur per uos.

Partiar igitur hoc totum opus in
tres partes, in quarum prima Christo
iuante dicam, de ueris adiaphoris,
pijsq; Ecclesiæ cæremonijs, eorum cau-
sis & effectibus. In secunda parte di-
cam de præsentibus pseudadiaphoris,
eaq; ad uerorum adiaphororum for-
mam exigam, atq; ita Deo iuuante os-
tendam ea nec efficientes, nec finales
causas rerū uere mediariū habere. Quare

X nullo

nullo modo pro p̄is adiaphoris habenda esse, nec pie accipi posse. In postrema pauca quædam argumenta adiaphoristarum dissoluam, nam alia plaq̄ in secunda parte confutabuntur,

Progrediar autem in hac tota scriptione methodice secundum quæstiones, quæ in simplicibus (ut vocant) thematibus explicandis tractantur. Cī igitur hunc laborem studio iuuandi Ecclesiam, quod Deus nouit, suscep̄im, peto ab omnibus p̄is, ut nostrum qualem cunq; conatum boni cōsulant, donec aliquis alius tum donis, tum autoritate ampliori instructus, aliquid eruditius, Ecclesiæq; utilius in hoc genere elaborauerit. Sed ad rem.

**PRIMA PARS, IN QVA
AGITVR DE VERIS
Adiaphoris.**

Quid significat uox Adiaphoros?

Vox

oris hā
. In po-
nta adi-
alia pla-
untur,
ta scrip-
quæstio-
uocant)
tur. Cū
iuuandi
suscep-
uostrum
sulant,
cum au-
aliquid
hoc ge-

QVA
S

li-

Vox

XOX ἀδιάφορη, latine indif-
ferens, germanice mittel/
ding/ significat talē quam-
piam rem, quā (quod qui-
dem ad eius naturam atti-
net) non multum referat seruari , aut
non seruari , hoc uel illo modo tracta-
ri seruari & agi.

Sunt ne in Ecclesia aliqua
Adiaphora ?

Esse talia aliqua in Ecclesia, eiusq;
ritibus , facile probari potest cum
aliunde, tum ex Paulo, qui de Adi-
aphoris quibusdam agit 1. Cor. 7. 8. 9.
10, & 14. Item Rom. 14. ut uiuere cœ-
libem aut coniugem , modo caste , ues-
ci cibis , aut abstinere , non obseruare
dies , aut obseruare sine superstitione , ac-
cipere stipendium ab auditoribus aut
non accipere. Certa ratione in tem-
plis docere, audire ac Psallere.

Quid sunt Ecclesiastica
Adiaphora ?

Sunt autem Ecclesiastica Adiapho-
ra tum ritus & actiones quædam ,
X 2 tum

tum rituum circumstantiae in templis
& religione, a Deo in specie nec man-
datae nec prohibitae, quibus libere uti-
tur Ecclesia, sine opinione cultus aut
aliqua superstitione, ad hoc, ut secun-
dum Pauli præceptum omnia ordine,
decenter, & ad ædificationem in cœ-
tu Dei fiant. Quidam enim sacri ri-
tus Ecclesiae sunt diuinitus, idq; in spe-
cie mandati, ut prædicatio uerbi, bap-
tismus, cœna Domini & Absolutio.
Quidam uero ritus & quædam rituum
circumstantiae non sunt diuinitus in spe-
cie mandati, ut quo genere uestis indutus
sacerdos peragat publicos ritus, quo lo-
co, tempore. Item genus cantilenarum.

Quæ sunt species Adia-
phororum?

TAlia Adiaphora ad religionē per-
tinentia, alia sunt publica alia pri-
uata. Publica sunt, quæ publice in
publico cœtu piorum peraguntur, ut
sunt in templis cantilenæ, musica, lecti-
ones, personæ, loca, tempora, persona-
rum uestes, campanarum pulsus.

Priuata Adiaphora sunt, quæ per-
sonæ

sonæ singulæ seruant, ut sunt, iejunia,
certa tempora orationis, abstinere ad
tempus ab uxore, & delicioribus eti-
am cibis, aut ciborum quantita-
te, quatenus id fit orationis gratia &
alicuius pij exercitij.

Possunt & alia quædam Adiapho-
ra nominari, quæ politica recte uoca-
rentur. Ea, cum non sint ædificationis
Ecclesiæ gratia instituta, penitus nobis
extra casum scandali libera sunt, qualia
sunt amictus, cibus, habitatio & simi-
lia, in quibus tamen monachi totam
suam religionem collocant. In istis adi-
aphoris licet nobis agere, ut uolumus,
modo absit petulantia & scandalū, in
illis alijs non itidem. Ea enim, cū semel
pie constituta sunt & rectæ ædificationi
seruiunt, non licet temere in alia minus
ædificantia etiam extra casum scandali
commutare. Sunt tamen & inter Eccle-
siastica adiaphora quædam ualde le-
uia, quæ, cum non sint ad ædificati-
onem necessaria, possunt extra scanda-
li casum uariari, talis est dierum festo-
rum obseruatio, poterat enim olim
Sabbatum ex die saturni in diem lunæ

X 3 uel

uel aliam perinde transferri, ut in diem
solis. Item dies Paschatis uel eadem die
cum Iudæis, uel alia celebrari, item de
fermentato uel azimo communicare,
quare non recte fecerunt Ecclesiæ, quod
de tam leuibus Adiaphoris extra casum
scandali & confessionis contendenterunt.
Tale paruum Adiaphoron posset dici
iam leuis dissimilitudo cæremoniarū
& aliquarum ministerij circumstanti-
arum in Ecclesijs bene institutis, pro-
pter quam paruam dissimilitudinem
paruaq; Adiaphora nullo modo se mu-
tuu Ecclesiæ reprehendere debent, uel
etiam ab impijs reprehendi possunt,
semper enim talis dissimilitudo in Ec-
clesia fuit, & adhuc hodierna die in
papatu est.

Hæc Adiaphora in genere quidem
a Deo mandata & instituta sunt. Vult
enim Deus omnia ordine, & ut ædifi-
cationi piorum, ac gloriae ipsius quam
maxime aptum est, fieri: Cæterū in spe-
cie ista instituere & circumscribere ius
est penes totā Ecclesiam. Omnia enim
sunt Ecclesiæ 1. Cor. 3. Mandare autem
Ecclesia sua libera, spontanea & pia uo-
luntate

luntate tales adiaphororum & cæremoniarum institutionem debet ijs, quos uidet diuinatus donis ornatos & illūinatos esse, ac talia dijudicare posse. Et ipsā tamen Ecclesiā de illis ipsis cæremoniis iudicare oportet, sicut & de tota doctrina, quæ ei a Doctoribus propontitur, scriptum est enim, Cauete uobis a fermento Pharisæorum, Item Cauete uobis a Pseudoprophetis &c. Item. Oves meæ uocem meam audiunt. Non est ullius unius hominis uel paucorum tales cæremorias instituere sine Ecclesiæ consensu, multo minus contra uoluntatem Ecclesiæ. Omnia enim sunt Ecclesiæ, ut superius dictum est: Doctores quoq; nō domini, sed ministri Ecclesiæ (teste Paulo) ei a Christo donati sūt. Item, ut libertas Ecclesiæ magis testata sit, non oportet eam seruam hominum fieri. Excipi tamen possunt Prophetæ & Apostoli, qui, si quæ suo arbitrio, cum primum ordinant Ecclesiæ, siue consensu Ecclesiæ, diuino mandato iussi instituunt, cōtradici eis nō potest.

Peccant igitur grauiissime omnes
ihsue Episcopi sunt, siue alij homines, q

sine consensu Ecclesiæ, uel etiam contra consensum, Tyrannica quadam licentia, aliquid in Ecclesia Christi instituere audent, etiamsi non sit impium.

Obseruandum igitur est, tres esse causas efficientes Adiaphororum. Primum est generale Dei mandatum, qui uult omnia in Ecclesia decenter, ordine, & ad ædificationem fieri, quicq; ordinis & non confusionis Deus est. Secunda causa est libera & pia uoluntas Ecclesiæ. Libera, ut plane non sit ab ullo coacta. Pia, id est, ad uoluntatem Dei accommodata, quæ tantum gloriam Dei, & piorum ædificationem spectet, non ulla humana commoda per talia Adiaphora uenetur. Tertia causa sunt pij & intelligentes homines, quibus Ecclesia talem Adiaphororum institutionem mandat.

Atq; hæc de causis efficientibus, De causa autem materiali Adiaphororum nihil est necesse dicere. Sunt enim cæremoniæ seu ritus & rituum circumstantiæ. Causa formalis in finali magna ex parte pertractabitur.

Qui

Qui effectus seu finales causæ
Adiaphororum :

Porro finalis causa talium cæremoniarum debet esse ea, quam Paulus i. Cor. 14. præscribit, ut omnia decenter, ordine, & ad ædificationem fiant. Quæcumq; ordine fiunt, ea etiam decenter fiunt, & quæ ordine ac decenter fiunt, ea etiam ad ædificationem spectant, ita ut sub ædificationis nomine tota finalis cæremoniarum causa contineri videatur, dicemus tamen de singulis separatim ac primum de ordine.

ORDINE fiunt res, cum suæ quæcunq; loco & tempore totius actionis partes collocantur. Ordinis ratio in Ecclesia haberi potest in personis, temporibus, actionibus & alijs circumstantijs. In personis, ut alios esse Doctores, alios auditores, item alios Ecclesiæ ministros alijs secundum ætatem, erudititionem & alia aliqua dona esse superiores, quod ad Ecclesiasticam politiam attinet (& nō q; ad ius clauiculæ, sicut Papistæ maius remittendi peccata ius Papæ, q;

X §

alijs

alijs Sacerdotibus tribuunt) ut etiam
Paulus superiores facit Episcopos dia-
conis. Item inferiores ministros per-
certos quosdam gradus subinde ad gra-
uiores & ampliores functiones & ali-
qua maiora commoda promoueri.
Cuius rei Paulus facit mentionem, cum
inquit, bonum sibi gradum acquirunt,
Ne, sicut ille dixerat, prius ad clavum
fedeant, quam remigauerint. Ex hac
occasione Papistici septem ordines tan-
dem in moeram superstitionem de-
generarunt.

Ordo in tempore est, ut primum
quod attinet ad totum annum, utile
est tum memoriae rerum gestarum gra-
tia, tum ut pro ratione temporis & fru-
gum de Dei beneficijs homines admo-
neantur, alijs temporibus alias lectiones
ex sacris literis Ecclesiæ proponi. Item
quædam anni tempora frequentiorib⁹
concionibus ornari, atq; ideo ab alijs
operibus auditores uacare, ut circa nati-
uitatem & passionem Domini.

Secundo, quod attinet ad hebdo-
madam, ut alijs diebus habeantur ue-
luti celebriores quædem conciones, me-
lioresq;

etiam
os dia-
ros per
ad gra-
& alijs
oueri.
1, cum
irupt.
auum
Ex hac
es tan-
n de-
mum
, utile
n gra-
& fru-
dmo-
tiones
Item
orib⁹
b alijs
nati-
ebdo-
ur ue-
rs, me-
oresq

lioresq; Doctores doceant, ut die Do-
minica, quæ ideo sic appellatur, quod
tota Domino dicata fuit. Item & alijs
diebus, quibus uulgas minus impedi-
tum est.

Tertio, quod attinet ad diem, ante
meridianæ horæ potius tribuendæ sūt
tractationi uerbi diuini quam uesperti-
næ, excepto die Sabbati, ubi sub ues-
pertinum tempus magis uidentur ua-
care homines, & alioqui ueteri consue-
tuine illud tempus festo adiūctū fuit.
Quare uidendum etiam, ut melioribus
horis meliores Doctores doceant.

In actione ordo recte adhibetur,
ut primum signum campana detur,
deinde canantur aliquæ piæ cantilenæ,
postea, cum iam populus frequentior
est, sicut noto sermone aliquæ oratio-
nes, ita ut populus suis ardentibus uo-
tis præcinentis concionatoris uocem
subsequatur, ac fide dicat, Amen. Ter-
tio profiteatur popul⁹ suā fidem canēdo.
Credo. Quarto legatur aliquid ex sacris
literis, q; statim in concione explicetur
& Postremo post cōcionē piæ cātilenæ.
& cōmunio fiat, cū adsūt, qui cōmu-
nicare

nicare uolunt. Et post communionem
gratiarum actio, & populi benedictio.
Hic actionis ordo suis rationibus pro-
bari potest.

Videndum autem est, ne plures
actiones in cœtu Dei simul fiant, quæ
se mutuo impedian, ut apud Corin-
thios factum est, cum plures simul ad
populum loquuti sunt. Item cum di-
uersi cœnam Domini sumpserunt, alijs
quidem ebrijs, alijs uero adhuc esurienti-
bus. Item ut iam alicubi plures simul
cantilenæ canuntur. In papatu fuit ta-
lis ~~et~~ ~~et~~ ~~et~~ ~~et~~ ualde frequens. Simul
enim plures, easq; diuersissimas missas
& officia in eodem templo cecinerunt.
Hactenus de ordine, iam de decentia.

DECENTER tunc aliqua fiunt in
Ecclesia, quando cum grauitate & dig-
nitate quadam mixta cum pietate om-
nia peraguntur. Ut, decet potius uiros
in Ecclesia loqui, & omnes functio-
nes obire, quam foeminas, sicut & Pau-
lus præscribit. Item seniores potius quam
iuniores, de die potius quam noctu, &
mane potius quam uesperi, ob quam
causam **Ecclesia** cœnam DOMini in

ante-

ionem
dictio,
us pro-
andis
plures
, quæ
Corin-
nul ad
m di-
it, alijs
rienti-
simul
uit ta-
Simul
missas
erunt,
entia.
unt in
o dig-
e om-
uiros
nctio-
z Pau-
us quâ
tu , &
quam
ini in
ante-

antemeridianum tempus transtulit. Et
in publico loco potius quam in secre-
to. Musica graui, simplici, non lasci-
ua, & tam mire uaria, ut iam fit.

Sint & uestes cum alibi, tum impri-
mis in templo, cum aliorum, tum præ-
cipue ministrorum tales, quæ apud eā
gentem, ubi est Ecclesia, maxime de-
coræ seu honestæ iudicantur. Quare
si quis olim Ethnicorum sacrorum, &
iam Papisticorum uestes in Ecclesiis,
ubi illarum uestium usus semel aboli-
tus est, reuocare uellet, is contra deco-
rum faceret. Videreturq; actionem
alicuius fabulæ potius instituere, & spe-
ciosa spectacula exhibere uelle, quam
ueneranda tremédi Dei misteria tracta-
re. Campanarum pulsus sit potius bre-
uis & simplex, quam prolixus, & mul-
tiplex. Nec sane nimium illa tam mul-
tiplex organorum melodia Ecclesiasti-
cam grauitatem decet.

Templum quoq; sit decens,
quod non esse impeditur & occupa-
tum altaribus, imaginibus & alijs nu-
gis, quo minus doctoris uox ad om-
nes penetrare, ipseq; doctor ab om-
nibus

nibus (quod etiam aliquatenus institutio postulat) cerni possit, non tam decentia, quam extrema necessitas instructionis flagitant.

Imagines in Templis (cum Idolatriæ occasio non sunt) fortassis fere rendæ sunt, quod nonnihil tum ornant templum, tum etiam docent ac monent imperitiores. Verum modus in ea re adhibendus esset, satius enim esset uiua Dei Templa ornare illis sumptibus, quam lapidea. Esset etiam in picturis grauitas & frugalitas adhibenda: Sæpe ita exquisita forma & ornatu pingunt sanctos ac sanctas, ut si amatores & scorta pingerent nimium esset, ut Albertus Archiepiscopus Moguntinus curauit aliquando in Templo quodam scortum suum depingi pro diua uirgine. Multipli citer obest ea indecentia, inuitat multos ad imitationem luxus, adhæc cum concio audienda est, uerbumq; Dei meditandum, tales lasciuæ picturæ facile auditorum animos alio auocant, eisq; sæpe parum piarum cogitationū occasionem præbent.

Est

insti-
n tam
cas in-
a Ido-
sis fe-
m or-
ent ac
n mo-
satius
are il-
set eti-
galitas
forma
nitas,
nt ni-
bisco-
ando
suum
lultipli-
mul-
cum
Dei
ræ fa-
cant,
ionu
Est

Etiam uehementer indeco-
rum in Templo pingi personas ad-
huc uiuentes, nullaq; præstantia cæte-
ris præcellentes, idq; tam conspicuas:
Adde & eorum insignia, & titulos ad-
scribi, qua ratione plane ex templo
Domini, domoq; orationis diuitum
& ambitiosorum hominum Theatrum
efficitur. Hæc multiplex pestis in Pa-
pistarum templis ualde regnauit, &
iam apud nos quoq; graffari incipit,
esset igitur graui piorum, eruditorumq;
hominum censura cohibenda.

Si igitur omnino uolunt in templis
picturas collocare, esset grauitas quæ-
dam adhibenda, ut dictum est, nimius
ille spendor & ornatus picturarum, im-
primisq; nimium elegantes formæ tol-
lerentur, personæ profanæ ualde exiles
pingerentur. Ante omnia autem uelim
logius a suggestu eas collocari, ac omni-
no ab ijs locis, ad quæ homines, cum fit
concio, maxime conuersi sunt, obiecta
enim, ut dicitur mouent sensus. Vi-
dendum igitur esset, ne dum auditores
ex auditu prædicationis fidem hau-
tire deberent, per lucentia aliqua obie-

cta

cta mentes eorum ad alias cogitationes, easq; fortassis non satis pias abstraherentur, atq; ita tum infrugifera auditoribus concio fieret, tū etiam mentes eorum inhonestis cogitationibus contaminarentur. Rectius sane agerent diuites & potentes si templum bono doctore potius quam pulchra preciosacq; pictura exornarent.

Hæc de decoro etiam in hac parte dicere uolui, non quod negem picturas habere uel in templo uel extra templū Adiaphoron esse, sed quod imaginum abusum, qui iam denuo crescere incipit graui repræhensione dignissimum esse iudico.

Sint & loca in templis aliquatenus mulierum & uirorum seiuuncta. Item quandoquidem id iam consuetudine receptum est, ut potentiores habeant loca honestoria & ædificio ab alijs seiuuncta, uidendum esset, ne ea ipsorum licentia nimium cresceret, ac illi soli omnia in templis occuparent, extrasis ferme, uel certe longius amotis tenuoribus. Struunt enim illi sibi propemodum ueluti palatia quædam, in quibus

uel

uel stare, uel sedere, uel etiam iacere possint : quæ tamen ipsa loca, quod peius est, s^æpe uacua & conclusa sub concionis tempus sunt, cum interea pauperes non habeant locum, ubi uel stantes recte concionatorem exaudire possint. Pertinet etiam ad decorum, ut omnia in templis in frequentia hominum potius, quam solitudine peragantur. Item in loco patulo potius, quam in angulis & cryptis, sacrificiorum libidinibus & sceleribus percommidis, more papistarum & gentilium.

Conformatas quoq^z ad Decorum pertinere uidetur. Decet enim, ut præsertim in grauibus negotijs, cum res aliquæ eiusdem ueluti speciei sunt similia etiam, quasi accidentia, ac ueluti uestitum habeant: Et contra uarietas leuitatem quandam præ se ferre uidetur. Quare & in ministerio conformitas quædam requiritur: Ibi enim diuersitas speciei externæ non tantum leuitatem quandam, sed & quasi religionis diuersitatem præ se fert, atq^z ita etiam scandalizare imperitiores uidetur.

Est autem conformitas quædam

X simili-

similitudo inter se partium , aut etiam
rerum prorsus disiunctarum : Quæ in
Ecclesia consyderanda est, in tribus col-
lationibus . Primum enim conformitas
aut in maiorib⁹, aut in minoribus reb⁹
requiritur, quæ in maioribus , id est in
doctrina . Sacramentisq; ea plane est ne-
cessaria, nec est ullo modo Adiaphorō.
Si enim non esset una fides, unū baptis-
ma, unus mediator apud omnes Eccle-
sias, necessario aliq; in errore essent. In
minoribus, ut cæremonijs non perinde
est necessaria, imo in minimis rituū cir-
cūstatijs etiā prorsus impossibilis. Sed
tamen in mediocribus cæremonijs etiā
uere Adiaphoris aliquaten⁹ cōformitas
est sestända, tū ob decorū, tū ob tollen-
dum imbecillum scādalū, tum etiam,
q; haud dubie in omni re una est ali-
qua optima rei idæa, quanq; uerum est,
quod, cum non omnes uel homines, uel
loca, uel tempora optimam illam idæ-
am recipiunt, tum aliqua minus abso-
luta eis porest esse aptior.

Secūdo spectatur cōformitas in pluri-
b⁹ ueris Ecclesijs inter se collatis. Postre-
mo & in eiusdē Ecclesiæ diuersis tem-
poribus

porib⁹
aliqua
formit
eiusdē
Baptis
tamen
clesia si
impiet
cū ritu
genera
causa, n
Ca
in diue
nibus p
alijs, du
sumpta
coro d
tius ag
in rebu
alijs sit
longe p
eadem
dam Ec
sent, su
in diuer
do iam
plures i

etiam
Quæ in
us col-
ormitas
us reb⁹
d est in
e est ne
phorō
baptis-
; Eccle-
nt. In
perinde
tuū cir-
is. Sed
nijs etiā
ormitas
tollen-
etiam;
est ali-
um est,
nes, uel
m idæ,
s abso-
i pluri-
Postre-
is tem-
oribus

poribus & actionibus. Quanq; autem aliquatenus & pluriū Ecclesiastū conformatas optāda est, quandoquidē ônes eiusdē Christi sunt, eandem fidē, idem Baptisma, & eundē mediatorē habent, tamen magis curandū id est, ut una Ecclesia sibimet cōstet, donec id fieri sine impietate, & notabili dāno potest. Nā cū ritus incipiunt in aliquos abusus degenerare, omnino exposita auditoribus causa, mutandi sunt.

Causæ autem, cur una Ecclesia sibi in diuersis temporibus, iteratisq; actionibus potius conformis esse debet, q; cū alijs, duæ sunt, quarum altera a decoro sumpta, quia, ut Cicero de proprio decoro disputat, hoc singulis diligenter agendum est, ut sibimet constent in rebus, sane non uitiosis, quam ut alijs similes sint. Altera est, quod longe plures offenderentur, si in una, eademq; Ecclesia, ueluti politia quædam Ecclesiastica, cui ipsi assuefacti essent, subinde mutaretur, quam quod in diuersis Ecclesijs aliqua dissimilitudo iam aliquamdiu durauit. Nam & plures imbecilles eiusdem Ecclesiæ do-

X z mi ma

mi manent, quam peregre uagantur,
& uehementius suarum cæremoniarum
conseruationem, quam peregrinarum
importationem, flagitant. Magis igitur
hoc agendum est, ut singulæ Ecclesiæ
sibimet constent, conformesq; in bonis
ritibus sint, quam diuersæ, id q; in rebus
etiam minoribus.

Obseruandum tamen ante omnia
in hac tota disputatione, primum non
esse necessariam rituū conformitatem,
deinde & nimis exactam esse impossibi-
le. Gregorius Papa in registro
docet, neq; fuisse suo tempore in Eccle-
sia conformitatem, neq; necessariam es-
se, sed id agendum esse, ut unaquæque
Ecclesia sibi deligat quam apri-
ssimas cæremonias. Quin & hodierna die in
papatu magna est difformitas, singuli
propemodum episcopatus, & singuli
monachorum ordines suas, diuersasq;
cæremonias habent, diuersas Missas, &
breuiaria, differt Brandenburgense bre-
uiarium a Magdeb: &c.

Deniq; omnia sint in templo ac mi-
nisterio seria, grauia, frugalia nihil ioco-
sum, petulans, leue aut ridiculū sit. Sed
omnia

gantur,
oniarū
narum
s igitur
cclesiae
n bonis
n rebus

omnia
m non
itatem,
n possi-
egistro
n Eccle-
riam el-
quæque
issimas
a die in
singuli
singuli
ersasq;
iffas, &
se bre-

ac mi-
lioco-
t. Sed
omniā

omnia sic siant, tanquam a pio animo
profecta, & in oculis Dei, & sanctorum
Angelorum agantur. Hactenus de de-
coro, iam de ædificatione.

AD ædificationem porro hæc ipsa,
quæ decéter & ordine sunt, referri pos-
sunt. Neq; enim grauitas diuini mini-
sterij ociosam quandā theatricamq; de-
centiā & ordinē requirit, sed simul om-
nia quoq; ad ædificationem, id est, pro-
mouendā uerā pietatem, uult spectare.
Ad ædificationē quoq; spectat discipli-
næ cura. Porro disciplinā iā recte diui-
di potest, in Oeconomicā seu domesti-
cā, scholaſticā, Ecclesiasticā, & politicā.

Oeconomicā seu domestica est, qua
parentes liberos & reliq; familiā ad pie-
tatem, bonos mores, & communia uitæ
officia, domestica cura industriaq; in-
stituunt, & assuefaciunt.

Scholaſtīca quoq; institutio uel im-
primis ad disciplinā pertinet. Nam in
schoła flos iuuētutis Ecclesiæ educatur,
q; porro cōet⁹, cū maturuit, cū alijs mo-
dis, tū & exēplo in alios uel uitia, uel vir-
tutes, uel pietatē uel impietatē spargere
solet. Quare imprimis seria, cū alioqui

Y 3 omnis

omnis iuuētutis esse deberet, tū p̄cipu
e eius, quæ literis mancipatur: quē enim,
ut Horatius inquit, recēs testa odorē se-
mel imbibit, eum diu seruat. Curandū
autem, ut non tantum in literis, sed &
in bonis moribus, ac ante omnia in ue-
ra pietate recte in scholis iuuētus infor-
metur. Recte enim ille inquit, qui in li-
teris proficit, & in moribus deficit, ille
plus deficit, quam proficit.

Ad hoc autem, ut iuuentus recte in
Schola instituatur, non solum bonus
ordo scholæ, seu leges, sed & persona
idoneæ necessariæ sunt, quæ magna cu-
ra magistratum, & pastorum conqui-
ri, retineriq; deberent. Ac si in ulla alia
re, tum in hac omnium minime, sum-
ptibus parcendum esset.

Porro Ecclesiastica disciplina in
his comprehendendi potest, iuuentutem
subinde de Catechismo examinare. Ie-
Junia aliqua, seu temperatiā prescribi-
re. Certis diebus cogere adesse sacræ cō-
cioni. Item, ultra certū tempus nō absti-
nere a communione. Itē, excommuni-
catione, alijsq; moderatis, & nō supersti-
tiosis cēluris cogere cum alios homines

ad ho

ad ho
primi
id seri
ritus a
Item
tum
magif
enda s

P
iam ni
quant
non ta
sed eti
periur
ptus r
acrius
ges sur
par est
famili
cionat
imprī
Eccles
peruui
munic
adiuue

Sed
potenti

ad honestam & sobriam uitam , tū im-
primis Ecclesiæ ministros , & omnino
id serio agere, ne homines libertate spi-
ritus ad libertatem carnis abuterentur.
Item admonere tum patresfamilias,
tum & Ludimagistros , tum etiam
magistratus ipsos, unumqueq; de tu-
enda sua disciplina.

Postremo , magistratus disciplina
iam nimis augusta est , olim latius ali-
quanto patuit. Ea sic exercenda esset, ut
non tantum punirentur furta & cædes,
sed etiam libidines , item blasphemiae,
periuria,luxus,epicureismus & contem-
ptus religionis , aliaq; uitia aliquanto
acrius castigarentur : Reuocare item le-
ges sumptuarias eos oporteret. Adhæc
par est,ut magistratus adiuuet tū patres
familias,tum ludimagistros,tū & con-
cionatores,in retinenda sua disciplina,
imprimis uero iuuet seruare pastores
Ecclesiasticam disciplinam,præcipueq;
verum illum disciplinæ,nempe Excō-
municationem in pio usu , sicut olim
adiuerunt in impio.

Sed multi hoc cōcedere nō uolūt,ne
potentia Euangelistarum sit eis nimis

X 4 grauis,

grauis, ipsi enim uolunt Euāgelo domi-
nari, & non uolunt Euangelij iugum
pati. Atq; ita uere stulti homines, dum
uitia fugiunt, in contraria ruunt. Sicut
olim papisticis spiritualibus, non aliter
ac dijs quibusdam, se subiecerunt, eosq;
ferme adorarunt, ita iam se non satis li-
beros putant, nisi Euangeliū & Euan-
gelistas pedibus conculcent, eisq; ue-
luti mancipijs suis imperent. Sed ul-
tiscetur profecto adhuc Deus horribili-
ter hunc ministerij contemptum & pro-
restituta Christiana libertate ingratitu-
dinem.

Pertinet etiam ad ædificationem,
ut, ubi non sunt multi, qui latine intel-
ligunt, omnia potius uulgari, quam
latino sermone in templis peragantur.
Item, ut cantilenæ sic canantur, ut in-
telligi possint sententiæ, quo cor ipsum
efficacius pijs dictis, cum musica con-
iunctis, moueatur, & non tantum au-
res inani titillatione deliniantur, ut iam
nimium sit, præsertim apud papistas.

Sæpe autem accidit, ut ea quæ sua
natura uel licita sunt, uel etiam aliqua-
tenus pia, tamen ob circumstantias ali-
quas,

aliquas
tiam P
mihi li
omnia
fican.
pium e
infirme
tur alio
onem c
non su
utroq; p
proxim
Hi
uatis A
asticis,
agédū
tatem
quos,d
ipsorum
indulg
quærat
impios
Christi

Su
bent es
verbi D

aliquas fiant illicita, in quam sententiam Paulus i. Cor. 10, inquit, Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt, omnia mihi licent, sed nō omnia ædificant. Exemplo suo testari libertatem pium est, sed cum est occasio scandali infirmorum, fit impiū. Quatenus igitur aliqua uel destruunt, uel ædificationem quantumvis parum impediunt, non sunt adiaphora, sed diuinitus utroq; præcepto de dilectione Dei & proximi prohibita.

Hinc fit, ut sæpe, præsertim in priuatis Adiaphoris non tantum Ecclesiasticis, sed etiam politicis aliquid uel agēdū uel omittēdū sit, etiā cōtra libertatem Christianam ob imbecillos aliquos, de quibus spes est, quorum tamen ipsorum non carnalis commoditas tali indulgentia, sed spiritualis profectus queratur. Nam propter pertinaces impios nihil penitus contra libertatem Christianam faciendum est.

Summa, omnes cæremoniæ sic debent esse ordinatæ, ut prædicationem verbi Dei in præcipuo scopo, nempe in

excitanda in animis uera pietate, tan-
quam in pietate quædam iuuent, & nul-
lo modo impedian.

Cauendum autem est, ne suos fines
ista Adiaphora transeant, ac pro imme-
diatis Dei cultibus habeantur. Nam
in nullius hominis potestate est aliquos
Dei cultus, sine mandato Dei institu-
ere, quare talia Adiaphora fierent ido-
latriæ, ut in papatu abstinere a certis
cibis certo tempore, cessare die Domi-
nica, gestare cucullam. Item, ne extra
casum scandalii incipient obligare
conscientias, atq; ita laqueos iniiciant
conscientijs. Item, ne seruiant abusibus
præsentibus, aut breui securitis. Item
ne significant, nos approbare aliquos
abusus, aut quoquo modo tandem ad
destructionem, & labefactionem pia-
rum mentium tendant. Omnia enim,
quæ sunt Adiaphora, etenus sunt Adi-
aphora, quatenus illis prioribus finibus
seruiunt. Cum uero illos transgredi-
untur, non sunt iam Adiaphora, sed
impietates & abominationes omnibus
modis fugiendæ.

Se

SECUNDA PARS DE
præsentibus commenticijs Adi-
aphoris.

Hactenus breuiter uerorū Adiapho-
rorū rationem ac formam expo-
suimus, iam, quoniam quædam
fœudatia phœsa Ecclesiæ Christi ab impijs
obtruduntur, uolumus ea breuiter ad
præcedentem ueram Adiaphororum
formam exigere & examinare.

Quæ iam pro Adiaphoris Ecclesiæ
Christi proponuntur, non sunt Adia-
phora, uel ob aliquas circumstatiæ, uel
quia per se suæ naturæ sunt impia, &
a Deo prohibita. De sua natura impijs
postea dicetur, iam dicam de alijs, quæ
circumstantiarum ratione impia sunt.

De causis efficientibus præsentis
um pseudadiaphororum.

Omnia quæ iam proponuntur re-
cte institutis Ecclesijs, etiamsi ali-
quando fuissent pia Adiaphora,
tamen iam non sunt Adiaphora, prop-
ter hasce sequentes rationes. Prima,
quia non habent causam efficientem
Adia-

Adiaphororum, quam superius dixi,
esse triplicem, generale Dei mandatum,
liberā eamq; piam tum Ecclesiæ, tū mi-
nistrorum uoluntatem. Primum di-
cam de posterioribus duabus, postea de
prima.

Primum, non instituuntur præsen-
tia Adiaphora ex libera uoluntate a
ministris, consentiente Ecclesia, sed in-
uitæ per uim, multiplicesq; fraudes ob-
truduntur, in qua re uiolatur Ecclesiæ
libertas, quæ diuinitus iubet stare in
libertate, in qua a Christo collocata est,
& non fieri serua hominum.

Adhæc imponuntur isti ritus, non
a quo quis uulgari homuncione, sed ab
ijs personis, quas Spiritus S. iam olim
prædixit singulariter Christo aduersa-
turas esse, præmonuitq; pios, ne eis in
religione obediret eosq; ueluti excom-
municauit, nempe ab Antichristo, seu
meretrice Babilonia, & a bestia mere-
tricem illam gestante. Nam ualde im-
pudens mendacium est, quod Torgæ,
Emdæ in Frisia, & alibi propositum est
pijs concionatoribus, præsentes mutati-
ones non institui propter Interim, sicut
in ædito

in ædito Germanico ternione ex ipso-
rū Adiaphoristarū scriptis mendaciū
hoc confutatum est, quin & a principio
Lypisci Interim possum est, illas mu-
tationes instituti, ut C.M. mos geratur.

Non est autem dubium, quin hæc
cohærentia sit uerissima. Primum, quic-
quid facit Antichristus, facit in grati-
am Sataniæ, cuius est uicarius & a quo
agitatur. Deinde, quicquid faciunt Mo-
narchæ in religione, faciunt in gratiam
Antichristi, & eius sedis. Ut etiam lite-
ræ Papæ ad Episcopos, Episcoporum
ad principes, & Ecclesiæ testantur. Po-
stea, quicquid faciunt principes & aulæ
in mutationibus istis, faciunt in grati-
am Monarcharum. Quarto, quicquid
faciunt seniores Theologi pro hisce
mutationibus, faciunt in gratiam aula-
rum & principum. Postremo, quicquid
faciunt iuniores Theologi ad promo-
uendum, aut certe non impediendum
hoc malum, faciunt in gratiā suorum
præceptorum, igitur omnes seruiunt
Antichristo, & Diabolo, ac cū illa mag-
na meretrice scortantur, & de poculo
eius bibunt, ut in Apocalipsi de extre-
mis tem-

mis temporibus non temere prophetatum est. Et, ut iam non esset aliquod nouum mandatum Antichristi, de instaurandis istis ipsis impietatum fundamentis, tamen perpetuum eius mandatum & uoluntas nota est, cui impiæ uoluntati tota Ecclesia Christi, & singuli p̄ij repugnare deberent.

Etsi igitur Ecclesia debet semper pro sua libertate, in qua a Christo collocata est, pugnare, cum quicunq; demum ei uult ferre leges, tamen iam multo magis quam unquam alias, cum ei isti summi, & a Spiritu S. iam olim prædicti & damnati aduersarij Christi, iugum imponere, & impias leges ferre præsumunt.

Sæpe scriptura dicit, Deum esse zelotem, & coniunctionem Christi cum Ecclesia coniugio comparat. Sicut igitur nihil ægrius accidere potest sponso, quam si uideat suam sponsam aliquibus, uel minimis signis indicare, se magnificere eius riualem, uelleq; ei in aliquibus morem gerere. Ita haud dubie summe displicet Christo, Ecclesiæ sponsō, eam in ullis, uel minimis religionis

momen-

phantis
iquod
de in-
fun-
man-
impiæ
& sin-

semper
to col-
nq; de-
n iam
as, cum
n olim
Christi,
es ferre

esse ze-
ti cum
cut igi-
ponso,
aliqui-
e mag-
in ali-
dubie
e spon-
gionis
omen.

momentis Antichristo & bestiæ, in quâ
ipse equitat, morem gerere.

Nec est curandum, quod quidam
subinde repetunt, Ecclesiam semper fu-
isse in aliqua seruitute, nam etsi semper
in politica seruitute fuit, nunquam ta-
men se ad impiorum religiones attem-
peravit, nec Deus uoluit eam spiritua-
lem seruitutem subire. Sed potius con-
stanter tueri suam libertatem, & non
fieri seruam hominum, cum sit preci-
oso sanguine Christi redempta.

Quare cum iam isti ritus inuitæ Ec-
clesiae obtrudantur, idq; a summis, re-
uelatisq; hostibus Christi, nullo modo
eos accipere licet, nec sunt amplius Adi-
aphora, sed impia Antichristi & Anti-
ochi mandata.

DEBET etiam adesse in Ecclesia &
in instituentibus Adiaphora, pius ani-
mus, uerbo Dei rectus, idq; propositum
habens, ut sic gloriam Dei, uerum cul-
tum, piarumq; mentium ædificatio-
niem promoueant. Iam contra qui hæc
instituunt, partim faciunt id metu &
cupiditate pacis mundi, non Christi, ut
ipsimet testante, cum toties repetit, ne
forte

forte ueniant Romani , & tollant, &c.
Item faciunt humana sapientia , confi-
cto tamen pietatis zelo & studio. Vo-
lunt enim duobus dominis seruire , &
confessionem fugere, idq; pessima con-
scientia , quod ipsimet sape fatentur.
Quidam etiam faciunt ob ingentia
munera & canonicatus , quæ profecto
eis non ex deuotione dantur , & tamen
dari eis munera , canonicatus & præ-
posituras certo constat.

Quidam hæc agunt studio grati-
ficandi bestiæ & meretrici , ut a princi-
pio noui Interim ponitur. Demum
multorum ea est uoluntas , ut per istas
mutationes uelint facere inclinationē
ad omnes abusus pontificios , quod ip-
simet Theologi fatentur in epistola ad
Hamburgenses. Item in somnio de fe-
nestra & missa Papistica.

HACTEN VS ostensum est , præ-
sentia Adiaphora non habere duas po-
steriores efficientes causas , id est , libe-
ram & piam Ecclesiæ ac instituentium
uoluntatem , iam de prima causa , id est ,
generali Dei mandato dicemus. Secun-
do non instituuntur istæ cæmoniæ

ex mai-

nt, &c
confi-
. Vo-
ire, &
a con-
tentur,
gentia
ofecto
tamen
& præ-
grati-
princi-
emum
er istas
atione
od ip-
ola ad
de fe-
, præ-
as po-
, libe-
ntium
id est,
ecun-
monie
man-

ex mandato Dei, in genere pia & utilia
Adiaphora præcipientis, sed contra
mandatum eius. Nam Deus non uult
restitui cæremonias, quæ diu impietati
seruierunt, & semel ob impietatem abo-
litæ sunt. Irascitur non solum ipsi im-
pietati uehementer, sed & omnibus ei-
us circumstantijs, dicit solum ipsum ob
idolatrias, quæ in eo excentur, conta-
minari, pollui, & immundum esse. Eti-
am ipsas opes & omnia bona idolatra-
rum, ut Ierichuntis & Amalekitarum,
& aliorum, tanquam in ipsis etiam re-
bus impietas hæreat, execratur. Moises
etiam ipsum autum uituli aurei dete-
statur & perdit. Adeo feruens odium &
zelum habet Deus, etiam contra ipsas
materias & alias circumstantias ido-
latriæ.

Nostri profecto Adiaphoristæ, qui
sunt animi Maioris, non ita abhorre-
rent ab auro aurei uituli, quin sibi cu-
perent aliquam pinguisimam eius par-
tem donari. Laudantur a Spiritu S. re-
ges, qui ex templo Baal, alijsq; locis ido-
latriarum cloacas & latrinas fecerunt.
Item, qui statuas idolatricas exusserunt

Z & per-

& perdiderunt, quantumuis preiose
materiae fuerint, & qui omnino omnes
etiam circumstantias idolatriæ dili-
gentissime aut aboleuerunt, aut obse-
rarunt,

Porro, quod quidam dicunt, se re-
stituere eas cæremonias, quæ , quia inde
a primis patribus usitatæ fuerint, (cu-
jus tamē generis paucissima proferunt,
cum de papisticis ritibus loquuntur)
ideo penitus ad Antichristū nō pertine-
at, nihil plane eos excusat. Nā res postq
idolatriæ seruiūt, sunt idolatricæ, & nō
placēt Deo, uultq; eas Deus abiici. Ser-
pens æneus erat a Deo institutus, idq;
per Moisen tantum Prophetam, post-
quam tamen idolatriæ seruiuit, non
fuit amplius Dei serpens, aut Moisi, sed
idolatrarum & Diaboli, laudaturq;
Ezekias, qui eum contriuerit.

Quare, etiam si fuissent aliquæ cæ-
remoniæ in papatu, quæ inde a primis
patribus in Ecclesia extitissent, tamen
cum ita sint, fuerintq; iam longo tem-
pore penitus contaminatæ idolatriæ,
& abusibus papisticis, non sunt ampli-
us patrum cæremoniæ, sed Antichristi,
pieq;

pieq; abolentur, & impie iam, contraq;
Dei uoluntatem restituuntur.

Ego profecto non dubito, quin
ista abolitio papatus, eiusq; cæremoni-
arum & abominationum sit plane ip-
sius Spiritus S. singulare opus. Resti-
tuere igitur ea ex humana sapiëtia, quæ
Spiritus S. semel abiecit, est plane facere
contra Spiritum S. & mandatum Dei.

Quare, cum præsentia Adiaphora
inuitæ Ecclesiæ, ab hostibus Christi ob-
trudantur, idq; non pio animo ueram
pietatem promouendi, sed partim me-
tu, partim humana sapientia, partim
studio gratificandi impijs Tyrannis,
partim etiam animo euertendi ueram
doctrinam, adhæc contra Dei manda-
tum & uoluntatem restituuantur, neces-
sario sunt impia, & nullo modo sunt
a pijs accipienda.

De effectibus præsentium pseu- dadiaphororum.

HA&tenus de prima ratione dictum
est, cur præsentia pseudadiapho-
ra non sint amplius Adiaphora,
nec pie accipi possint, quia scilicet non
habent

habent ueras causas efficientes, iam de secunda ratione, Christo fauente, dicetur. Secunda igitur ratio est, quia non habent finales Adiaphororum causas, imo habent eis contrarios effectus. Finales causas Adiaphororum superi⁹ ex Paulo ostendimus debere esse, ut omnia ordine, decēter & ad ædificationē fiant,

Quod ordini non seruant.

Primum istæ præsentes adiaphoricæ mutationes ordinem efficere non possunt. Nam cum semper mutationes & in politijs, & in Ecclesijs (quin & in omnibus rebus, iuxta illud, omnis mutatio periculosa) turbationis causa fuerint, etiam cum uolentibus & consentientibus subditis uel auditoribus factæ sunt, idq; in aliam non multum dissimilem formam, iam multo magis perturbationes efficient, cum in rebus religionis, & ad conscientiam pertinentibus, inuitis plane, gementibusq; pijs fiunt, idq; in statum plane contrariū. Transformatur enim Ecclesia Christi in formā Ecclesiæ Antichristi,

a qua

¶ qua abominabili forma önes pij, atq; adeo ipse spiritus S. uehementer abhor- rent, ut paulo ante dictum est.

Verum ne hæc tantum ratione
disputasse uideri possimus, experientia-
am uero fortasse rationibus nostris re-
clamare, cogitemus tantum (ut de alijs
plurimis Ecclesijs nihil dicam, in quib⁹
conscientiæ & externa forma Ecclesiæ
per paruas mutationes , ut per albam
uestem, misere turbatæ sunt) Torgen-
sem Ecclesiam, unde Morus adiuuanti-
bus, uel potius instigantibus Balaamis
& Achitophelibus exturbauit duos ue-
re pios & constantes concionatores,
qui nouis istis mutationibus assentiri
noluerunt. Eo lupo in pastoris locum
subrogato quales turbæ et miseræ con-
secutæ sint, multis notius est, quam ut
me dicere necesse sit. Ibi quam pulchri
ordinis causa sint adiaphoristæ, possunt
quotidie, si uolunt, spectare, sed quo
minus doleant se id fecisse , faciunt bo-
næ consolationes domini, non tantum
uerbales, sed etiam reales.

Sunt igitur mutationes causæ mag-
narum miseriārum, cum fiunt uel tran-
Z 3 quillissi-

q̄llisimis temporib⁹, multo magis nūc
miserabilis perturbationis causa erunt,
cum iam Ecclesiæ C H R I S T I om-
nibus mille Satanæ artibus & eius fili-
orum intus & foris oppugnantur.

Quin & ipsimet Adiaphoristæ in
præfatione nouæ ordinationis, & in
alijs scriptis affirmant, quod ex præsen-
tibus adiaphororu mutationibus wer-
den viel zerrüttung folgen / vnd die
Pfarhern werden vurugig gemacht.
Quare detestandi sunt adiaphorista-
rum clamores, qui nomine ordinis sua
Ἄδιαφόρος commendant, coarguun-
tur enim ratione, experientia, & propria
confessione. Turbant enim nobis Ec-
clesias optime ordinatas, ac proprias
ordinationes, quas tam multas iam ali-
quot annis scripserunt, turpiter defor-
mant, & euertunt. Hactenus de ordine
iam de Decentia.

Quod non deceant.

S E cundo, ista noua Adiaphora non
sunt causa decetiæ in Ecclesia Chri-
sti. Qui enim deceret Ecclesiæ Chri-
sti grauitatem dignitatemq; theatrica
& ma-

& magica gesticulatio in Missa, quæ necessario cum reliquis missæ partibus restituitur: Item circuire cœmeterium cum uexillis instar Baccharum furentium uulando. Depositio crucis in sepulchrum. Item introductio statuæ in asino equitantis & aliæ similes plane ridiculæ nugæ, quas quidam apostatus princeps nō immerito ludo Bacchanalium comparauit, quasq; & ipsi Adiaphoristæ iudicra quædam appellant.

Atq; haec nunc tanto minus decent Ecclesiam, quod seruiuerunt idolatriæ, quod sunt a nobis explosa & penitus condemnata ac abiecta, quodq; ea populus extreme execratur & detestatur. Sicut enim furis, latronis, carnificis aut scorti ipsam etiam uestem, quamquam plane innocentem, detestamur, nec quisquam honestus homo eam libenter uel attingit tantum: Ita etiam omnes uere pī ex animo abhorret ab istis papisticis nugis, q; in papatu extremo abusui & impietati seruiuerunt, ijsq; cōtaminatæ & pollutæ sunt. Nec est tantū delicati cuiusdam palati istud fastidium, sed re-

ueras Spiritus S. detestatur ita illas abominacionibus pollutas cæmonias.

Quare istæ nugæ Antichristi in Ecclesiæ reductæ, dedecorant & ridiculos efficiunt ministros nostrarum Ecclesiæ & totum ministerium, ut auditores & contemnere & odisse incipiunt tum ministros & totum ministerium, tum & ipsa Sacra menta ac uerbū. Neq; enim est cuiusq; destinguere, ut inquit Aristoteles: Quare incipiunt imperiti homines ob unam partem ridicularum cæmoniarum, etiam de reliquis summis, diuinitusq; institutis Ecclesiæ actionib; leuiter sentire. Summa, etiam si nihil præterea esset indecorum in istis papisticis ritibus, tamen tantum illud ipsum restituere ea, quæ semel propter impium abusum penitus abieceris & contempseris, ualde non solum dedecet, sed plane impium est.

Proinde papistici ritus restituti plane indecori erunt nostris Ecclesijs. Primum, quia plæriq; sua natura inepti sunt. Secundo, quia contemnuntur & odio habentur ab omnibus pijs propter ea, quod tā diu multiplicibus abominationibus

minationibus Antichristi seruiuerunt:
Sicut superius diximus, omnes a uesti-
bus scorti aut carnificis abhorrere. Po-
stremo, quia Ieuitatis est & summe in-
decorum ea recipere & in precio habe-
re, quæ antea ualde contempseris & pe-
nitus abieceris. Tam igitur dedecebunt
Ecclesiam Christi, quam si aliquam
honestissimam matronam alligatis no-
lis, aut aliqua usitata scorti nota in
pompa traduceres.

Quod autem cōformitatem (q̄ in 1. parte
etiam ad decorū pertinere diximus) qui-
dam uehementer prædicant, ad id re-
spondemus, primum, nec esse necessa-
riam cæmoniarum conformitatem.
Nam in earum conformitate nec Dei
gloria, nec nostra salus (quod notum
est) consistit: Sed potius opinio cultus
& necessitatis obſeruationis. Nec etiam
possibilem, qui enim possibile est in
tam distantibus a se mutuo locis per
orbem terrarum, & in tam diuersis gen-
tibus & coetibus conformitatem ritu-
um efficere: Deinde asserimus non fu-
isse annis 600. post Christum in Eccle-
ſia conformitatem, ut Gregorius mag-

Z 5 nus in

nus in Epistola quadam ad Augustinum
Episcopum Cantuariensem testatur.
Quin ne ante 30. quidem annos fuit in
Ecclesia conformitas rituum, nam ali-
as cæremonias Romana Ecclesia, alias
Græca, & alias Orientaliores habuerunt,
& habent, quin & in papisticis Ecclesi-
is fuit magna diuersitas, alia est missa
Ambrosiana & alia Romana. Item alia
ratio officij (ut vocant) aliarumq; cæ-
remoniarum fuit apud alios mona-
chorum ordines, quin & singuli Epi-
scopatus habuerunt suas proprias or-
dinationes.

Quare nec necessaria, nec utilis, nec
possibilis est omnium cæremoniarum
conformitas in omnibus Ecclesijs, nec
unquam a Christo nato in Ecclesia fu-
it. Hoc uero tempore per Adiaphora, &
ista tam uaria Interim non conformi-
tas, sed summa disformitas ac tristis per-
turbatio tum politiarum, tum Ecclesi-
arum, ac deniq; conscientiarum excita-
tur, ut ipsa experientia clamat.

Differui in prima parte de confor-
mitate aliquanto prolixius, ubi ostendi
conformitatem magis in eo sitam esse,
ut sin-

ut singulæ Ecclesiæ sibimet constent
similesq; sint, quam ut se subinde alijs
atq; alijs conforment, in præcipuis ta-
men summisq; religionis capitibus, in
quibus conformitatem necessariam esse
diximus, sunt omnes nostræ Ecclesiæ
& sibi mutuo & antiquissimis illis con-
formes.

Si efficienda esset conformitas in
Ecclesijs, tum id efficere oporteret per
aliquod eruditum & firmum, tum ra-
tionibus, tum autoritate scriptum, cui
omnes sani necessario assentirentur, ut
sunt Biblia, Postillæ D. M. Luth. Loci
communes, & similes libri. Ista tam ua-
ria Interim, clam a paucis aliquibus
confarcinata, plena ambiguitatibus &
generalitatibus, in quibus tantum sunt
breues sententiolæ nullis rationibus fir-
matæ, adhæc per uim in Ecclesijs intru-
sa id nequaq; efficient, quæ ob hoc ip-
sum suspecta sunt, nec diurna esse po-
terunt, quod uiolentia promoueantur.
Sed consideremus obsecro, qui possibi-
le sit conformitatem multarum Eccle-
siarum per Adiaphora efficere, cum ne
unicus quidem pastor secum esse con-
formis

formis poterit. In suggerito uituperabit
acerime ritus papisticis abusibus inuo-
lutos & contaminatos , postea ubi des-
cenderit ipsemet eos ritus peraget, & ita
contra semetipsum, ueluti impoeniten-
tem concionabitur, suæq; doctrinæ co-
traria faciet. Item qui poterit esse con-
formitas & unitas , si pastores ea repræ-
henderint & extenuabunt, quæ Aulæ &
gubernatores sâcte & inuiolabiliter ob-
seruari uolent & præcipient:

Adiaph. sibimet non satis constat nec
conformes sunt, iã de conscientia querun-
tur, accusant præsentes mutationes di-
cunt esse tristem seruitutem, multas per-
turbationes Ecclesiæ, excitaturam, pios
languefacturam impios confirmatu-
ram : iam contra inde disciplinam, or-
dinem, conformitatem pacem mundi
& plane aurea sæcula pollicentur. Iam
negant se quicquam de istis mutationi-
bus scire , nihil se mutasse , iam mag-
nifice gloriantur, & plane triumphat,
quod sua diuina sapientia sibi pacem
& tranquillitatem parent. Si igitur sibi-
met conformes non sunt, quomodo
illi in orbe terrarum conformitatem
effici-

erabit
inuo-
i des-
& ita
niten-
iae co-
e con-
repræ-
ulæ &
er ob-
at nec
uerun
es di-
tas per
o, pios
natu-
m, or-
undi
Iam
tioni-
mag-
phát,
pacem
r sibi,
nodo
tatem
effici-

efficient: lege eorum scripta hoc bienio scripta, inuenies prorsus eos sibi nō constare.

Nec tamen est uerum fieri istas **A-**diaphoricas mutationes conformitatis gratia, si enim conformitatem efficere uellent, oporteret eos conformare alias Ecclesias alicui optime ordinatae **Ecclesiae**, ut Vitebergensi. Cupiam autem scire, in quanam Christi Ecclesia usquā in Misnia festum corporis Christi, aut missa papistica, ut in Lypsicō Interim, & eius extracto restituitur, retenta est, cui aliæ Ecclesiae in his conformentur. Impijs se conformare teste Paulo impium est.

Quare non confirmitas, sed transformatio Ecclesiae Christi in ritus Antichristi paratur, suntq; dignissimi omnium piorum odio Adiaphoristæ, & quidam aulici parasyti, qui præstigij nominum Ecclesiam Christi decipere, eiq; uenenatam radicem saccaro contextam obtrudere conantur. Igitur præsentes mutationes, cum non solum nō seruant bono ordini & conformitati, sed etiam efficiant tristissimas perturbationes,

tiones, confusiones & disformitates Ecclesiarum, nullo modo pro pijs adiaphoris habendæ aut accipiendæ sunt. Hactenus de duabus primis finalibus causis, nempe ordine & Decentia dictū est, iam de ædificatione dicetur.

Postremo non sunt causa ædificationis, quia nec ordinem nec decentiam habent. Et, ut aliquid haberent elegans, id tamen ociosum & inane est, magisq; ociosorum & prophenorū hominum pompas, aulas & theatra, quam Ecclesiā Iesu Christi decet, ubi seria quædam, grauis, salutarisq; decentia quæritur.

Porro disciplinam quam tandem habent papistica Adiaphora: Nihil profecto proferri potest, quin id longe melius sit in nostris Ecclesys.

Excommunicationem aliquanto magis exercuerunt, quam nostræ Ecclesiæ exercent, sed non recte, summe enim ea ad quæstum, & stabiliendam suam tyrannidem abusi sunt. Non enim eos excōmunicarunt, qui impœnitētes erāt, nec ullis priuatis admonitionibus a turpi uita reduci poterant, quos homines

proprie-

cis & p
spiritua
buissen
dinum
uiguit,
eos exce
bus, no
obedieb
uel in h
aut ipso
bant. It
omniū
melius a
tate, tū i
papistas
cura sch

In
illud su
liscunq;
tas q
ritu
tatur, &
laqueis
ducere a
seu esse p
abducere
similes l

proprie uult Christus haberi pro ethni-
cis & publicanis: Seipso enim alioqui
spirituales primū excommunicare de-
buissent, in quib⁹ omnis Lerna turpu-
dignum, & omnigenum scelerum magis
uiguit, quam in ulla Sodomis. Tantū
eos excommunicabant, qui spirituali-
bus, non per omnia in iustis & iniustis
obediebant, q̄ eis debita non exoluebāt,
uel in humanas traditiones peccabant,
aut ipsos quoquo modo iniuria afficie-
bant. Iuuentus certe utriusq; sexus, quæ
omniū maxime disciplina eget, longe
melius apud nos instituitur, tum in pie-
tate, tū in literis, tū in moribus, q̄ apud
papistas, apud quos plane abiecta fuit
cura scholarum, & Catechismi.

In disciplina Ecclesiastica etiam
illud summe cauendum est, ne dū qua-
liscunq; externarum actionum hone-
stas q̄ritur, interea ipsa uera pietas euer-
tatur, & animi impiarum superstitionū
laqueis capiantur. Disciplina enim ad-
ducere ad Christum debet homines,
seu esse paedagoga ad Christum, & non
abducere. Ut Pharisæi, Monachi, &
similes longe speciosiorem habebant
externam

externam conuersationem , & ueluti quandam disciplinæ speciem , quam Christus cum suis Apostolis , & nostri temporis etiam honestissimis hominibus : Sed idem habebant multiplices impias ac superstitiones opiniones in animo , quod per illam suam externam hypocrisim , magis quam disciplinam , remissionem peccatorum , & æternam salutem consequentur . Sic fortassis diceret aliquis , in papatu enumerationem omnium peccatorum profuisse ad uitanda aliqua turpiora uirtutia , quod ea non patrarint , ne cogarentur confiteri : sed illa potius docuit flagitia , præterquam quod superstitione , & ille Satanæ laqueus infinitos in infernum pertraxit . Quanquam ne id quidem fuit uerum , delegerunt enim sibi tales confessores , qui , cum similibus flagitiis essent contaminati , non multum pudoris incutiebant confidentibus .

Quare non tanti est facienda illa hypocrisis externa , ut propterea animi malis superstitionibus uinciendi sint . Nam , ut dictum est , Iex debet esse paedagogus ad Christum & non a Christo .

Christus

Christus
sam illa
sanctita
uitia . Q
trices p
Illu
quin lo
maduer
habita
quam ap
nihil nō
autē ibi
non lice
& ipsim
uirorū u
teria abo
Iei
causa eff
aut pisce
corpora
quantita
dicitur a
iunium
nia papi
superstit
runt , etia
dem deli

ueluti
quam
nostri
omini-
tiplices
ones in
ternam
linam,
ternam
assis di-
ctionem
ad ui-
uod ea
nfiteti-
oræter-
Satanæ
pertra-
fuit ue-
confel-
s essent
udoris
da illa
animi
i sint,
pæda-
christo-
christus

Christus magis reprehendit superstitionem illam Pharisaorum disciplinam & sanctitatem, quam manifesta peccatorum uitia. Quare inquit, publicani & meretrices præcedet uos in regno cœlorum.

Illud profecto negari non potest, quin longe severius sit apud nos animaduersum in libidines, & maior cura habita iudiciorum matrimonialium quam apud papistas. Papistici officiales nihil nō dispensant pro pecunia: Quæ autem ibi disciplina esse potest, ubi nihil non licet, modo pecuniā afferas: Quin & ipsimet summi spirituales honestorum virorum uxores & filias ad stupra & adulteria abducebant.

Ieiunia papistica itidem disciplinæ causa esse non possunt, non enim caro aut pisces frenant aut luxuriosa reddit corpora, sed in illis ipsis cibis nimia quantitas, aut quæsitæ deliciæ. Vere dicitur apud papistas, quod unum iejunium tres helluationes requirat. Ieiunia papistica, præterquam quod multas superstitiones opiniones secum adferunt, etiam hoc efficiunt, ut diuites quidem delicietur, querendo exquisita ci-

A a borum

borum genera, pauperes autem, quibus
alioqui male est, misere famæ crucien-
tur. Quod experientia notius est, quia
ut nostra probatione egeat.

Canones decretorum non seruari
per omnia a nobis in Ecclesiastica po-
litia, atque ita dissolui Ecclesiasticam dis-
ciplinam aduersarij quidam queruntur.
Verum nostri Ecclesiarum ministri ha-
bent tres canones, qui, ut Deo grati-
sunt, ita satis frenare eos ac cœcurare que-
unt. Primus est paupertas, quæ eis tum
instrumenta uoluptatum, tum etiam
animum lasciviendi subtrahit. Secun-
dus Canon est coniugium, id est, uxor
& liberi, qui, ut ille inquit, sunt mag-
na tyrannis viro, quiq[ue] etiam ferocem
animum mansuetacere possint. Habet
profecto coniugium ualde multa ho-
nestæ & sanctæ disciplinæ exercitia, ut
etiam Socrates dicebat se ab uxore pa-
tientiam discere. Videre est ubiq[ue] eti-
am in uulgo, quam multo mitior &
mansuetior sit coniugatus, quam cœ-
lebs. Postremus canon sunt laboriosæ
functiones, q[uod] tu labore frangūt hominē
tu ocium procul amouēt, quo sublato

peri-

periere
tres car-
nostros
pistici c-
etiam ip-

No-
assidua-
ligente-
tum uer-
morum
in matu-
bum De-
non inu-
cherrim-
adiunga-
pia qua-
comuni-
i⁹ simile-
illi alios
partim i-

Ob-
gelicæ li-
tos arrip-
quanqua-
tari Euau-
bolo, &
est, qui se

quibus
ruciens
est, quā
seruari
ica po
am dis
erūtun
stri ha
o grati
re que
eis tum
n etiam
Secun
st, uxor
t mag
rocem
Habet
Ita ho
tia, ut
ore pa
iq; eti
tior &
m cœ
oriosæ
ominé
ublato
peri-

periere cupidinis arcus. Iti igitur soſſi
tres canones longe magis cohercent
nostros spirituales, quam omnes illi pa
pistici cum suis glosſis papisticos, quod
etiam ipsa experientia testatur.

Nos habemus etiam Dei beneficio
assiduam prædicationem uerbi Dei, di
ligentēq; pueritiae Cathechesin, per quā
tum uera animi pietas, tum & externa
morum honestas, tam in tenera, quam
in matura ætate efficitur. Nam uer
bum Dei, teste Eſaia, est illa pluuiā, quæ
non inutiliter cadit, sed agros pul
cherrimis fructibus large foecūdat. Huc
adiungatur confessio noſtra, quæ eſt
pia quædam exploratio fidei & uitæ
cōmunicantiū, & instructio eorūdē, cu
i⁹ ſimile nihil habet papistica, qđ enim
illi alios instruerent, qui omnis pietatis
partim ignari, partim hostes.

Objiciunt papistæ noſtram Euang
elicæ libertatis prædicationem mu
ltos arripuisse ad libertatem carnis. Id
quanquam uerum eſt, tamen non ſalu
tari Euangeli⁹ prædicationi, fed Dia
bolo, & impiorum malitiæ tribuendū
eſt, qui ſe per omnibus optimis Dei crea
turis

A a z

turis

turis pessime abutuntur, sic & Christi,
& Apostolorum tempore factum est,
quemadmodum & Paulus queritur.

Quod si quis putat multitudinem
papistarum cæmoniarum posse le-
nire & mansuetare animos, ei denuo
uidendum est, ne, ut supra dictum est,
dum disciplinam externam querit, ani-
mi pietatem euertat. Verissime enim
ab Augustino dicitur, in multitudine
cæmoniarum periclitatur fides. Ab-
strahitur enim mēs a ueris pietatis capi-
tib⁹, ac a merito Christi ad illā externā
tam multiplicē cæmoniarū sp̄iem,

Sed coarguitur etiam huiusmodi
opinio ab ipsa experientia, pulchre
enim dicit Erasmus in similibus:
Quod, quemadmodum de loci aere
iudicare solemus ex colore & ualeuti-
ne incolarum, ita spiritualiū turpitudi-
nē indicet, quantū multitudō cæmonia-
rum ad honestatem ac pietatem faciat.

Nihil igitur necesse est, nos papi-
sticas Cæmonias disciplinæ gratia
restituere, quia nihil plane ædificant,
destruunt uero multipliciter, ut postea
indicabitur, & non ædificant.

Quod

Christi;
um est;
eritur.
udinemi
posse le
denuo
um est;
erit, ani
ne enim
titudine
es. Ab
itis capi
externā
peciem,
usmodi
pulchre
ilibus:
oci aere
aletdi
rptudo
monia
faciat.
os papi
gratia
lificant,
postea

Quod

Quod non ædificant.

Non faciunt etiam ad ædificationem istæ nouæ ordinationes ideo, quia mutant pias uulgares cantilenas in latinæ, amouent in uniuersum omnes a Luthero, alijsq; recens compositas, ac pro illis ueteres latinæ substituunt, uoluntq; omnia latine in templo peragi, qua ipsa re non minimam partem cultus diuini, & exercitiū pietatis tollunt. Latina, quæ pro uulgaribus substituuntur, ut pia sint, tamen non intelliguntur a uulgo, inanis sonitus sunt, nec plane quicquam ædificant. Nec piam, sed superstitionem deuotionem non intellecta faciunt. Atqui ob hanc causam uult Paulus notis linguis apud Corinthios omnia in Ecclesia peragi, ut scilicet Ecclesia ædificetur, negat enim ædificari pios per non intellectum sermonem. Quare nouæ istæ cæremoniæ & cantilenarum immutationes, quas iam audio Grimæ compositas esse, aliqui in Lypsicò Interim mandatae, nihil plane ad ædificationem faciunt, imo tollent & impedient ædificationem.

A a 3 nem.

nem. Non sunt igitur plā Adiaphora,
nec pie in Ecclesiā recipi possunt.

Quod præsentia Pseudadiaphora Ecclesiā Christi multipliciter destruant.

Hactenus ostendimus non facere ad ædificationem ista noua Adiaphora, iam Deo iuuante ostendimus etiam destruere Ecclesiā Christi, idq; multipliciter. Primum igitur destruunt, quia multitudo cæremoniarum tollit Christianam uitam & morum honestatem, ut in papatu experientia docuit. Putabant enim homines in papatu, quod, si mane tantum unam missam audisset, probe officio Christiani hominis perfuncti essent, reliquum diei possent iam uel libidinibus, uel huiusmodi, quibuscumq; uellēt flagitijs, tribuere. Efficiunt, ut Christus inquit, irritum mandatum Dei propter mandata hominū. Abstrahunt homines a mandatis Dei ad nugas & manda ta hominum. In papatu habebatur lōge maius nefas comedere carnes die ueneris, aut in quadragesima, q; scortari aut proximum decipere.

Hoc

Hoc sane in omnibus rebus uerissimum est, quod pluribus intentus, minor est ad singula sensus. Quare, quanto plures cæremoniæ cumulantur, ad easq; mens humana distrahitur, tanto minus intenti sunt homines mandatis Dei: Præsertim cum cæremoniæ quidem in oculos incurrit, & homines eas admirantur, uera autem animi pietas, & uerbum Dei nō perinde intelligatur, adhæc etiam longe facilius sit cæremo- nijs, externisq; gestib; uacare, quam to- to pectore mandatis diuinis parere. Summa, efficiunt, ut homines labijs ho- norent Deum, cor autem eorum pro- cul sit, & frustra Deum mandatis ho- minum colant.

Secundo destruunt ista noua Adi- aphora, quia mutant pias uulgares lec- tiones & cantilenas in latinas, omniaq; in templo latine peragi uolunt, qua ra- tione tum tollitur ædificatio, quæ ha- bebatur ex pijs lectionibus & cantilenis in noto ac intellecto sermone, tum cer- ta occasio superstitionibus & impietati datur. Cum enim uulgaris non intellex- erit ea, quæ in templis leguntur & ca-

Aa 4

nuntur,

nuntur, putabit illa ex opere operato
Deo placere. Certe aut ignota contem-
net, aut trahet in superstitionem. Ac
plane multiplices laqueos conscientijs
injicient, ut in papatu factum est.

Olim orationes, Gloria in excelsis,
Euangelium, Epistola, Symbolum,
Præfatio & oratio Dominica in Eccle-
siæ celebratione cœnæ Domini ædi-
ficationis gratia lecta & cantata sunt,
idq; lingua Romana, quam tunc in-
telligebant. Hoc enim, quod iam missa
dicitur, fuit olim totius Ecclesiæ pub-
lica actio, sicut sunt iam nostrarum Ec-
clesiarum publicæ actiones: Quod om-
nes partes eius testantur, ut orationes in
numero plurali propositæ, quas sacer-
dos quidem recitauit, populus autem
ardentibus uotis ac fide consecutus est,
adiecitq; Amen. Item admonitiones ad
populū, Oremus, Dominus uobiscum,
sursū corda. Item lectiones epistolarū &
Euangeliorū. Item illæ tā crebræ cōuen-
tiones ad populum idem coarguunt.

Postea uero cum & Romani suam
linguam cœperunt mutare, item ea for-
ma publicarum cæremoniarum ad ali-

as gen-

argentes ignaras sermonis latini perlata est, item Euangelium cœptum est obscurari, quia non intellexerunt usum illarum cātalenarum & lectionum esse ædificationem Ecclesiæ, putauerunt esse opus quoddam, quod sua natura Deo placeret. Atque adiecto canone, alijsque quibusdam impijs ab Ecclesia eam actionem ad solos Sacerdotes transstulerūt, putaueruntque esse quoddam longe gratissimum Deo sacrificium, quod mereatur uiuis & mortuis omnia bona. Atque ita pro Christo unico & perpetuo sacerdote, nouos sacerdotes, & pro unico sacrificio Christi nouum sacrificium Missæ substituerunt, quod quid aliud fuit, quam Christum abnēgare.

Nec est, quod adiaphoristæ dicant se alicubi adscripsisse, oportere simul doctrinam retineri, qua admoneantur homines de usu cæmoniarum. Oportet enim cæmonias tales condi, quæ sua bonitate etiam iuuent prædicatio, nem uerbi, & non quas sine intermissione necesse sit uerbo Dei castigari. Apostolus iubet omnia fieri ad ædificationem, non solas conciones. Verbo Dei

A a 5 qui

quidē cæremoniæ regēdæ sunt, ne ædificationi obsint. Sed corruptelæ, quæ perpetuo sine abrogatione tollerari debent, nequaquam ferendæ sunt, eo quod destructioni non ædificationi seruant. Item, cæremoniæ tales esse debent, in quibus quam minimum detur occasio-
nis ullis abusibus, nescimus enim, quā diu simus bonos Doctores habituri. Imo, si ita perrexerint adiaphoristæ re-
formare Ecclesiam Christi, ut Torgæ cœperunt, ut scilicet pro pijs & con-
stantib⁹ concionatoribus nobis Moros & aulicos adulatores substituant, breui nullum pium Doctorem in templis habebimus.

Sed redeo ad destructionem, quæ ex mutatione sermonis, & uulgarium cantilenarum oritur. Paulus 1. Corinthus. 14. cum prauam Corinthiorum consuetudinem ignotis linguis in tem-
plis utentium prolixe reprehendit, ad-
dit & hoc inter cætera in templo ea agenda, quæ ædificant, ignotum autem sermonem testatur non ædificare: Nec sane mirum est non ædificare, ex audi-
tu enim teste Paulo fides est, non scili-

cet quo

cet quouis auditu , sed eo , qui intelligi
posit. Si enim ignotus sit sermo , quo-
modo , inquit , alter dicet amen , si qui-
dem nescit , quid petieris . Quin imo ,
si uel tuba teste Paulo ignotum sonum
in castris daret , quis se armaret ? Multi-
plicia igitur damna affert sermonis no-
ti in Ecclesia in ignotum mutatio.

Primum damnum , tollit exerciti-
um pietatis & incrementa fidei , quam
multis enim pio grauiq; cantu cor ad
ueram pietatem inter canendum inci-
tatur , emolliturq; , quam in multis spi-
ritus sanctus excitatur , ut ad patrem pro
nobis gemat . Itaq; non sine causa Pau-
lus monet , ut nos mutuo confirmemus
Psalmis & Hymnis . Quare & Eliseus
uult spiritum suum per pias cantilenas
excitari , cum tribus regibus uult Dei
consilium patefacere .

Secundum , impedit publicas Ec-
clesiae precationes , quomodo enim ad
praeuntis sacerdotis preces Ecclesia di-
cet amen , cum eas non intelligat , ut
Paulus testatur . Quantum autem
seculis sit publicas Ecclesiae preces
turbari , cum oratio fidei sit unicum
nostrum .

nostrum auxiliū & telum , quo nos defendimus, facile est animaduertere,

Tertium damnum, cantilenæ uulgares consuetudine in Ecclesia retentæ, memoriter ediscuntur a plerisq; , qui sape eas in priuatis locis canunt: Qua ratione præsertim iuuenes & puellæ se a prauis cogitationibus abducunt, ad pietatem excitant, & Diabolum a se pelunt, ut in historia Saul legitur. Quin & multos in grauibus miserijs tales cantilenæ cogitatæ consolantur.

Quartum, quoniam pulchro compendio doctrinam christianam compleuntur, ad hoc prosunt, ut miseri homines sui christianismi doctrinam summatim memoria contineant. Quia de causa & Moses in Deuteronomio prolixam cantilenam docet filios Israel, ut sic memoria retineant, quæ sit ueritas Dei, & uera doctrina: ob eandem rationem & multi Psalmi compositi sunt.

Quintum, Quam multis quæso impietatibus & superstitionibus occasionem præbebunt illæ ignotæ cantilenæ: Ea plane est ratio, homines ignota aut

ta aut contemnunt, ut qui ea putent nullius momenti esse, & ita in Epicureismum degenerant, aut ea superstitione admirantur. Quare sic & in nostris Ecclesijs fiet (sicut & in papatu factum est) ut aut contaminantur publicæ cæremoniæ nemoq; ad eas ueniat, aut falsæ eis opiniones cultuum & operis operati assuantur.

Sextum incommodum, quid aliud facient iuvenes & puellæ in templo, donec ociosi expectant concionem, nec cantu, cogitatione q; piarū cantilenarū occupantur, nisi ut se mutuo spectent, multaque parum pia cogitent: ut in papatu factum est, omnibus certe ociosis tedium quoddam obrepet pro eo, quod prius cantilenis fuissent excitati, alacriusque uerbum Dei audiuisserint.

Septimum, Efficiet ista orationum, gratiarum actionum & cantilenarum mutatio in ignotum sermonem, ut homines labijs honorent Deum, corautem eorum procul sit. Quomodo ibi esse cor potest, ubi, quid dicatur, non intelligit: Et quidem talis labiorum & non cordis cultus totū papatum occupauit.

Porro

Vbi tri
& cultu
se læta
am ips
in cære
stianæ l
ra plan
Q
tissima
patus ,
pui ner
ligionis
possibi
perstio
pietates
tentia l
super E
piditat
suas ab
No
plodere
mentis
didores
supersti
restitue
instrum
poterit

Porro de scanda^{lo}, quod sic pa-
pistas confirmabimus & nostros lan-
guefaciemus, nosq^{ue} ac nostram causam
condemnabimus, dum ea, pro qui-
bus tam diu tantas turbas mouimus,
tam turpiter abi^{cimus}, nihil satis di-
ci potest, cum Christus testetur sati-
us esse omnia grauissima mala perpe-
ti, quam uel unicum pusillum scan-
dalizare.

Ingens & in eo est impietas, quod
eximia Spiritus sancti dona, tam pias
ædificationiq^{ue} aptissimas cantilenas tā
turpiter abi^{cimus}, ac ueluti pedibus, in
contumeliam Dei, conculcamus.

Hinc considera, quæso te pie le-
ctor, quantum ex unica parte refor-
mationis nostrorum Adiaphoristarum
boni sequatur. Dominus erit & est
æternus Iudex, & rependet unicuiq^{ue} se-
cundum opera sua.

Tertio destruunt, quia, ut ipsimet
Adiaphoristæ adfirmant, tristi seruitu-
te Ecclesiam onerant: Atq^{ue} ita eam li-
bertate, qua a Christo donata est pri-
uiant, neque enim per istas cæremoniæ
politica libertas tollitur, sed religionis.

Vbi

Vbi tristis seruitus est in Cæremonijs
& cultu Dei , ibi certe non potest es-
se læta Christi libertas. Referunt eti-
am ipsimet Adiaphoristæ libertatem
in cæremonijs ad tertium & quartum chri-
stianæ libertatis gradum. Quare Adiapho-
ra plane uiolant libertatem christianam;

Quarto destruunt , quia dant cer-
tissimam occasionem restitutioni pa-
patus , nam cæremoniæ sunt præci-
pui nerui papatus , & in eis summa re-
ligionis apud papistas collocatur. Nec
possibile erit , positis fundamentis su-
perstitionum , ipsas superstitiones & im-
pietates arcere , præsertim in tanta po-
tentia Episcoporum (quibus regimen
super Ecclesiam traditur) & furiosa cu-
piditate papistarum restituendi omnes
suas abominationes.

Nostri Doctores uix potuerunt ex-
plodere abusus abolitis abusum funda-
mentis : Imo nondum omnes suos au-
ditores illis innatis abominationibus &
superstitionibus liberarunt. Cum uero
restituentur illarum impietatum sedes &
instrumenta , multo minus eis resistere
poterunt. Non est dubium , quin infiniti
post

post illas abominationes statim sint
scortaturi, ut scriptura saepe de Israeli-
ris testatur, quod quam primum aliqua
idola aut idolatriarum fundamenta
uel occasiones restitutae sunt, protinus
multi post eas scortati sunt, Nihil enim
est laetus stulta multitudine, quæ uix
potest in officio retineri, cum omnes
occasions impietatum cauentur, mul-
to uero minus retineri poterit, cum tam
multarum, ac nondum penitus ex ani-
mis omnium abolitarum impietatum
occasions restituentur.

Ideoq; Deus ualde sollicite praeci-
pit suo populo in ueteri testamento, ut
omnes occasions idolatriarum tollant
cæremonias idolatriarum aboleant,
tempa diruant, idola exurant, nihil
commercij cum ipsis idolatris habeant
&c. Quod si quis prædicatione uerbi
uellet & posset adiunctis abusibus re-
sistere, tum is plus offendaret papistas,
quam eos per receptionem illarum cæ-
remoniarum placauit. Adeo, ut, quo-
quo demum se adiaphoristæ uerterint,
nusquam sint inuenturi salutarem præ-
sentium mutationum exitum.

Pto,

Pro-
dunt &
& pio-
gensiu-
disiun-
ut disti-
possim-
unitati-
pernici-
mis est
lissimu-
monu-
mistas,
Iu-
dum o-
mini a-
is pap-
re faci-
stros ab-
locum
uibus
receptu-
us, qui
cæremon-
occasio-

Iuu-
papatu-

m: s̄nt
Israeli.
aliquā
amenta
rotinus
il enim
quæ uix
omnes
r, mul
am tam
ex ani
etatum

præci
ento, ut
tollant
oleant,
, nihil
abeant
e uerbi
bus re
apistas,
im cæ
t, quo
rterint,
m præ

Pro.

Promouent etiam papatū, quia scindunt concordiā inter Ecclesias nostras, & pios Doctores, q̄ Epistola Hamburgenſum fieri & fore prædixit: Atq; ita diſiunctos nos imbecilliores efficiunt, ut distracti a papistis facilius opprimi possimus. Porro etsi ſemper turbatio unitatis cū cuiusuis cōetus, tū Ecclesiæ, pernicioſa eſt, tamen hoc tēpore in pri-
mis eſt exitialis, cū alioqui hic imbecil-
lissimus cōetus a multis miriadibus dæ-
monū undiquaq; per Papistas, Interi-
mistas, Iudas, & alios impios infestetur.

Iuuant quoq; papatus reſtitutionē, dum omnes pios, cordatos, & zelo Do-
mini ardentēs uiros a ministerio iſtis ſu-
is papisticis reformationibus abhorre-
re faciunt: Atq; ita ſimul multos mini-
ſtros ab Ecclesijs in exiliū pellunt, ſicq;
locum papisticis lupis, aut alioqui le-
uibus hominibus facillime papatum
recepturis dant. Nihil igitur eſt certi-
us, quam per præſentes papisticarum
cæremoniarum reſtitutiones ſummam
occationem dari reſtituendo papati.

Iuuant & alia ratione reſtitutionem
papatus præſentes mutationes, nem-

B b pe quod

pe quod sangue faciunt pios & auditores & Doctores , confirmant & armant papistas & homines epicureos in politiis, qui sui alicuius commodi causa , aut fauoris apud impios consequendi gratia , in perniciem pietatis toti incumbunt , & impietatem Adiaphoristarum authoritate promouent . Sed de hac ultima ratione postea alicubi prolixius dicetur.

Quinto destruunt, quia tum ministros, tum ministerium, & totam nostrā religionem ridiculam faciunt, Iudibrio exponunt, eiq; fidē derogant apud uul-
gus, quod iusto odio papatus, eiusq; cæ-
remoniarum a Doctoribus imbutum
est. Quare ob partem aliquam indecen-
tium & abominationibus pollutarum
cæremoniarum , quas in templo suo
spectare cogentur , omnes cæremoni-
as & ritus Ecclesiæ, totamq; religionem
odio contemptuq; uulgi onerabunt,
Iudicabit enim necessario uulgas sum-
mam esse leuitatem ministrorum Ec-
clesiæ, quod iam abrogant cæremoni-
as papisticas, easq; extreme uituperant,
iam uero easdem restituunt, Atq; hæc
etiam

etiam ad scandalum pertinent. Sed de
hac indecentia papisticorum rituum
superius dictum est.

Sexto destruunt præsentes ordina-
tiones, quia dant potestatem papisticis
Episcopis supra Ecclesiam, quos certis-
simum est non ædificaturos, sed ueluti
lupos fame rabidos aut ursos in ouile
immissos, omnia faceraturos & perditu-
ros. Illi nobis nullum pium conciona-
torem ordinabunt, imo facient, sicut eis
Cæsarea cleri reformatio mandat, ne
quenquam ordinent, qui quicquam cō-
tra sedem Romanam sentiat. Sed nihil
est necesse diuinare de eorū uolūtate, ip-
si se satis tū factis tū scriptis declarant.

Septimo destruunt Adiaphoristæ
persua adiaphora, quia non solum non
hortantur populum ad constantiam in
retinenda ueritate, eiusq; confessione.
Quod rātos uiros omnino, ueluti sum-
mos quosdam duces in prima acie stan-
tes, facere ardentissime & grauissime
oportuisset: sed etiam per istas dulcis-
simas benedictiones soluunt popu-
lum religione, & liberant mandato
Dei seueriter præcipiente constantiam

B b 2 inue-

In ueritate eiusq^e confessione. Ostendunt bene posse inueniri rationem, ut & Deo & ipsius hostibus satisfaciamus, nempe, si accipiamus ista pseudadiaphora.

Qua fenestra aperta, cum alioqui omnes simus proni a labore ad libidinem, a cruce ad quietem, & incolumitatem carnis, magno impetu illac ruit vulgus, nemo uult ultimus esse. Nec cogitant postea, quid & quatenus sit adiaphoron. Plane sicut, cum quis uel paruum foramen in aggeribus ualidis aquis oppositis aperit, tum uero tota aquarum moles eo inclinat, vastum hiatum patefacit, & late ac longe campos ac rura deuastat.

Pulchre autem adiaphoristæ furioso huic uulgi impetui subseruiunt, non sunt enim specificare (ut in epistola Hamburgensi rogantur) quid quando & quatenus pie accipi posse putent. Negant se uelle cuiquam præscribere, quid facere aut omittere debeat, ipsi tantum suum einfeltiges bedencken dicunt, per adiaphora Christum cum Belial conciliandum esse. Aperiunt igitur pri-

munt

0sten,
em, ut
amus,
dadia-
lioqui
libidi-
olumi-
ac ruit
e. Nec
hus sit
uis uel
ualidis
ro tota
astum
e cam-
e furi-
nt, no-
pistola
uando
it. Ne-
e, quid
ntum
icunt,
Belial
ur pri-
munt

mum adiaphoristæ aggerem mandati
seuerissime constantiam in cœlesti uerita-
tate eiusq; confessione præcipientis, dū
ostendunt fenestram adiaphororum,
nec porro ullos cancellos illi uulgi fu-
rori, ueluti aquarum impetui, circum-
ponunt. Quare ueluti torrentium
quædam exundatio late ac longe ista
ad papatum inclinatio grassatur & om-
nia perdit.

Cogitat uulgas, Diabolus non est
tam ater, papatus non est tam malus, ut
eum Lutherus depinxit, alioqui certe
enim isti tanti uiri non conformarent
se Antichristo. Proinde si Lutherus fuit
contentiosior, fecitq; aliquid nimium,
quare nos pacis, tanti boni, & publicæ
salutis gratia non cederemus: Atq; ita
liberati religione & timore Dei, pergunt
cedere & concedere, ac omnia sine mo-
do mensuraq; immutare: Omnia sunt
eis adiaphora, omnia sibi deinde licere
existimant, accedit enim iam malus spi-
ritus & Dei contemptus. Quare ita ra-
tiocinando stultescunt, & in reprobum
sensum iusto Dei iudicio prouersus tra-
duntur.

Bb 3

Octauo

Octauo destruunt , quia istis suis
frigidis , pessimisq; scriptis armant pa-
pistas & homines epicureos in piarum
Ecclesiarum politijs. Qui nusquam
non ostentant ea pijs & constantibus
Doctoribus cū hoc epiphonemate, uide
quid illi &c. num tu es eis doctior aut
sanctior. Atq; hac machina cōstat par-
tim oppugnatas, partim subrutas Eccle-
sias, tum in Germania tum in Vngaria.

Nunquam nostri Theologi duo
scribunt, quin papistæ & epicurei gu-
bernatores quatuor aut etiam octo in-
telligent. Verissimum enim est, quod
piæ memoriæ D. M. Luth. scribit, pa-
pistas nostras concessiones intelligere
large, largius, largissime, suas autem
strictè, strictius, strictissime. Id cum sci-
ant nostri theologi, tanto malo occa-
sionem dare non deberent.

Impij gubernatores alioqui totam
religionem contemnunt, ac, quo suos
porcos retinere possint, Christo se libe-
ratos cupiunt. Proinde, cum adiapho-
ristæ eis proponunt Chorrock/ statim
illi id telum arripiunt, ac uociferantur
tantum agi de ueste alba, uictisq; Apo-
stolis

stolis totum Christum ueste alba inuocatum Romanæ cohorti illudendum, flagellandum , crucifigendumq; propinant.

Nono destruunt, dum, quo adiaphoris uiam aperiant , suis durissimis increpationibus protestant omnes constantes Doctores, uociferando eos esse duros, horridos, incultos, stoicos inhuanos, & tales, qui publicis calamitatibus non afficiantur, qui alios sua pertinacia uelint inducere in calamitates, cum suo tantum periculo confiteri deberent, qui sunt causa schismatis, impedi ant piorum inuocationem, colent culicem , & deuorent camelum , qui sunt fortes usq; ad ancillæ uocem, uelint excitare seditionē, sunt authores noui monachatus, & nescio quibus non acerbissimis conuitijs insectando , cum potius eos in cruce iam pendentes sua paterna adhortatione & consolatione animare & confirmare deberent. Quare plerūq; fit , ut etiam constantes concionatores, partim periculis ab impijs circumuenti, partim istis acerbissimis iaculis tanto- rum uirorum protelati, inopes cōsilijs,

B b 4

nesci-

nesciant, quo se uertant, ac tandem im-
pijs nihil non cedant.

Decimo uehementer destruit præ-
fens conformatio & coniunctio Ecclesi-
arum, Doctorum & doctrinæ Christi
cum Ecclesijs, Doctoribus & doctrina
Antichristi. Cum enim hactenus tan-
topere contenderimus, & utriq; al-
teros condemnauerimus, nostraq; do-
ctrina suæ lucis claritate & ueritate om-
nibus in domo Domini præluxerit,
ostenderitq; quid Deo uel gratum uel
ingratū sit, piū aut impium: Iam hanc
lucem cum papistarum tenebris con-
iungere, & sub modio abscondere, quid
aliud erit, quam solem hunc e mundo
tollere, ut omnes plane ignorent, ubi
firmum solum sit, ac pes ponи possit,
ubi uero fouea, & exitiale præcipitum
sit: Quid aliud erit, quam sempiternus
horror & confusio miserarumq; consci-
entiarum tristissima perturbatio, Spir-
itus S. contristatio, & multarum anima-
rum æterna perditio?

Quod præsentes mutationes
multa scandala pariant.

Postre-

Postremo destruunt, quia multipliciter istis suis actionibus tum Papistas, tum euangelicos scandalizant. Patentur ipsis met se per istas actiones impios confirmare, ita ut triumphent, pios uero languefacere & in dubitacionem inducere, piasq; eorum mentes contristare: Hoc quid aliud est, quam scandalizare? Quid aliud agit Diabolus omnibus suis mille artibus, nisi ut impios in sua impietate confirmet, detq; eis occasionem de uera Ecclesia ac de ipso Christo triumphandi, ac nomen S. Dominii blasphemandi & contra, ut in pijs Spiritum S. contristet, eos in pietate languidos reddat, ac tandem de tota doctrina dubitare faciat? Quos eosq; perducit, illi iam orare non possunt, quare abstracti a Deo in potestate Diaboli sunt.

Efficiunt autem id primū suæ uacillationis & timiditatis exemplo, quā ipsi non negant. Quid enim potest magis perterrefacere & languefacere milites, quam si uident duces ipsos trepidare & tremere? Quare sua ista trepidatione, quam per istam receptionem adiaphoro-

Bb 5

phoro-

phorum papisticorum, quæ anteā penitus abiecerunt, & toties recipere recusarunt, indicat) omnium piorum animos, quantumuis prius fortium, frangunt. Scitum est dictum Chabriæ Ducas, qui aiebat, se malle pugnare cum exercitu Ieronimi duce ceruo, quam cum exercitu ceruorum duce leone.

Secundo efficiunt id, dum disputando sua adiaphora ex moera timiditate instituta, tanquam ratione, pieq; suscepta tuentur. Turbantur enim illis disputationibus miseri homines, alioqui cruce, impiorum sophistica, & tentationibus Diaboli satis turbati, ut nesciant, quid sit uerū aut falsum, quid sequi aut fugere debeant. Vident enim eosdem illos iam incipere fucare, & pulcherrimis coloribus pingere papisticas abominationes, q; eas anteā acerrime reprehenderunt. Quare dubitant porro, cui credendum, aut non credendū sit, neq; enim potest miserum uulgs, præsertim in tentatione & cruce, dijudicare acuta argumenta. Magis eos διδότως quam διλέγος τὸ λέγοντος θεού, cū autē eos, quos ipsi anteā pietatis nomine mirati sunt,

tum di-

tum dicere, tum agere contraria prius
actis & dictis uident, perplexi hærent, de
tota doctrina dubitare incipiunt, & tæ-
dio quodam indignationeq; correpti
penitus ueritatem abiiciunt.

Postremo scandalizant per istas acti-
ones pios, quia eos religione & timore
Dei liberant, ut superius dictum est. Ne-
mo non ex uulgo cogitat, siquidem illi
tanti Doctores, tantis donis ornati, pie
possunt aliqua Antithristo cædere, pa-
pisticas cæremonias recipere & ita con-
fessionem omittere, multo melius ego.
Laicus indoctus id facere possum. Qua-
re nihil non optima conscientia (id est,
in epicureismum degenerante) accipi-
unt & accipient, donec penitus chara-
cterem bestiæ acceperint, eius imaginē
adorauerint, & se scorti Babilonij im-
mundicie contaminauerint.

Hic impudenter quidam epicurei,
audent affirmare id esse scandalum ac-
ceptum, & non datū: Quod mendaci-
um coarguere perfacile est. Ponatur
igitur primum definitio dati scandali
ex locis communibus, postea explo-
rentur præsentia scandaſa, an ei defini-
tioni

tioni conueniant. Scandalum est autē falsa doctrina, aut malum exemplum, quod alijs nocet, uel quia licentiam in ijs confirmat, uel quia alios ad imitationem inuitat, uel quia deterret aliquos ab Euangelio, uel quia præbet occasiōnem maledicendi Christo & Ecclesiæ Dei, uel quia serit alia plura peccata.

Falsa iam doctrina proponitur, cū articulus de sola fide abiçitur, & quæ runtur alia fraudulenta uerba, quo doctrina Ecclesiæ Christi ad Episcoporū Antichristi gustum attemperetur. Falsa quoq; doctrina est, cum in capite de pœnitentia nihil de fide dicitur. Falsa doctrina & hæc est, quod liceat Christianis, & præsertim summis Doctoribus seruire tempori: In eo scilicet sensu, in quo iam ab Adiaphoristis accipitur, nempe quod rebus quidem secundis liceat eis fortiter accusare papistas, horribilibusq; fulminibus eos protelare, si quis aliud Euangelium docuerit, anathema sit, & omnes hortari ad summā constantiam. Aduersis uero contra blandiri eis, dicere se concordiæ cupidissimos esse, se paratos esse ad cedendum, &

dum & accusare acerbissime eos Christianos, qui uolunt esse constantiores, & dicere oportere pacem habere cum omnibus. Per quam doctrinam plane tollitur confessio, quare necessario est impium hoc dogma.

Pessimum etiam exemplum est, quod tanti uiri, cum deberent in prima piorum acie stantes fortissime contra Antichristianos confitendo & defendendo ueritatem pugnare, trepidant, cum impijs, extremis hostibus Christi, totam religionem conciliant. Hoc exemplum omnibus prædictis modis nocet, quia licentiam abnegandi ueritatē in omnibus confirmat, quia ad imitationem omnes Christianos (ut experientia ipsa indicat) inuitat, quia deterret plurimos papistas a nostra religione, quos Adiaphoristæ fatentur se confirmare in sua sententia: Inde fit, ut triumphent & blasphemant nomen Domini. Item cum languefaciant & in dubitationem inducent pios, causam præbent, quare Epicurei & penitus impij fi- ant. Deniq; quia, cum confirmant aduersarios, ueluti telo eos armant, ut contra nos

tra nos furiosius insaniant, & miseros
Christianos audacius iuguleant.

Sed quid multis hic disputare est
necessus? uideamus unicum locum in lo-
cis Theologicis Philippi, ex quo clare
cognoscemus, num præsentia adiapho-
ra scandali causa sint. Adscribam au-
tem ipsum textum, ne calumniose eum
citare uidear: Postquam (inquit) do-
ctrina de ueris & falsis cultibus & de li-
bertate iam proposita est, concedendū
est exempli causa, ut inutiles ritus abij-
ciantur. Nec pertinacia eorum laudan-
da est, qui cum agnoscant ueram do-
ctrinam esse, tamen acerbè flagitant
omnes ritus. Hæc pertinacia est multi-
plex scandalum, quia confirmat hostes
ueræ doctrinæ, & abducit imbecillio-
res in dubitationem, quia metunt nō
probari usum libertatis illis, qui doctri-
na uel autoritate antecellunt, & contri-
statur Spiritus S, in imbecillioribus, cū
dolent se accusari leuitatis.

Hic clare & uere affirmat Philippus,
quod retentio rituum papisticorum, eti-
am cum adeat pura diuini uerbi prædi-
catio, pariat multiplex scandalum. Id
si ue-

si uerum est, quanto magis restitutio
talium rituū grauissima & plane mu-
tiplicia scandala pariet: Quare uere in-
gens & multiplex scandalum præsentia
Adiaphora in Ecclesia Christi præbent.
Porro, si uerum est, quod Christus di-
cit, satius esse in profundum maris alli-
gata asinaria mola abiici, id est, tristissi-
ma quæq; perpeti, quam unicum pusil-
lum Christi scandalizare: Multo igitur
magis uitanda essent præsentia scanda-
la, in quibus non unus pusillus, sed in-
finitæ Ecclesiæ scandalizantur.

Quare etiam si quæ nunc non tan-
tum libera sua natura, uerum etiam pia-
& utilia excogitari possent, tamen iam
propter tam multorum ac ingentium
malorum appendices in Ecclesiam in-
troduci non deberent, multo minus
ista præsentia pseudadiaphora, in qui-
bus perturbationem Ecclesiæ, destruc-
tionem, scandala, contumeliam Dei &
alia infinita mala inesse ostensum est.
Ob hasce enim impietatum circumstā-
tias ita præsentia adiaphora immutā-
tur, ut, etiam si quæ per se non mala;
uel etiā bona sint, tamen fiant extreme
impias

impia: Sicut piū fuisse Eleazarū 2, Machabeorum 6, commedere carnem de suis sacris, fuit enim ei diuinitus mandatum, sed tamen ob scandali & confessionis occasionem fuisse extreme impium. Cauebunt ergo omnes pī, si sapient, ne tantorum scandalorum, tantæq; iræ Dei fese participes faciant.

Quod per præsentia Pseudadiaphora Christus multis & insignibus contumelij afficiatur.

Hactenus probauimus per Adiaphora multipliciter Ecclesiam Christi destrui & scandalizari, iam probabitur etiam Christum ipsum per ea multipliciter contumelia affici.

Afficitur autem Christus contumelia per præsentes Adiaphoricas mutaciones, Primum, quia sponsa eius Ecclesia dedecoratur. Dedeatur uero sponsa Christi, dum quasi uestimentis ac ornamentis Babilonij scorti induitur, dūq; ei per istas conformatio-

rum

z. Ma-
nem de
s man-
& con-
xtreme
es pīj, si
m, tan-
it.

dadi/
L ins/
;

Adia-
lesiam
lizati,
m ip-
umelia

tume-
utati-
Eccle-
uero
mentis
ndui-
nes ri-
taum

ruum tanquam socia uel potius uillis seruula adiungitur, atq; ita in publico ostentatur. Iam cogitemus obsecro, si adhuc uinciam sani cerebri habemus, quod, quemadmodū nos iudicaremus nos ingenti ignominia affici, si nostra sponsa sic insigni scorto adiuncta, eiusq; uestibus ornata in publicum produceatur, ac ibi ostentaretur: Ita haud dubie longe magis Christus, tantus Dominus, iā ingenti ignominia afficitur, dum eius sponsa tam turpiter dehonestatur. Testatur enim scriptura Deum summe Zelotypum esse. Sed quanto per papistici ritus Ecclesiam dedecorent, superius prolixē dictum est.

Secundo, afficitur contumelia Christus, dum eius tam insigni aduersario, nempe Antichristo imperium supra Ecclesiam datur, cui aduersario suo ne nos subiiceremus, tā sollicite in sacris litteris monuit. Dari autem imperium Antichristo & eius Episcopis supra Ecclesiam notius est, tum ex Lypsicō Interim, tum & ex alijs Adiaphoricis Interim, quam ut me probare sit necesse.

Tertio, afficitur contumelia Christus,

Cc ftus,

stus, dum quoquo modo membra eius
contristantur, languescunt, in dubitati-
onem inducuntur, & multiplici atro-
ciq; iniuria per præsentes actiones affici-
untur: Quæ enim ipsis sunt, sibi fieri
Christus iudicat, iuxta illud, amen dico
uobis, quod uni minimo horū fecistis,
mihi fecistis, idq; cū etiā de corporali-
bus beneficijs & iniurijs dicat, multo cer-
te magis de spiritualibus uult intelligi.

Quarto insigni contumelia affici-
tur Deus iam, dum summi Doctores nō
confitentur manifeste, non consolan-
tur Ecclesiæ, nec ad constantiam ani-
mant: Cum tamen ideo solum tanta
lumina, ueluti soles quidam, diuinitus
accensa sint, ut eorum confessio & con-
stantia, tum uoce, tum scriptis declarata
(ut uiuente Luthero factum est) late ac
longe per orbem terrarum luceat, atq;
ita Pater cœlestis glorificetur.

Quinto afficitur ingenti contume-
lia Deus, dum summi Doctores, & tam
multæ Ecclesiæ non obscuram speciem
abnegationis præbent, sicut ipsi metfa-
tentur per præsentes actiones significari
inclinationem ad aduersarios. Et re-
uera

ra eius
bitati
atroc
affici
i fieri
n dico
rcistis,
orali
to cer
lligi.
affici
res nō
solan
n ani
tanta
initus
con
larata
late ac
, atq
tume
X tam
eciem
et fa
ficari
Et re
uera

uera negari non potest esse genus thani
festæ abnegationis in præsentibus mu
tationibus, nam totum Lipsicum Inte
rim sic scriptum est, ueluti si nostri cœ
tus, tanquam apostaticæ & hæreticæ
quædam turbæ ad S. Romanam Ec
clesiam retraherentur. Nusquam con
demnatur Antichristus, nusquam ta
xantur eius abominationes, imo ei im
perium supra Ecclesiam Christi, tanq
bono pastori in ouili ouium, traditur.

Si quispiam alium ita compellaret,
ut diceret, tu mihi furto centum abstu
listi, peto ea mihi a te bona pace restitui,
ne alia violentiora remedia adhibere
cogar: Ac ille alter de furto compella
tus inciperet numerare iam decem, iam
uiginti, an non furti se astringeret, seq
ipsum condemnaret, ac speciem solu
turi exhiberet: quocunq; id animo
faceret: Ita opinor. Sic, cum iam
arguamus corruptæ religionis, iubea
mur eam in pristinum statum restitu
ere, nosq; incipimus eam in ijs restitu
ere, quæ maxime in oculos hominum
incurrunt, ut sunt ritus, an non uide
mur nosmet condemnare: an nō uide

C. c 2 mur

mur nostram religionem abnegare?
fingamus tandem nobis somnia cogi-
tationum quantumuis speciosa.

Non solum nostros ritus, sed etiam
doctrinam attemperare & transformare
ad uoluntatem aduersariorum, de qui-
bus tantopere haec tenus uociferati su-
mus, Si quis aliud Euangeliū prædi-
cauerit, anathema sit, an non est ma-
nifesta abnegationis species? Item,
quod metum & pericula tantopere ex-
aggerant, & ob ea non ædunt debitam
confessionem, aliosq; ab ea partim auo-
cant, partim deterrent, plane abnegati-
onem arguit.

Quid autem aliud omnino est
dñi & causa efficiens, qua Cæsarem si-
bi placare uolunt, nisi hæc ipsa, ut scili-
cer signifcent se iam discedere ab illa
pristina pertinacia in impia religione,
seq; iam Augustanam confessionem
abijcere? Quare adhibeant sane adia-
phoristæ omnes suas artes & sua sophis-
mata, non tamen hoc euincent, quod
præsentes mutationes non claram ab-
negationis speciem habeant.

Sed illi dicunt suum animum ne-
qua-

quaquam eum esse, quod uelint deficerre a doctrina, sed uelle se sic aliquamdiu simulare, & temporis servire, ut hostes Christi & Ecclesiæ sibi placent, ne si forte irasci perrexerint cœlum ruat. Inter ea C. moriturum & sic se iterum abolituros omnia ista adiaphora. O præclaram sapientiam, quæ ne in politica quidem uita locum habere deberet, ne dicam in Ecclesia, ubi totum & apertū pectus Christus flagitat. Sic illi tum C. tum Christum ludificant, C. quidem, dum clam dicunt, se nequaquam ea ex animo facere, quæ faciunt sed tantum simulare, ut eum decipient. Christum uero ludificant, dum ea, quæ in corde sentiunt, metu Tyrannorum confiteri non uolunt, imo contraria simulant.

Ecclesia subinde habet aliquos Tyrannos, qui eam affligunt, ad quorum religiones si se subinde uellet conformatre, nunquam confiteretur, nec quicquam esset Christiana religione instabilius. Christus hoc ipsum summe flagitat, ut, cum illi tanti paroxismi persecutionum ueniunt, Ecclesia eius sponsa declareret, num pluris faciat eos sponsi

Cc 3

sui

sui riuales , qui corpus interficiunt , aut eum , qui etiam animam perdit , atq; ita confitendo cœlestē patrem glorificet .

Hic refutanda est etiam illa falsissima sententia , Torgæ concionatoribus proposita , quod confessio in adiaphoris non consistat , nam certe per sermonem & externos gestus significatur uoluntas , ut per imponere pauca grana thuris in aram ethnicam , quod olim S. martyres facere noluerunt , Item infestare corpus , quod olim tres pueri & S. martyres facere recusarunt . Adiaphoron erat orare Danielē clausis aut apertis fenestrīs , sed confessio postulat , ut apertis oraret , quo indicaret se impio regis mandato non parere , atq; ita suæ constantiæ exemplo alios quoq; ad imitationem inuitaret .

Adiaphoron erat Corinthios ido-
lothytorum carnes comedere aut non , ut ipsem̄ Paulus fatetur , sed tamē erat contra confessionem , atq; ideo imbecillos scandalizabat . Adiaphoron erat grandæuum Sacerdotem Eleazarum tempore Antiochi comedere carnes de suis sacrīs , imo erat ei diuinitus manda-

tum , &

tum; & tamen, quia uidebat tunc significaturum abnegationem, potius se interfici patitur, quam carnes de suis sacris comedat.

Adiaphoron erat Christum iaurare manus, imo habebat rationem ciuilē & naturalem, Ciuale enim est lotis manibus potius, quam sordidis mensam accedere, & habet præterea rationem naturalem. Nam ut habet regimen Salernitanū, lumina reddit acuta. Sed tamen Christus id facere non uult, ut traditiones Phariseorum euertat & non confirmet. Verissimum igitur est consistere confessionem in adiaphoris, non enim uerbis tantum, sed etiam factis & gestibus externis confitemur & declaramus fidem cordis, neq; a uerbis debent in cōfessione discrepare facta. Sed o impudentiam Adiaphoristarū, audient illi negare confessionem consistere in præsentibus mutationibus olim fuit nefarium scelus uel tribus granis thuris suam defectionem indicare, iam totam Ecclesiam Christi transformare ad abominationes Antichristi nondū potest significare abnegationem.

Cc 4 Nec

Nec satis est, quod Adiaphoristæ
sibi bonum propositum somniant in
istis mutationibus. Vix enim quisquam
unquam abnegauit Christum, quin
apud se metipsum nescio quas plausibi-
les sui facti interpretationes fingeret, ut
sic tum suam conscientiam, tum Deum
deciperet. Nam oportet etiam respice-
re, quo animo nobis aduersarij talia
proponant, item quo tum ipsi, tum &
alij nostrum factum accipient, quod
clarissime ex 1. Cor. 10. probari potest,
cum inquit, Quid igitur dico idolum
aut idolothyton esse aliquid etc. quasi
diceret, scio idolothyta comedere esse
mere adiaphoron, sed oportet te re-
spicere etiam, quid ipsi ethnici de suis
sacris, & de tua comeditione sentiant,
item imbecilli fratres. Ob quas circum-
stantias spiritus S. eos de Dæmonio-
rum mensa participare affirmat.

Aduersarij totum suum cultum,
uel certe præcipua capita suæ religionis
in cæremonijs collocant, quas cum in
nostris Ecclesijs in eorum gratiâ restitu-
imus, an non uidemur tum eis tum ali-
is eorum impijs cultibus assentiri? Nec
dubitant

dubitant, quin, quandoquidem in tantis rebus ipsis cesserimus, etiam in reliquis cessuri simus, nostrum errorem agnoscamus, eorumque religionem ueram esse confiteamur.

Miserum uulgas aspicit cæremonias, quia illæ incurvant in oculos, doctrinam non perinde cernit: Eas igitur cum uidet transformari in papatum, non dubitat iam, quin Doctores penitus papatum probent, sequi condemnent.

Si, cum Tyranni iubebant olim Christianos christianismum deserere & ethnicismum amplecti, ac insuper injungebant eis aliqua adiaphora, ut imponere aliquot grana thuris in aliquam aram, flectere corpus alicubi, pati se aspergi aqua lustrali, aut aliquos alios ritus: Aliquot Christiani inter se consuerrassent, se uelle tantum adiaphora illa facere, ne interficiantur, a christianismo uero nequaquam deficere: Atque ita Tyranni mandata de ritibus effecissent, an non uiderentur abnegasse & plane ita. Sic cum nostri Adiaphoristæ pluresque omnes ritus Interim, & ipsius Pax amplectantur, nec amplius reliqua

Cc 5 clare

clare & cōstanter dāmūnt, an nō uidēt
tur abnegare nostrā religionem, quan-
tumuis, nescio quas, interpretationes
sui facti ipsimet sibi somnient.

Illa uero leuior propemodum ca-
villatiuncula est, quam quæ sit respon-
sione digna, quod dicunt istas mutati-
ones non fieri propter papistas, quia
nosmet confiteamur papistas istis non
fore contentos. Nam cum creditor pe-
tit 10, & debtor dat septem, non potest
debitor dici non exponere eam pecuni-
am in gratiam creditoris, facit enim,
ut eum placet, & creditor si non est
contentus ea summa pro toto, conten-
tus est pro parte. Sic etiam papistæ si
non sunt contenti Adiaphoristarum
mutatione pro toto, at certe pro parte.
Cogitant enim bonum esse nos ipsos
aliquatenus papatū restituere, se porro
adiutos hoc nostro bono principio (q
plærūq; difficilimū esse solet) facilius
& reliqua obtētuos ac mutatuos esse.
Sed quid multis opus est: ipsimet adi-
aphoristæ fatētur suas mutationes dem
Interim gemess sein: Porro de Interim
testatur eius præfatio, cōcordare ipsum
cum

cum pa-
ricæ ad
nostræ
Q
Ecclesi-
ne sunt
scura de-
tam sua
fentent
ipsimet
confess
atur, an
ceptum
to turp
liam D
quod
eam fa-
scelus e-
um per

Po-
singula
monias
tus, S.
tertium
dia con-
ea insta-

cum papatu. Ergo præsentes adiaphoræ actiones sunt restitutio papatus, & nostræ religionis abnegatio.

Quare præsentes transformationes Ecclesiæ Christi in ritus Antichristi plane sunt genus abnegationis, & non obscura defectio, etiam si adiaphoristæ totam suam uitam in afferenda contraria sententia absumerent. Quanquam & ipsimet id fatentur, ut superius eorum confessionem citavi. Hinc igitur videatur, an sit in adiaphoristis scandalum acceptum. Est autem hæc abnegatio tanto turpior, tantoq; magis in contumeliam Dei, & perniciem ueritatis cædit, quod tanti uiri ac integræ Ecclesiæ eam faciunt, ac insuper nefarium hoc scelus excusare, aliosq; ad hoc flagitium pertrahere conantur.

Postremo afficiunt contumelia singulari Spiritum S. restituendo cæmonias & ritus Antichristi, quos Spiritus, S. per D. Martinum Lutherum tertium Eliam ineffabili Dei misericordia condemnauit & aboleuit, qui enim ea instaurat, quæ spiritus Sanctus destruit,

xit, certe condemnant & contumelia
afficiunt Spi. S. Non potest sane quis
quam negare, uehementer obscurari
hoc ingens Dei beneficium instaurata
religionis per præsentes mutationes, &
papistorum rituum instauraciones.

Proinde præsentes Belial & Christi
conciliationes plane multiplici ac mi-
nime uulgari contumelia Deum affici-
unt: Quod abominabile scelus, quam
ingens sit, ne Angelicæ quidem mentes
concipere possunt. Ecclesia, quam Chri-
stus suo sanguine redemit ad hoc, ut
glorificet patrem cœlestem, ac ad bona
opera condidit, quo suæ carnali tran-
quillitati consulat, Deum contumelia
afficit: datq; occasionem impijs (ut ip-
simet Adiaphoristæ fatentur) ut triun-
phant, & sic nimirum Filium Dei tum
ipsi tum pater ipsorum Diabolus bla-
phemet & contumelia afficiat.

Quod in præsentibus pseudadi-
aphoris multa sint sua na-
tura impiæ.

PRobatum est hactenus præsentia
adiaphora non esse recipienda, q^a
ratione

umelia
ne quis
oscurari
caurata
nes, &
ones.
Christi
ac mi
affici
quam
mentes
n Chri
noc, ut
d bona
li tran
umelia
(ut ip
trium
ei tum
s blas

dadis
a

esentia
da, q
atione

ratione alicuius circumstantiae sint im
pia nec uel efficientes uel finales uero
rum adiaphororum causas habeant.
Iam Christo iuuante probabitur multa
inter adiaphora simpliciter sua natura
esse prorsus impia.

Dictum quidem & probatum est
superius, praesentia adiaphora destruere
Ecclesiam Christi, scandalizare pios,
habere speciem abnegationis & multi
pliciter contumelia afficere Deum, quæ
omnia ex se se plane sunt impia: Enu
merabimus tamen adhuc in specie quæ
dam pseudadiaphora, quæ itidem sua
natura impia sunt.

Primum simpliciter impium est,
quod Antichristo, eiusq; episcopis cœ
lestis ueritatis manifestis persecutoribus
regimen supra Ecclesiam Christi con
ceditur. Scriptura enim expresse mādat,
ut is, qui aliud Euangelium attulerit,
nobis anathema sit, eiq; ne aue quidem
dicamus, quod si ei aue dixerimus, par
ticipes nos ipsius sceleris facturos. Est
igitur clare contra mandatum Dei, An
tichristi episcopis ullam potestatem su
pra Ecclesiam Christi tribuere, qui, qua
les sint,

Ies sint, satis probe nouimus. Si enim nullum nobis penitus commercium cum ijs habere licet, multo minus nobis licebit Ecclesiam Christi eis ita turpiter subjicere.

Secundo plane impium est leges de tollenda libertate Christiana Ecclesiaq; in seruitutem Babilonicam reducenda condere. Farentur autem ipsimet Adiaphoristæ præsentes mutationes afferre duram seruitutem, sed tamen propter uitandam persecutionem tolerandam, quæ, si impietate careret, nec Spiritum S. contristaret, dura pijs esse non posset, quantumuis molesta esset carni.

Tertio plane impium est, quod in Lypcico Interim in articulo de pœnitentia de fide prorsus siletur: Atq; ita salutaris doctrina de pœnitentia, pro qua tamdiu cum aduersarijs tamque ueheméter pugnauimus, corrumpitur. Item quod post absolutionem ponitur vox ambigua ac late patens, was dem anhengig ist / per quam non est dubium, quin significetur Satisfactio, & indulgentiæ, quæ plane sunt impia, per ea enim

enim
Ias ua
ducui
est in
more
est q
usa
dicunt
tem n
rum,
mati
dinat
cram
form
quam
as, qu
earum
nant,
fieri d
Eccle
modi
nis, Sp
it, & I
ne im
Episco
ligant

Si enim
mercium
nus no-
ita tur-
st leges
Eccle-
n redu-
ip simet
ationes
tamen
m tole-
ret, nec
pijs el-
esta el-
quod in
pœni-
tq; ita
ia, pro
amque
mpit, u-
onitur
s dem
t dubi-
, & in-
, per ea
enim

enim a Christi unica satisfactione ad il-
ias uanissimas nugas conscientiae ab-
ducuntur, & alioqui extrema impietas
est in doctrina de pœnitentia fidem
more papistico omitti. Item, impium
est q; eodem capite, cū multa dicant de
usu communionis, nusquam tamen
dicunt fidem afferendam esse, statuen-
tem nos accipere remissionem peccato-
rum, quod itidem papisticum est.

Quarto impium est, quod confir-
mationem, extremam unctionem & or-
dinationem non obscure tanquam Sa-
cramenta restituunt, eaq; ad priorem
formam aliquatenus retrahunt, nec us-
quam uel impias papisticas cæremoni-
as, quas inde amouere, uel pias, quas in
earum locum substituere uelint, nomi-
nant. Id quanquam singulari sapientia
fieri dicunt, tamen coram Deo proditæ
Ecclesiæ & ueræ pietatis rei sunt, eius-
modi enim sapientia ac prudentia car-
nis, Spiritui S. repugnat, ueritaté obru-
it, & Ecclesias euertit. Quin & hoc pla-
ne impium est, quod gratiam Dei ad
Episcopalē illam confirmationem al-
ligant.

Quare,

Quare, prout iam est furor papista-
rum, haud dubie, quam primū Ecclesiæ
adiaphora ista acceperint, episcopi su-
as ueteres abominationes istis ritibus
annectent. Sic quoq; haud dubie sub
uoce confessionis uolent suam confes-
sionem intelligere, & sub uoce conse-
crationis suam consecrationem, nempe
canonem, alioqui enim usitato uerbo
usi fuissent, ut uerbis Cœnæ, & perfe-
stum Corporis Christi suum festum,
neq; enim est in Lipsico Interim aliqua
reprehensio abominationum coniun-
ctarum adiuncta. Sunt & alia multa lo-
ca, tum in Lypsico Interim, tum in ali-
is nouis reformationibus, ubi occultæ
impierates latenter, quas ego quidem iam
exactius persequi non uolo, ne uidear
cum eis sophistice agere. Verum episco-
pi, ubi semel Ecclesiæ ista adiaphora ac-
ceperint, abunde nobis illa mysteria re-
uelabunt, declarabunt & ampliabunt,
ut iam aliqui faciunt.

Quinto, simpliciter impium est,
præter communionem aliud opus in-
stituere in cœna Domini, nusquam a
Christo mandatum, ubi ludatur cum

Sacra-

Sacra
Dei. E
eius e
diuer
Messe
S
contra
quicq;
bilone
cimus
in Scr
farijs,
tam al
ret, au
bemu
P
in isti
sition
qua ta
Et eo
cere n
iustifi
Sic en
Celen
nicht
nem d
orum

Sacramento extra & contra uerbum
Dei. Nam & in Lypsicō Interim, & in
eius extracto ista duo tanquam plane
diuersa diuersis nominibus nominātur
Mess vnd Communion.

SEXTO simpliciter impium est &
contra Christi mandatum, quod nos
quicquam in religione in gratiam Ba-
biloni⁹ scorti & bestiæ, quæ id gestat, fa-
cimus. Vult enim Christus nos ab istis
in Scriptura declaratis iam eius aduer-
sarijs, præsertim in religionis negotijs
tam abhorrere, quam ipse ab eis abhor-
ret, aut quam a Diabolo abhorrere de-
bemus.

Postremo plane impium est, quod
in istis nouis compositionibus propo-
sitionem Sola fide iustificamur, pro
qua tam diu pugnauimus, abiçimus:
Et eo rem reducimus, ut uideamur di-
cere nos præcipue quidem per Christū
iustificari, sed tamen etiam per opera.
Sic enim loquuntur expresse in quodā
Celsensi scripto, *Gleich als weren wir*
nicht für nemlich gerecht vnd ange-
nem durch Christum/ quæ etiam ali-
orum scriptorū sententia summa esse

D d

uidetur

uidetur. Nā in Lipsico quoq; Interim
nusquam est, nos sola fide iustificari, &
sunt interea multæ aliae loquitiones,
non obscure ad papisticam sententiam
inclinantes.

Sed nolo prolixius de hac re cum
ipsis contendere. Volo probare magni
eos momenti res e nostra religione pa-
pistis donare: Quod haud dubie sine
ingenti impietate fieri non potest. Ipse
met Filius Dei testatur se uenisse in mū-
dum, & tam multa pati, ut scriptura im-
pleatur, nec uel unicum iota de scriptu-
ra periturum. Largiri igitur hominem
impijs multa de nostra uerissima religi-
one, proculdubio cum ingenti impie-
tate coniunctum est. Sed iam loca ipsa
ex eorum scriptis citabo.

In primo bedencken sunt hæc. Die/
ses ist mein einfeltiges bedencke/dar/
in vmb gemeiner einigkeit willen viel
nachgegeben/vnd achte, andere wer/
den nicht so gelinde rathen. In scripto
Begensi sunt hæc, wir lassen viel freis/
tige / grosswichtige sachen fürüber
gehen. Item in quadam epistola est, uo-
lens multa largior. Ex quibus omnibus
apparet

erim
ari, &
ones,
tiam
cum
agni
e pa-
e fine
Ipse-
mū-
aim-
iptu-
inem
eligi-
npi-
a ipla

Die/
dat/
viel
ver/
ripto
frei/
über
t, uo-
ibus
paret

apparet Adiaphoristas ualde liberales esse de alieno, ac multa magnaq; largiri de religionē Christi istis pertinacissimis Dei hostibus, quod non potest non esse impium. Sunt igitur præsentia adiaphora non tantum ratione alicuius circumstantiæ impia, cuiusmodi plæraq; omnia sunt, sed etiam nonnulla simpliciter sua natura sunt impia, quæ, quia diuinitus prohibita sunt, nullo modo pie accipi possunt.

Hactenus duæ priores huius operis partes expeditæ sunt. Prima, in qua, quæ uera adiaphora sint, declaratur. Secunda, in qua probauimus præsentia adiaphora nequaquam talia esse, nec pie accipi posse, quia neq; efficientes, nec finales piorum adiaphororum causas habent, quin potius contrarios efficiuntur, turbent, scandalizent, destruant Ecclesiam & Deum multipliciter contumelia afficiant: Ad hæc & multa sua natura impia sint.

D d 2 Tertia

TERTIA PARS IN QVA
quædam argumenta Adiapho-
ristarum confutantur.

REliqua est tertia huius scriptionis pars, in qua necesse est argumenta Adiaphoristarum confutare, quibus illi suas adiaphoricas fraudes contegere & ornare conantur. Quo labore Christo iuuante absoluto, totum hoc opus absoluuerimus.

Sunt autem pleraq; eorum argumen-
ta, ut de decentia, ordine, confor-
mitate, disciplina, scandalo accepto, &
alijs quibusdam in præcedentibus so-
luta, quare iam reliqua soluenda erunt.

Respondetur argumento, Ne
ueniant Romani & Cœ-
lum ruat.

PRimum igitur dicamus de præci-
puo eorum argumento, quod re-
uera præcipuum & propemodum
unicum est, propter quod omnia faci-
unt. Verentur, ne ueniant Romani, &
tollant gentem & locum, id est, metu-
unt plus

VA
no-

ionis
enta
qui,
con-
bore
hoc

rgu-
infor-
o, &
s fo-
nt.
Ne

exci-
l re-
um
aci-
i, &
etu-
lus

unt plus homines quam Deum, eos qui possunt tantum corpus interficere, quā eum, qui potest corpus & animam in æternū exitium abīcere. Ad hoc argumentum quinq̄ modis respondeo.

Primus. Non certo eis constat uenitum hostem, si sic Ecclesiam Christi non turbauerint. Sunt passim adhuc imbecilliores politiæ, quæ, cum nondum characterem bestiæ acceperint, nondum tamen sunt a Diabolo deuoratae. Scimus etiam cum his annis 30. tum & prioribus temporibus atq̄ adeo inde a condito orbe s̄epissime accidisse, ut istiusmodi prægrandes nubes horribilē tempestatem minantes leuissimo uento a pusillo grege Christi abactae sint. Talem autem euentum petere & expectare fidei munus est.

Secundus. Non constat cuiquam per Adiaphora posse impediri Tyrannos, ne s̄euiant contra Ecclesiæ. Satan & eius seruus mundus non potest placari leuibus quibusdam, ut isti ea appellant. Nec habent quicquam promissi a monarchis Adiaphoristæ, &, ut habent, quantū eis fidendū sit, experientia

D d 3 omnes,

omnes, non sine magnis diſāktois, do-
cuit & docet. Ego profecto propter om-
nes eorum promissiones nolim unicū
Christi pusillum scandalizare.

Sed quid de potentum uoluntate
diuinamū: Satis ipsimet se declarant
tum factis tum scriptis, nempe quod ue-
lint totum Interim ad uerbum feruari.
Nisi q̄ tantus est hominū epicureismus,
ut petulanter uelint decipi, miserrimūq;
esse pati aliquid pro Christo iudicent.

Adhæc parum est christianum, ne
dicam Theologicum, credere quod of-
fendendo Deum & placando homines
pacem habere possimus. Nam Tyranni
sunt tantum ueluti uirgæ quædam in
manu Dei, teste ipso Deo apud Esaiam,
quare manus & nō uirga placada esset.
Offendi aut̄ Deū his actionibus superi-
us probatū est. Quod si possibile esset
placare uirgam inuita manu, ne nos ce-
deret, tum uero uerendū esset, ne manus
abiecta uirga malleum arriperet, quo
nos penitus comminueret.

Tertius modus. Longe satius esset
teste Christo, pati, ut alligata mola as-
naria in medium Albis ab Hispanis
proijce-

do-
om-
nicū
ntare
urant
dæ-
uari,
mus,
nūq
nt.
a, ne
t of
ines
anni
m in
am,
ffet,
peri-
effet
s ce-
nus
quo
effet
asi-
anis
ice

proijceremur, quam unicum parvulum Christi scandalizaremus, multo uero magis hæc & quævis grauiissima pati deberemus, quam tam infinitis (ut iam fit) Christi parvulis offēdiculū darem⁹ Ecclesiam Satanæ proderemus, & saluificam confessionem ueritatis Christi abiijceremus.

Nec statim esset necesse pastorem discedere a suo ouili, etiam si non donaret aliquot ouiculas lupis, Etiam si alibi concionatores nondum claudicant in utrumq̄ latus, nondum tamen fuit necesse eos discedere a suis Ecclesijs. Patiātur potius pastores una cum suis ouibus aliquid a lupis, quam muti canes fiant, uel fugiant, uel subinde aliquas oues largiendo lupis eos placent. Cogitare debent, sibi Christi oues commissas esse, ut parētib⁹ liberi, magistratui ciues, marito uxor, & Christo Ecclesia. Huc referatur erudita disputatio nostri Ioachimi de eligendo minori malo, qui pie & docte probat omnia uel grauiissima pœnæ mala minora esse, potiusq; eligenda, quam leuissima culpæ. Constantiā animi præstare in persequitionibus Eccle-

D d 4 siæ

sic præcipua pars est glorificationis Dei. Sed de Adiaphoristarum argumento, Ecclesia deserenda non est, dicam aliquid in fine solutionis huius argumenti.

Hic illi nobis ueluti Aiacis clypeum opponunt conseruationem scholæ Vittebergensis, quod ex ea re ingens commodum accedat Ecclesiæ & Reip: quæ conseruari non posset, si doctores constanter nostram religionem tuerentur, nec in ulla eius parte impijs cedere uellent. Ad quod respondeo, agnosce re quidem me ingens bonum esse scientiam tum in Ecclesia, tum in politia, sed tamen sic, si cum charitate & sancta constantia coniuncta sit, id est, si gloriæ Dei & utilitati proximi seruire parata sit, siq; ea, quæ semel uera esse cognouit constanter amplectitur, & uel cū summo periculo tuetur. Nam ea cognitionis, quæ uel suis tantum commodis & ambitioni seruit, uel parata est in omnes species se uertere, ueritatemq; ad potentum cupiditates attemperare potius, quam se in extrema pericula proijcere, diabolica sapientia est, omnibusq; modis Ecclesiæ pernicioса. Quin

tionis
argu-
st, di-
us ar-
clype-
cholæ
ngens
Reip:
ctores
ierent
cedere
osce-
scien-
politia,
Santa
glo-
re pa-
e cog-
iel cū
cog-
nodis
est in
q; ad
e po-
pro-
ibus
Quin

Quin etiam scientia non cōiuncta
istis tantis malis, si modo coram Deo
stultescere non uult, neq; fide regi, sed
ipsa regere & imperare, tum totis Ec-
clesijs tum singulis hominibus pernici-
osa est. Quid enim aliud Petrum sub-
mersit, & nos hoc tempore submergit,
& multos homines in æternum exiti-
um immergit, quam, quod non uolu-
it, & nos non uolumus sola fide solum
Christum respicere, sed etiam simul
humana sapientia uentos, mare, & un-
das circumspectamus: Hæc est illa ue-
teris Adami impia sapientia, quam
tantopere Lutherus infectabatur, quam
q; ipse pulcherrimum Diaboli scortum
(uerissimo nomine) appellabat.

Proinde ualde uerendum est, ne
nobis tales scholastici inde prodeant,
qui metu periculi aut etiam spe com-
modi fucare papisticos abusus & chri-
stianam religionem ad potentum cu-
piditates inflectere discant. Putabunt
sat scio multi me hoc prauo quodam
affectu loqui. Sed uereor, ne olim cum
magno animi dolore, & graui Eccle-
siæ dāno me uerissima loquutū experi-
antur.

Dd §

antur. Nec enim tantum doctrinam,
sed simul etiam mores & consilia præ-
ceptorum solem⁹ imbibere, naturamq;
eorum sequi. Adhæc & uoces plæro-
rumq; tales audiuntur, ut dicant, Lu-
therum fuisse nimium uehementem,
peccare potuisse, fuisse hominem, ce-
dendum iam esse, & tempori seruien-
dum. Ja warlich S. Georgs geist
wird j̄zt das rechte mittel treffen.
Audio, etiam quendam magnum illie
Midam, nouum istum D. confiteor,
dicere solere, papistas nimium coluisse
diuam virginem, fecisse enim ex ea de-
am, Lutherum uero nimis parum eam
honorasse, quærendum esse ergo medi-
um aliquod. Item quidam senex theo-
logus, cum de cuiusdam magnæ ciuita-
tis pastore ante paucos menses delibera-
retur, dixisse fertur, oportere eis mitte-
re talem aliquem, qui se inflectere sciat.
Id est, arundinem quoquis ueto agitatā.
Proinde homines, qui pietatem nostrā
inuiolatam ad posteros conseruatam
cupiunt, deberent in hoc incumbere, ut
in Ecclesijs Lutherani (ut ita loquar)
theologi, & nō Philosophici, id est, cō-
stantes educarentur,

Vehē

nam,
præ-
ramq;
læro-
, Lu-
ntem,
n, ce-
ruien-
geist
ffen.
illie
iteor,
Iuisse
a de-
eam
medi-
theo-
uita-
bera-
mitte-
ciat.
tatā.
ostrá
tam
e, ut
uar)
, cō-
ehe-

Vehementer probo cuiusdam p̄ij
& grauissimi concionatoris dictum, qui
nuper affirmabat se cupere nos habere
aliquanto minus doctos & tanto con-
stantiores theologos. Nihil necesse est
theologum tantopere eruditum esse, ut
ex astris futura diuinet, ac dicat hoc 48.
anno erit eclypsis lunæ 22. Aprilis, inde
nullum est dubium C. mense Augusto
periturum. Quare nolumus interea cō-
stanter reclamare istis nouis reformati-
onibus, sed uolumus omnia simulare
& dissimulare, & aduersarijs nullius nō
rei spem facere, ut nos missos faciant,
postea cum ille perierit, tum nos, sine
metu ac periculo martyrij, constantes
Christi confessores esse poterimus. Atq;
ita hac uere bacchantica hypothesi Ec-
clesiam Iesu Christi sic regere, ut eam
penitus euertant.

Melius profecto esset, non uno tan-
tum anno, sed multis nullam usquam
scholam esse, quam quod ita confessio-
nem abiiciendo tum religionem nostrā
extreme labefactamus, tum & contrari-
am confirmamus. Adhac & glori-
am cœlestis patris horribiliter uiola-
mus

mus, dum nimis obscure lucet lux no-
stra coram hominibus. Praeclarum fu-
isset, & Christum sua auditoria, quæ sæ-
pe tam frequentia habuit, retinere. Item
Apostolos Hierosolimis suam scholam
inconcussam seruare. Sed tamen malu-
erunt dissipari eam, quam in ulla parte
impijs cedere, aut eorum traditiones
confirmare.

Incolumentas scholæ Vittebergen-
sis nimis multarum Ecclesiarum ruina
constitit. Ideo enim tantum percep-
runt eis aduersarij, ut suis scriptis & ua-
cillatione (quod fore facile tum ex ip-
sorum literis ad Carlouicium, Obern-
burgium & alios, item historia Pomer-
ium & ex colloquio animaduerterunt)
adiuuarent alias Ecclesias labefactare, &
pios languescere. Idq; profecto illi
mutationes suadendo & passim pro-
mouendo diligenter fecerunt, nimirū
eo summo studio tendunt, ut C. M.
(sicut in Lipsico Interim de se profi-
tentur) animaduertat eos uelle etiam in
religione obedientes esse, atq; ideo eos
non molestet.

Adhæc potuisset & alibi Deus nos-
& no-

& nos
modo
habui
tenti &
mus:
dixi.
Ver
quin,
hodier
fuisset
am de
nixi fu
ce anni
texit)
cumqu
promot
subdit
hoc no
logi fu
cōstant
prodij
te theo
mea ap

C
genses
earum
bem
tem

& nostrum auditorum colligere, si modo commoda, quæ Vittebergæ habuimus, deserere, minoribus esse contenti & aliquamdiu exulare potuisse mus: quod ego sæpe summis coram dixi.

Verum ego profecto non dubito, quin, si constantius egissent theologi, hodierna die schola Vittebergensis fuisset firmior, quam est, nam ut taceam de Dei benedictione (cui, si soli innixi fuissimus, protexisset nos, sicut hisce annis 30. contra furorem mundi protexit) neq; principes neq; episcopi circumquaq; ita temere suum papatum promouere ausi fuissent, tanta fuisset subditorum constantia. Quin etiam hoc non dubito, quod, si nostri theologi fuissent constantes, omnesq; ad constantiā hortati fuissent, Interim non prodijset. Interim natū est ex timiditate theologorū Vittebergensiū, q; ego in mea apologia ad scholā abunde pbaui.

Certe non tanti mille Vittebergenses scholæ pijs esse debent, ut propter earum incolumentatem uelint pati orbem terrarum Euangeliū luce priuari,
quod

quod profecto iam magno impetu sit,
dum non solum non hortantur pios
ad constantiam, ut tantos uiros omnino
facere oportuisset, sed etiam hortan-
tur, ut faciat mutationes, ac Antichri-
sto cedant. Frangunt pios, confirmat
impios, ut ipsimet fatentur, quod dum
agunt, manifeste non pro Ecclesia illa
schola stat, sed pro impijs. Quare, si ue-
ro zelo gloriae Dei, salutis miserorum
hominum, & retinendae puritatis in
nostra religione argumentum hoc ex-
pendatur, & non inani quadam priusq;
concepta opinione, inuenietur nihil eo
esse leuius & uanius.

Quartus. Sunt quædam tempora,
& quædam horæ potestatis tenebrarū,
ut ex tota Ecclesiæ historia apparet, qui-
bus & Diabolo permittitur aliquantu-
lum liberius furere contra Ecclesiam,
& Christus uult suam Ecclesiam con-
stanter confitendo pati. Tales paro-
xismi, cum in his regionibus iam longo
tempore non fuerint, non dubito, quin
iā aduenerint. Video enim ubiq; bonos
pati & Christum quasi de industria su-
os istis humanis præsidij spoliasse,

& ue-

& ueluti Satanæ cibrando dedisse, ut
probet eos, & exploret, quam constan-
ter quisq; uelit ipsum confiteri. Proin-
de sic statuo, si quis in his regionibus
manens præsertim in Ecclesia magnus
uir) possit iam inuenire rationem ali-
quam, qua & bonam conscientiam &
constantem confessionem retinere que-
at, & nihilominus crucem effugere, is
mihi ipso Dei filio sapientior fuerit: Nā
Christus, qui tamen nihil temere fecit,
talem sapientiam inuenire non potuit.

Postremus. Nobis iam non est res
cum bonis & modestis hominibus, qui
aliquantulum cedendo leniri queant:
Sed cū Dei hostibus, qui ,ut natura sint
optimi, tamen ita sunt Diabolico ue-
neno infecti, ut extremo odio contra
nos ardeant, nec possint nisi abiecta to-
ta religione placari, & sunt Thrasydiſi,
ſicut & Diabolus pater eorum, sequen-
tem fugiunt cedenti instant, ut etiam
experientia nos docuit, nam Lutherum
magnifecerunt & timuerunt, nos iam
contemnunt & concilcant. Quare ista
nostra trepidatio & cefſio tantum ani-
mabit, & iam animat eos, ut plura ma-
ioraq;

Ioraq; petant, hoc ego s̄aþe coram Phi-
lippo, approbante eo, dixi: Quin & tri-
stis experientia nos hactenus edocere
posset, quam parum ista sapiens lenitas
Ecclesiæ proſit, quam præ dolore iam
commemorare non possum. Hactenus
de præcipuo, & ferme unico Adiapho-
ristarum argumento, Ne ueniant Ro-
mani, cui quidem, ut ego iudico, plus
satis hactenus responsum est. Eo uero
confutato iacent penitus Adiaphora.

De argumento, Ecclesia non est
deserenda.

Obijciunt subinde Adiaphoristæ,
Ecclesiam non esse deserendam,
Sed quid sit Ecclesiam deserere
non satis exponunt, ludunt igitur nos,
ut solent, sophismate,

Deserere Ecclesiam non est ad tem-
pus propter aliquas iustas causas alicun-
de cedere. Sed est uel impiam doctri-
nam pertinaciter amplecti, qua ratione
quiuis Christianus Ecclesiam deserere
potest, uel uero cum Doctores fiunt
muti canes, suoq; debito patrocinio
Ecclesias destituunt, aut cum pacis a lu-

pis con-

pis consequendæ gratia aliquid eis lar-
giuntur, ad eorumq; rapinas conniuēt.
Christus ex Nazareth uel aliquo alio
loco ob impiorum crudelitatem dis-
cedens, & cogitans quam primum per
occasione reuerti, non deserit eam Ec-
clesiam, sed sua constanti confessione
& exilio eam ædificat, & in audita ueri-
tatis assertione superstitionumq; Pha-
risaicarum damnatione confirmat.
Quod si, quo posset liberius tranquilli-
usq; suos cœtus congregare, uoluisset
doctrinam de iustificatione timidissi-
me & frigidissime, uel (ut iam loqui-
mur) modestissime docere, Phariseos
uero molliter tantum attingere, eorum
traditiones seruare, atq; ita manifesto-
rum ueritatis hostium gratiam ambire,
tum uero & Ecclesiam & ueritatem de-
seruisset. Sic Elias toties iam huc iam
illuc fugitans impiam Achabi crudeli-
tatem, non deserit suam Ecclesiam Ba-
aliticis lupis, sed eam sua constanti cō-
fessione & tristi exilio in uera sententia
confirmat. Quod si Elias uoluisset Ba-
aliticas aliquas cæremonias recipere, eas
pingere & excusare, Baalitis parcere &
Ee tantum

tantum in genere (ut Lyp. Theof. Epistola ad cōcionatores Alb. Mar. habet) abusus reprehendere , atq; ita temporū seruire : quo hac sua modestia (ut iam uocatur) regium furorem molliret , quo sic , si non optimas , at aliquas saltem Ecclesiās haberet , tum uero ille & deseruisset & prodidisset Ecclesiās Dei imp̄js . Cogitassent enim pl̄eriq; en iste summus uir in nostra Ecclesia uidetur pacis gratia in utrumq; Iat⁹ claudicare , ne offendat regem , id mihi profecto , qui nulla ex parte ei cōparandus sum , multo magis licet . Quare ita languefacti cessissent & concessissent . Nechabuisset Ezabel multos duros stoicos & horridos sui regni turbatores , quorum sanguinem funderet , sicut iam nostrū solum non multos martyres fert .

Sic Paulus cädens Epheso ob impiorum sœuitem , accogitans porro Ephesios uel coram uoce per occasionem , uel absens scripto confirmare , nō deserit Ecclesiām , sed sua constanti confessione & afflictione eam confirmat . Verum si publicæ tranquillitatis gratia Ephesiæ Dianæ uestes , ritus , imagines & ali-

& alias cæremonias in Ecclesiæ indu-
cere, aut Pharisaicas obseruationes re-
stituere, & ad multa cōniuere uoluisset,
tum uero & eam & alias infinitas Eccle-
sias a se fædificatas, & plane totâ posteri-
tatâ deseruisset, uel potius prodidisset.

Sic Athanasius toties malens dis-
cedere a sua Ecclesia quam Arrianis ali-
quid concedere, aut in compositione
causæ, generalitatibus & ambiguitati-
bus uti (sicut iam in Lypsicò Interim
factum est) non deserit suam Ecclesi-
am, sed eam sua oratione, scriptis, con-
stanti confessione, & tristi exilio, multi-
pliciq; sua cruce confirmat, & usq; in
hodiernam diem Ecclesiam Christi do-
cet & corroborat. Satius est fortunas,
corpora, & cœt⁹ piorum turbari, quam
conscientias; & Spiritum Sanctum.

Spiritualis iste lupus, id est, Diabo-
lus aut falsus Doctor, non prius deuo-
rat ouem Christi, quam in animo ei
assensa est, facilius autem assentitur
ouis lupo, cum uidet proprium pasto-
rem iam facere amicitiam cum lupo,
& canes latrando eum non ampli-
us accusare, quam, si uidisset & Pa-

E e 2 storem

Resp
pte

I Am
nor
se, si
ic obie
fession
um ch
torum
arum,
omnes
plum
perius
tiones
nes, ea
quod
ctores
ftione
etiam
tantop
unt &
Pseud
tum.
quaæ D
præser

storem & canes serio lupo resistentes
aliquid pati.

Verissimum igitur est, quod illi Ecclesiæ deserunt, qui uel impia dogmata pertinaciter sequuntur, uel cum possint, aut etiam ex officio debeant serio lupis resistere, muti canes fiunt, aut præ metu cum lupis pacem faciūt. Qui uero lupis etiam aliquas fenestras & ianuas aperiunt, ij ouile Domini produnt, etiam si omnes isti in medio regis Domini magnam casam haberent, & nunquam inde recederent.

Econtra illi non deserunt Ecclesiæ, sed Ecclesiæ adsunt, qui & pia dogmata sequuntur, & Ecclesiæ ac religionem tum orando, tum docendo, tum exilium, paupertatem, ignominias, & quæcunq; mala acciderint, patiendo, tum & quacunq; alia ratione possunt, defendant, ab omnibusq; erroribus ac errorum conspicuis occasionibus tueruntur, etiam si singulis annis aliquoties ab Ecclesia & ex suis laribus usq; in mediâ Turciam in exilium pelle-rentur.

Re

centes
d illi
dog-
l cum
beant
fiunt;
aciūt;
estras
i pro-
o gre-
erent;

rclesi-
dog-
eligi-
, tum
ias, &
ndo,
tunt,
us ac
tuen-

Re-

Respondetur Argumento , Pro- pter non necessaria pugnan- dum non esse.

IAm dicam de argumento , propter non necessaria pugnandum non esse, si modo necessaria retinemus. Huius obiectioni primum respondeo , confessionem esse necessariam cum omnium christianorum , tum in primis tantorum Doctorum & tantarum Ecclesiarum, idq; præsertim hoc tempore, quo omnes in eos respiciunt , eorum exemplum imitaturi. Ostensum autem est superius præsentes adiaphororum mutationes plane esse quasdam abnegationes, easq; tanto turpiores & nocetiores, quod eas integræ Ecclesiæ , & tanti Doctores cum ingenti damno & languefactione omnium piorum faciant. Necessario etiam amouenda ea sunt , quæ Ecclesiā tantopere , tamq; multipliciter destruunt & scandalizant , ut superius de istis Pseudadiaphoris prolixius est declaratum. Necessario & ea tollenda sunt, quæ Deum contumelia afficiunt, sed præsentes mutationes Deum contume-

Ecclesia af-

Iia afficere, superius uere probatum est,
Necesse est etiā corruptelis doctrinæ re-
pugnare, quas iā in istis nouis Interim
multiplices magnasq; esse superius clare
ostensum est: Proinde necessario ex Ec-
clesia remouendæ sunt. Quare plane de
necessarijs hoc tempore pugnatur, & nō
de iocularibus quibusdam, aut de alba
ueste, sicut Adiaphoristæ impudenter
sophisticantur.

Deinde quæro, quæ hæc audacia
est, quod homines ausint aliquid de Ec-
clesiæ thesauris sibi a filio Dei donatis
largiri hostibus Dei: Si quis ad Adia-
phoristas prandentes ueniret, ablatifq;
omnibus alijs ferculis & obsonijs dice-
ret, se eis necessaria ad uitam sustentan-
dam, nempe panē & potum, relinquere,
quibus contenti esse deberent, & de
reliquis non magnopere contenderent:
Responderet ei, opinor cantharo in ca-
put projecto, quis te huc Cacodæmon
adduxit, ut tu uelis mihi, quod tibi li-
bet auferre aut relinquere? Ego uolo
mihi mea relinqui, siue necessaria, siue
utilia, siue demum iucunda sint.

Ita si illi de suis rebus carnalibus sé-
tiunt

m est,
næ re
nterim
us clare
ex Ec-
ane de
& nō
e alba
denter

udacia
de Ec-
onatis
Adia-
atifsq.
dice-
ntan-
nque-
& de-
erent:
in ca-
rmon.
ibi li-
uolo
, siue
us se-
tiunt

tiunt, quare eodem modo etiam de spi-
ritualibus Ecclesiæ bonis non sentiūt:
Quo iure illi, ut cætera omittam, tan-
tū cantilenas vulgares Lutheri, ad om-
nem ædificationem profecto longe uti-
lissimas, ex Ecclesia remouent: Hæc &
eiusmodi dona a Filio Dei per Spiri-
tum S. suæ sponsæ Ecclesiæ donata nō
tam turpiter uenitris & incertæ pacis gra-
tia prodere deberemus. Plane igitur
nullius momenti debet esse istud argu-
mentum (quod tantum de necessarijs
sit pugnandum) apud piros: Apud im-
pios enim epicureos merito plurimum
ualet, quia eis tota Religio quiddam
non necessarium esse uidetur.

Respondetur Argumento, in
Adiaphoris proximo ser-
uiendum est.

Contendunt etiam Adiaphoristæ
in cæremonialibus seruiendum
esse proximo, accipiendas esse ali-
quas papisticas cæremonias, ut papistas
nostra lenitate, modestia, cæremonia-
rumq. similitudine ad nostram doctri-
nam inuitem. Sic Paulū factū esse om-
nia om-

Ee 4

nia om-

nia omnibus, ut omnes Christo lucif
faceret. Nostra ista horriditate & ueluti
inhumanitate, adhæc cæremoniarum
dissimilitudine absterrei papistas a no-
stra doctrina.

Ad hoc respondemus, ut usitate &
uerissime responderi solet, duplices esse
homines a uera doctrina alienos, alios
imbecillos quidem adhuc, dociles ta-
men & ueritatis cupidos, alios uero per-
tinaces & persecutores ueritatis. In gra-
tiam pertinacium plane nihil cedendū
ne & illi magis in suo furore confirmē-
tur & aliquid de authoritate nostræ re-
ligionis decedat. Sed imbecilli tolle-
randi sunt, cauendumq; est ne impru-
denti libertatis Christianæ usu eos of-
fendamus, ac a nostra doctrina alienemus.

Sic Paulus omnia omnibus factus
est, scilicet docibilibus & non pertina-
cibus, ut omnes lucrifaceret Christo.
Timotheum in gratiam piorum Iudæ-
orum circumcidit, Titum in gratiam
pseudoapostolorum circumcidere no-
luit, quin ne ad horam quidem eis ces-
savit, ut ueritas incolamis remaneret. Pe-
trus ue-

trus uehementer peccabat, quod in gra-
tiam pertinacium Iudeorum imbecil-
los & tamen dociles ethnicos scandali-
zabat. Ii, quib⁹ nos iā cedim⁹, Tyrāni &
episcopi, sūt manifesti agnitæ ueritatis
persecutores & nō imbecilles & dociles.

Sed me hercules uehementer demi-
ror Adiaphoristas hoc argumentum
audere in medium adducere, cum & ex-
perientia clara uoce clamet, & ipsi eti-
am in suis scriptis fateantur, per Adia-
phoricas mutationes adeo confirmari
aduersarios, ut nusquam non iubilent
& ueluti de parta uictoria triumphent.
Econtra uero ideo pīj extreme mōreant
& Spiritus S. in ijs contristetur, langue-
fiant ita, ut plane in nostra religio-
ne frigeant, in dubitationem adeo in-
ducantur, ut iam de tota nostra religio-
ne dubitent, atq̄ ita debilitati & in du-
bitationem inducti, quouis uento do-
ctrinæ facile in aliquos scopulos impel-
lantur, nec amplius inuocare Deū que-
ant. Proinde plane satis mirari nequeo,
quod hoc argumentum Adiaphoristæ
adhuc in medium adducere audeant,
quasi ipsi per sua Adiaphora pie proxi-
mo seruiant.

Eē

Eē

Est & alia quædam huius argumenti interpretatio, quidam enim epicuri de grege porci intelligunt, quod in cæremonijs sint omnia simulanda & dissimulanda, ne p̄ij propter Christū persequutionem patientur. Verum Paulus loquitur non de corporis temporaria salute, sed de animæ æterna, de scando & ædificatione spiritualis hominis, cui in Adiaphoris aliquando seruendū est. Sed quid cum istis ageres, qui omnia ad uentrem referunt: eiq; Deo soli uictimas offerunt: Argumenta sumpta a disciplina, ordine, cōformitate & unitate, quibus fucis istæ fraudes ornantur, superius satis refutata sunt.

Hactenus Christo iuuante abunde de Adiaphoris dictum est. Nam primū ostendimus, quæ sint uera adiaphora, & quod eorum causæ efficiētes esse debeant mandatum Dei generale, libera piaq; Ecclesiæ uoluntas & ministri, quibus Ecclesia mandat. Causæ finales esse debeant ordo, decentia & omnino ædificatio, non carnalis sed spiritualis.

Deinde ostendi præsentia Adiaphora, quæ nunc Ecclesiæ Christi ab Adiaphoristis

men-
picari
in cæ-
& dis-
ū per-
Paulus
oraria
anda-
minis,
endū
i om-
o soli
sum-
ate &
ernan-
unde
rimū
ora,&
e de-
ibera
,qui-
es esse
ædi-
pho-
dia-
ristis

phoristis obtruduntur, neq; efficientes
neq; finales causas adiaphororū habe-
re, quin nec formalē aliqua. Causas effi-
cientes non habent, quia non accipiun-
tur secundum mandatū Dei, imo pro-
batum est instaurari iam ista Adiapho-
ra contra mandatum Dei. Item quia
non de uoluntate Ecclesiæ instauran-
tur, sed ei inuitæ per uim obtruduntur.
Idq; ab ijs personis, quas Spiritus S. iam
olim prædictis regnum Christi oppug-
naturas, utq; eis nō obtemperaremus se-
rio præmonuit, népe a meretrice Babi-
lonia & bestia, in qua meretrix equitat.

Causas finales piorum Adiapho-
rorum non habent, imo contrarias ha-
bent, non tantum non seruiunt ordini,
sed etiam turbant ordinem, non tan-
tum non condecorant Ecclesiam, sed
etiam dedecorant, non tantum non
ædificant, sed etiam destruunt uehe-
menter, ut in prioribus euidenter pro-
bauimus. Adhæc & contumelia Deum
non uno modo afficiunt.

Causam formalē quædam ex præ-
fentibus Adiaphoris non habent, quia,
ut ostensum est, aliqua sua natura sunt
impia,

impia, & seuerissime a Deo prohibita,
etiamsi nullæ præterea malæ circum-
stantiæ eis adiunctæ essent. Postremo &
omnia Adiaphoristarum argumenta
confutauimus. Demonstratum enim
est neq; metum tantum apud pios uale-
re debere, ut corporeæ securitatis gratia
aliud in religione, in gratiam Antichri-
sti & Tyrannorum mutare debeant.
Neq; moueri nos debere argumento,
quod de non necessarijs pugnandum
non sit, agi enim de longe grauissimis
rebus. Probatum itidem est non seruiri
fraternæ charitati & ædificationi per
istas mutationes, sed destrui pios per
præsentes actiones plane uehementissi-
mè.

Reliquum igitur est, ut agnita rei
ueritate constantissime ei adhæreamus,
quid enim notitia prodest, si eam con-
stanter sequi non uelis? Melior est uia-
tor, qui, cum uel mediocriter iter norit,
strenue pergit, quam alijs, qui, ut opti-
me norit, tamen uel ob ignauiam, uel
ob timiditatem, aut etiam alias causas
institutum cursum non tenet, sed uel ia-
cet alicubi, uel etiam per deuia hac atq;
illæ

ibita,
cum-
no &
menta
enim
uale-
gratia
chri-
eant.
ento,
dum
simis
eruiri
i per
s per
entis.

ra rei
mus,
con-
uia-
orit,
opti-
, uel
ausas
el ia-
atq
illae

illac oberrat. Ut iam admodum parui
momenti sit quorundam eximia qui-
dem illa, sed tamen impotens scientia,
qui cum meliora uideant & nonnun-
quam etiam probent, tamen deteriora
ultra sequuntur, atq; adeo etiam alijs
suadent. Nec eos ignorantia ueri deci-
pit, sed timor, aut etiam alijs proui affe-
ctus.

Vt uero agnitam ueritatem sequi
constant possimus, opus erit nos uer-
bum Dei diligenter meditari, in quo il-
le tum pollicetur constantibus æternæ
uitæ præmia, tum inconstantibus æter-
na supplicia minatur, ut, Qui perseue-
rauerit usq; in finem, coronabitur: Qui
confessus fuerit me coram hominibus,
&c. Item, qui negauerit me coram ho-
minibus, negabo eum coram cœlesti
patre, &c. Similia in sacris literis extant
plurima.

In primis autem caueamus nobis
ab ista cogitatione, ne forte nobis sic
blandiamur, uolumus ad tempus cede-
re, donec C. moriatur; postea iterum
ad ueritatem redibimus. Horribiles
enim minæ talibus proponuntur, Amen
dico

dico uobis, non gustabunt de cibis meis. Item immittet eis Deus efficaciam illusionis, ut credant mendacio.

Quibus minis & fidissimis cœlestis patris admonitionibus præmoniti discamus plus timere Deum, qui potest corpus & animam perdere, quā homines, qui tantum corpus, cū Deus eis permittit, interficiūt. Discamus satius esse omnia corporis mala perpeti, quam unicū pusillum Christi scandalizare.

Verum non tantū nos uerbo Dei instruamus, ut ipsimet simus constantes, sed etiam, ut tum alios fratres nostros confirmare, tum & inconstantiam suadentes fortiter oppugnare, ac τοῖς οὐκ δεθοποδέσσι πρὸς τὴν ἀληθεαν τὰ ἐναγγελία in faciem resistere, & os obstruere, ut Paulus loquitur, possumus.

Longe profecto grauius peccant nostri Adiaphoristæ, quam olim Petrus Gal. i. peccabat. Ipse enim tantum facto, idq; breui in gratiam pertinacium uacillabat, nostri id faciunt etiam docendo, idq; amplius annū. Petrus peccabat magis in cæremonialibus, sed nostri etiam doctrinam corrumpi in Lipsico

Interim

Interim patiuntur. In capite enim de
pœnitètia fides penitus omittitur, item
& in alijs articulis, quod alibi prolixè
ostensum est. Ipse non suadebat alijs, ut
similia faciant, nostri uehementer sua-
dant. Ille faciebat incogitantia qua-
dam & non metu crucis, nostri uero
(qui optimi ex eis sunt, nam Iudarum
alia est ratio) quæ faciunt, tantum me-
tu crucis faciunt, nec ignorantia ueri
peccant, quod priora scripta eorum te-
stantur. Petrus haud dubie habebat spi-
ritualem finem, nostri habent carnalē,
id est, incertam spem pacis. Petrus ad-
monitus resipuit, nostri defendunt su-
um factum, & admonentes nullius non
sceleris atq; adeo schismatis insimulat.
Petrus paucos quosdam scandalizauit,
nostri sua uacillatione impios quidem
confirmarunt & armarunt, pios uero
languefecerunt & debilitarunt & pla-
ne plurimas Ecclesias euerterunt. Idq;
hodierna adhuc die scientes serio facere
pergunt.

Proinde omnes pij, qui adhuc Chri-
stianam religionem incolumen esse cu-
piunt, plane in facié Adiaphoristis resi-
stere

stere debent, unusquisq; suo loco. Nā
profecto non recta incedunt ad uerita-
tem Euangeliū, uel potius perdunt &
produnt ueram religionem. Nec quic-
quam refert, quod sint magni uiri aut
bene meriti, etiā si essent Petri aut Pauli
aut angeli de cœlo, tamen ei resisten-
dum est. Idq; etiam tanto magis faci-
endum iam est, quanto maiores sunt,
tanto enim plus eorum istæ pessimæ
actiones obsunt.

Sed repetunt subinde Adiaphori-
stæ, quid igitur faciendū est, si in adi-
aphoris non est cedendum aduersarij?
Quomodo eos placabimus: nam, si
non placauerimus, Ecclesiæ nostræ pe-
nitus euertetur, &c. Respondet Spiritus
S. Subditus esto Domino, obediā ei,
& expecta eum. Quoniam ostensum est
ex uerbo Dei ista præsentia adiaphora
multipliciter impia esse, & a Deo pro-
hiberi, ideo reiectis istis impietatibus,
subijciamus nos uoluntati diuinæ, pa-
rati ad obediendum ei in omnem euen-
tum, in quem nos nostraq; omnia De-
us perducere uolet. Expectemus tamen
simul Domini misericordiam eum ar-
denter

denter implorando, & patienter crucem nostram ferendo, etiamsi periculum sit, ne fractus illabatur orbis. Fiat iustitia inquit Augustinus, & pereat mundus. Non sunt teste Paulus, facienda mala, ut ueniant bona.

Si propter nostram erga Deum obedientiam damnum accipiet Euangelium & Ecclesia, uiderit ipse Deus, qui hanc nobis obedientiam præcepit. Nos certe habebimus iustum apud ipsum excusationem. Veruntamen ipse Deus nouit adhuc sine nobis mille uias seruandi Euangelium & Ecclesiam, nos modo nostrum faciamus officium perseverantes in obedientia, timore, fide, confessione, invocatione, patientia, ipsique committamus gubernationem mundi & Ecclesiae. Lutherus plane Christiane monet, inquiens, Nostrum est confiteri, & non diuinare bella futura. Deus est mirabilis in sanctis suis, ipse deducit ad inferos, & reducit. Qui sua sapientia sine Deo uult salvare animam suam, ille perdet, eam, & qui propter Dominum paratus est perdere animam, saluabit eam. Projiciam*⁹* igitur nos

F f

tur nos

tur nos in Dominū constanter confite-
do & patiēdo, ipsi erit curae de nobis.

Vt autem tum nos ipsi constantes
esse possumus, tum & suadentibus incli-
nationem resistere queamus, non satis
est nostra uoluntas aut uerbi diuinī
cognitio, nam profecto illud animi ro-
bur, quod in talibus certaminibus a
Christiano homine requiritur, singula-
re Dei donum est. Quare toto pectore
inuocemus Patrem Domini nostri Ie-
su Christi, a quo omne bonum desur-
sum uenit, quiq; & uelle & perficere dat,
eumq; obsecremus, ut nos suo S.

Spiritu regat, & confirmet, ut &
cernere ea, quæ ad conserua-
tionem ueritatis faciunt & con-
stater facere eadē, ad ipsi-
us gloriam, miserorūq;
hominum salutem
possimus. A-
M E N.

¶

ADHORTATIO M.FL.

ILLYR: AD CONSTANTI-
am in agnita I: Christi religione & Au-
gustana confessione, Scripta ad Ec-
clesias Misnicas & alias uocis
Christi, unici optimiq^b
pastoris audi-
trices.

CVm iam homo nouus, apud uos
instaurati Euangeliij Iesu Christi
auditores uerba facere uelim, mul-
ta mihi haud dubie prius de me dicen-
da essent, ut causam sciretis, quare ego
hoc tempre uos alloquerer. Verum,
quoniam & breuitati studeo, & alibi
prolixius in ædito scripto de mea per-
sona dixi, totum hunc sermonem in
præsentiarum omittam. Ac tantum il-
lud monebo uos, ut, quoniam p^y uni-
cum pastorem, unicumq^b æterni patris
Filium, Dominum nostrum audire de-
bent, qui suos iam per pastores, iam per
piscatores, iam per publicanos, iam per
infantes & lactentes, iamq^b per alia &
alia testacea uasa alloquitur, ut inq^b non
tam externam speciem, personamq^b im-

Ff 2 becilli

becilli homuncionis, quam ipsam uocem doctrinamq; , num unici præceptoris Christi sit, diligenter perpendatis.

Christiani enim hoc certo statuere debent, quod ea sit nostræ religionis firmitas, ut neq; si quid Salomon in solio maiestatis suæ sedens impiu, idolatricumq; dixerit aut docuerit propter personæ maiestatem impium falsumq; esse desinat. Neq; etiam, si quid latro in cruce pendens pium sanctumq; asseruerit, propter illam ignominiosam personam, locumq; , impiu Deoq; disciplens fiet.

Quare nulla personarum habita ratione attendite modo, an uera, sacrissimæ literis solide firmata sint ea, quæ uel nos, uel alij dixerimus, uel uero falsa & impia. Si falsa & impia, nostræq; ueræ religioni contraria esse agnoueritis, tunc ea toto pectore detestemini & execremini, quantumuis ea magnus aliquis nomine, eruditionis, pietatis, &c. uel etiam Angelus de cœlo dixerit, contra si uera piaq; esse agnoueritis, tum ea serio, ac ex animo amplectamini, eti-

ni, etiamsi uel piscator, uel olitor ea
protulerit.

D. Gasparus Crucigerus anno 1548,
cum ualde imbecillus esset, nocte 16 De-
cembris diem (qua & mortuus est) præ-
cedente, inter dormiendum uehemen-
ter commouit corpus, & horribiles
gestus uultu expresit. Qui aderant ei
uigiles tentarunt eum excitare, sed non
potuerunt. Sequenti die mane dixit
M. Freschelio Diacono Vitebergensi. O
lieber M. Freschel / wie grawlich ding
habe ich diese nacht gesehen. O cha-
rissime Frescheli quam horribilia nocte
hac uidi. Quærente Freschelio, was
habt ihr gesehen lieber herr Doctor? Quid
uidistis D. Doctor? Respondit
denuo, O ich mags nicht sagen / so
grawlich war es. Nō libet dicere, adeo
terrible erat. Instante Freschelio, tandem
prorupit in has uoces. Ich sol nur wiß-
ligen / sols nur annehmen sie wollē mich
absoluieren / Solūmodo assentirer, solū-
modo id acciperem, ipsi me essent ab-
soluturi, Sed contradixi, testor De-
um, me contradixisse. Hæc aliquoties
repetiit.

Ff 3 Acci

Accidit autem id eodem tempore, quo alij boni viri non bona dogmata, & Ecclesiæ Christi deformations in monasterio Cellæ scriptitarunt. Cur hanc uel maxime memorandam narrationem præterierit ista de D. Crucigeri hominis Theologi morte habita oratio Philosophica, non uideo sane, nisi quod cerno, omnia Adiaphoristarum iam composita esse ad demulcendas aures, ciendamq; eruditionis eorum admirationem. Atq; ideo odiosam illam nimiumq; stoicam & asperam Christi ueritatem quam longissime fugere.

Hanc eius uisionem non dubito sic intelligendam esse, quod cum hoc triennio iam præterito tota Ecclesia Satanæ cribranda tradita sit, alijq; collegæ tunc Cellam ad scribenda Noua Interim uocati, in ipso iam opere occupati erant (Nam inde potissimum ista noua legislatio progressa est) ad ipsum quoq; maximus ille Satan, omnium diabolorum, & impij mundi huius Princeps, cuius Antichristus est uicarius, cum sui Antichristi abominati-

minationibus uenerit, hortatus sit, ut
eis assentiretur, reciperet cæremoni-
as Antichristi: Adiuuaret restituere pri-
matum eius, Missam, septem Sacra-
menta, & corruptelas doctrinæ de iu-
stificatione, fide & pœnitentia: Esse
res paruas, mera Adiaphora, facile eum
absolutionem acquisitum, assenti-
retur modo illis dogmatibus.

Verum illum Dominus & in illa
tentatione confirmauit, & ne porro
in errorem abduceretur, ex hoc pra-
uo sæculo abstulit, sicut & Philippus
discedens Cellam eum consolatus est:
bene cum eo agi, quod discedat hinc
non uulnerata conscientia, se cogi in-
teresse istis deliberationibus, quibus
nemo bona conscientia interesse pos-
sit: Quem me uerissime dicere & nihil
hic mentiri sciunt ij, qui ei consolationi
interfuerunt.

Sed illud quidem tunc uerum fuit,
iam alia est rerum naturæ ratio, nunc
non tantum interesse talibus conuenti-
culis, sed & scribere mutationū leges, ip-
fasq; mutations minis astutisq; ubiq;
promouere non tantum bona consci-

Ff 4 entia,

entia, sed & plane pie sancteꝝ possumus.

Sed ad rem. Vedit optimus ille uir horribilem præsentium Christi & Belial conciliationum picturam, & haud dubie ueram. Quam si nos quoꝝ oculis mentis ueræ, ut ipſe eam uidit, omnesq; in extrema die uidebimus, cernere possemus, iramq; Dei istis plus homines, quam Deum timentibus Adiaphoristis & Interimistis imminentem penderemus, næ nos aliquanto magis a præsentibus ueræ pietatis corruptelis abhorreremus,

Verum enim uero despiciant Epicuræi, Interimistæ & Adiaphoristæ irā minasq; Dei, omnia parua, & mera Adiaphora iudicent, donec eos pœna diuina obruat. Ego, quoniam ipsis, qui semel statuerunt, se uelle adorando imaginem bestiæ, placandoq; Babyloniam meretricem crucem fugere, constantiam frustra suaderem, monebo tantum uos oues Christi, quæ in Misnia & aliibi estis, ut summo studio uitetis lupos papisticos, Interimisticos & Adiaphoristicos, & omnes in uniuersū mutati-

ones

ones istius agnitæ , probatæq; CHRI-
sti religionis serio fugiatis, & deteste-
mini.

Huius sententiæ facile multæ fir-
missimæ rationes afferri possunt. Pri-
ma. Certum est, eam religionem, quam
hactenus habuimus, esse ueram Iesu
Christi pietatem. Id scimus omnes cla-
rissimis testimonijs scripturæ hactenus
evidentissime probatum esse. Id con-
fitentur ipsimet papistæ, dum lucem
fugiunt, ac, ne religio nostra in libero
iudicio torties promissi concilij dijudi-
cetur, summe cauent. Id multorum pi-
orum nostra doctrina institutorum ar-
dens inuocatio etiam in ipso extremo
agone clare testatur. Idem tam diu uo-
ciferati sunt omnes isti Adiaphoristici
seductores, qui iam se ad fœlicius papi-
starum latus nauis inclinant.

Scimus etiam Satanam millearti-
ficem cū suis papistis nihil magis quæ-
rere, quam nostræ religionis corruptio-
nem. Quare igitur sumus in tanta re-
tam negligentes, ut patiamur nobis
noua dogmata proponi, ac in templo
intrudi ? Quare non manemus in ag-
nita

Ff 5

nita

nita receptaq; Christi ueritate: Profe-
cto non sanæ mentis, sed epicurei furo-
ris est, scienter pati ueram religionem
sibi corrumpi, & in Antichristianismū
transformari.

Secunda, Manifestissimum est esse
multa in istis nouis mutationibus, par-
tim per se suaq; natura, partim circum-
stantiarum ratione impia. Circum-
stantiarum ratione sunt omnia impia,
primum, quia omnes prorsus istæ mu-
tationes languefaciunt pios, & in du-
bitationem inducunt, confirmant
impios, quod idem plane est, ac scan-
dalizare: Fieri autem id tum Philip-
pus in quodam scripto de Adiaphoris
tum experientia, tum omnium pio-
rum iudicium, tum & uerbum Dei te-
statur.

Si igitur Christus iudicat tantum
scelus esse unicum pusillum scandaliza-
re, ut satius sit alligata asinaria mola
in profundum maris abiici, quanto
maiis peccatum iam per præsentes
mutationes Misnicarum Ecclesiarum
patratur, per quas non unicus pusillus,
sed orbis terrarum propemodum scan-
dalizatur.

dalizatur. Ingens profecto hoc scandali crimen est, multaque de eo pie ac grauiter dici possent, sed breuitati studio. Et qui adeo iam fortis epicureus factus est, ut hisce non moueat, ille ne pluribus quidem moueretur.

Deinde sunt impia, quia hoc plane nullo modo negari potest, praesentes mutationes rituum nostrae religionis in papisticos significare defectiōnem & abnegationem, quod & Philippus fatetur in suo scripto de Adiaphoris, cum affirmat significare inclinatiōnem ad aduersarios. Cui enim quæsō id dubium esse potest? Obsecro, cum nos papistarum, quos tam diu tam serio usque in ima tartara condemnauimus, non tantum omnes cæremonias, sed etiam quosdam præcipuos articulos recipimus, impijsque episcopis supra Ecclesias nostras (quod certe in Lypsiaco Interim fit) imperium gubernatiōnemque damus, an non manifeste a nostra pristina religione ad impium sceletumque Papæ Antichristianismum ac turpiter deficimus?

Quid

Quid autem obsecro aliud omnino est, quo Adiaphoristæ monarchas placare uolunt nisi quod eis talem quādam suæ religionis speciem exhibere uolunt, tanquam a pristino errore discesserint, Augustanamq; confessionem abiecerint. & iam ipsorum Interim, patumq; amplexi sint? Quare & in suo Lypsicco Interim dicunt Theologi, se uelle sic in religione gerere, ut omnes cognoscant, se esse Cæsari obedientes. Quam autem quæso obedientiam requirit Cæsar in religione, nisi ut nostrā doctrinam abiçciamus, & papismum eius accipiamus?

Olim in primitiua Ecclesia fuit ingens scelus uel unico gestu, aut unico thuris grano significare suam ad impios inclinationem. At iam significare ueritatis desertionem, totius religionis Christi in abominationes Antichristi transformatione, sapientum Adiaphoristarum iudicio non tantum non est peccatum, sed etiam est laudabile factū. O prolsus corruptum, & in Epicureismum degenerans iudicium.

Adhæc impiæ & sceleratæ sunt istæ

istæ mutationes , quia fiunt cum in-
genti contumelia nominis diuini , &
Euangely C H R I S T I . Plane uehe-
menter obscuratur istud ingens Dei
beneficium instaurati Euangely , istaque
Antichristi ex templo Chriti digito
Dei facta electio , per istas præsentes no-
stræ religionis corruptelas .

Præterea , cum omnes deberemus sic
in omnibus nostris actionibus nos gere-
re , ut uidentes homines nostram con-
stantiam & confessionem cœlestem pa-
trem glorificarent , iam nos ita cum in
alijs tū imprimis in religione gerimus ,
ut & Iudæi & Papistæ & dubio procul
Turcæ nos & nostrum Euangelium , &
Christum derideant , tanque haud dubie
falsum . Ante annum cum Lypsiæ ante
nundinas conuentus de isto nouo In-
terim ageretur , narrantur Iudæi qui-
dam Christianos mercatores , qui in
eadem domo erant , perconctati , quid
sibi tam crebri eorum de religione cō-
uentus uellent : an dubitarēt de sua reli-
gione ? Se quidē Iudæos esse homines ,
ut ipsi quidem existimant , impios , sed
tamen certe potius , quam uelint pati ,
sibi

Sibi aliquid in sua religione mutari, uel minimum, malle se crudelissime trucidari. Sic igitur nos patrem nostrum cœlestem nostra constanti confessione iā honoramus, ut & papistæ & Iudæi, & omnes impij nos, nostramq; religio- nem conspuant & detestentur.

Quin & inter nos ipsos multi imbecilliores iam dubitant, an eis uerum uel falsum euangelium annunciauerimus. Deniq; & ea circumstantia facit præsentes actiones impias, quod manifestum est, eas parare aditum omnibus papisticis impietatibus erroribus, & idolatrijs haec tenus nostra Ecclesia pulsis. Sed de hac re postea dicetur.

Porro per se impia multa in istis mutationibus esse, alicubi prolixius probauimus, iam quædam tantum breuiter repetemus. Simpliciter igitur impium est, quod in Lypsicco Interim, & alijs adiaphoristicis scriptis articulus iustificationis corrumpitur. Abiiciunt enim Adiaphoristæ disertis uerbis propositionem, Sola Fide iustificamur. Item dicunt, opera ad iustificationem esse necessaria. Non ponunt totam nostram

stram
tia.
telæ d
bus,&
fessio
giam
putate
In
nam
cum p
iam cl
Abie
tentia
ponit
Lege i
uenies
ctrina
differa
mini
fide. S
q; cor
& con
In
co In
starū
cusat
tia so

stram iustitiam in Solius Christi iustitia. Quæ sunt manifestissime corruptæ doctrinæ de Iustificatione, operibus, & Fide. Hoc est plane contra confessionem Augustanam, & eius apolo-giam, in qua prolixe de Sola fide dis-putatur.

Impium etiam est, quod doctrinam de pœnitentia, quæ & necessaria cum primis est, & ingenti Dei beneficio iam clare pieq; illustrata, corrumpunt. Abiecta enim nostra diuisione Pœnitentia in Contritionem & Fidem, reponitur in Lypsicō Interim papistica. Lege illud caput de pœnitentia, non in uenies ibi fidem usquam. Sic & in doctrina de Communione, cum multis differat de ijs, quæ in adeūda cœna Do-mini cogitanda sunt, nusquam dicunt de fide. Sic fit & in excerpto eius. Hæ quoq; corruptæ manifeſte cū uerbo Dei, & confessione Augustana pugnant.

Impium etiam est, quod in Lyp-co Interim non obscure septem papi-starū sacramenta restituuntur: Nec excusat impietatem, quod fallendi gra-tia sophisticis quibusdā, generalibusq; nomi-

nominibus eam palliant. Hoc itidem pugnat cum Augustana confessione.

Impium est, quod Missa abolita restituitur, vulgaresq; cantilenæ, præser-tim in Lypsicco Interim, ferme pro-sus abalentur, pugnat & hoc cum Augu-stana confessione.

Impium est, quod Episcopis datur Dominiū supra Ecclesias, quodq; An-tichristus in templo Christi collocatur, & ita iubentur obseruari audiriq; Epis-copi Antichristi, qui, ut confessio in-quit, nobis anathema esse debet: Pug-nat igitur & hoc cum Augustana confes-sione. Impium est, quod doctrinam dæmoniorum de prohibitione ciborū restituunt, quanquam sophismate quo-dam lenitam. Impium quoq; est, quod alios papisticos ritus restituunt. Recte inquit confessio Augustana, oportet abi-cere non solum abusus, sed etiam ipsos ritus, ne uitiosi cultus confirmen-tur.

Multa igitur simpliciter, suaq; na-tura impia & directe cum uerbo Dei, & Augustana confessione pugnantia in istis nouis reformationibus continen-tur.

Hacte-

Hactenus secunda & præcipua ratio explicata est, cur præsentes mutationes fugiendæ sint, ac constanter in accepta religione perseuerandum: Quia scilicet omnia in istis mutationibus impia sint, alia ob circumstantias aliquas, alia uero per se, suaq; natura.

Tertia Ratio, cur mutationes istæ fugiendæ sint, hæc est, quod per istas mutationes non retinetur religio, sed amittitur, daturq; tantum multiplex occasio maioribus mutationibus, totiq; papatui reuehendo: Multis id modis fit, Primum augetur animus aduersariis, incitanturq; ut iam nobis ueluti cedentibus fugientibusq; instent. Secundo nostrorum animus frangitur, & prorsus emollitur.

Tertio pelluntur propterea aliqui constantes Doctores, qui, cū uideant agi de totius religionis corruptela, principis obstatre conantur, atq; ideo pulchro prætextu, tanquam de rebus paruis contendentes ejciuntur. Quibus expulsis papatus iam est acceptus: Nam reliqui aut timidi sunt, ut resistere non audeant, aut etiam mali, ut nolint. Cum pro

Gg pijs,

pijs, doctis, graibus & constantibus
Doctoribus impij, leues & indocti sub-
stituuntur, ut Torgæ factum est, iam to-
tus papatus est receptus. Nam Morus &
similes Adiaphoristæ, Misnensesq; Ca-
nonici tandem, si minæ & magna præ-
mia proponentur, etiam papatū, ac ip-
sum Alchoranum accipient.

Postremo ipsæ cæremoniæ, quæ in-
truduntur, sunt maxima papatus pars,
sunt enim fundamenta & sedes ac nervi
superstitionum & impietatum papisti-
carum. Sed non tantum cæremoniæ, ri-
tusq; papistici restituuntur, uerum eti-
am gubernatio & imperium impijs
Episcopis supra Ecclesiam traditur.
Quin & præcipua dogmata de fide &
iustificatione & poenitentia corrumpuntur.
His omnibus præparatio-
nibus mature adhibitis, quis dubitat,
quin, cum postea Sydonius, aliq; Pa-
pistici Sycophantæ, lupi & ursi in nos
irruent, facillime sint nos prouersus op-
pressuri, & totum Papatum intrusuri.

Sunt igitur Adiaphoristici dæ-
mones nihil aliud, nisi præcursorres
quidam illius magni Sathanæ, qui

totius

antibus
i sub-
m to-
rus &
g Ca,
præ-
ac ip-

æ in-
pars,
nerui
pisti-
iæ, ri-
n eti-
mpis
itur,
ide &
rum-
atio-
pitat,
g Pa-
n nos
s op-
uri,
dæ-
fores
, qui
otius

torius Antichristianismi Dominus & protector est. Sæpe mecum præsentes fraudes, quæ ueræ pietati struuntur, perpendens animaduerto, eas cuneo simillimas esse, qui prima parte tenuissimus est, nec uidetur in lignum impactus magnam ligni disruptio- nem facere, sed tamen quantumuis prima acies sit tenuis, nihilominus aditum facit sequenti crasicie, ita, ut cum illa prima pars recepta sit, necessario tandem & sequentia recipiantur, donec lignum penitus discindatur.

Sic præsens iste Papistarum Interimistarum, & Adiaphoristarum cuneus anterius subinde magis acuitur, adeo ut tandem Morus & similes Mori Nebulones tantum lineam uestem petant. Contenturq; Adiaphoristæ persuadere non agi prorsus iam in istis nouis Interim de maiori re, quam tantum de alba ueste, propter quam negant quenquam bona conscientia resistere, seq; ac totam regionem in discrimen abducere debere. Seducunt ea ratione multos, ut putent plane præsentibus mutationibus, tanq; rebus leuisi-

Gg 2 mis, &

mis, & prorsus innocuis, imo etiam sa-
lutaribus, repugnandum non esse,

Prima igitur istius exitialis cunei
acies est, tantum **Korrock**, alba uestis
aut etiam electio aliquorum constan-
tantium concionatorum. Secunda
iam aliquanto crassior pars, est excerp-
tum Lypsicī Interim, Medietas eius,
iamq; bene crassa pars est Lypsicūm In-
terim. Porro ultima pars, seu basis, est
Augustanū Interim, & tot⁹ papatus. Ita
tota ista pestis est unica satanæ machi-
na, qua uera pietas, Ecclesiaq; perditur.

Talem esse præsentium mutationū
deformationumq; rationem nemo est
iam, qui non coram uidet, & propemo-
dum manibus palpat. Id etiam ipsimet
Adiaphoristæ cōfitétur. Quid enim ali-
ud est, q; in Epistola ad Hamburgenses
Vitebergenses Theologi fatentur, guber-
natores hoc tantū agere, ut umbrā dis-
ciplinæ in speciem nō ipsam disciplinā
restituant, utq; ea ratione inclinatio-
nē faciat ad omnes abusus Antichristi.
Itē, q; toties scripserūt, post istas mutati-
ones sequuturas miserabiles Ecclesiarū
perturbationes, quibus dage occasione

fit ma-

fit magnum scelus. Idem indicat som-
nium Philippi de fenestris, eiusq; inter-
pretatio , quod omnes præsentes actio-
nes sint quædā fucata species, per quam
Missa papistica, totusq; papat⁹ restitua-
tur. Itē iudiciū eius de animo Aulæ M.

Idem arguit & illud , quod guber-
natores nusquam uolunt indicare, quo-
usq; mutationes istæ progredi debeant,
nusquam omnino ullā metā præfigere,
tantū subinde plura ac plura ab Achi-
tophelibus petuntur. Nusquam inci-
dunt in isto cuneo ullam asperitatem,
quæ, quo minus totus infigeretur , im-
pedire poscit. Excerptum dicit Lipsi-
cum Interim iam conclusum esse. Illud
porro dicit se uelle Cæsari in religione
obedire, Cæsar dicit, se iubere , ut Inte-
rim accipiamus , quod ipse secundum
totum papatum intelligi uult. Ita tota
ista diabolica machina , & iste cuneus
in perniciem Ecclesiæ cohæret.

Sic se iam rem habere, quanq; docti
& indocti, Doctores & auditores probe-
sciant, tamen, Deus bone, quam alij sint
in tanto periculo somnolenti & ne-
gligentes, alij uero etiam contra con-

Gg 3 scien-

scientiam sibi inde ordinem, disciplinam, conformitatem, pacem uentris ac mundi, & nescio quæ non plane diuina bona pollicentur.

Aliquanto ante Cellensia comitia, anno 48. D. Gaitz erat plane inimicus mutationibus, suadebat constantiam, aliquoties enim de ea re cum eo loquebar. Ac, cum indicarem me aliquid monitorium mittere uelle ad istum præsentem præpositum Misnensem, dicebat recte facies, plenus enim est reformationum. Quoties, aiebat, mihi cum eo contentio fuit de alba ueste coemebat mei germanici scripti, quod nihil sit mutandum, tunc recens æditi exemplaria, ut in comitijs Cellæ distribueret. Paucis diebus postea reuersus ex illa præclara diæta, rectius scilicet edoctus, in publica lectione cœpit clamitare, accipienda certe esse Adiaphora, necessarium esse ordinem, non posse etiam unicum domum sine certo ordine regi.

O auarissime Iudas, quorsum te transuersum ista omnium malorum radix auaritia abripuit, ut iam nostras

Eccle-

Ecclesiasturbati ordinis & disciplinæ
nō obscure damnes, Antichristianos ue-
ro laudes & adhuc uis innocēs uideri?
Sed ego te, Deo iuuāte, nact⁹ occasione
aliquāto meliorib⁹ colorib⁹ depingā.

Idem possem dicere & de aliorum
Adiaphoristarum prorsus uoluntaria
cœcitate. Vidi nuper Dresnensis cuius-
dam adiaphoristæ excusationem, Hallā
ad suos scriptam, qui acceptiōne Auss
zug⁹ excusat. Negat se papatum resti-
tuere, & alias quidem partes eius scrip-
ti aliter excusat. Cum uenit ad confite-
or, dicit, Nos non dicimus impium
confiteor, sed aliquem pium psalmum.
Quasi uero ei Ausszug liberum per-
mittat, ut dicat aliquem psalmum pro
confiteor, nec cogetur id integre serua-
re, cū semel acceperit, sed licebit ei inter-
pretari eius decreta, & mutare, ut uoleat.

Sic iste Misnensis Canonicus, Pfe-
fingerus 14. decembris pro concione
excusans suum Ausszugs declamitauit,
omnia ea esse Adiaphora, seruariq; pos-
se, quæ nec mandata nec prohibita
sunt, & tamen ad ædificationem fa-
ciunt, si modo ad id conscientiæ non

Gg 4 alli-

alligentur. Pro exemplo adduxit, ut si
in Baptismo admonerentur suscep-
tores, ut, si forte parentes pueri præma-
ture obirent, ipsi infantem de Christianis-
mo erudirent, & educare adiuarent.
Recte hæc quidem dicuntur, uerum si
mul ostenderet, ubi quicquam tale in
Lipsico Interim, aut eius excerpto ex-
taret: Ostendat Lipsicum Interim ad
ædificationem facere, & nihil ei inesse,
quod destruat.

Sic interpretatur, qualis debeat esse
ipsorum confirmatio, dicit, examinen-
tur pueri de uerbo Dei, & cum idonei
sunt, communicent. Quasi uero iste
Canonicus sit unus ex illis D.^r nostris
Episcopis, quibus imperium super Ec-
clesiam & interpretatio in Lipsico In-
terim traditur. Aut quasi in Lipsico
Interim & eius excerpto non sit ad con-
firmationis cæremoniam gratia Dei
alligata, quam impietatem ipse tacitus
præterit. Ita simplicibus Christi pusil-
lis Adiaphoristæ instar præstigiatorum
sub specie ficus stercus in os intrudere
conantur.

Plane sicut ante annū singuli Interi-
misticī,

misticī Pseudoprophetæ, ut Islebius
D. Interim, Sidonius, Pflugus, & alij si-
miles nebulones, habebant suas glossas
& commentaria, manifeste contra tex-
tum, & uoluntatem Cæsaris pugna-
tia, quibus decipiebant homines, & di-
cebant, sic intelligendum esse Interim,
non discrepare a nostra doctrina, nec
esse tam malum, ut quidam calumnia-
gentur, atq; ita imperitis impium Inter-
rim obtrudebant: Sic iam quoq; Am-
brosius iste Dresnensis Adiaphorista
aliam interpretationem habet, aliam
item Pfeffingerus cum alijs Canonicis,
& item aliam alij. Omnes tamen eo
contendunt, ut miserum uulgas & im-
peritiores Doctores istis uiolentis glo-
sis decipient, qui, ubi semel decepti no-
uū istud Interim acceperint, postea au-
dient illam cantilenam, *Hastu mich
genomen so mustu mich behalten.*

Præcipui Adiaphoristæ, cum sine
mire inconstantes, & plane arundines
uento agitatæ, iam uehementer lau-
dant suum aureum Adiaphororum
uitulū, ac dicunt, ex adiaphoris discipli-
nam ordinem, conformitatem, & ni-

Eg s hil non

hil non boni sequuturum , iam dicunt,
esse quidem seruitutem & mala , sed ta-
men tollerabile seq̄ ideo nosse pugnare
de paruis, ut meli⁹ magna tueri possint,
cū ad illa fuerit uentū, tū se staturos di-
xit D. Auaritia, sicuti rupes. Vel potius
sicut arundines uento agitatas.

Ostensum quidem est superius, agi
iam non tantum de cæremonijs, sed de
ipsis dogmatū corruptelis: Sed tamen,
ut maxime de ritibus tantum ageretur,
tū nihilominus sunt nostri Adiaphori-
stæ persimiles ignauo & timido alicui
præfecto, cui su⁹ dominus mandauit, ut
arcem aliquā, ei⁹ adiunctā regiunculā
dato p̄sidio tueretur: isq; cū subinde ei
significarent rustici, iam hunc, iā illum
pagum diripi a latrunculis, ac implora-
rent eius opē, obequitaret in arce, iube-
ret omnes armari & uigilare, emitteret
multas bombardas, diceretq; rusticis, se
nolle de paruis rebus pugnare, ut meli-
us posset magna tueri, non esse se tam
uilem bellatorem , qui iam hunc, iam
illum pagum propugnare uelit, se illa
neglecturum, ut arcem tueatur: Atq; ita
pateretur totam regionē deuastari , do-
nec &

cunt,
ed ta-
gnare
sint,
os di-
otius

s,agi
ed de
nen,
etur,
nori-
licui
it,ut
culá
de ei
lum
tora
ube-
teret
cis,se
neli-
tam
iam
e illa
g ita
do-
ec &

nec & arx non magni motimenti amplius esset. Tales bellatores se esse nostri Adiaphoristæ simulant, quanquam tales uere non sunt, nā & ipsam arcem, id est, Articulū Iustificationis, & doctrinā pœnitentiæ in suis Adiaphoris corrumput.

Extenuent igitur Adiaphoristæ, quantum uolunt, istas suas mutationes, istumq; cuneum acuāt, tamen profecto ista initia aditum omnibus sequentibus mutationibus faciunt. Quare pīj homines corā Deo obligantur, ni uolūt, in æternā damnationem abiici, sumo conatu præsentibus religionis corruptelis resistere.

Ingens profecto, & plane inenarrabile Dei beneficium est, quod his postremis temporibus in tantis tenebris Deus tantam euangelij sui lucem accendit, ac tam benigne omnes ad æternæ uitæ conuiuium induitat. Quare & prorsus nefandum scelus est, tantam esse nostrā leuitatem, ut uerbū Dei, atq; ita simul æternam uitam nobis sanguine filij Dei partam, auferri scientes & uolentes tam facile patiamur.

Omnes malo huic resistere & docti
& inq.

& indocti , pauperes & diuites , nobiles
& ignobiles cœlesti mandato de fugi-
enda idolatria , custodiendo sermone,
Dei, bonoq; Christi deposito sauere
suumur.

HIC forsitan aliquis obieciet , tu
quidem non impie mones, ut labore-
mus in retinenda religionis nostræ pu-
ritate, uerum quomodo id faciemus?
Respondeo secundum proverbum,
uolenti nihil est difficile. Si uero pie-
tatis zelo arserimus , protinus uel mille
uias inueniemus, quibus retinendæ ue-
ritati inferuire possimus.

Iste magnus Epicurus uetus Adam,
qui etiam in pijs nimium potens est,
ita iam multos reddit ad omne bonū
opus desides, ut multi putent plane ad
se negotium religionis non pertinere,
rem totam ad concionatores reijciant,
infinitaq; sibi impedimenta fingant,
ob quæ nihil penitus pro retinenda ue-
ritate agant. Recte inquit proverbum,
Ignauis semper ferias esse. Ita plane hoc
tempore omnia obstant hominibus
impietate frigefactis, quo minus pro in-
columitate euangely multū cōtendant.

Pri-

iles
ugi-
one,
uere
, tu
ore-
pu-
aus:
um,
pie-
nille
ue-
am,
est,
onū
e ad
ere,
ant,
ant,
ue-
um,
hoc
bus
in-
ant.
Pri-

Primum igitur est necesse, ut omnes
pij serium habeant zelum pro domo
Domini, serioq; ardore tuendæ purita-
tis in uera religione ardeant, ac uel cum
suo exitio pietatem seruatam, gloriam-
q; Dei promotam ex animo cupiant.

Deinde sint coniunctissimi audi-
tores cum concionatoribus, grex cum
pastore, non potentes, nihil ad se per-
tinere certamen pastoris & Iupi, quin
potius sciant de sua, suorumq; agno-
rum incolumentate & salute agi, sciantq;
sibi mandatum non minus, quam do-
ctori, ut Christi unici pastoris uocem
audiant, utq; lupos caueant. Atq; ita in
uera pietate coniuncti ferueant, ut neq;
si malus pastor est, patiantur eū quiduis
accipere, neq; si bonus, solū periclitari.

Videmus enim iam miram esse au-
daciā quorundam Iudarum & Bala-
morum, audent illi quiduis ab impijs
Achitophelibus sibi propositum in Ec-
clesiam intrudere & ouium ceruici im-
ponere. Quis cacodæmon hāc potesta-
tem impijs istis proditoribus Christi de-
dit, ut illi soli possint quiduis pro libitu
accipere & in Ecclesiā inducere, nō cō-
sulta

sulta tota Ecclesia , sunt ne illi Domini
Ecclesiæ , & reliqui p̄ij sunt eorum man-
cipia : O impiam & sceleratam audaci-
am. Tales nebulones , & Euangelij Iesu
Christi proditores deberent auditores
Iuto e templo ejcere , sibi q̄ ueros ac syn-
ceros pastores accersere.

Non est prorsus , quod oues securæ de
suo periculo sequantur , aut magni faci-
ant , quidquid illi dicunt aut agunt , qui
aliquando eximij pastores uisi sunt , aut
eis rē totā permittāt : Testatur enim Esa-
ias , aurum & argentū populi Dei in sco-
riam conuerti solere , id est , præstantissi-
mos uiros in Ecclesia sæpe in pessimos
degenerare , ut Saul , Absalon , Salomon
& similes . Declararunt pfecto satis hoc
tépore ij , qui colunæ esse uidebātur , idq̄
imprimis inter Theologos , nihil ab ip-
sis in hisce certaminib⁹ auxili⁹ expectā-
dū esse , nā ipsi non tantū nō impediūt ,
sed etiā pmouēt præsentes corruptelas .

Dixit nuper D. Auaritia , de istis par-
uis nolumus contendere , uerum ubi ad
summa uentum fuerit , tum uolumus
stare constates sicuti rupes : sed inter par-
ua & Adiaphora , etiā propositionē So-

la fide

mini
nan-
daci-
Iesu
tores
c syn-

ræ de
faci-
, qui
, aut
Esa-
sco-
tissi-
mos
non
hoc
idq
o ip-
ecta-
liūt,
elas.
par-
i ad
mus
par-
So-
fide

Ia fide iustificamur numerant. Nā sicut eam abiecerunt ante annū, ita & iā pro abiecta habent. Nuper iste ipse neq̄ ædit prolixas cōciones de iusticia Legis & Euangely : quæratur in eis , an usquam inueniatur, nos Sola fide iustificari,

Quare pusillus grex diligenter me-minerit. & ueluti in manib⁹ & corde ge-stet illud dictū cœlestis patris: Hic est fi-lius meus dilectus, hūc audite: Itē illud, Si quis aliud Euangeliū prædicauerit, etiāsi sit angelus de cœlo, anathema sit. Ideoq̄ semel agnitæ ueritati constatisime adhæreāt, omnesq̄ mutationes & innouationes agnitæ Christi religionis fugiant, & suspectas habeant,

Nemo nostrū tam stolidus est, quin, si, cum sanos ualentesc̄ oculos haberet, aliquis eū accederet, pollicereturq; se ei acutiorem uisum effecturū, si modo pa-teretur eum oculis sua pharmaca adhi-bere, responderet, apage sis cum tuis medicaminibus : Ego scio, me Dei be-neficio sanos oculos habere, tu mihi po-tius corrūpes uisum, q̄ meliorem effici-es. Sic igitur & in religione Adiaphori-stacum fraudes detestari deberemus ,

qui

qui dicunt, etiam si habeatis ueram refi-
gionem, tamen ferte, ut nos uobis ali-
quid in ea mutemus, nos faciemus uo-
bis meliorem ordinem, conformitatem
disciplinam, &c. Quare unusquisq; sic
sibi non patiatur quicquam institui &
mutari in religione, & agnita ueritate,
sicut sanum oculum nobis medicari
non pateremur.

Ex eademq; pia in retinendo Euangeli-
o coniunctione & illud proficisci-
tur, ut cum habet Ecclesia plium conci-
onatorem, seduloq; contra errores &
doctrinæ corruptelas pugnantem, non
deserat eum: Sed cū eo unanimiter pro
uera pietate usq; ad ipsam mortem &
crudelissima supplicia depugnet: Nec
ullo modo in ipsum solum onus inui-
diāq; conseruandi Euangelij Iesu Chri-
sti reijciat, tanquam rei non magnificen-
dæ, uel etiam ad se nihil pertinentis.
Quod, proh dolor, magis hoc tempo-
re fit, quam unquam ab orbe condito
factum est.

Non parum autem hoc ingenis ma-
lum pestilentes isti adiaphoristæ auxe-
tunt, qui declamitant, unumquemq;
suo pe-

n refl.
is ali.
us uo.
tatem
sq; sic
itui &
ritate,
dicari

suo periculo debere confiteri : Quo ue-
luti cuneo horribiliter coniunctionem
Ecclesiæ , & unitatem piorum discin-
dunt. O homines unitatis Christianæ
penitus immemores, Quasi uero conci-
onator constanter confitendo pro suis
opibus & cupiditatibus depugnet , ac
non potius pro sui gregis salute, & glo-
ria Dei.

Euan-
ciscas-
onci-
res &
non
er pro
em &
: Nec
inui-
Chri-
ifaci-
entis.
npo-
ndito

Ea nos Christus coniunctione uult
esse coniunctos, præsertim in confessio-
ne & adiunctis periculis, ut alter pro al-
tero propriam animam ponere non ue-
reatur. Vult Christus Apostolos secum
uigilare & orare, laudat & Paulus uehe-
menter eos, qui secum in discrimine ste-
terunt, ac simul periclitati sunt.

Quare prorsus scelerate faciunt au-
ditores , cum non perinde se coniun-
gunt suis pijs doctoribus in certamini-
bus de uera religione, cum sint eiusdem
corporis Christi membra , sicuti in hu-
mano corpore alia membra capiti &
oculis in omnibus difficultatibus ad-
sunt, & pro uiribus opitulantur.

Quæ autem dixi de concordia con-
iunctioneq; Christianorum , non tan-
H h tum de

tum de singularum Ecclesiarum concordia intelligi uolo, sed etiam de plurimum, atq; adeo omnium. Omnes enim pij, si corpore coniuncti esse non possunt, spiritu certe & charitate coniungi deberent. Impia enim, & prorsus scelerata est ista Adiaphoristarum sapientia, qui putant, licere alias Ecclesiis perturbando, & in eis mutationes promouendo, suam incolumentem conseruare. Item satius esse cum impijs Christianos persequi, quam cum pijs ob Christum ab impijs pati.

Declarauit uobis abunde præteritum bellum ciuile, quantam uobis ob id Deus, benedictionem dederit, nempe, ut iam & corporis & animæ seruitutem quotidie magis ac magis aggrauari, inuiti cernere cogamini. Omnes igitur Ecclesiæ inter se coniunctissimæ esse deberent, nec alterius calamitates uel consilio uel ullo prorsus auxilio iuuare: Quin potius de alterius miseria sic dolere, ac si propria membra scindi, lacerariq; sentirent. Atq; ideo omnes pij coetus primum precibus alios iuuare, deinde & quibuscumq; possent

con-
e plu-
mnes
e non
e con-
pro-
arum
Eccle-
siones
catem
mpis
n pijs

rate-
uobis
derit,
nimæ
is ag-
Om-
nctis.
ami-
s au-
erius
uem-
ideo
s ali-
pos-
sent

sent pijs modis ex animo eis opitulari
deberent.

Tertium & præcipuum remediu-
m est, cum in omnibus alijs difficul-
tibus publicis & priuatis, tum & in
hoc præsenti discrimine amittendæ
religionis sedulo ac sine intermissio-
ne & publice & priuatim diuinum
auxilium oratione fidei per Christum
implorare. Hoc nobis telum Domi-
nus Iesus & Spiritus Sanctus passim
in sacris literis contra omnes calami-
tates porrexit, ut inuocemns in tribula-
tione, certo promittens fore, ut exaudi-
amur. Toties repetit Christus, petite,
quærite, pulsate, orate sine intermissio-
ne, totiesq; promittit, accipietis, inueni-
etis, aperietur uobis, quin & iurat, inqui-
ens, amen dico uobis, quidquid petieri-
tis in nomine meo, fiet uobis.

Oremus igitur in hoc tristissimo
tempore, summoq; amittendi regni
Cœlorum periculo, obtestemurq; Pa-
trem Domini nostri Iesu Christi, ut, si
nobis propter peccata iuste iratus est,
faciat saltem propter nomé sanctū suū,
ne perget Antichristus gloriari non filij

H h 3 Dei,

Dei, sed suam doctrinam ueram esse,
Neue pergent uociferari impij, ubi est
Deus eorum.

Tali seria & ardenti fidei oratione
Christiani omnipotentes sunt, nihil
enim, teste Christo, est credenti impos-
sibile. Tali telo instructus Moses, id est
ardenti oratione, findit mare rubrum,
populum suum ex summo periculo li-
berat, & Pharaonem cum suo exercitu
in mare præcipitat. Eadem ratione &
Madianitas uincit, & multa alia præ-
clara facta peragit. Sic Jacob tota no-
cte orando se suosq; ex summo discri-
mine eripit. Sic Judith, sic Ester se ac
suos ex imminenti exitio liberat. Sic
pugnando Dauid, & omnes alij sancti
uiri mundum & Satanam uicerunt. Sic
Alexander Episcopus constantinopoli-
tanus, cum a Cæsare cogeretur, ut sequé-
ti die cū Ario cōmunicaret, tota nocte
in oratione iacendo impetravit, ut se-
quenti die Arrius subita, turpissimaq;
morte extingueretur.

Proinde in hisce tantis difficultati-
bus, cum nullum est dubium, omnes
dæmonas erupisse, & oppugnare euangeli-
um

n esse,
ubi est
atione
, nihil
mpos-
, id est
brum,
ulo li-
xercitu
one &
i præ-
ca no-
discrī-
er se ac
t. Sic
sancti
nt. Sic
opoli-
sequē
nocte
ut se-
imaq
ultati-
mnes
euān-
elium

geliūm Iesu Christi nulla ratione fœli-
cius pugnabimus , quam si sine inter-
missione oratione fidei apud ueracem
Deum instabimus , ut, secundum eius
immotam promissionem, eius nomen
sanctificetur, regnum adueniat, & uo-
luntas fiat, non diaboli & impij mundi.
Citius profecto, teste ipsa ueritate Chri-
sto, cœlum & terra transibit, quam ut
nos Dei promissiones fallant.

Quartum est etiam humana con-
silia adhibere , & non neglectis illis De-
um tentare. Supplicetis uos miseræ Ie-
sa Christi Ecclesiæ humiliiter uestris
politicis Dominis, & inferioribus & su-
perioribus , eosq; obtestemini, ut uelint
esse contenti eo, quod ipsis debetur, &
patiantur uos etiam Deo dare id, quod
Dei est. Sint cōtenti politico dominio:
Spirituale Christo unico domino re-
linquant. Esse etiam Turcas suis tri-
butis contentos, ac pati Christianos
suum Christianismum seruare : patian-
tur igitur & ipsi. Tantumq; fauoris
saltēm miser Christus apud eos inue-
niat , qui se Christianos gloriantur,

Hh 3

quan-

quantum apud eos inuenit, qui se
manifestos Christianismi hostes con-
tentur.

Policeamini eis etiam plura, quam
debetis, si uel sic Euangelium Iesu Chri-
sti liberum uobis relinquere uelint. Da-
te sane tyrannis omnia bona, quæ habe-
tis, ut saltem nos patientur æternæ uitæ
thesaurū retinere, utq; in his omnibus
summis afflictionibus saltem diuini fa-
uoris solatium, æternæq; uitæ spem re-
tinere possitis. Ostendite indignissi-
mum esse, si cum Christiani dici uelint,
Iudæos homines propalam impios &
blasphemos ferant, contenti eorum tri-
butis, uos autem ferre, uobisq; mani-
festam Iesu Christi ueritatem concede-
re prorsus nolint.

Admoneatis eos etiam, quod & ip-
si hanc esse ueram religionem aliquan-
do agnouerint, eamq; probarint, & su-
os subditos habere uoluerint. Admone-
atis eos etiam, quod uobis polliciti sint,
se uos uelle in Augustana cōfessione re-
tinere. Ostēdatis, præsentes mutationes
pugnare cū Augustana confessione, ut
a pluribus hactenus ostēsum est. Ea con-
fessio

qui se
confi
quam
Chri
t, Da
habe
re uitæ
nibus
ni fa
m re
nisfi
elint,
ios &
n tri
nan
cede
& ip
uan
& su
one
sint,
e re
ones
e, ut
con
ssio

fessio diserte nō tantū in doctrina pugnat cum præsentibus mutationibus, ut superius ostensum est, sed etiā de minimis cærementijs clare dicit: Non tantū leges de abusibus abiijciédas esse, sed etiā ipsos ritus, ne cōfirmētur uicioſi cultus. Certe si, cū ſtant, abiijciendi ſunt, multo magis, cū aboliti ſunt, non restituendi.

Admoneatis etiā supremos gubernatores, de toties, tamq; ſācte promiſſo libero concilio: Oretis ac obſcretis eos per Christum, ne cōtra omnia iura humana ac diuina, contraq; propria promiſſa uobis religionem corrumpant, uosq; ac uestros Doctores ferro ac igni ob eam persequātur. Apud omnes gētes quantumuis barbaras hōc ius ſeruari, ut prius homines legitime audiantur, quā iugulentur. Fiat id igitur & apud Christianos, præſertim in Ecclesia, idq; in cauſa religionis, in qua omnia magis legitime, minusq; tyrañnice fieri deberent. Huc accedere promiſſa eorum, tam ſeria, tamq; ſāpe facta.

Hoc modo ferio oretis, uos afflīctæ Dei Ecclesiæ, uestros prophanos Magistratus, eosq; per Christum (quod

Hh 4 eis

eis notmen uobiscum commune est) perq; extremum iudicium obtestemini, ne christiani christianos, ac uerum Iesu Christi, filij Dei Euangelium durius tractare uelint, quam ipsimet Turci, & ali⁹ Mahometista.

Nuillus hic Christianus, quantum uis priuatus, multo minus is, qui est in magistratu suam operam, consilium & auxilium pie Euangeli⁹ Christi negare poterit. Cum enim sciat agi de gloria Dei, ac salute proximi, cogitur duobus Dei mandatis de dilectione Dei & proximi (in quibus duobus præceptis tota lex pendet) item & præcepto de confessione Christi, ut huic negocio, gloriæ Dei & Ecclesiæ, summis uiribus, omnique studio ac conatu inferuiat.

Grauissime profecto peccat & tota Ecclesia, & imprimis ij, qui in ea sunt in maiori autoritate, aut etiam in aliquo Magistratu, quod, quando uident id scelerate per Moros, Balaamos, Adaphoristas & Achitophelos agi, ut eorum pīj constantesq; concionatores depellantur, ac in eorum locum impīj & leues, auliciq; adulatores substituantur,

illi

est)
nini,
Iesu
s tra-
& alij

tum-
est in
m &
rgare
loria
obus
pro-
tota
nfef.
oriæ
om-

tota
nt in
iquo
nt id
dia-
rum
epo-
& le-
ntur,
illi

illi interea, ne in aliquod periculum in-
cidant, quiescunt. Non id uobis man-
dauit Christus, cum iussit, ut uobis ca-
ueatis a Pseudoprophetis, & ueros Do-
ctores audiatis.

Vnanimiter uos omnes oportet
tum orare Deū. ardenter tū etiā suppli-
care principi, ac uestra iura legesq; pro-
ponere, petere ne uobis tanta iniuria fi-
at, Deusq; contumelia afficiatur, ac pla-
ne omnia pericula coniunctim Ecclesi-
qm cum concionatore subire decet.
Si ageretur de aliquo graui damno ue-
stræ rei familiaris, aut uitæ, aut aliqui-
bus publicis priuilegijs, non sic stertere-
tis. Inueniretis profecto aliqua consilia
& remedia, quibus ei malo resisteretis:
At iam nihil consilij, nihilq; remedij in-
uenire potestis.

Huc referantur & omnia politica
iura & obligationes, quas inter se magi-
stratus & subditi habent. Euāgelium
enim politica iura non tollit, quin po-
tius præcipit, ut Magistratus ad hoc
gladium gerat, ut sit honori bono ope-
ri, & terrori mało, idq; uel præcipue in-
aperiendis portis Christo & eius Euā-

H h s gelio.

gilio. Qui uero hoc non facit, aut etiam contrarium facit, is non Dei, sed diaboli ordinatio est, cui resistere pi-
um est.

Sed ad rem, hoc puto esse quartū
remedium, ut non tantum una Ecclesi-
a, sed multæ, atq; adeo omnes quæ sub
uno magistratu sunt unanimiter suo
magistratui supplicant, ut eis religio-
nem illæsam, concionatoresq; immo-
lestatos relinquat. Nec potest hic quis-
quam pius negare suum iam uexato &
incarcerato Christo patrocinium, om-
nium autem minime ij, qui in magistra-
tu sunt, quibus singulariter præcipitur,
ut amplectantur & osculentur Chri-
stum, seruant ei, sint eius nutritij, eiq;
portas aperiant.

Etiam Iudæi, ubicunq; locorum
sunt, tantum tamen laborant pro sua
impia, ipsifsq; exitiali religione, ut eam
incolumente retineant, malintq; om-
nia ferre, & tributa grauissima pende-
re, quam sibi uel in minima parte suam
religionem immutari aut impediri. At
nos, proh pudor, pro nostra agnita Ie-
su Christi religione, proq; salutari, eius

Euan-

Euangelio nihil laboris, nihil odij, nihil sumptuum, nihil periculi, nihil deniq; prorsus molestiarum perferre uolumus. Patimur quieti, & ociosi nobis subinde noua Interim, nouosq; Alchoranos praescribi & praeformari. O Epi-
curi de grege porci, & non Christi au-
ditores. Prompte nos Christiani & ala-
criter crucem in humeros suscipere de-
beremus, quo Dominum sequendo ad
æternam uitam per augustam portam
intrare possemus.

Habemus etiam huius remedij re-
cens, pulcherrimumq; exemplum illo-
rum septuaginta duorum Christi Apo-
stolorum, qui ante annos 17. Lypsiæ
D. Georgio ausi sunt supplicare, ut eis
liceat sub utraq; specie communicare.
O ingentem calamitatem! Adeo ne
nos Adiaphoristarum disciplina fan-
guefactos & frigefactos, ut iam tam
multæ ciuitates & regiones non au-
sint petere ac instare, ut sibi liceat perse-
uerare in ea CHRISTI religione quam
ueram esse agnouerunt, & in cuius
possessione iam consistunt, idq; se-
cundum promissa sibi a principe
facta.

facta. Adde etiam ab eo principe, qui
se huius religionis fautorem perhiberi
uult: Cum ante septendecim annos ta-
tum 72. homines, florente papatu, cō-
tra receptum morem, a principe pro-
palam Euangeliū Iesu Christi hoste pe-
tere, ut sibi sub utraqꝫ specie secundum
Christi institutionem communicare,
ueramqꝫ eius religionem habere liceat,
ausi sint.

Fascinati profecto & excoecati sunt
homines isto infernali Adiaphorista-
rum fascinio. Christum, qui eis ante
oculos depictus fuit, ac per quem Spi-
ritum Sanctum acceperunt, & bonum
uerbum eius gustauerunt, tam facile
pati sibi auferri, & pro eo tantopere de-
testatum Antichristianismum sibi ob-
trudi ferre possunt. O quanta ira Dei
manet istos Adiaphoristas, qui scientes
& uolentes Ecclesiam Christi langue-
faciunt, & turbam Antichristi in hoc
præsenti certamine confirmant & cor-
roborant? Hactenus de quarto reme-
dio istis Iesu Christi religionis corrup-
telis opponendo: iam de quinto & ul-
timo.

Quin-

qui
iberi
s tā-
cō-
pro-
e pe-
dum
care,
ceat,

sunt
rista-
ante
Spi-
num
facile
e de-
ob-
Dei
entes
gue-
hoc
cor-
eme-
rrup-
z ul-
uin-

Quintum remedium est, cū Christiani a tyrannico magistratu penitus oppressi sunt, nec eis ulla iura politica promissaq; eorum prosunt, nec adhibere possunt alia contra eos remedia, sed penitus in tyranni potestate, quasi vinciti tenentur. Tunc tollant crucem suam in humeros, parati ad mortem constanter & unanimiter ueritatem cōfiteantur. Conueniant omnes statim horis in templum, ibi uerbum & Sacramenta tractaturi, precesq; suas ad Dominū cum Iachrymis fusuri. Nemo se ibi pie subtrahere potest, omnium autem minime doctores, quos oporteret esse fidios bonosq; pastores, qui non fugiant protinus, cum uident lupum, sed etiam uitam ponant pro ouibus & grege, cui eos Spiritus S. præfecit episcopos.

Nec debent curare pastores iniusta Tyrannorum mandata, qui eos uel tacere, uel discedere a sua Ecclesia, uel etiam impia docere iubent, aut etiam eos sub alio prætextu a ministerio removere conantur. Respondeant eis libere, sicut Apostoli suis tyrannis respondeunt: Oportet magis obedire Deo, quā homi-

hominibus, Nec alij quidem Christia-
ni, & præcipue magistratus, senatores,
& alij, qui in autoritate sunt, ullo mo-
do a suo doctore in illis periculis se se-
iungere a ministerio & templo abstine-
re debent, aut Tyrannorum mandata
pios doctores remouere uolenti curare.
Postulat enim mandatum Dei, de dilecti-
tione Dei & proximi, item mandatum
confessionis, ne quisquam se a pio cœtu
& puro Euangeli ministerio seiungat.

Cum Tyrannus talia mandat, quæ
uel propalam, uel clam ad destructio-
nem pietatis, & restitutionem Antichri-
stianismi tendunt: non est amplius
ordinatio Dei, sed diaboli, & secundū
D. M. L. sententiam, mancipium Ar-
ctolyci, seu Antichristi: cui omnes non
solum non obedire debent, ueram eti-
am ei tanquam furioso cani, aut ipsi
Arctolyco resistere coguntur.

Commendemus igitur nos Chri-
stiani Domino, & omnes auditores, &
doctores templa diligenter frequente-
mus, statisq; temporibus conuenia-
mus. Atq; ita constanti usu ministe-
rij in possessione permaneamus. Si

Interea

interea griffati contra nos tyranni fuerint gladio, uel alijs modis, domino id commendemus. Non est adeo miserum mori pro Christo, ut Interimistæ & Adiaphoristæ existimant. Vincentur sic fortassis constantia piorum Tyranni, quod omnes simul, uel non poterunt, uel etiam non uolent trucidare.

Sæpe Ecclesia tali sua pia constanza, non sine suo sanguine tamen, tyranorum impios conatus fregit. Praeclarum est illud exemplum huius constanzæ, quod in urbe Edessa accidit. Vbi, cum imperator Valens mandasset, ut omnes Christiani, qui in templum suum conuenirent, trucidarentur, cumque iam præfectus sumpta cohorte militum ad templum proficeretur, nihilominus Christiani frequentes in templū cœfluabant: Tandem eo propi ad templū accedente, muliercula quedam trahēs paruum puerū, festinansque ad templum per medios milites transibat, eam ad se acersitam cohortis præfectus perconctatur, quoniam cum paruo puerō festinaret, respōdit, ad templū, quo & reliqui Christiani. Cū præfect⁹ diceret, an nō nosti mandatum esse à

esse a Cæsare , ut omnes qui in in tem-
plum conuenerint , trucidentur : Re-
spondit se audiuisse , & ob hoc ipsum eo
festinare cum paruo puer , ut cum alijs
Christianis pro ueritate occumbere , &
Christi martyres fieri possint . Ea con-
stantia frequentiaq; piorum permotus
præfectus , redit ad imperatorem , indi-
cat magnam multitudinem Christia-
norum confluisse in templum , para-
tos omnes ad mortem pro sua religio-
ne , uideriq; sibi nimis crudele factum ,
tam multos innocentes homines tam
paruo temporis mométo iugulare . Sic
q; piorum constantia tyranni furor ,
Domino sic cor eius regente & molli-
ente , frangebatur .

Hicce remedij potissimum oppres-
sos Euangelicos uti debere iudico , illud
maxime respicientes , quod ea sit boni-
tas cœlestis Patris , ut nolit ijs auferre sui
uerbi lucem , qui eam ex animo retinere
cupiunt & conantur . Non sunt aggra-
uatae aures Domini , ut audire nolit , nec
manus eius abbreviata , ut ferre opem
non poscit , nec ille nos ultro (teste Esa-
ia) uendet & abjicit , nos modo uide-
amus

amus, ne peccata nostra nos ab ipso se-
iungant. Non ultro prior ipse suum
fœdus irritum faciet, nos ei modo con-
stanter adhæreamus. Inueniet igitur
haud dubie ille uiam, qua ueritatem
Euangelij, purumq; ministerium apud
nos seruet, si modo nos id ualde cupi-
uerimus, & instanter flagitauerimus.

Hicce rationibus, ut opinor, rectissime
uti poteritis ad conseruandā religi-
onis Christi ac ministerij puritatē. Sed
haud dubie ea ratio, quam primo loco
posui, id est, ardens zelus retinendæ ue-
ritatis Christi, si uere haberi poterit, ac
in nostro corde ueluti ignis quidam fla-
grauerit, tum preces ardentes fundet, tū
unanimititer cum alijs pijs confitebitur,
periclitabitur, Euangeliū propugna-
bit, & mille omnino uias inueniet,
quibus retinendæ ueræ pietati seruire
possimus.

Sed nos iam stertimus ociosi, quia
nulla cura pietatis tenemur, mero epi-
cureismo oppressi prorsus frigemus. Sa-
lomon inquit: Piger dicit Leo est in
uia, sic nos somniamus nobis ubiq; in-
gentia pericula, si uel mutuerimus pro

I i uera

uerā pietate, aut bono pastore retinen-
do, continuo nos scilicet diabolus de-
uorabit. Sunt nobis item semper feriae,
iuxta uetus prouerbium, nondum pu-
tamus esse tempus repugnandi, alias fa-
ciemus, cum totus papatus nobis ob-
trudetur, nondum adest periculum, es-
hat noch Keyne noth. Scilicet tunc
repugnabis, cum frustra repugnabis,
principio morbi repugnandum est: Se-
ro postea medicinā parabis, cum ma-
lum inualuerit.

Putamus item alios pro nobis de-
pugnaturos, non esse necesse, ut ego me
in discrimen ob religionem coniçiam.
Cogitamus, Theologorum hoc officiū
est, qui sunt tantis donis prædicti, non
meum. Ego nihil sum, si conferar ad
eos. Sicut nunc admodum ingeniosi
sumus in excogitandis nostris excusati-
onibus: Qui enim antea meri gigan-
tes, constantissimiq; Christiani uideri
uolebant, ij iam se, suaq; dona extenu-
ant, ac pulchre semet excusant, cur pro
Euangelio periclitari non debeant. Alij
alias habent causas, & nemo plane est
domi, iuxta uulgare disterium.

Imo

Imo tuum est, si modo Christia-
nus, uel omnino homo es, tibi simul
cum alijs, & separatim soli mandatum
est, ut diligas Deum ac proximum, non
uerbis tantum, sed re, ac utriq; summis
uiribus seruire coneris: Quod si in ulla
alia re, tum imprimis in religione con-
seruanda, facere possumus & debemus.

Deridemus etiam Deum sic, diui-
num hoc est opus, & non humanum.
Frustra hic ego laborem & pericliter.
Deus ipse suo tempore hoc malum cor-
riget, Res se ultro melius habebit, & in
meliorum statum conuertetur: Ut boni
Adiaphoristæ dixerunt, cum Lypsiæ Le-
gatos religionis uiserunt, ut acciperent
illud Interim. Sperandum est, fore bo-
nos episcopos, qui pie præsint Ecclesiæ.
O fortia pectora & dilatatas conscien-
tias, quæ possunt contradictorias sen-
tētias capere. Sciunt Episcopos esse cru-
delissimos Antichristi lupos, & tamē si-
mul possūt sibi persuadere, eos breui fo-
re optimos pastores. Imo hoc est sperā-
dū, fore ut breui Adiaphoristæ grauiter
a Deo puniantur, ni pœnitētiā egerint.

Faciet quidem Deus ea, quæ ad
I i z glori-

gloriam eius pertinent , sed interea cre-
auit etiam te ideo, ut eum glorifices,
idq; tibi mandauit serio , ut tua bona
opera,nempe primum confessio luce-
at, ut homines uidentes tua bona ope-
ra, glorifcent patrem cœlestem. Opor-
tet igitur in omnibus rebus manum
ad mouendo ad laborem, Deum inuo-
care, & nō stertere, ac deridere Deū di-
cédo,ipse sine me facere potest & faciet.

Proinde uos pij , extimulate uos
minis & promissionibus Dei ad serium
amorem pietatis, & odium impietatis.
Cogiteris uos ideo conditos esse ad ima-
ginem Dei, ut cœlestem patrem glori-
ficietis. Oretis etiam Deum serio, ut &
accendat per Spiritum Sanctum in cor-
dibus uestris iusti zeli incendium, proq; salute
æterna proximi,ut & illuminet uos sua
luce , ut uidere liquido possitis, quid
uerum aut falsum sit, quid Domino
placeat, aut quid displiceat,& quid om-
nino ad conseruandam ueram pieta-
tem faciat.

Ingens profecto & plane inenarra-
bile Dei beneficium est, quod his po-
stremis

a cre-
fices,
pona
luce-
ope-
por-
num
nuo-
di-
ciet.
e uos
rium
tatis,
ima
lori-
ut &
i cor
pro
lute
sua
quid
mino
om
eta-
rra-
po-
mis

stremis temporibus, post tot sacula sui Euangelij lucem nobis in tantis Antichristi tenebris, & umbra mortis sedētibus instaurauerit. Ingens etiam, & prorsus nefarium scelus est, quod hanc agnitam, salutaremq; Iesu Christi religionem tam turpiter scientes & uolentes, solummodo ob tenues rumusculos periculi abiijciamus, & pedibus conculcemus. Nondum pugnauimus usq; ad sanguinem, & iam animis fracti sum⁹.

Nostri Adiaphoristæ ex tam multis rebus ante magnis clamoribus defensis tam paruo periculo permoti iam nobis adiaphora fabricant. Obscurò quid facerent, si eos aliquot Hyspanici carnifices in catenis ad ignem traheret? Astanter item aliquot magni prælati & clementissimi domini, qui eis canoniciatus, præposituras, & episcopatus pollicerentur, si plura adhuc adiaphora fabricare uellent?

Cohorresco profecto, quoties mecum cogito, quantā lucem nobis Deus Euāgeli filij sui lucere fecerit, quāq; nos furiose eam abiijciamus. Nullæ profecto unquam Ecclesiæ tantam lucem Euāge

I i 3

geli⁹

Iij tam peruulgatam habuerunt, quā iā Germanicæ , neq; ullæ unquam eam turpius & sceleratus abiecerunt.

Deus bone adeo crucem Christi fugimus , & minis tantū absentium periculorū eo perducimur, ut non solū negligam⁹ purā religionem, sed etiā persecutam⁹ quoquo modo sciētes laguefaciunt cōstantiores Christianos, sunt manifesti Christi persecutores. Quicunq; item Magistratus prohibet nostra, aliorūq; scripta contra Interim & Adiaphora , sunt itidē Christi persecutores, fingant demū sibi excusationes quascunq; uolunt, sciūt enim , aut certe scire deberēt, in eis scriptis uerā, purāq; Christi religionem defendi. Audio quosdā Magistrat⁹ & dominos prorsus ista scripta nolle cognoscere, sed tantū clamāt esse fanatica. Belli sane sunt isti iudices, q; de ignotis iudicāt. Sed Christi religio semp eam fœlicitatē habuit. Horribile profecto uel cogitatu est, multos magistrat⁹ passim in Misnia Ieuib⁹ edictorū minis eosq; p̄duci posse, ut contra cōsciētiā p̄sequātur scripta cōtra p̄fétia pseudadiaphora pugnātia, in qb⁹ tamen

tamen ea religio Christi propugnatur,
quam ipsimet haec tenus pro uera habu-
erunt, & cuius adhuc se esse simulant.
Sōnient illi sane sibi excusationes qua-
cunq; uolunt, tamen profecto sūt Chri-
sti psequutores. Deus bone leuibus peri-
culis homines adeo terreri, ut etiam per-
sequutores agniti Christi fiant.

O Deus bone tam diu uerbum Dei
tam copiose audiuius, docuimus, le-
gimus, pinximus, sculpsimus: Eius effi-
caciā acceptancee Spiritus Sancti, pace
cordis, gaudio Spiritus Sancti, multo-
rum pie & in seria iuuocatione mori-
entium, mirabili Dei præsentia in eius-
dem propagatione, contra portas infe-
rorum, & mundi nostri defensione spe-
ctauimus: Et tamen inde hasce tantum
sententias didicimus, & retinuimus, plu-
ris scilicet præsentia, quam æterna bo-
na facienda esse: pacemq; Deum offen-
dendo, & homines placando retineri
posse:

O per Dominum Iesum obsecro &
obtestor uos Ecclesias Christi, ut in ag-
nita Iesu Christi religione constantissi-
me Augustanæ confessioni adhærendo
perseuerare uelitis. **Ii 4** **Vos**

Vos etiam eo constantiores esse & alijs Ecclesijs ueluti exemplo uestro prælucere debetis, quod Deus uobis pri-
mum , ac potissimum hunc summum suum thesaurum , nempe filij sui Euangeliū, reuelare & commendare uoluerit. Ex uobis hæc salutaris lux orbi ter-
rarum effulsiſt: Videte, ne quādo uobis dicat Deus: Quomodo facta est mē-
trix ciuitas fidelis: Hoc profecto agit Satan per ministros suos, Papistas, Inte-
rimistas & Adiaphoristas , ut uestra ua-
cillatione iterum omnes Ecclesijs ad suum impium Antichristianismum re-
trahat.

O per Deum uos obtestor, cogita-
te, quam ingens res sit, & plane incom-
prehensibilis rationi humanæ æterna
fœlicitas & æternum exitium: Tanta
nimirum, ut filius Dei ex sua maiestate
se demittens cœlo descendere, huma-
nam carnem induere, iram Patris, ac
tandem turpissimum supplicium susti-
nere uoluerit, quo nos miseros peccato-
res æterno exitio eximeret, ac in æter-
nam uitam secum transferret.

Cum igitur tanti momenti sit effu-
gisse

esse &
o præ-
s pri-
um
Euan-
s volue-
oi ter-
uobis
nere-
o agit
Inte-
ra ua-
as ad
m re-
gita,
com-
terna
tanta
estate
uma-
is, ac
susti-
cato-
ater-
effu-
gisse

gisse æterna supplicia, & regnum cœlo-
rum consequi, par est, si sana mente
prædicti sumus, nos ita serio & constan-
ter ad salutem æternam properare, ut,
secundum consilium Christi, potius
nobis non tantum opes, honores, &c.
sed etiam oculum, manum, pedem, ac
deniq; totam uitam auferri pati prom-
pte deberemus, quam nos ullatenus in
isto salutari curiculo impediri.

Perpendite etiam uobiscum, quan-
tum malum sit scandalum, quod Adi-
aphoristæ prorsus cogitare non uolunt.
Dominus Iesus dicit, satius esse in me-
dium abyssi alligata asinaria moła pro-
ijci, quam unicum pusillum scandaliz-
zare. Quanto igitur grandius scelus est,
tam infinitas Ecclesiæ scadalisare, quæ
in uestram cōstantiam aut instabilitatē
respiciunt. Non potestis uel minimam
mutationem piæ religionis facere in
papatū quin, protinus plurimi per or-
bem terrarum homines uehementer ad
Antichristianismum inclinent.

Si igitur ulla fides adhuc inter nos
Christianos uerbis Christi habetur statu-
amus obsecro longe satius esse bellum,

II 5 omnesq;

omnesq; miserias perpeti , & deniq; ut
omnes suspensis de collo molaribus in
medium Albis ab Hyspanis præcipite-
mur , quam ut tam multos parvulos
Christi, imo uero & tam multas Eccle-
sias, nostram religionem in impium
Antichristianismum transformando,
& agnitam Iesu Christi religionem tā
scelerate & furiose abiiciendo pedibus-
q; conculcando scandalizemus, Domi-
num Iesum contumelia afficiamus, &
nos ipsos tandem in æternum inferni
igne ad omnes diabulos præcipitemus.

Dominus Iesus suo sancto Spiritu
ita illuminet, & inflammet corda no-
stra, ut uelimus & possimus uel per ig-
nem & grauissima quæq; supplicia ad
perpetuam illam regni cœlorum beat-
itudinem fœliciter peruenire. Orate cha-
rissimi in Christo fratres sine intermis-
sione, petite, quærите & pulsate, oratio
enim piorū omnipotens est. Nihil est,
reste Christo, impossibile credenti. Nō
obliuiscetur nostri cœlestis pater, usq;
in finem nobiscū est, ex tribulatione er-
ripiet nos & glorificabit.

Illa-

iq; ut
us in
ipite
ulos
iccle
oium
ndo,
rm tā
ibus
omi
us, &
fern
mus.
iritu
no
er ig
a ad
eativ
e cha
rmis
ratio
l est,
. Nō
usq
e er

Illa

ILLVSTRISSIMO
PRINCIPI ET DOMINO,
Domino Augusto Duci Saxoniae, &c.
In agnita receptaq; religionis Christi
puritate, eiusq; confessione con-
stantiam Matthias Flaci-
us Illyricus.

CVM DOMINVS IESVS IAM
sub finem uitæ suæ cerneret Hierosolymam, urbem tunc temporis (teste Strabone alijsq; scriptoribus) amplissimam, dicitissimam & cultissimam, lœtam, securam, q; de ira pœniscq; diuinis, inquit: si scires & tu, quæ ad pacem tuam faciunt, scilicet fleres, utiq; & tu, ac pœnitentiam ageres, nunc res tuas bene beatæq; se habere existimas, Tantumq; id summæ tuæ fœlicitati obstatre iudicas, quod uereris, ne propter me, meamq; doctrinam Romani ueniant, tecq; funditus deleant.

Quare summa diligentia consultas & inquiris, quonam modo me quam astutissime de medio tollas. Id si possis sic uafre efficiere, ne tumultus orïretur in populo, tumulte tuam, fœlicitatem plane propriam, firmam ac perpetuam habere non dubitares. O stulta, adeo ne tui sapientes & legisperiti Epicureismo oppressi sunt, ut sibi in annum inducere possint, homines placando & Deum offendendo pacem haberí posse. At qui hoc ipsum erit tuæ summæ ruinæ præcipua causa.

Sic iam quoq; deploranda uel detestanda potius

potius est imp̄ mundi et quorundam epicureorum sapientolorum carnalis prudentia, qui prorsus nihil dubitant, quin si astute capiendo Christū, eumq; crucifigendo Romanos placare possint, tum liberati omni periculo, perpetuo beatęq; uitam acturi essent.

Apud istos de honestate & pietate nihil licet dicere, nō enim illi dubitant, quin quicquid sibi expediat, id etiam liceat, ut pote qui iam scriptis quoq; libris assuerent liceat Christianis octo posteriora decalogi precepta uiolare, ut se ex periculis ac difficultatibus imminentibus expediant. Id est licere ac secundum naturam esse, contra illam nimis duram Stoicorum sententiam, cum alio incommodo suum commodum querere, magisq; secundum naturam esse iniustitiam, quam morbos aut altos corporis cruciatus. Licere frangere omnia iuramenta, spoliare uel etiam parentes, causam esse belli, stuprorum, rapinarum, cædis innocentium Christianorum & quarumuis calamitatum, ut sic te ex periculo eximas, tuas opes & honores augreas.

Cum igitur isti epicurei homines hanc sententiam prorsus pro certa habeant, nec quicquam ab ea abhorrens audire uelint, frustra apud eos de pietate ac honestate declamarem. Quare tantum dicam breuissime aliquid de ea, quam solam libenter audiunt, corporali utilitate.

Est igitur etiam huius miseræ corporalis uita ea ratio, ut non casu mundus hic, hæc uita, quam habemus, omniaq;, quibus eam fouemus extiterint, nec etiam uel casu uel principaliter (ut epicurei putant) nostra prudensia

epicu
entia,
te ca
oma,
i peris
sent.
e nihil
quic
t pot
e lice
i pra
cultas
licere
m ni
alie
erere,
titia,
atus.
oliare
upro
risti
sict
es au

hanc
, nec
elint,
e de
issime
iunt,

oralis
, hæc
s eam
su uel
pru
entsa

dentia ita eadē regantur seruenturq; sed Dei
creatoris cœli & terræ prouidentia, in quo
nos omnes uiuimus agimus & mouemur.

Sed nec de Deo quicquam stulti isti au
dire uolunt, dicit enim in corde & uita sua,
si non in ore, non est Deus. Quare & hanc
materialm missam facere cogor, ac peto tan
tum ab eis, ut saltem experientiam ipsam
tum sui temporis tum & præteriti ex histo
rijs consulant, uideantq; an non omnes ho
mines, siue potentes siue pauperes, qui reli
gionem Christianam persequuti sunt, & qui
umq; ac iustum (quod sic uocamus) uehemen
ter uiolauerunt, grauiter tandem multipli
cibus calamitatibus ac etiam ipso extremo
exitio puniti sint.

Quotidie uidemus fures, homicidas &
similes prorsus diuinitus ad pœnas retrahi,
quantumuis procul aufugisse, ac sœpe in tuto
esse uideantur. Sed purant sapientes mundi
Id tantum tenuib; accidere, sicut Anachar
sis dixerat, leges telis aranearum persimiles
esse, per quas magnæ quidem aues incolumes
transuolent, paruæ uero tantum muscæ irre
titæ teneantur. Verum id quoq; falsum est,
nam potentes potenter tormenta patientur.

Notum, recensq; exemplum est D. Geor
gij, qui quoniam Christum & miseros Chri
stianos persequutus est, tandem cum tota
sua posteritate est deletus, reliquitq; suum
imperium ijs, quibus omnium minime uoluit.
Perpendant etiam faces istæ diuinæ iræ ex
empla in liberis suis, qui putabant se, suosc
sam magnos fore, & in summum ascensuros,
ut ille apud Esaiam inquit, sed Deus eis di
xit, non in summum iam ascendes, sed in in
fernū præcipitaberis.

Cum

Cum igitur experientia ipsa redarguat Epicuream istam sapientiam, ostendatq; nullo modo etiam huius uitæ stabilem fœlicitatem, Christianam religionem ac miserum Christum in eius membris persequendo, haberi posse, detestari debemus istam impiam filiorum facultati huius sapientiam, qui putant offendendo Deum, & placando homines, nos hic beatam, tranquillamq; uitam & pacem consequi posse.

Hæc iam apud te Illustrissime Princeps ideo dissero, ut, quoniam intelligo etiam istic in Misnia tales sapientes non paucos inueniri, ostendam, quam isti sint, quameq; ab honestorum piorumq; Principum consortio prorsus repellendi, quibususcunq; tandem se illi titulis uident, Siue sint D. Interim, siue D. Avaritia, siue quicunq; demum similis farinæ.

Offero tibi etiam hanc meam adhortationem ad constantiam in agnita IESV CHRISTI religione, & Augustana confessione, quam ad Misnicas Ecclesias scripsi, ac a T. C. hoc munusculum solummodo peto, ne patiatur istic malos contra innocentes, constantesq; Doctores furere, neve nostros fistos libellos, quibus Ecclesias Christi consolamur & imbecilliores in uera pietate confirmare connamur, tanquam seditiones sinat condemnari, atq; ita miseras Ecclesias hoc etiam paruo solatio priuari. Nihil enim profecto

fecto scio , quod in meis libellis seditione
dictum sit , nec pugno cum quoquam de
arcibus & regionibus , temporarioe Im
perio . Sed tantum plas mentes per Interimi
& Adiaphora perturbatas & sauciatae
fanare ac confirmare conor , non eripit
mortalia , regna qui dat cœlestia .

Equidem non patiar mea pia & in
nocentia scripta pro seditione damnari ,
Ac , si quis uel Ecclesiasticus uel politicus
governator ea tanquam seditione condem
nauerit , nec ueras simul rationes (quod
scio impossibile esse) attulerit , Eum ego
uicissim coram tota Christi Ecclesia , tan
quam Iesu Christi persecutorem (ut re
uera est) accusabo & condemnabo . Scio
enim & certus coram Deo in meis preci
bus sum , me eum scopum in meis miseris
laboribus habere , ut errores confutem ,
ueram doctrinam tuear & explicem , mi
seras conscientias nouis sophismatibus
Adiaphoristarum & Interimistarum in
tricatas & languefactas explicem & con
firmem .

Cum igitur sim mihi bene conscius , non
patiar sane quenquam uel magnum uel
paruum mea scripta pro libitu condemna
re . Tentet sane , qui uult aliquid contra , Næ
ego ei respondebo . Scio in hoc certamine ue
ritatem & Deum mecum esse , non cum Adi
aphoristis . Præter hæc duo uendicent sane
illi sibi omnia alia , non uelhementer repug
nabo . Hisce duobus ego fatus non timebo ,
Quid mihi faciet homo ?

Quare per Dominum Iesum te obsecro
ac ob-

ac obtestor, ne hisce paruis solatiolis miseras
Ecclesias olim florentissimas priuari patia-
ris, quandoquidem isti, qui maxime debe-
bant, non dignantur miseras conscientias
præsentibus adiaphororum laqueis intrica-
tas, perturbatas & languefactas expedire
& extricare, sanare & confirmare. Nondum
enim toto hoc triennio uidi ullam ipsorum
adhortationem ad constantiam in agnita re-
ligione, sed suasiones mutationum uidi com-
plures.

Videte igitur, obsecro uos per Christum,
ut sic epicureos istos religionis Christi cor-
ruptores cohibeatis, siccet uos in religione ge-
ratis, ne uere dici etiam in peregrinis regio-
nibus, ut Dania, alij sc̄ regnis possit, isto tri-
stissimo præteriti temporis, parricidialiq;
bello nihil aliud effectum, nisi, ut Christus
ipse cum optimo principe captus & expul-
sus sit. Nec uobis ab epicureis istis persuade-
ri patiamini satius esse Christum cum impi-
is persequi, quam cū Christianis pro Chri-
sto ab impijs pati. Dominus Iesus adsit
Ecclesiæ suæ, & omnibus suis,
AMEN.

Magdeburgæ 15. Cal. Aprilis.
Anno 1550.

uferas
oatia
debe
entias
trica
pedire
ndum
orum
ta re
com

stum,
i cor
ne ges
egio
o tri
ialic
ristus
xpul
uade
mpis
Chris
fit

Flaccus
Ilyric

T
Th
1213